

KNIHOVNA KLASIKŮ

JK

SPISY JANA NERUDY

Svazek první

*Jan 1951
V.*

JAN NERUDA

BÁSNĚ

I

HŘBITOVNÍ KVÍTI

KNIHY VERŠŮ

DODATKY

KNIHOVNA KLASIKŮ

Československý spisovatel

Praha 1951

HŘBITOVNÍ KVÍTÍ

*Der hat's wahrhaftig als Poet
nicht hoch hinausgetrieben,
in dessen Liedern mehr nicht steht
als er hineingeschrieben.*

EM. GEIBEL

Památce časně zemřelého přítele svého,

nezapomenutelnému

ANTONÍNU TOLLMANNOVI

v ě n u j e

BÁSNÍK

Na pahorku leží pole chudé —
ostrov v časův proudu — málo znáno,
jako skříně skvostné na poklady
čtyrmi bílými zdmi obeháno.

5 Vrata jako zámek zrezavělý,
povrch zbořené a zpustlé sady —
nesáhne zde ovšem žádná drzá
ruka uložené na poklady.

10 Noha spěla má k těm chudým rovům,
poutcova jak k hrobu spasitele,
bych zřel místo, čtvrtá zim kde stlala
sabatový šat svůj na přítele.

Zelená se tráva po hřbitově.
Snad jí nasilo zde ptactvo zpěvné?
Naděje spíš že to pohrobené
zase vzešly, by snad bylo zjevné.

5 Červená se kvítí po hřbitově.
Snad ho sázela zde lidská ruka?
Ba spíš myslím, že to pohrobená
láska jest i její drahá muka.

10 Však i zažloutlé zde bejlí hnusné
porodila v bolu země pustá, —
aj ta podoba zlých vášní jistě,
ta z tvých prsou, bratře, nevyrůstá.

Ticho — jako ráno v dálném poli,
kdesi jenom o kov hruda zvoní, —
aj to stařec, — opřen o lopatu
k zemi shrblá záda pracně kloní.

5 „Nevíš, kde zde přítel leží?“ — „Čím byl?“
„Čím měl býti, blázne, — člověkem!“
„A jak umřel?“ — „Puklo mu jen srdce,
že mu oplatila lásku nevděkem!“

10 „A kdy skončil?“ — „Není dávno tomu!“
„Kde by asi ležel, nevím víc;
neboť věřte, kterým srdce puklo,
že jich leží tuto na tisíc.“

Porodila rosa kvítek malý
po zářivém slunci prahnoucí, —
duch tvůj jarý zrodil ideály,
mile čistou myslí vanoucí.

5   Zahrálo si slunce ranním květem,
a již kvítek slabou hlavu kloní, —
a tvé oko nad zbořeným světem
ideálův hořkou slzu roní.

10   Co květ toužil, přece vyplněno —
políbením slunce uvadnul —
tobě osud dal však jiné věno —
snové prchli, ty jsi uchřadnul.

Byl jsi chud — však bujní tvoji snové
nasypali po cestách tvých zlato;
však že zlato sypali ti snové,
nedal svět ti ani chleba za to.

- 5 Nebyls krásným — chtěls však dobýti si
od dívčiny marné věrnou lásku;
přišel jiný, pustil jsi se v závod,
pustil jsi se v závod — prohráls sázku.

Zval tě osud k nešťastníkův kvasu; —
sotva vyřknul slova neblahá,
(abys slušně obstál při hostině)
počal slíkat tebe do naha.

5 Upletl i věnec krásný z blínu,
položil ho tobě na čelo,
pak tě v sál uvedl, nad nímž slovo
„bída“ v hadův kruhu šumělo.

10 Kolem stolu živé kostry stály,
stolem jim zde hlad byl mořivý,
hudba k tomu kvasu skočnou hrála —
nešťastných to stenot jizlivý.

15 A když přesycen byls lahůdkami,
umdlen plesem tmavé do noci,
tu tě uložili v měkké lože,
v lože, kteréž sloulo „nemocí“.

Líhávali na jednom jsme loži,
a tys horlil pro mou netečnost,
kdežto bažit po tvých ideálech
vadila mně pouhá skutečnost.

5   A ta skutečnost již shromáždila
tisícerych v krátkém žití bolů,
srdce vadne, brzo, nejspíš brzo
poležíme sobě opět spolu.

*Denn alle Poesie ist tiefes Klagen,
ist des gefangnen Adlers Flügelschlagen,
ein Wächteraufschrei bei des Morgens Grauen,
sie stirbt, wenn wir des Lichts Erfüllung schauen.*

---

*Wenn diese Erde einst ihr Pfingstfest feiert,
dann singt die Poesie ihr letztes Lied.*

ALFRED MEISSNER

Jaký bujný ples na živém stromu!
Každý lístek k jinému lne pólu;
o Dušičkách ale všechny dole
kolem stromu leží klidně spolu.

- 5 Bujná zeleň z jara v listech stkví se,
života jarého obraz věrný;
o Dušičkách ale dávno vryla
na každý list smrt svůj obraz černý.

O Dušičkách na hřbitově větřík
vesele si s lidmi zahrává,
radostí snad, že to množství lidstva
pro hřbitov už zase dozrává.

- 5 Náhly vánek oči tobě klíží,
snad to matčin prach tě uspává,
neb co upomínka na hry dětské
bratrův popel s tebou pohrává!

O Dušičkách ročně konají se
u zemřelých drahých návštěvy,
a kdo nezná živých žádných přátel,
u mrtvých tu sobě uleví. —

5 Skvostná krypta světly ozářená,
kolem lůza v čilém hemžení,
vždyť tu paní černě přioděná
grošem platí jejich modlení. —

10 U šachty zas malý hošík s sestrou
menší klečí jako přikován,
vždyť zde někde pod tou zpustlou hlinou
otec jejich leží pochován.

15 Ze dvou kusů dřeva shnilé rakvi
neuměle křížek zrobili,
a — by hříčku měla dětská mysl —
lojové kus svíce dobyli.

Nač zde sklonných vrbin u ohradě
dóm ten pyšný jesti zbudován?
Snad že nový sad na mrtvých sadě
národa svěcencům věnován?

5 O ten stan si pýcha zbudovala,
tlíti lakota chce pospolu,
žene zdi, by čistou zachovala
dávno znečistěnou mrtvolu.

10 Však i chudoba ta povždy kletá
v smrti věrnou značí rodinu, —
hrobník klna v dlouhou šachtu metá
zlopověstnou bídnou chudinu.

Bleskosvodům společenských bouří,
mučedníkům našich osudů
v směšnou odplatu pak bratři zdarma
ustelou společnou pod hrudu.

5 O kéž byste místo toho lidu
v šachtu stlali jeho chudobu,
nezaslouženou tu jeho bídu,
bolestnou tu hladu porobu.

Mnozí chválili, že zpívám o chudobě,
že mou píseň soucit pravý znamená, —
lehko zpívá pouta, kdo sám u porobě,
koho chladně zeď snad střeží kamenná.

5   Znáš ten věčný boj, jenž před svítáním začne,
který neukončí se snad za šera,
v kolébce jejž vzbudí žití ráno lačné,
který v žití přešlém nemře zvečera.

10   Boj ten denní o chléb s brannou skutečností,
lup kde vítězi píď změří dítěte,
doufání vždy nové v milost budoucnosti,
nadějí smrt náhlou v plném rozkvětě.

15   Z věnce, který z idejí si mladost svila,
každý den v hrob lístek umí pohřbíti,
dnové, lístky prechnou — hlína dešť ten vpila —
živils se, bys mohl jednou umříti.

Z šedých mračen dešť se hustý lije,
po dláždění voda proudem teče,
ulicemi prázdnými se města
vojenský tu pohřeb truchle vleče.

5 Černý vůz s tím bílým křížem táhne
s hlavami svislými čtvero koní; —
mrtvý v suchu — vozka však promoklý
rozmrzele spřež svou k spěchu honí.

10 Na vozíku kříž a lesklá lebka,
v jejíž oční důlky had se vrývá;
a za lebkou lesklou, dutou, prázdnou,
prázdné čáko lidem „sbohem“ kývá.

15 Buben potažený černým sukmem
trudně odměřeným taktem zvučí,
k tomu z bratrů, již ho sprovázejí,
každý mrzutě si kletbu bručí.

20 „Arci — stejně se nám zvede, až nám
místo rakvi dají otěp slámy, —
však by bez nás také cíle dojel,
také chudšas bez nás došel jámy.“

Nebe širé obléklo šat šedý,
 jak by před kostelem kajíc stálo,
 své „memento mori“ v čele nesouc,
 za staré se hříchy lidstva kálo.

5 Nebe pláče — nevěstu jak ženich
 mrtvou — ztuhlou v slzách vřelých topí,
 či jak kněz snad budoucnosti poupě —
 mrtvou pannu svatou vodou kropí.

10 Nekropí to kněz snad mrtvou pannu,
 aniž z hříchů by se nebe kálo, —
 dešť to vlašný v kyprou zem se vpíjí,
 bychom neměli snad chleba málo.

Za mřížemi rovy v stejné řadě,
perly na šnůře jak nehezke,
a snad skutečně to uložené
perly pro království nebeské.

- 5 Pak by mříže kolem hrobů byly
řešato dle mého mínění,
aby perel dle jich velikosti
lehčejší kdys bylo dělení.

Tichý rûvek leží pozapadlý,
 vůkol země suchá již se zbořila:
 dávno rakev spadla na trup svadlý,
 dávno země trup ten v popel změnila.

5 Oj tu hádě na tré rozdělené —
 zdrhlé věčnosti znak v zem se potácí;
 tu zas dřevo kříže opuchřené
 div že mrtvých již se dechem neskácí.

10 Splítej lýkem hebkým kvítí ladné, —
 sotva pouvážeš, kvítka zpráchněla —
 Věčnost! Víra! — Věvec zdaž nesvadne,
 kterýž spletla nám zde ruka umělá?

15 Souhvězdí nás vede jedno luzné
 po života různolící planině;
 blahýs, poutče, bludičky co svůzné
 konečně-li s tebou v jámě nezhyne.

Na hřbitově drobné hoše
za maminkou prozpěvuje,
bezstarostně po náhrobcích
lehkou nohou poskakuje.

5 „O zlé dítě, slezeš dolů?!
Nech ty v pánu dřímající,
ať nepřijdou v noci k loži
dusiti tě nebožtíci!“

10 Hoše slouchá poděšené,
bázlivě se vůkol zhlíží,
po trávníku opatrně
za maminkou dál se plíží. —

15 Pověry ty lidu svaté,
jsou to myslí pouhé vidy?
Či snad uctivost to k zašlým? —
Nebo pocit vlastní bídy?

Stojí ostrov pustý pokraj moře,
 na něm v hrobech otcův dávné mravy,
 bouřná vlna časův každodenně
 hrob z nich jeden v bezdné lůno splaví.

5 Kolem hrobů pestrá moudrost otcův,
 pestří opeřenci polétají,
 a ty runy po náhrobcích lidem
 celý svět a celou dobu tají.

10 Ve kostnici věkem oplísnělé
 myšlenky se zbledlé ubytují, — —
 ba se schovávají, že jich ztráty —
 a to právem — vnuci nelitují.

Valí proud se světem bystrý, ostrý,
nekonečnou jeho rovná cesta,
jeho pískem zbořená jsou města,
jeho kalem národův jsou kostry.

5 Vlnek třpyt jsou zhaslých sluncí světla,
zhaslých sluncí dávno zašlých časů; —
vlnek lesk, — toť vlna spláchla krásu,
krásu, která po staletí květla.

10 Proud ten — čas! — jenž nezná břehův okovy!
Jen zde onde uzříš jako páru
ostrov plynout nad propastí zmaru, —
myšlének to dávných hřbitovy.

Když jsem zpíval co malé dítě
s matkou zbožnou Umučení páně,
všechny muky srdce procítilo,
a v mé oko vstoupila slza maně.

5 Matka chválila své hodné dítě,
sama plačíc syna konejšila,
srdce usedavé k srdci tiskla,
slzí tok svou láskou utíšila.

10 A když vzrostl jsem a spatřil muže
v člověčenstva slávě, v plné kráse,
když jsem pochopil to vykoupění, —
byl bych radostí pak zplakal zase.

15 Radostí že byl bych plakal — mnohý
neměl za hodné mne dítě více, —
děje lidstva mne pak konejšily,
žetě marně mnohým rozžeh svíce.

Mezi hroby dva se červi potkali.
 „Odkud, bratře?“ — „Z lebky básníkovy.“
 „Toť nám bratr, co tam viděl, poví.“
 „Pouhý mozek — pranic krásného. —
 5 Odkud ty?“ — „Já z lebky učencovy;
 nezbylo i tu nic jasného.“

„Myslím, bratře, že ti geniové
 jsou jak ona pod sklenicí svíce;
 posvítí-li jiným se tmou brojícím,
 10 nezbyde jí samé nic pak více.“

Přede mnou tu leží lebka rozpoltná,
oko svaté runy lebky čítá,
a má mysl z črtů zapletených
živý obraz žití sobě splítá.

5   Onu runu láska vryla, zášť snad tuto,
onu blaho, tu snad neštěstí,
a zdaž ty, jež činí cesty kratší,
stopy přemýšlení nevěstí?

10   Tak jak v paměť obraz mrtvoly se vrývá,
ryje mysl v lebku znamení, —
vidíš, brachu, mohs mít lebku hladší,
méně jen, ach méně myšlení.

Neplač, neplač, brachu, nenaříkej,
že je záhad v světě k znavení,
jenom pít a jíst se pilně zvykej,
v hrobě času dost pak k strávení.

5   A až umřeš, budeš zbaven všeho,
tělo v prach se moudře rozpadne,
a co zde ti bylo záhadného,
zůstane ti pak i záhadné.

10   Jakou však tvá mysl píseň hude,
zpívá s tebou celý tvůj i čas,
která lež tě hnětla, hněsti bude
v jiné formě jiné lidi zas.

Mnoho bolů v tomto světě,
mnohý vzdech se zachvěje,
mnohý blázen, co ho hněte,
v dumné písni zapěje.

5 Mnoho skořep v širém moři,
mnohá z nich i v chorobě,
však jen jedna ze slz tvoří
perlu v skvoucí údobě.

Jsem-li syn neb cizím Apollinu,
to mou mysl lehkou nermoutí,
aniž úsudek snad pohanlivý
někdy čelo moje posmoutí.

5   Jestli, myslím, poesie první
podíl každého už dítěte,
jeho okem, myslí jeho chůvou,
první učitelkou ve světě.

10   A ta milá dáma poesie
je jak vůbec všechny dívčiny,
věčné nevěrnosti věčně věrná,
a když prchne, povždy bez viny.

15   A kdo dívkám věří — stará píseň! —
píše „věřím“ v řeku plynoucí,
po pavučinách se k nebi souká,
v sítě chytá stíny hynoucí.

Však znám ten lid, jenž nožem hnusné pitvy
si chleb a slávu potem dobývá,
snad zpěv můj klada na své nuzné váhy,
juž znak mu soudu svého v čelo vyrývá.

5   On z pýlu motýlův si vápno pálí,
kdy trámů třeba, les si cizí skotí,
kdy písek váží, jasný pramen kalí,
kdy kámen láme, sousedův dům zhrotí.

Zlato chítit snad pozlacovat,
slunce svící osvěcovat,
duhu barvou domalovat,
sopku ohněm podpalovat,
5 démantův chítit tvrdost zvýšit,
oblakův chítit rychlost spíšit,
toť by bylo rozumnější,
nežli tvoje, pěvče *Erbene*,
písně chítit snad písní opěvovat.

Nalákav se prachu z lidské hlíny,
 pojav hrobův živou myšlénku,
 darmo sháním s oka charé stíny,
 klesám zemdlen v krypty výklenku.

5 Spánek na oko se zmdlené sklání,
 jako mlha pláni zaplaví, —
 mlhu slunce v rosu rozehání, —
 mysl tvoří ve snu postavy. —

10 Předě mnou se zastkví obraz jasný,
 z démantův jak záře setkaný,
 vystupuje z něho jinoch krásný,
 duševním kýms kouzlem pásaný.

15 V řasách volných přeskvostného rouna
 hraje sterá barva měňavá,
 tak jak v rouše prý chameleona
 s barvou svou květ každý zahrává.

20 „Kdož jsi? — Pravda? — Či tě sen můj bájí?“ —
 „Mne co mocnost věčné proměny
 bratři tvoji smrtí nazývají. —
 Sleduj mne jen, spáči zmámený!“

Mimovolně noha moje vstane,
 spěchám divy uzříti žádaje,
 až duch před náhrobkem jakýms stane,
 bych si nápis četl, kývaje.

25 „Aj zde odpočívá poesie,
 byla, květla, svadla, setlela!“ —
 „V tom se, brachu, leda žert kýs kryje,
 poesie že by zemřela? —

A co lyry zvuk by přeznít mělo?“
Pokleknout mně dal duch znamení,
z nitra země v ucho mocně znělo
kyklopických kladiv bušení.

Poesie žila, dokud každý
snům svým víc než pravdě uvěřil,
dokud věci nám teď malicherné
obrovským měřítkem vyměřil.

- 5 Dokud bájím věřil zastaralým,
ježto zrodil zpráchnivělý věk,
dokud v palmách dryadky se kryly —
a ne ságo našich polívek.

Posud písně lásky rozkvétají,
posud plynou v proudu časovém,
chováť láska mnoho neznámého,
nevysvětleného v lůně svém.

5   Láska zalétá k nám jak to ptáče
z krajův neznámých, jih rodících,
písně jeho — zvonkův cinkot ranní,
k životu novému budících.

10   Co kdy jinoch myslel, děva snila,
co kdy nervem chvělo některým,
uskutečněno mní v lásky době —
chvějeť mocně tělem veškerým.

Lehko nyní zamilovanému;
co se chudšas dříve navzdychal,
a než rýmy svedl přece k čemu,
jako kovář ohně nadmýchal!

5 Otcové nám dávno přezpívali
lásku všelikým už způsobem,
a ty písňě pěkně napísali,
než se seznámili se hrobem.

10 Synu, kdy pocítíš lásky tísně,
nepotřebně ohně nedmýchej,
čti jen otcův přecitlivé písňě,
a k těm písňím sobě povzdychej.

Co jest láska? Divná smísenina
z citů časně mládí šálících,
lék to pro rychlejší živobyť
z bejlí ostře v prsou pálících.

5 Z přátelství, jenž pojí nerozlučně
v štěstí, v strasti prsa blahorodá, —
jistý pud pak — zvyk i mnoho dělá,
pak snad soupeřů též náhlá shoda.

10 Aby nevyumřelo člověčenstvo,
kdy se osud zvrátí větrnatý,
tvoří příroda ty slíčné tváře,
slíčné tváře, a ty — pěkné šaty.

„Povždy znovu pochybuju,
je-li cudná, je-li čistá,
nezřím-li jí, kde ji hledám,
juž má nedůvěra jistá.

- 5   Jak to přijde, u ní víra,
u mne nedůvěra vkvap?“
Klidně přítel odpovídá:
„Proto, že jsi špatný chlap!“

Láska shořela jak tenká svíce,
která ve průvanu zaplála,
řek jsem jí, že necítím nic více,
ona hloupě pro to plakala.

5   Zaštkála, že obecně juž ví se,
že jsem u jiných juž býval dareba,
pravila, že jistě utopí se,
že jí více žití netřeba.

10   Rozběhla se a já osel za ní,
moh jsem klidně zůstat seděti,
o utopení že ani zdání,
moh jsem tenkrát juž věděti.

Blázny jsem si dělal z hezké děvy,
nazpíval jsem o lásce jí mnoho,
a když věřila v mé lživé zpěvy,
měl jsem nevinnou svou radost z toho.

5 Však ti blázni, již mne těšivali,
jsou teď starší a jsou zcela jiní,
a že blázni lásku pochovali,
zbláznil bych se s chutí sám už nyní.

Po mém pohřbu křepčili,
hudba skočnou hrála,
matka jídlem, nápojem
hosti častovala.

5 Druhý den se dělili
o mých zámkův devět,
že jsem málo zůstavil,
nadělali klevet.

10 „Komuže mou bývalou
milenu dá máma?“ —
,O tu já se nestarám,
postará se sama.’

Krásný obraz manželů dvou svorných!
Jak dvě vrby v jedné vlně obraz svorně koupají,
stejnou rosou pijí, v stejném slunci žijí,
v stejném vánku lístky lehké houpají.

5 Jsou jak lilje dvě na jednom keři:
stejně pučí, stejně květou, stejně stářím klesají,
ve své sněhobílé barvě lesky
barev duhových všech chovají.

10 Teskno však, kde dvojspřež divá táhne,
jeden líně jde a druhý skáče,
jeden vpravo, druhý vlevo tíhne,
jeden zpívá si, kdy druhý pláče.

V krásném vodojemu vlnky
obraz hvězdný houpají,
po trávníčku lehké nožky
každé noci stoupají.

5   — Doňo Anno, doňo krásná,
což ty vlny šeptají?
Zdaž se po manželi starém,
krásná doňo, neptají? —

10   „Kmetovi již třeba spánku,
aby mnohý dožil den, —
mladá jsem a nepokojný
mám já ještě v noci sen.

15   Bych mu nerušila spánek,
pudí mne to z lože ven,
a don Fernan krásný, mladý,
ten má se mnou stejný sen.“

Černý vůz se padlým sněhem
kolotavě plouží,
kolo vrzá, v stálém pláči
dál a dál se krouží.

5 Na pokryvce ovetšelé
věnec z myrty leží,
od věnce pak bílá stuha
letmo s vozem běží.

10 „Koho vezeš? Děvče? Hocha?
Dej mu pánbůh nebe.“
„Starou pannu!“ — „Ah to jiná!
Nechť ji v zemi zebe!“

15 Černý vůz se padlým sněhem
kolotavě plouží, —
ještě hana těsnou rakev
staré panně ouží.

Mnohé srdce milovalo,
láskou blaze květlo, —
jenže z jara dechnutí mrazu
bílý zvonek zhnětlo.

- 5   Hrůzné nemilosrdenství
srdce v poušť vyvrhlo,
a když v bolu churavělo,
smích si z něho strhlo.

Pláče hošík otrhaný:
 „Přec se jednou seberu,
 tatínkovi, kde ho najdu,
 notně holí vyperu.“

5   Kdož tvůj otec? — „Nač se ptáte —
 Tatínek je velký pán;
 odejel nám, — dávno tomu,
 když mi dával marcipán.“

10   A kam odjel? — „Ah, což já vím! —
 Odejel mil na tisíc,
 o maminku nedbá již,
 má prý mam těch ještě víc.“

Nad rovečkem malým živá kostra sedí,
 krásná to kdys žena ve želu:
 ležíť radovánek bez otce zde dítě, —
 mělať matka mnoho manželů.

5   Manželů, již z lící sotva porozkvětlých
 růže nevinnosti slíbali,
 a když lístky seschlé v bláto opadaly,
 ještě v smíchu po nich šlapali.

10   Nesud' nebohé té, dokud neslouchal jsi,
 jakou osud zpíval píseň jí,
 jinde bajadér snad zas by v svatých chrámech
 hanba její došla zšlechtění.

Nevinnost jest bylina jak vodní,
s větrem po vlnách jenž bludných plove,
jejíž kořen s vlnou narozený
samovraždně rybku k hodům zove.

- 5   Lehko vězni nevinost zachovat,
lehko hlupci býti beze hříchu,
lehko tomu být i beze hříchu,
kdo nepoznal hříchův mocnou pýchu.

Nad rovečkem svírá prkno šedé
malou bytost časně zchřadnulou,
vůkol věncem zdobí lilje bledé
posestřenou lilji zvadnulou.

5 Pozdravení vane matce truhla; —
neplač, bouř že květ tvůj sklátila:
dechl mráz a jasná vlna ztuhla,
než se v řece lidstva zkalila.

10 Anděl nevinnosti krystaly ty sbírá,
zahřeje je vlastních prsou v hlubinách,
stkvějí se, kde sama smrt jen zmírá,
perly rosní po nebeských květinách.

Co jest Země? — Mocná báně
z kostí vetchých, z popele,
velký hřbitov, tvor kde všaký
druhu tělem ustele.

5 Báně povrch zlatostkvělá
hvězdy bílé podoba,
uvnitř dech a světlo mroucí,
teskná smrti poroba.

10 Bytost jakás klamná příkrov
skvostný na bání prostřela,
jaký as se děvě dává,
kdy co poupě zemřela.

Humor jesti kvítko stobarevné,
vzejde v krušných dobách lidstva žití,
tak jak podle krásné báje vzešlo
z krve, ze slz páně pestré kvítí.

5 Krásná doba, dokud humor nebyl!
Nestávalo touhy ani smutku,
neb kde smích se hledá, výsměch líhne,
musel žal dřív být a chyba v skutku.

10 Humor jesti rosou lidstva žízni, —
nesmějíť se jenom šílení!
Často výsměch chybu ponapravil,
často udusil vtip kvílení.

Smutným náhle oko nevěstino,
smutným celé družstvo svatební,
potkají-li lidé zveselení
průvod černý — průvod pohřební.

5 Malý žal ti oko dříve jasné,
dobu blaha náhle zakalí,
tak jak kapka jedu čistou studni,
celé město morem zahalí.

10 Voníš k růži, avšak v okamžení
nepomníš už růže příznivé,
na bolest však, trn-li tebe píchl,
vzpomínají jízvy ošklivé.

Co jest slza? — Skvostná karbunkule
 v noci světlem divným zářící,
 a svou září charé noční stíny
 a jich dusné strachy mařící.

5 Co jest slza? — Kapka rosy chladné,
 jakou palčivý blín nasází,
 kapka ta jak vlna v okeánu
 celé nebe sama obrazí.

10 Co jest slza? — Mlící nebes střída,
 stříbra zář to modrem stopená,
 tisícerych chová v sobě světél,
 tisícerych světél bez jmena.

Smutek promění nám v sněžné lady
náhle myšlenkové krásné světy,
a dá za to — leckdy ovšem vhod nám —
bezovocné, chudé, ledné květy.

- 5 Slza v smutku, — dešť to vlašný, jarní,
holou zemi mění v živé sady,
a z té půdy poslzené vzrostou
květů myšlenkových jarní vnady.

Na vršíku dům stál bláznů, —
 panna tudy chodila,
 chytili ji, aby bláznům
 k vůli leccos rodila.

5 Na stůl si ji posadili,
 pod sklenici vklopili,
 aby pěkně přibývala,
 notně pod ní topili.

Panna arci churavěla,
 10 panna arci skonala;
 radost tu však blázni měli,
 pannou že jim zůstala.

Bravo, páni literáti,
 dejte pozor na ženské,
 15 byť i písemnictví pošlo —
 jen když bude panenské!

Nad blázincem věž se štíhlá vzpíná,
jako pomoc s nebes dálných vzývá,
či jak nade rovem zpustlým leckdy
matkobijce ruka vyschlá čnívá.

- 5 Což ti za živa zde pohrobení,
což jsou matkobijci mezi nimi? —
Ovšem! — Chtěli nad věhlasnou matku,
nad přírodu býti moudřejšími.

Z Kateřinek dlouhý tah se,
černý tah se vleče —
co se vleče,
neuteče.

5   Přece blázni jsou též moudří,
moudrého cos mají,
moudrého co mají? —
Umírají.

V vlasti jsem a přece divná tužba
svírá prsa těsným okovem,
stoupám místa od dětinství milá,
a přec nejsem zde víc domovem.

- 5 Cizé tváře, cizé chladné zvyky,
cizé citům zvuky kolem znějí,
že bych zaplakal si v domě vlastním
píseň tužby — toužnou Odysseji.

Otce, matku, lásku oželíme,
jsou-li pohrobeni zemí svatou,
hůř však, dokud trapná nejistota
budoucí nám hrozí teprv ztrátou.

5 U matčina lože s bratry stojím,
chudák dlouho nám již postonává,
darmo tážem se, zdaž naděje nám,
zdaž snad sirotkům nám dokonává.

10 U matčina lože doktor starý,
neví nic a moudře hlavou kývá:
„Neumře-li, buďte bez starostí,
zůstane vám jistě dlouho živa.“

Upřímně se bratři zpovídejme,
upřímně si sdělme svoje hříchy,
vyznejme, že co nám škodí, jesti —
příliš dobrá vůle, málo pýchy.

5 Každý dál chce letět, nežli může,
slabého být celku silná půle,
a ten kámen, přes nějž klopýtáme —
málo pýchy, příliš dobrá vůle.

10 Vlastní ceny žádný dobře nezná,
kde má mluvit, tam je mdlý a tichý,
a kde mluví, tam mu zase vadí —
příliš dobrá vůle, málo pýchy.

Milost! — Můž-li slavík jemný mnohým
 krásnějšího slova zapěti?
 Může-li však noční šedá sova
 hrůznějšího také úpěti? — —

5   Strom bych žití svého v zemi vsadil,
 krví vřelou denně zalíval,
 tlukotem ho srdce okopával,
 aby s časem stejně prospíval.

10   A kdy prsou hrany vyzvánějí,
 že jsem smrt si pracně vydobyl,
 ze stromu bych sestárlého sobě
 motyku a prkna vyrobil.

15   Motykou a prkny připravil si
 jámu, lůžko, jež mne pohostí,
 o kéž víchr jámu sám zaváje! —
 jiných žádných nechci milostí.

Strom květ nese, dokud neuchřadne,
 lilje voní, dokud neuvadne,
 hvězda svítí, dokud nezapadne,
 sopka pálí, dokud nevychladne,
 5 sních se bělí, než se v vodu shlukne, —
 pěvec zpívá, než mu slabá struna,
 nebo srdce v úzkých prsou pukne.

Blaha dáno, že až k přesycení,
 strastí dáno, že až k nesnesení,
 10 však to přejde, až se ve hrob svinu,
 vždyť si také jednou odpočinu.
 Na rozcestí roste pěkné kvítí:
 „Že nemusí píseň věčně žítí.“

Zhlížela se vrba u potoku,
zkalilo se oko bystrých toků —
nedbá o mne žádný, ba pražádný,
nedbámť o žádného, v srdci chladný.

- 5 Vítám led, jenž kol hrudi se klade,
vždyť i led má svoje něžné kvítí; —
pěknýmť bodlák v růžovém i sadě, —
proč by nemoh též své trní míti?

KNIHY VERŠŮ

Věnuju svému drahému příteli

DRU KARLU SLADKOVSKÉMU

Proslov psaný k vydání prvnímu

Poměry literárního našeho života a požadavky, jaké vůbec mladý národní život náš činí na každého píšícího, nedovolují posud, aby se jednotlivec volně rozvinul tak, jak by sobě přál, jak by za poměrů jiných snad i mohl. Co sobě spisovatel dráhu svou nastupující vytknul za úkol jediného desetiletí činnosti své, rozšíří se pozdější nutností náhle na úkol celého života. Přece však má spisovatel snad právo, aby po uplynutí jisté řady lét přál sobě jasně poznat, zda něco a co vůbec již vykonal v směru jistém, a před veřejnost aby sobě přál předstoupit s celistvým obrazem činnosti své. Přesvědčení takové mne přimělo, abych uspořádal tuto sbírku prací svých veršovaných. Učinil jsem to s auto-kritikou co možná přísnou (pokud alespoň sám na posouzení prací svých dostačím), i ponechávám úsudku jiných a nestrannějších, jednal-li jsem ve všem dobře.

Připojuju jedinou ještě poznámku. V obsahu knihy mé najde čtenář také oddíl „Lístky Hřbitovního kvítí“ nadepsaný. Mnohostranně kaceřované „Hřbitovní kvítí“ mělo před desíti lety zvláštní úkol svůj, jemuž tenkrát alespoň zčásti také dostalo. Do rámce nynější sbírky by se zajisté nehodilo a čtenář najde zde tedy jen úryvky z něho, místy doplněné, místy zjinačené.

V Praze dne 12. srpna 1867.

J. N.

Proslov k vydání druhému

Úspěch, jakému se posud těšily mé „Knihy veršů“, přiměl nakladatelstvo, aby upravilo vydání druhé. Připojil jsem k obsahu dřívějšímu něco veršů dalších.

V Praze dne 22. října 1872.

J. N.

KNIHA VERŠŮ VÝPRAVNÝCH

DIVOKÝ ZVUK

1

Zvuk divoký, jak by se vášně shlukly,
či jak by všechny struny náhle pukly,
neb někdo nůž si vrazil do prsou —
cigáni ukončili hudbu svou.

5 Hoch jednou ještě v cimbál udeří
a cimbál ozvěna jak zahučí,
jež dálkou vzkřeky v souzvuk umučí —
cigáni jinam zase zaměří.

10 „Hej, hoši, počkejte, — jen ještě jednou!“
a než cigáni ku oknům pohlednou
a než se po hlase kdo otočí,
muž mladý, bledý z domu vyskočí.
„Kdo to?“ muž vysoký se ptá.
15 „To je ten Čech, jenž nedávno zde hrál,
ježž každý mistrem houslí býti prál —“
cigánka mladá zašeptá.

On oddechne si zhluboka —
„Poslední čárdáš zahraj ještě jednou,
cigánská chaso divoká!“

20 A ruce s houslemi se zase zvednou
a ruka pevněj struny obejmě,
že každou strunu nové chvění jme,
a černá šíj se v lásce k houslím kloní —
a zas už divý čárdáš vzduchem zvoní.

25 Tak zvolna píseň bolná započala,
jak by bol její teprv vyžrával,
tak mocný žal tou písní zahrával,
jak píseň by všech srdcí žalost znala

a po kapkách krev horkou z nich si ssála.
30 Hned zklamaného srdce doufání,
hned šťastných lidí náhlé zoufání,
hned zmučené bolestným smíchem tváře
a lásky smrt — poslední žití záře;
hned jak se sama šťastná láska mučí
35 a zas jak slavík mladé písním učí —
tak vše to plně, silně písní plyne,
až náhlý vzdech — a s vzdechem píseň zhyne.

Okamžik pomlčí — a náhlý vzkřek
a píseň divoce zas vzduchem letí,
40 jak po léta když zadržžený vztek
své orgie, svou pomstu strašnou světití.
Myšlének běsných v písni celý svět! —
Hoj divokého koně vzteklý let,
jenž pohrdá tou pevnou pustou zemí
45 a jemuž oblak dát jen může lemy!
Zvuk divoký, jak by se vášně shlukly,
či jak by všechny struny náhle pukly,
neb někdo nůž si vrazil do prsou —
cigáni ukončili hudbu svou.

50 Hoch jednou ještě v cimbál udeří
a cimbál ozvěna jak zahučí,
jež dálkou vzkřeky v souzvuk umučí —
cigáni jinam zase zaměří.

A za nimi ten bledý, mladý muž,
55 jak by ho tóny divným kouzlem vedly —
a tváře bledé jak by více bledly
a oči slabé jak by mřely už.
A když se tlupa zastaví,
hrou zase až se unaví,
60 tu slyšet smutné volání —
„Ten čárdáš ještě, cigáni!“

A den se chýlí, žití pán,
cigáni spějou ve svůj stan,
mladíka kouzlo pohání —
65 „Můj čárdáš ještě, cigáni!“

Cigán a pusta — oba stejně němi,
 jak zkamenělý král ve živé zemi
 a v bujném kraji dva by strmé ledy!
 Cigán a pusta, oba pohozeni,
 5 i jejich radost — květ jen smutný, hnědý,
 a v těžké bolesti přec narození!
 Co jediná jen známka života
 divoký oheň okem šlehotá,
 a jak se jiskry v oku kmitají,
 10 cigánův ohně pustou lítají.

Jak tmavé listí oranžův žár svírá,
 noc v pustě svírá oheň cigánův,
 jenž lehounkých a hnědých ze stanův
 v noc černou plamenné jak oko zírá.
 15 Viz, jak tam divoce ten plamen žíří,
 své rudé světlo kolem sebe šíří
 a ve vzduch hází jisker záplavy;
 kol ohně vysoké cigánův postavy,
 své truchlé pustě nad psa věrnější,
 20 podivný stín ve šerou pustu hází;
 stín ten jak hádě po zemi se plazí,
 až s čirou tmou — svou matkou — vjedno
 splyne; —
 jen malý skok — a světlo tmou zas hyne,
 a noc se stává ještě černější.

25 A jaký život, jaká bujná řava!
 Zde bystrá noha v tanci divém skáče
 a zvučná struna k tomu písňě pláče,
 tam zemi holou holá kryje hlava;
 zde zase kolem ohně starci sedí
 30 a zamyšleni v plamen tiše hledí;
 tam opět děti s tváří živou, hnědou
 svá bujná kola mrtvou pustou vedou

a noze po trávě si skočit velí,
pod níž snad kosti zvrážděných se bělí! —

35 „Hej, Čechu, zanech hry a pojd' k nám v kolo!
Co hraješ, může být, že všechno pěkné,
však každý cigán upřímně ti řekne,
že tvoje hra je dobrou hrou jen vpolo.
40 Tvá hra — vždyť člověk by se rozplakal,
jen samý bol a přitom beze vzteku;
to cigán jiných má pro smutek léků,
když bol ho trýznil, tanec zaskákal.
Vzpomínej na matku a na otce,
45 jak nouzí, bídou byli stísněni,
že k chudobě je svedly nemoce,
že pro chudobu byli plísněni,
pak divoce tvá píseň zavěstí —
Jak? — Nepoznals jich? — Holé neštěstí!
Snad jsi měl bratra, jenž ti zemřel záhy,
50 snad sestru, kteréž mladost ukradli,
snad světem štván jsi byl co hošík nahý,
snad záhy lásky doby ovadly —
to všechno ne? — Nuž, zůstaň mezi námi,
buď bídným člověkem, buď cigánem,
55 buď cigánem, hoď holí za pánem
a staň se věrných bratrů soudruh chámý!
Až seznáš krásnou naši svobodu
a pro ni mnohou těžkou nehodu
konečně lehce snést se naučíš,
60 až poznáš vše, co lidské srdce bolí,
až jako zvěř štván budeš parným polem,
až každou bolest nad tím umučíš,
že žiješ mezi žalářem a kolem,
až smyčec bude žebráckou ti holí,
65 pak housle tvoje písňě zapějou,
že srdce v prsou lidem rozchvějou
a každý bezdech hře tvé slouchat bude!
Svou píseň cigán z pomsty jiným hude,

a darmo se jí, kdo ji slyší, vzpírá!
Tak mocně píseň naše dojmá,
že každý za cigána zapláče,
když chvějící se ruka struny svírá,
že pán jak cigán sprostý zaskáče
a žebráka cigána objímá!“

Zavál teď víchr, až se plamen sehnul
 a povyskočiv v divoké ty tváře
 moc celou vrhnul plamenné své záře; —
 však víc v ty tváře oheň nenakreslí,
 5 než divoké sny pusty v ně už vnesly,
 ba ani plamen ten, jenž v nich už ztuhnul! —

Zas zavál víchr mrazný, ledový,
 jak z mrtvých pole byl by k pustě vzletl,
 by náhle ruch a píseň v stanech zhnětl! —
 10 Vše umlklo a vše se mrazem třese
 a víchr mrazný dál se pustou nese —
 snad jinde zvěst svou smutnou dopoví!

„Toť jak by smrt zde byla na nás sáhla!
 Což všechna píseň nám už v hrdle zpráhla?
 15 Hej, Janko, udeř znovu na cimbál —“

Zvuk zahučel a letěl v tichou dál
 tak chvatně, jak by prodlít zde se bál —
 a za ním druhý v chvatném dospěchu.
 Cigán se starý mladě vypíná,
 20 divokou píseň kvapem počíná,
 divokou píseň — sobě k posměchu!

„Hochu, starý hochu,
 kde jsou vlasy černé,
 proč se třesou, hochu,
 25 staré ruce věrné?
 Hochu, starý hochu,
 slepý jsi a hluchý,
 sešel jsi už, hochu,
 jsi jak ptáče suchý!“ —
 30 „Jakž by vlasy černé
 barvu dochovaly,

když je dobří lidé
slinou poplivali!
Tolik v životě mém
35 ztraceného blaha,
že se ruka třese,
když po něčem sahá;
tolikrát se lidé
jinak ukázali,
40 že se konečně mé
oči podvázaly.
Přezdívek tak mnoho
lidmi hromaděno,
že přeslechnu teď už
45 vlastní svoje jméno.
Bojím se už všeho,
uzavřel se v sobě,
seschnul, jako ptáče
seschne v zimní době! —

50 „Tak, Janko, — udeř v cimbál ještě jednou,
nechť hoši kolem ohně sobě ssednou,
ty vypravuj nějakou pověst krásnou,
by letěl čas, než naše ohně zhasnou!“

A znovu zas se cimbál rozzvučí
55 a tajuplně pustou zahučí,
snad zalehal kdes do klenutých hrobů
a mrtvou budil, dávno mrtvou dobu.

„Žil jednou cigán — však za dávných časů,
60 snad tenkrát nebyl ještě cigánem,
nebloudil světem lehkým se stanem,
nepouštěl cizinou svých truchlých hlasů.
On ještě rodnou, krásnou zemí stoupal,
on ještě ve svatých se vodách koupal
a v žilách proudila mu klidná krev —
65 neb život jeho byl jen klidný zpěv.

Ba tenkrát cigán jasně v svět se díval,
a když svou píseň z prsou plných zpíval,
nebylo v písni jara bolestného,
nebylo podzimku v ní žalostného.

70

Aj tenkrát cigán směl i umírat,
vždyť neodešli bratři ode hrobu
a nemusili hrob ten zapírat
a ulehli si podle v slední dobu.
Ba směli z hrobu prachu nalákat — —““

75

„Dost, Janko, dost! Chceš děti rozplakat?
Dost, milý Janko, dnes to věru nejde —
Žeť pak nám radost vždycky mžikem přejde!“ —

80

Ba přešla radost! — Vše už ulehlo
i plamen už se v popel uschoval,
na nebi měsíc k horám vesloval,
jen nebe hvězd svých více rozžehlo.
Ve stanech mnohé mužné, tmavé oko
se zahledělo v nebe převysoko,
jak čísti by v něm chtělo smutný sen,
85 pouť jakou novou dá as nový den.

Zas slunce vposled zemi políbilo
 a zaplálo ve záři jasné, svaté,
 jak před oltářem by se zaslíbilo;
 po modrém, hlubném nebi světlo hyne
 5 a jasný obláček jak z vlny zlaté
 za sluncem ku západu zlehka plyne.

Zem těžce vzdychá! Větrík poskočil
 a k houštinám se lesním zatočil,
 kde ve větvích se rozložil na chvíli;
 10 teď šeptá list a teď už větev celá,
 už celá houština se rozechvěla
 a večerní svou píseň zapět pílí.

Však slyš! V to krásné, milé šumění
 teď náhle tón za tónem cizí plyne
 15 a tóny podivná se píseň vine —
 toť musí člověka být umění! —

Na kraji pusty tiché, přerozsáhlé,
 jak v mírné písni vykřiknutí náhlé
 se náhle zraku strmá výše jeví;
 20 po skále mechy, známky starých časů,
 a tmavá houšť co síla mladých vlasů.

Na skalním kraji bledý jinoch sedí,
 a zamyšlen v tu dálnou pustu hledí —
 kam zadíval se, sám snad ani neví!
 25 Své housle rukou obejmuty maje
 naslouchá večernímu šepotání
 a v šepot větví milou píseň hraje,
 že zazní v houšť jak ptačí klokotání.

Ba zdá se věru, vánky lehounké
 30 že vložily se v struny tenounké,

že větřík šeptný strunou zahrává
 a její píseň s větrem dozrává
 jak radostí, že vše v té přírodě
 je s lidským srdcem divné ve shodě.
 Teď umlkává už ten větřík milý
 a také píseň ku konci už pílí —
 a větřík dále pustou pospíšíl
 a zpěv se houslí vzdechem utišil.

Muž mladý housle lokty obemknul,
 jak by to dívka milovaná byla,
 a struny ke rtům vřele přitisknul,
 jak ve strunách by také srdce bila.

„Ó housle mé, ty vaše milé zvuky
 mých citů stříbrné jsou, jasné zvony,
 a nejtajnější mého srdce tluky
 naleznou ve vás sbatřené své tóny!
 Třesoucích prstů slabé přitisknutí —
 a bolestná se píseň vzduchem třese,
 zas silné ruky náhlé obemknutí —
 a vítězná se píseň vzduchem nese!

Když přitisknu vás k tváři, housle milé,
 zdá se, že myšlenky si sám ukrádám,
 že ducha svého v píseň dumnou vpřádám,
 že přišla svaté zpovědi už chvíle.

Jak divně vždy to na mne působí,
 kdy zpěvným slovem se tak zpovídám
 a myšlenky své jako osoby
 mně divné mimo sebe uhlídám!

Tu měří oči moje nedůvěrné,
 jak dlouhé jsou těch osob stíny černé,
 a srdce cítí, co vystouplo z něho,
 že vykoupeno, že víc není jeho.

A štěstí ještě, že v té přírodě
 je s lidským srdcem všechno ve shodě,
 že příroda se nám zas zpovídá,

v nás myšlének svých obraz uhlídá.
Když slavík v háji píseň klokotá,
má zpěvná struna za ním šepotá;
když proudy vod svou píseň zahučí,
má zpěvná struna se jí naučí;
když víchř píseň mocnou zašumí,
ptám se své struny, zdaž jí neumí;
když bouř svou písni hory roztřeše,
ptám se své struny, zdaž jí nesnese.“

Noc kráčí pustou, pusta sotva dýše
a divoké své sny si spřádá tiše.

Ve hloubi tmavých nebes, převysoko
měsíc se houpá jako oko bílé,
5 jak by se spánek kradl v nebes oko;
a že je hlídač měsíc ospalý,
i hvězdičky se mlhou zakalí
a měří v dřímotě své dlouhé míle.
Jen obláčekové, bůhví odkud hnáni
10 a dlouhou poutí k sněhu vybledlí,
si kolem měsíce tam usedli;
po chvilkách některý z nich vyskočí
a kolem měsíce se zatočí
a tvář mu lehkou rouškou pozaclení.

15 Na pustě bílá zář jak jíní leží,
jak bílý plášť, v němž ani záhyba —
jen když se oblak nebem kolíbá,
lehounký stín po spící pustě běží. —

Jaký to stín, jenž tamo pustou kráčí,
20 že sotva zrak mu, nocí klamán, stačí?
Jak sloupec mlhy letí v hravém spěchu —
už zanesen až k patě strmé skály,
a spěchá k výši, spěchá bez oddechu —
sem tam se mezi stromy zakmitá,
25 jak by si stíny stromů spících hrály —
už dospěl výš — tam světlá záplava —
a v světle stane dívčí postava,
jak v skalách růže přes noc rozvítá.

Ba je to růže, pustý krásná růže!

30 Měsíce lhostejná ta bledá záře
se dívá v cigánčiny mladé tváře,

tak krásné, jak jen pusta rodit může.
Jak pustý hnědý květ jsou tmavé líce
a hebké, jak by byly sametové,
35 jak jižní rudá krev jsou mladí rtové,
jak černý měsíc tmavé oko plane
a v něm jak hvězd zas jisker na tisíce —
bůh chraň to srdce, v něž jen jedna skane!

40 V měsíce plné záři tiše stojí —
vše mrtvo, ba i zář se zatrást bojí.

A asi o krok dál na kraji skalném
muž mladý v zamyšlení dumném sedí,
ku výši tmavomodré tiše hledí,
jak myšlénkou by kotvil v světě dálném.

45 Cigánka mladá přistupuje blíže
a celá postava se kloní níže,
až rudý ret a tváře tmavé, hnědé
se přitiskly ku muže tváři bledé.

O n a :

50 „Tys ještě zde, a hvězd už mnoho zašlo
a měsíc svými stříbrnými vesly
postoupil v dál — už naše ohně sklesly —
tys zde, což srdce novou bolest našlo?“

O n :

55 „Já zahleděl se maně do nebe
a myslil, drahá, právě na tebe!
Ó skloň se, Almo, blíž si přisednu,
a místo abych hleděl do nebe,
do hloubi očí tvých si nahlédnu —
já žiju sen, když žiju bez tebe.
60 Tvé velké, černé oko s mocným plamem svým
jsouc nyní blaho mé — dřív bylo žalem mým,

v noc proměnilo často mnohý mladý den
a v noci v prsa kladlo těžký černý sen!
Z těch snů jsem jeden, druhých živější
a nad vše hrůzy mnohem divější
65 si pamatoval — ku strasti snad sobě! —
Tvé oko bylo černým jezerem,
v němž slunce kmit bojuje se šerem,
až přemožen se zemdlen zkonejší
a v hloubi zhyne v bezedném jak hrobě.
70 Kol břehu vlnky mocně šplouchaly,
jak srdcem krev, když černá vznikla zášť,
a ku výši svou pěnu stříkaly,
že břeh jak ve pohřební vhalen plášť.
As na krok od břehu, jak k posměchu
75 slunéčko hrálo lesklém ve mechu,
mech vroubil porozkvětlý krásný kraj,
tak krásný jak by zaslíbencův ráj!
Po břehu jsem se truchliv procházel
a vlnek kmit svým zrakem sprovázel
80 a zahleděl se v černých vod těch smutný klín. —
Vtom vlny ztichly — jsou jak hladká zrcadla,
jsou tichy — jak by v srdci zášť už uvadla —
a na dně jejich spatřím bledý muže stín!
Hned spřádám z myšlének svých tenkou nití
85 a vrhnu do vln umělou svou síť.
Než třikrát jsem si zhloubi oddechnul,
stín bledý v náruč svou jsem obemknul.
Měl jsem hned hrob, v něm složen muž ten bledý,
však než jsem zase hlavu pozvednul,
90 už z jezera ni slabé, malé sledy —
však nad hrobem, v němž stín můj bledý spočívá,
tvé oko plálo jako lampa zářivá.

Teď ovšem oko tvé mně jinak zářivá,
jak slunce, když své děti v sadech zahřívá,
95 a v oku světlo plesá, hvězd svit neznaných,
k novému plesu rej jak hostí sezvaných —
ach nejsou hosté hvězdy, ni máš zářivá,

100 toť blaho lásky mně teď srdce rozhřívá,
a pakli písňě mé k němotě umučí,
zas němé srdce moje zpívat naučí.“

O n a :

„Tvá bledá tvář a truchlivý tvůj hlas
i v prsou mých vzbudily nový čas!
Dřív noha má si pustou lítala,
a ruka hravá věnce splítala,
105 teď noha často po pokoji prahne
a ruka často na srdce si sáhne.
Dřív šířý svět jsem měla za nebe
a vše v něm sloužilo mně ku radosti,
radosti vždy jsem měla do sytosti,
110 vždyť jsem ji měla sama ze sebe —
teď často bolest vlastní bez viny
jak tráva zrána rosu setřásám,
a zas jak dítě bez vší příčiny
si divoké své písňě zajásám!

115 Tys zanechal svých přátel, domovu
a vyměnils to s naší svobodou
a počals nyní žíti poznovu,
to s pustý syny, s pustý přírodou.
Tys přišel k nám a přišels s milenkou —
120 u nás jsi jinak strunu naladil,
a struna tvá se stala cigánkou
a cigánku jsi sobě přivnadil.
Máš milenky, jsou cigánky to dvě
a obě vroucně ku svým prsoum vineš,
125 ty líbáš, tiskneš obě střídavě —
opustí-li tě jedna, bídně zhyneš!
Kéž mohu všechny tóny přivolat,
jež ve přírodě krásné, zvučné leží,
jež se slavíkem po planině běží,
130 jež orel z prsou vyrve hrdinských,
když těžko černým mrakům odolat;

kéž mohu zlovit v světě celém zvuky,
šum lesů, bouře hlas i srdcí tluky,
hlas mužů, zvuky prsou dětinských,
135 a všechnu radost, ba i všechnu tíseň —
bych ve překrásnou spojila to pásku
a věncila tím milenku tvou — píseň!
Pak odměnila by tvou vroucí lásku
a píseň milenka by byla věrná
140 a vděčná — já jak — pustý dcera černá.“ —

Po náměstí lid se krouží
jako v mořských skalách vlny,
a nad lidem vzduch zahučí
jako dravcův křiku plný.

5 Po náměstí černý lid se
krouží jako v moři víry —
všudy v kole černé oči,
černý vlas a černé kníry.

10 Nejbujněji ale lid ten
kolem středu místa jasá,
ku čárdáši kde zahrála
divoká cigánská chasa.

15 „Zahráli jste dobře, starý,
zde máš zlato, poděl chasu,
a ty děvo, pohleď v oči,
pozdvihni tu dlouhou řasu.

20 Čárdášem jsou moje žíly
jako vínem v rozechvění,
nuže — pojd' sem, růže černá,
dám ti za to políbení!“

Velká čest to od magnáta,
vždyť cigánka polonahá,
velká čest, že magnát v zlatě
po té plané růži sahá.

25 Magnát děvče k sobě vine,
jeho dech jí v tváře pálí —
náhlý vzkřek a magnát zlatý
už se sražen v prachu válí.

30 Rychle ze země se vzchopí,
jak oř skleslý zase vzskočí,
divě zajiskřejí kolem
rozohněné černé oči.

35 „Chopte se mně toho chlapa,
jenžto bije pána svého,
svažte ruce, rozbijte mu
o hlavu ty housle jeho!

40 Svažte také cigánku tu,
vezte oba k mému zámku,
však tam jeho žárlivosti
vykopáme divnou jamku!“

V městě Pešti před divadlem
jako k velké poradě
stojí muži, ženy, děti,
rob i šlechtic v hromadě.

5 Je zde ticho, města hluk se
dál a dále vzdaluje,
a tím tichem teskná struna
cigánova žaluje.

10 „Hej to čardáš, jaký sotva
z nás zas měkdo uslyší —“
zašeptnou si nahlas ženy —
„Ticho!“ — Vše se utiší.

15 Je to čardáš? — Vždyť to zní jak
zoufalého stýskání!
Je to píseň? — Což je písní
šíleného výskání?

20 Zdá se věru, že ty housle
jsou spíš srdce uvadlé,
na nich struny — prsou žíly
přervané a vychladlé,

že je mozek k dávným písním
v šílenosti napíná,
a když nechtí mladě zaznít,
že až hrůza proklíná.

25 Každý tón se zdá být hrobem —
v jednom lůžko mladosti,
v druhém láska, rozum — v třetím —
šíleného radosti!

30   Divná píseň, divný hudec,
divný šat ten servaný,
divný obličej ten mrtvý,
tajnou runou prorvaný! —

35   Zvuky houslí táhlejší vždy
jako k věčné žalobě,
tišší vždy a mřely — mřely,
skonaly jak v chorobě.

40   Kolem ticho, tón doznívá
v každých prsou potají,
náhlý jásot — dary k nohous
cigánovým lítají.

          Vida cigán! — Hrdý žebrák!
Proč těch darů nezdvihá? —
Skok a skok a davem lidstva
žebrák cigán ubíhá!

Nad Neziderským jezerem
je nebe jako černý zvon,
z nějž jako umíráčka ston:
že den počíná večerem.

5 To Neziderské jezero
už den a noc burácí —
bouř hrozí nové ve šero —
zdaž se dnes vykrvácí!

10 Snad nikdy nezřels v pustě takou bouř! —
Mrak za mrakem se k vodě snižuje,
blesk za bleskem se v vlnách křížuje
a vichr vztekla do vln bílých pere,
že vlna po skalách se k výši dere
a k mrakům letí — bílý, lehký kouř!
15 Teď vložil vichr se v ty strmé skály
a hýká tam, jak by se skály smály;
teď zase šlehá dešť v ty vlny zemdlené
tak chladný, že by zimničné i čelo
se jeho mrtvým ledem bídne chvělo
20 a oheň smyl se s tváře šílené.

Ba šílené! — Zdaž není šílení,
když bouře taká mezi skalou pláče
a kámen, vlna v divém kvílení,
že v bouři muž ten po břehu si skáče?

25 Své housle v ruce v kostru vyzáblé —
divější písně než ta bouře hraje
a k skokům nutí tělo zeslablé.
Vlas hustý šílených co prapor vlaje
a oko s bleskem po vlnách se kmitá
30 a s vlnou po skalách ta noha lítá.

Ba zdá se věru, že se vložila
bouř celá do houslí těch zvučících,
že každá struna štěstí přežila
a zlost svou hlásá v tónech skučících! —

35 Ty Neziderské vody zemdlené
tři dni, tři noci bouřily,
a nešťastné ty oči šílené
se ještě nezamhouřily.

40 Když na chvíli se bouř snad utiší —
„Můj čárdáš ještě!“ — bouř ho vyslyší.
A noha v ustavičném plesání,
jak neznala by, co je klesání,
a housle v ustavičné smutné hře,
jak neznaly by, že též smutek mře! — —
45 Už třetí noc se k svému konci chýlí
a bouř se zponenáhla utišuje
a chladný vítr skály osušuje
a vlna bílá uspati se pílí.

50 „Snad myslíš, že si tiše nyní sednu?
Můj čárdáš ještě! — Tichým nebudu,
a takovou ti píseň zahudu,
že jistě tebe k tanci zase zvednu!“

55 Zvuk divoký, jak by se vášně shlukly,
a ticho zas — tři struny hudci pukly.
Smích divoký a housle k skále letí —
a náhlý ston a píseň mír svůj světlí,
už poslední i její povzdech zesne.
Teď rychlý nazpět jeden krok
a zase náhlý k předu skok
60 a vzkřiknutí a tělo k zemi sklesne! —

Tak tiše vlnky malé šplouchaly
a bublinky se šerem mihaly,
a když zasvitla první rána záře,
zasvitla v umrlcovy siné tváře.

KOLOVRÁTEK

Noc jasná přikrývá kraj tichý, němý,
a měsíc plný lije pršek skvělý
na sních, jenž tuhým mrazem zkamenělý
teď zkamenělou v spánku kryje zemi.
5 Tak tiše mrzne, že tě sluch tvůj klame
a mníš, že kolem bájně slyšíš znění,
mníš slyšet, sních jak světla pršky láme,
mníš slyšet spících stromů klidné snění.
10 Už dávno stromy větve stinné odstrojily,
podzimních větrů písní v spánek ukojily
a ku výši teď trčí větve nahé
jak žebřící o jaro nové, blahé.
A na větvích se sněhy hvězdné zavěsily,
snad oblakům by — kolébce své — blíže byly!
15 Tak tuho mrzne, vzduch že pružný, plynný,
se svraštil v drobné, leskné křišťály,
jež v lehkém letu táhlou píseň zvoní;
tak tuho mrzne, krok že spěšný zliní,
a hlava dřímajíc se k prsoum kloní
20 a stydlá krev se spánkem ošálí.

Však den má černé, noc pak stíny jasné,
a jako léto luznou květnici,
má zase zima teplou světnici
a uzounké v ní žití milokrásné. — —

25 Dům v sněhu, v domě okna září,
jak náhlá radost v umučené tváři,
či jak by tichou nocí záříce
svit zahanbiti chtěla měsíce.
A v teplé světnici krb černý stojí,
30 v něm plamen vesele si zašlehá,
snad radostí, žeť s tuhým mrazem v boji,
jenž tuze v okna malá nalehá.

A jak teď mráz ve okna mocně dýše,
dech ostrý něžné květy v okno píše.
35 Ba kde jen člověk s přírodou je v boji,
tam vzrostou květy, třeba květy ledné,
a sotva v boji člověk poustojí,
květ za květem zas zachází a bledne! —

Jak živo zde! Koléčka lítají
40 a tenká nit se kolovratem točí
a skrytě zalítnou si mladé oči,
když mladá ústa leccos šeptají.
A jako v okně květ své minuty
a venku nahý dub své čítá věky,
45 tak jsou zde ve kruh milý sepnuty
vybledlá kadeř s mladistvými vděky.
A vše se rozesmálo v bujném veselí —
ba vše, až na tu babičku snad v posteli...
Ba věru nevím, až nám přejde zima,
50 až jara dech zas všechno ozlatí,
zdaž se ten starý kmen, jenž ztuhlý dřímá,
zas mladým, novým listím ošatí! —

„Jak je mi volno, jako v velký svátek,
ach prosím, jinam mne teď přeložte —
55 či raděj posadte a dobře obložte
a přineste mně ten můj kolovrátek. —
Jak? Teprv osmá by to měla býti? —
Jak daleko je ještě do devíti! —
Nuž, pojď sem, milý, starý kolovrátku,
60 už, starý, také lecjak bídne stojíš
a skoro zatočiti se už bojíš —
vždyť oba odpočneme si po krátku!
Tak divně vypadá to prázdné vřetenno —
nuž dodrž ještě na několik nití,
65 ať mají nití aspoň na zašití,
mám na rubáš už dávno předeno.

Kde na hřbitově pradědové moji leží,
tam kořeny se lípy rozložily,
peň vyhnaly ku výši silný, svěží;
70 však když se mrtví kolem rozmnožili,
tu hrobník podsekával kořeny,
že k uvadnutí byly zmořeny,
a z dřeva lípy mně pak na památku
též vzali dřevo k tomu kolovrátku.
75 Já byla tenkrát skoro děťátko,
a když jsem první nitě dovedla,
co osiřelé malé děvčátko
jsem otci v rubáš nitky zapředla.
Ach smutku bylo tenkrát ovšem dosti,
80 však dětský smutek! — déšť to májový
a pojednou se změnil na radosti,
jež každým ránem zas se obnoví.
A mně se zdá, jen dítě nevinné
že každou radost zplna užívá,
85 kdo starším, tomu vždy se rozplyne,
když vpravo vlevo se tak zadívá. —

Mou radost sotva někdo vypoví,
tu velkou radost, když má hravá píle
i bratříčkovi spředla na košile!
90 Vždyť radost má jen v bratru zkvítala —
on byl jak sladounký květ červnový,
já jako včelka za ním lítala.
Ba naše srdce stříbrné jak zvonky,
jak by je vjedno spjaly drahé sponky!
95 My žili jak dvě zrnka v jednom klásku
a jak dva skřivánkové v jednom poli —
ach, bože, ještě jednou takou lásku! —

O neblahý ten, jenž se z mládí musí
odloučit od těch, které miloval,
100 jak dlouho, nežli přežije svůj žal,
než cizí svět a cizí srdce zkusí!
Můj bratr písně svoje zakopal

po místech, kde si se sestřičkou hrál,
pak v cizině si po nich zatoužil —
105 ach jaký div, že se mně usoužil!
On byl jak z klece uprchlé to ptáče,
jež truchlivě kdes po polích si skáče
a z hladu neznaného hlínu zobe,
jak by si zaklepalo na svém hrobě.
110 Už na podzim se zase ke mně vrátil —
chod nejistý a bledé vpadlé tváře,
zrak jak by nikdy nebyl poznal záře,
tak chřadnul, vadnul jako strůmek v sadě,
115 když větší stromy nechají jej v chladě —
a dobré bylo, bůh že život zkrátil.
Má radost mně tak náhle vybledla —
já jsem ji bratru v rubáš zapředla.
Vy víte, kde teď nebožátko leží,
vždyť vaše bába v každý den tam běží!

120 Ba bylo jiné kvítko než můj vnouček,
jenž v ústech dýmku celý den mít musí,
a přece ví ten nedorostlý klouček,
že mne to starou bábu vždycky dusí.
Nuž, kuř si na poli, můj milý hochu,
125 to víš, že stará ráda bručí trochu!

Já jako z vody tenkrát vyrůstala
a loučila se s hrou a dítětem,
pojednou seznámena se světem
už z dítěte se pěkná panna stala.
130 Ach jsou to divné doby, předivné,
svět zcela nový v srdci oživne!
Ač panna dítěte je moudřejší,
přec každé slovo slyší příkřejší,
a dřív-li smělá, je pak nesmělá
135 a čítá noci, které probděla. —

My tenkrát přástky svoje počínaly
u staré kovářky tam pod rybníkem —

té stařenky jste více nepoznaly —
a jejím bylo to už starým zvykem,
140 že při přástkách nám pilně povídala
a povídáním si nás vyhlídala.
K počátku vypravovala, jak za nedávných časů
zde u nás panna žila, známa pro svou krásu,
však — bohužel — že krásnou věděla
145 a víc než přástvy — hochů hleděla.
Tu přišel jakýs mladík z ciziny
a všímal si té pěkné dívčiny,
a nechodila dlouho pod věncem,
svést dala se tím cizím mládencem.
150 Tam venku před okny, kde bílá záře
měsíce chvilkou po rybníce běží,
tam umyla prý svoje hříšné tváře
a posud prý tam někde na dnu leží.
Když vypravovala, my blíž si sesedly
155 a věru div byl, co jsme v strachu napředly.
Teď ovšem děvčata méň znají přásti
a více nožkama při tanci třásti,
při přástkách jazyk mladý pilně brousí
a v cizím prádle vlastní vyperou si.

160 Děd můj měl pravdu, když nám prorokoval
(on přes sto let se zdráv a silen choval),
až budou nejvíc straky po kostele lítat,
že pánbůh na nás nejhorší bič bude splítat!
On myslil strakou pestré oděvy
165 a pravil, z nás že toho žádný nedožije —
a vskutku každý, jenž ho znal, už hnije,
jen já jsem až k té bídě dožila,
já, která nejmén po tom toužila
a dávno přála si už úlevy.
170 Ba zdaž by modliti se každá neměla,
by stromy stojící kol kostela
své větve sehnuly až ku zemi
a zakryly je těmi větvemi!

175 Jen se, ty vnučko, mně tak neusmívej
a lepší úctu k slovům starých mívej!
Ta radost, až přec bába v zemi bude!
Teď věčné kázání a chyby všude —
no neplač — — neplač, když ti povídám! —

180 Tu holku já jen proto ráda mám,
že celý den si zpívá jak to ptáče,
jež z jara po prvé ve větvích skáče.
Važ si svých písní, a když nakládáš
vždy dobře s nimi, tož si uspřádáš
z nich mnohou radost pro celinké živobyťi;
185 chraň si je v srdci jako v skřínce léčné kvítí,
vždyť muži jimi smutek vyhojíš
a dítě své si k spánku ukojíš.
Jak mnohý zpívá ne snad radostí,
ba by umenšil svojí žalosti! —

190 Jen radu ještě! — Lehké mužské chásce
se vyhybej — i hravé, liché lásce!
Tu pravou lásku větrík přivěje,
ba právě tak, jak to tvá píseň učí,
že travička se sama naseje.
195 Nemožno každému snad ptáku zpívat,
nemožno při každém snad v lásce dlívat —
a lichá láska — ta tě věru zmučí!
Snad vyplakala bys svých očí záři
a krása odmokla by z tvojich tváří.
200 Až matka tvá se s tebou rozžehná,
ať pod věncem tě ještě zažehná! —

205 Při prástkách jsem já hochu poznala,
on nosíval mně pěkně svité kytky
a krásné pentle, na nich průpovídky,
bych si je dala kolem kužele —
já jsem mu srdce svoje zadala
a měla hodného tak manžele,
že láska naše nikdy nevybledla.

210 Vám všem, mé děti, plínky jsem pak předla —
i dvěma rubáš — ach ba také jemu —
až umru, položte mne, děti, k němu,
ať dostane se lásky bílé lebce!

215 Snad už mám nití pro svůj rubáš dosti —
kde jste, mé děti? — — Do uší smrt šepce!
Nuž modlete se — bába vám už zesne —
ach — modlete se, bůh mne hříchů zproští —
staň, bože, vůle tvá se přesvatá! —“

A nazpět bába na své lože sklesne —
hodiny hrknou — bije devátá.

O ŠIMONU LOMNICKÉM

1

Byl pozdní podzim, doba umírání,
to doba smutných vidů, divných slechů,
kdy myšlénka se v srdci teplém chrání,
by neutuhla v mrazném zimním dechu.
5 Aj hora zpustlá teď a hlína holá
a hnědá jako rozkopané hroby,
a němý obraz hory žalně volá
ty duše květův z jarní zašlé doby.
Z hor vichr — ledový jak ženská pýcha
10 a ostrý, zlých jak posměch — v kraje věje
a pere v les, až každá haluz vzdychá
a každý list se svadlý třesně chvěje. —
Však zanedlouho háj se ve smrt vesní
a zbude lístek leda osamělý,
15 jak pamětník té krásné, loňské vesny,
jak národ starý, v zvycích zkamenělý.

List červená se studem, sláb že zmírá,
a červená se, by snad zklamal děti, —
on spadne, — divý vichr lístky sbírá
20 a v běsném spěchu s nimi k proudu letí.
Co sen, co den teď lístek s řekou plove,
to s řekou, jež dřív jarní písňe pěla,
a teď svou vodu čeří vlnky v nové,
jak by se před svým vlastním chladem chvěla.

25 Však nechť si podzim mráz a smrt zde seje,
vždyť kolo lidských dějin dále spěje; —
nechť zmdlená hlava do hrobu se kloní,
vždyť umřít musíme, — co je nám po ní! —

Jak divno, když se večer k zemi sklání,
 a k dílně dějův, k lidnatému městu,
 tu chytrý k hloupým radovánkám hledá cestu,
 a hloupý v moudrém, rodinném se kruhu chrání.
 5 A řeka, jež se zrána odmlčela —
 ten němý věstec — nově zahučela:
 vždyť zvěsty svoje v noční klid teď šumí,
 snad měšťák přírodě teď spíše porozumí.
 Juž vítr večerní zde vlnky smutí,
 10 a večerní nám nese vzpomínání;
 že s vzpomínáním též zapomenutí,
 to jediné nám slabou hlavu chrání. —

Juž skoro tma a most je osamělý,
 zde onde jenom uzříš ještě chůdce —
 15 aj, což jste, lidé milí, zapomněli
 dát malý peníz pro starého hudece?
 Ten chudás posud na mostě zde sedí,
 a hlavu kloní, k černé zemi hledí,
 a ruka jeho, ač se stářím chvěje,
 20 přec struně lahodí a struna pěje.
 Však jímá podivně starcova podoba,
 jak na nynější věk zašlosti žaloba.
 Ten bílý vlas, ten slabý hlas,
 ta stará krev — podzimní čas,
 25 a v obličeji známé štěstí hroby —
 ten hudec viděl jistě lepší doby!

Po strunách zpěvných smyčec hudec bloudí,
 a divuplné písně ze strun loudí,
 tím divnější, že žádný — žádný neví,
 30 proč píseň mocně každé srdce jímá,
 že celé srdce v strunách kusých dřímá,
 že zmařený se život v písni jeví.

Zpěv oř je raněný, je růže tklivá,
to růže, krví lidskou zbrocená,
35 je z srdce krev to — ovšem vlašná, živá,
však smutkem dlouhým dávno zkrocená.
A pěvec podivnou svou píseň hude, —
„že srdcí málo, dost však lidí všude,“
a dále píseň strunami se vine, —
40 „že mnohé krásné ráno v smutný den rozplyne,“
a tón se v tónu třesným zvukem míhá —
„že dnové zvolna, rychle rok ubíhá!“

Proč jsi tu strunu, starče, zaklínal,
by vzdech se její v skřeky přepínal?
Vždyť není srdcem, které v prsou žije,
a stálý snáší žal a stále bije!

5 Teď struna praskla — ruce slabé, svislé
víc struny nedrží u písni porotě,
a najdou-li se ještě dobré mysle,
daň neplatí víc hudci, platí slepotě.

10 Ba slepým chudšas! Vyřknul jsem ta slova,
a s nimi veliké to neštěstí,
jež bájně světy ve svém lůně chová,
snad světy nejmocnějších bolestí.

O hrůzná moc, jež v hlavě slepce hostí
a v tváře ryje známky dětinskosti,
15 jíž mysl stává se jak dětská bludná,
a každá myšlénka — bludička svůdná.

O věčná noc a polovičné žití,
v něž jenom měsíc bledý mrtvě svítí
a slepci slouží, jak ta mrtvola,
20 jež hrá dle báje živým do kola.

Však huř, kdo z mládí seznal živé světlo,
a ví, že opadá, co dříve květlo,
a ví, že noc se s dnem, zim s jarem střídá,
že v zlatě šťastný jde a v hadrech bída!

25 On v snech svých podle barev kroky řídí,
a oko mrtvé divné světlo vidí,
však když se zrak ten vnitřní otevírá,
pak zří svět taký, že mu srdce svírá!

Co as se v zraku vnitřním hudce kmitá,
 že se ta bílá, stará hlava třese
 jak palma v poušti, jež se ještě zmítá,
 když bouř se dál zas k jiným pouštím nese?
 5 Vybledlý, svadlý ret se v šeptu hýbá,
 snad v modlitbě své mrtvé písňě líbá? —
 O taký úsměch kde se kol rtů chvěje,
 tam nešťastník se sobě nebo světu směje! —

„O dávné písňě, mrtvé děti moje,
 10 vy děti nerozumu, bídy nahé,
 vy krátkých blah a dlouhých smutků zdroje,
 mně hrůzné tak a přece zas tak drahé!
 Zrak váš se mrtvě v oko mé upírá,
 jak v sloup obrácen přízračně se leskne,
 15 a mně jím v prsou úzko tak a teskně,
 jak otci, syn ježž zmíraje proklíná. —

I já byl mlád a mladá krev má vřela,
 jak míza, kdy ji jaro k výši žene,
 a mladá krev má s rozumem se přela,
 20 že šťastným jen se modře nebe klene.
 Blud, kterýž rozum v důmyslu vymýtil,
 ten krev zas v žhavý, mocný pal roznítil;
 kdy rozum smál se pýše lesklých havů,
 tu cit zas věřil zmámenému zraku;
 25 kdy rozum smál se zděděnému znaku,
 tu zrak můj v znaku viděl synův slávu.

Krev mladá bujně, přec však měrně bije,
 a srdce z citů měrné písňě vije.

I já jsem pěl a prsa měl jsem tužná,
 30 co srdce cítilo, to vypět chtělo;
 však srdce cítilo, že píseň jeho služná, —
 že v jiných službě písňě svoje mělo.

Aj píseň služná, sotvaže tu vzniká,
juž peklu nesmíru jest zapsána,
35 a v srdci pěvce samovražedníka
juž dýka trčí, kletbou popsána.
Trest stejný, jednomu-li píseň slouží,
či času svému zalíbit se touží.

Já zpíval malých lidí velké zlosti,
40 a chyby jejich byly zpěvův ctnosti,
já zpíval mocně slabých lidí slávu
a věncem zdobili mou za to hlavu,
však lidé, kteří vavřín ke mně nesli,
než donesli, juž nicotou svou sklesli! —
45 Když jedni padnou, druhým sláva vzejde,
tu ovšem druhým zpívat lehko nejde,
a já jsem klesnul, jakže klesne mnohý,
když místo jednoho má mnohé bohy. —
Když sám se zničíš, lidé nadávají,
50 jak bys je bůhví čím byl urazil,
ba často lidé kmetu vytýkají,
že jinoch sama sebe pokazil.

O mnohá uplynula smutná léta,
a stojím zde ten známý slepec chudý,
55 a nově zase teď má píseň zkvétá,
a nově starý zpěv se v prsou budí! —
Teď místo dnu — stín věčné noci charý,
a hlava bílá jak ta hora sněžná,
a krok jen z lože na ty černé máry, —
60 a píseň mladá zas a dětsky něžná.
Však dost mne svět ten divný namučil,
než sama sebe znát mne naučil!
Teď ohněm lidské lásky svadlé srdce hřeju,
a jen co lidského, to v písni svojí pěju,
65 a teprv nyní, to má píseň cítí,
jsem pěvcem pravým, jakým měl jsem býti!

Je ovšem těžká cesta s hory dolů,
a v lehkých písních tíže vlastních bolů,
však když tak divné tóny strunou skáčou,
prý lidé často nad mou písní pláčou.“

Z tmavého nebe chladný vítr duje,
a s chladným větrem bledý měsíc pluje.

Nač as se plavec bledý v bezdno ponořil,
snad aby noční tmu, s tmou slunce pokořil?
5 Vždyť v noční době lidé nejspíš umírají,
a chudoby je mnoho v krásném světě,
a každá noc si žebráky své zhněte,
zdaž chudým hromnici a lampu dají? —
Těm nebohým co lampa měsíc svítí
10 a svitem svým je svatým obnese,
a z čela nebohého nehne se,
dokud je v těle ještě jiskra žití.
Pak klidně dál zas světlem širým chodí,
a lesky hedvábné své v svatých vodách brodí,
15 a připutuje-li kde ku hřbitovu,
pokropí tiché spáče květných rovů! —

Co as ten svit měsíce znamená,
že v okně nízkém mocně plamená,
až okno září jasně mrtvou nocí
20 jak okno kostelní posvátné o vánoci?
A co as měsíc ve komůrce vidí,
že neunaven oknem dovnitř slídí!

Komůrka malá, čtyry holé stěny,
zde stůl, tam lože —
25 můj milý bože,
komůrku popsat nevděčná je snaha,
vždyť chudoba je všude stejně naha!

Na lůžku slepý stařec odpočívá
a spí, — tvář usměvava je a tkлива, —
30 sen kouzlí starci milé podoby,
tak známé jemu krasší od doby.

A mladistvě zas srdce v prsou buší —
on vidí mládí své a žití dlouhé,
že nedozří ku konci oko pouhé; —
však délka ta! — vždyť hoch ji obemkne,
a bušení pták křídlem přehluší!

Náš život? — Pohádka, jak lid ji zpívá,
 hned orlův smělý let, hned lilje tklivá,
 a povždy stejným slovem počíná,
 a obraz za obrazem mysl honí,
 5 až vše se v známý, stejný konec skloní,
 a zmdlená hlava sklesne do klína.
 Tak sporé v pohádce té chvíle klidné,
 že člověk sotva zpět se poohlídne!
 Však v sněhu věčném sopka plamená,
 10 a v poušti oasa se zelená,
 a v tmavé doby kvapícího žití
 nám sen co večernice svatá svítí.
 Sen vylichvaří, pokoutník jak smělý
 si z malé práce velké úroky,
 15 a známé jsou ty divné úskoky,
 kterými splítá v věnec život celý. —

Sen kouzlí spícímu teď starci dětství krásu,
 jak podzim jara obraz přivolává,
 jak ve večerního nám slunce jasů
 20 též obraz ranního zas slunce plává.
 On slepý stařec sní, že je zas dítě,
 a hlava lehká že a čílko jasné,
 a modré očko pochopuje hbitě,
 že svět je divný, v něm však mnoho krásné.
 25 Nemluvně malé květ je na lučině,
 jež slunce zář a rosa pěstuje,
 a k přirovnání tenké k pavučině,
 jež s prvním větrem dále odpluje.
 A v pršcích teplého se slunce houpá,
 30 a v zápachu se vonné růže koupá; —
 tím zná, že slunce mocně plamená,
 a z poupěte, jež se tu zelená,
 že rozvine se růže červená.

35 To dítě nezná, den že s dnem se pojí,
vždyť každý den mu celým životem,
jenž zvečera se spánkem poukojí; —
a co se děje, vše se děje dnes,
a spojen život pestrým zámotem
zdá být se rusálek mu hravý ples.
40 A třeba slabá nožka ještě klesá,
přec v reji rusálek již milých plesá,
vždyť dlouho dost se dítě padat učí,
a stojí-li, již krokem zas se mučí.

Však sotva rozmnoží se zašlí dnové,
45 tu místo her zas nastupují snové,
budoucí den již žádá svoje plány,
v nichž to, co není, rozbijí své stany.
Kdy mysl s tělem v mladý doubek sroste,
tu v mocné tužby přejdou plány prosté,
50 a jinoch tvoří sama ze sebe
si nových cest nového do nebe. —
Ty cesty vedou v nebe převysoko,
že nedozří tam starce slabé oko,
a jako nebe velké, nekonečné,
55 chce jinoch velkou slávu, jmeno věčné.
Však co se z tužeb takých vyvine?
Jak mnohý sen zas ránem rozplyne,
jak první sníh, jenž, nežli dopadne,
se v chladnou vodu, mlhu rozpadne?
60 A kolik těch, již darmo nežili
a dlouhou poutí došli ku cíli?
Ten první zapomene naštěstí
na prázdné sny při plném snídání,
ten druhý v poušť zabloudí na scestí,
65 a žízeň krví vlastní zahání,
pak třetí, čtvrtý — možná, že ti poví,
jak ukrutny jsou muky Sisyfovy.
Tu cestu vzhůru malézt není snadné,
a kdo ji našel, často zase spadne.

70 Vždyť kdo chce chrámy lidstvu stavět směle
a proti lži být nejslavnějším rváčem,
aj toho často místo stavitele,
zlý osud učiní jen pomahačem.

75 Muž ovšem hledí pozděj střízlivě,
co z pěkných snů těch ještě na živě,
a třeba srdce v prsou až se třese, —
vždyť svět to dí, že muž vše mužně snese!
A proč by nesnes? — Dávno pochovali
ti dobří lidé dobu svatební,
80 kde ještě les, květ, láska těšívaly;
ty květy svili věnce v pohřební,
ze stromů rakví pěkných nadělali
a lásku do rakve pak uschovali. —

85 Čas dál se černou nocí k ránu valí
a s časem plyne sen ten lehký spolu,
a stařec vidí, jak se mládí vzdálí,
jak z jihu kráčí k lednatému pólu.
Zde bílé hory k výši postupují,
že jich v své výši měsíc nepřehlídne,
90 a ledy věčné starce obstupují, —
on cítí, v žilách svráštělých jak krev mu stydne;
však srdce starce mírné přec a klidné,
ač přísná smrt zde kolem spočívá,
ač místo květův hory pokrývá
95 ta sněhu poušť vždy stejně zářivá.
A možná, že to srdce ještě plesá,
když hora starci sníh svůj na šíj hází,
když zmdlená hlava k prsoum chladným klesá,
a divný mráz se po všech údech plazí.
100 A větší klid se srdcem rozprostírá,
čím tužší mráz ty svadlé údy svírá, —
a srdce po práci si odpočívá,
jak potok, v podzim když svůj zpěv dozpívá. —

Juž ráno zde, a víchr od hor věje
105 a vše se před tím dechem smutným chvěje,
tak chladným, krev jak v žilách mrtvoly;
tam pere v les, zde letí po poli,
pod krokem jeho ztuhlá země praští
a dechem jeho vlna v led se vraští.
110 To nebe vysoké se k zemi sneslo,
jak by svou mhlou co příkrov zemi neslo,
a mhlou to krásné slunce rudě plane
jak oko do krve až uplakané.

JENÍK

*Kolem lásky rozmarýna —
žlutá rozmarýna.*

1

Naposled už zvony při mši zazvonily,
naposled se lidé zbožně poklonili.

Jedni poklekali ještě po hřbitovu,
druzí pospíchali polem ku domovu —
5 a ten mysliveček v kamizolce šedé
černooké děvče polní cestou vede. —

„Lituju tě věru, milý můj Jeníčku,
poradím ti dobře, dej na velkou svíčku!“

10 „„Svěcená ta svíčka ovšem plamen hoří,
ale moje srdce větší plamen moří;
svěcená ta svíčka ovšem mnoho platí,
ale moje bolest víc se nevytratí!

Černooké děvče *se mnou* chodívalo,
se mnou za ruce se polem vodívalo.
15 Cestičku jsem zoral, dělal jsem ji užší,
abych blíž se tisknul k milované duši;
drobné kamení jsem na cestičku házel,
abych pomaloučku děvče doprovázel:
ztratila se láska drobném ve kamení —
20 však mně nebohému pomoci víc není!“ “

Trouby hrajou, chasa výská,
 myslivec si vesel zpívá —
 dveřmi tvář se bledá dívá,
 jak když k smrti se jí stýská.

5 „Hřejte, páni, lenit nechci,
 dá se vám sic do trub plíseň,
 zahřejte mi, vesele chci
 černým očím zpívat píseň! —

Když jsi plela len,
 10 mělas krásný sen —
 jedna láska z hlavy vyšla,
 druhá do srdce zas přišla —
 byl to krásný sen!“

Trouby znějí — „Do kola!“
 15 myslivec zas zavolá.
 Bledá tvář se medívá,
 z venku ale zaznívá
 píseň jako v umírání,
 jak by srdce šlo tam spát.
 20 „„Škoda toho milování,
 že netrvá do skonání,
 škoda nastokrát!““

Měsíc zašel, byl už k tomu čas,
zejtra se nám časně zase vrátí —
kdo as řekne, když se láska tratí,
že mu láska přijde zejtra zas? —

5 Nestůj, hochu, při okénku,
nevolej už svou milenku,
popřej černým očím spánek:
tvoje doby veselé
ulítly tak jak skřivánek
10 z bílého by jetele! —

„Moje milá Bětuška,
s věnečkem ve hlavě,
byla jak ta беруška
při zelené trávě.

15 Roztomilé dívčiny
velké černé oči
jak ty černé maliny,
když je rosa smočí!

20 Černé oči, tvrdě spíte,
o mé lásce víc nevíte!
Černé oči jako trny,
nejste více bez poškrvny —
proč jste lásce výhost daly,
když jste srdce ubodaly?“

„V polním co dešti je krápějí,
 po cestičce je mých šlápějí —
 kolik je kostelů ve světě,
 tolikrát byl jsem u děvčete!
 5 Kolik je ve světě klášterů,
 tolikrát šel jsem k ní k večeru —
 kolik je po kraji kapliček,
 tolik mně dávala hubiček!

Kdybych byl klíče měl od nebe,
 10 nebyl bych zrána šel od tebe,
 nebyl bych lásku si pochoval,
 byl bych tě matičce dochoval!

Na hřbitov lásku svou ponesu,
 na hřbitov, černých tam do lesů.
 15 Vejdu tam malými dvířkami,
 zavřeny dvěma jsou klikami —
 jedna je pro panny bez věnce,
 druhá pro zklamané mládence.

Zaleskne tolik se slziček,
 20 kolik je po hrobích traviček.
 Zlaté ty po nebi hvězdičky
 napláčou studené rosičky:
 zelenou kytku že nasázel,
 žlutý že rozmarýn vycházel!“

Letí deštík po poli,
za ním stíny lehce —
„Ach, že šířý mne ten svět
více těšit nechce!

5 Nač bych sadem chodila,
když už stínu nemá,
nač bych cestu šlapala,
když už pro mne nemá!

10 Růže moje vybledlá
s tváře opadává —
druhý mne už opustil,
první postonává!

15 Nepatřím víc matičce,
nepatřím víc sobě —
nevinnost má v kolíbce,
mladost má už v hrobě!“

„Kdo to klepe v pozdní noci,
jde snad kněz nám ku pomoci?“

5 „ „Vy mne po tak krátkém času
neznáte už podle hlasu!
Milá vašeho jsem syna,
jeho smrtí jsem já vinna.
Život jsem mu otrávila,
o mladost ho připravila.
Musel se až k smrti soužit,
10 jdu mu ku hodince sloužit.“ “

„Mého syna vražednice,
nemám místa pro vinnice!“

15 „ „ „Pusť ji ke mně, matko milá,
snad už hříchy svoje smyla.
Pověz ty mně, moje milá,
čím jsi hříchy svoje myla?“ “ “

„ „Slzami jsem si je myla,
přec jsem žalu nepozbyla!“ “

20 „ „ „Pověz, až mé srdce stane,
jaký tělo šat dostane!“ “ “

„ „Bílý rubáš jsem ti šila,
slzami jej vybílila.“ “

25 „ „ „Pověz, jakou poctíš truhlou
pak tu hlavu moji ztuhlou?“ “ “

„ „Na barvu si myslím jasnou,
že jsi ztratil mladost krásnou,
a na truhlu bílé věnce,
jak se sluší pro mládence;

hnědé trny, růže bílé,
žes byl zklamán od své milé!
Až se budeš s zemí snoubit,
počnou pěkné písničky troubit,
počnou troubit písničky tvoje,
bude pukat srdce moje!““

Zlehka probudit ho zkusí —
 „Vzbud' se, těžký sen tě dusí!“
 „„Těžký sen? Já spal tak lehce,
 že se ani vstávat nechce!“ “
 5 „Vidíš-li mne, ty můj milý?
 tvoje oči jsou tak bíly!“
 „„Bílé oči? To je zdání,
 jsou tak bíly po vyspání!
 Dej mně vodu, žízeň trýzní,
 10 rty se lepí krutou žízní.“ “
 „Nepij vody — divné znění,
 jak když padá na kamení!“
 „„Divné máš, má milá, zdání,
 to tak vždycky po vyspání!“ “
 15 „Což se ti tvůj dech už tratí?“
 „„To se chvílkami jen krátí,
 někdy dlouhý, někdy krátký,
 jako u písničky řádky!“ “
 „Mám ti polštář dát snad výše,
 20 když se ti tak ztěžka dýše?“ —
 Bílé oči hledí na ni
 a z těch očí — věčné spaní;
 půlnoc byla, půlnoc bila,
 milá s mrtvým sama byla.

MRTVÁ NEVĚSTA

Mrtva, ale jak by živa,
jenom z očí smrt se dívá —
sotva že to pochopili!
Přišly báby, přišli kněží,
5 zaplakaly, pokropili. —

První noc na marách leží;
při ní prodlít na modlení,
obětovat spaní, snění,
přítelkyně přivolila,
10 která od dětství s ní žila,
přítelkyně, děvče svěží.

Do lampičky olej vlila,
modlitby své rozložila.
Modlí se a modlí tiše,
15 ale divného cos tíží,
že už odměřeně dýše,
že se oči mdlobou klíží,
a než půlnoc duchy zvala,
strážná dívka už už spala.

Půlnoc čerstvě dozněla,
20 dívčina se zachvěla
a jak stěna náhle zbledla —
na marách se mrtvá zvedla,
podepřela, tiše sedla.

25 „Nejsi mrtva, sestro milá?“
„„Jsem, ach jsem, o družko moje!““
„A co tíží srdce tvoje?“
„„Že jsem svatby nedožila,
že nemožno mezi vámi,
30 s mládenci a družičkami,

dokola se zatočiti,
dosyta se vytančiti!“ “ —

35 Sotva že to pochopili!
Přišly báby, přišli kněží,
poradily, pokropili.

Druhou noc na marách leží;
při ní prodlít na modlení,
obětovat spaní, snění,
40 ženich sám si nymí zvolil,
jenž s ní od dětství už žil.

Oleje si v lampu dolil,
modlitby své rozložil. —
Modlí se a modlí tiše,
ale divného cos tíží,
45 že už odměřeně dýše,
že se oči mdlobou klíží,
a než půlnoc duchy zvala,
spánku moc ho upoutala.

50 Ještě zvon snad nedozněl,
strážce se už pozachvěl,
jeho tvář jak stěna zbledla —
na marách se mrtvá zvedla,
podepřela, tiše sedla.

„Nejsi mrtva, moje milá?“
55 „„Jsem, ach jsem, o nebe moje!“ “
„A co tíží srdce tvoje?“
„„Že jsem svatby nepřezila,
že jsem dříve mřít musila,
než jsem lásky zakusila,
60 že nemožno aspoň k roku
ženou býti po tvém boku!“ “

Sotva že to pochopili!
Přišly báby, přišli kněží,
poradily, pokropili.

65 Třetí noc na marách leží;
při ní prodlít na modlení,
obětovat spaní, snění,
matka sama přivolila,
která v lásce s ní vždy žila.

70 Do lampičky olej vlila,
modlitby své rozložila.
Modlí se a modlí tiše,
ale divného cos tíží,
že už odměřeně dýše,
75 že se oči mdlobou klíží,
a než půlnoc duchy zvala,
matička už skorem spala.

Půlnoc čerstvě dozněla,
matička se zachvěla
80 a jak stěna náhle zbledla —
na marách se mrtvá zvedla,
podepřela, tiše sedla.

„Nejsi mrtva, dcero milá?“
„„Jsem, ach jsem, matičko moje!““
85 „A co tíží srdce tvoje?“
„„Že jsem zbůhdarma tak žila,
že zlá smrt mne dříve zmohla,
než jsem rovna býti s váma,
než jsem potěšit se sama,
90 sama matkou býti mohla!““

MATKA

Pod vodou měl ji sedm let
a měla s ním dvě děti,
pak řekl Vodník: „Můžeš teď
zas domov uvidětí.

5 Déle se však tam nezdržuj
než tři dni a tři noci,
sic zde tvé děti zardousím
a umrou bez pomoci.

10 Déle se mně tam nezdržuj,
to žádám ještě jednou,
sic vlny ze dna děti tvé
jak mrtvý leknín zvednou!“ —

15 Plynula noc a plynul den,
co zas je navrácena,
co s ní se těší družka zas
i matka zkormoucená.

20 V noci ji matka uspává
přemnohou průpovědí
a ve dne s družkou zpívají,
kde kterou píseň vědí.

Plynula noc a plyne den
a plyne noc již třetí:
„Již musím od vás, volají
mne moje drobné děti.

25 Musím již od vás, ku kapli
jdu zbavit vši se tíže,
o matko, dejte ruku svou
a požehnání kříže!“

30 Rychle se matce vytrhla
a dveřmi rychle kráčí:
„Kam, družko drahá, v spěchu tak,
že sotva dech ti stačí?“

35 Ona však kolem okénka
dál dále rychle kráčí,
a matka za ní z komůrky:
„Nenech mne, dcero, v pláči!“

40 Sklesla před Panny obrazem:
„Mou matku starou chrani! —“
a doma matka modlí se:
„Ach dceři cestu brani!“

Se zdi se Panna sklonila
zázračném u zjevení:
„Víc nepůjdeš již k muži zpět,
sic přijdeš o spasení.

45 Pro tebe více muže tam
ni dětí více není,
a půjdeš-li tam přece zpět,
ty dojdeš zatracení!“

50 Oko se slzou zalívá
a srdce smutkem puká:
„Ach Panno, k dětem půjdu zas
přes všechna pekel muka!

55 Rci mně, o Panno, kdyby v tom
i věčná byla vina,
zda byla bys kdy mohla *ty*
snad opustiti syna?“

RUBÁŠ

Jasno v horách, jasno v dole,
paní obchází si pole.

„Což na jednom živobytí!
Ze lnu může rubáš býti;

5 košilička dlouhá, bílá,
ráda bych ji muži šila.“

Paní ví, čím srdce vadne,
ví, čím v těle krev vychladne.

10 Slunce jak by vyhořelo,
podzim přišel, leto mřelo.

V letě manžel postonává,
v podzim manžel dokonává.

„Nebudeš mne míti více,
pojď sem k loži, rozži svíce.

15 Svět se kolem se mnou točí,
zatlač, paní, kalné oči.

Nemohu-li více žíti,
pokojně chci v hrobě shníti.

20 Z hedbáví mně rubáš uší,
jak se spravedlivým sluší.

Třeba dokonal já v pátek,
neválej jej do mše v svátek.

Neupřádej ve sobotu,
ať nepošleš na mne slotu,

25 nemohl bych shnít pak v hrobě,
smrt bys předla sama sobě.“

Zvoní zvony na vše strany,
zvoní, zvoní troje hrany.

30 Zvoní, zvoní na vše strany:
Hladem chudí — jedem páni.

Mračno v horách, mračno v dole —
„Obohacím svaté pole.“

Paní vraští bílé čelo:
„Nač by hedbáví být mělo?

35 Což s rubášem za novotu!
Upředeme ve sobotu, —

hotovi jsme do mše v svátek, —
aj — proč zemřel manžel v pátek!“

40 Dlouho, pane, nežli tobě
vzroste kvítí na tvém hrobě;

dlouho, nežli tráva vzroste —
a již k svatbě jedou hosté!

Jedou hosté, prach se zdvíhá —
„Strojte hody, čas ubíhá!

45   Ať se čistotou vše bělí,
jizba, dům i dvůr můj celý!

          Aj, zde ještě lenost vaše
nechá zbytky od rubáše.

50   Což nám babské do povídky —
do plamenu s těmi zbytky!“

          Než se paní k ohni sehne,
žhavý plamen ven vyšlehne.

          Letí domem divá paní,
letí rudý plamen za ní.

55   A než v poplach zvony bijí,
plamen věnec svůj dovíjí;

          a než k pomoci se brali,
černé kosti vyhrabali;

60   a než hosté se tu sjeli,
místo svatby — pohřeb měli.

NESTÁLÍ DRUHOVÉ

Bílý oblázku ty podél břehu,
jindy zastavuješ vlny v běhu,
že tvé bílé líce hravě máčí,
že se kolem tebe hravě stáčí,
5 že ti pěkné báje šepotají,
o matičce že ti povídají, —
jindy tak — však dnes jsi bledý, suchý,
dnes jsi osamělý, němý, hluchý.

„Ano, ano, tak to bývá v světě,
10 jediný den přátelství že zhněte!
Podle toho, jak se přítel chová,
objeví se duše příteleva;
v zájmech vlastních jak se chová všude,
poznáš také, jakým k tobě bude.

Jedna matka nás vše uplodila,
15 jedna hora nás vše porodila;
oblázek mne, ježž teď vlastní tíže
k životu ustálenému víže,
drobný písek, jenž tu na dnu leží,
20 i tu vlnu, jež zde přes něj běží.
Dlouho žil jsem s pokrevenci svými,
až jsem seznal, že jsou vrtkavými.

Přišel včera mladík podél břehu,
v tváři plamen, v oku jakous něhu;
25 dlouho, dlouho na břehu zde seděl,
dlouho, dlouho v druhou stranu hleděl.
Náhle vyskočí a zařve zlostně,
dojmuloť ho jaksi přežalostně,
že dle vody kráčel druhou stranou
30 pěkný mladík s přerozkošnou pannou.

Jako sokol střelhitou rychlostí
ku lodičce kvapil v divém běhu,
srazil kopnutím ji náhle s břehu,
že až bolně zaskřípěl břeh zlostí;
35 jeho vesla mocně zafičela,
že se voda zlostí rozsyčela;
jeho sochor mocně na dno sklesl,
že se písek zlostně k výši vznesl.

Včera zlostní, dnes zas zcela jiní —
40 smutno, že i k pomstě jsou tak líní!
Včera loďky hlavní nepřátelé —
dnes se loďka houpá k moři směle,
voda sama dál ji zakolíbá; —
včera mládce hlavní nepřátelé —
45 na břehu dnes mládec tiše dřímá,
písek mohy jeho obejímá,
vlna ve modrá ho ústa líbá!“

ŽENA

Legenda indická

1

Zabloudil kdys Ráma. Noc se kvapně blíží,
Ráma hledá nocleh v brahmínově chýži.
Brahmín statný muž je, žena pouhé dítko:
v stínu statna dubu na proutečku kvítko.
5 Dobře pohostili, sprovodili k loži
z lotosových listů, z měkké tygří koži.
A když ráno vstává, spatří hospodáře
ženu bijícího v mladé, krásné tváře.
10 „Čím se provinila hospodyně moje,
proč ji biješ, vždyť to přece žena tvoje!“
„„Mladá žena, pane, dcerou svého muže,
s ní jak s dítětem svým manžel jednat může,
s ní jak otec jednat s přísnou láskou musí, —
proviní-li se mu, ať to trestem zkusí.
15 Rozbila mně jednu ze tří nádob svatých,
zdeděných po otcích, upomínkou spjatých,
a že zkazila mně památku mou trojí,
za to, pane, trestám ženu dceru svoji!““

Uplynula léta do věčnosti klína,
 vzpomněl sobě Ráma zase na brahmína.
 Na cestu se vybral. — Noc se kvapně blíží,
 Ráma zavítá zas v brahmínovu chýži.
 5 Brahmín statný muž je, žena matka zdatná,
 vedle statečného dubu lípa statná.
 Dobře pohostili, sprovodili k loži
 z lotosových listů, z měkké tygří koži.
 A když ráno vstává, vidí hospodáře
 10 v prosbě hladícího ženy pěkné tváře.
 „Odpusť, ženo, odpusť laskavě již činu,
 jenom překvapení má v tom činu vinu,
 jenom překvapení z náhlého tak bolu,
 odpusť činu, žijme dále svorně spolu.“ —
 15 „Čím se provinila hospodyně moje,
 a proč prosíš, vždyť to jenom žena tvoje?“ —
 „Matka dětí mých je sestrou svého muže,
 s ní jak se sestrou svou manžel jednat může,
 s ní jak bratr jednat v přímé lásce musí,
 20 proviní-li se mu, ať jen slovem zkusí.
 Rozbila mně jednu ze dvou nádob svatých,
 zděděných po otci, upomínkou spjatých,
 rozhorlil jsem se a mrštil po ní růží —
 neslušno bít sestru rozumnému muži.“

Po dlouhých pak létech opět bohův synu
připadlo zajít sobě ku brahmínu.

Na cestu se vybral. Noc se kvapně blíží,
Ráma již zavítá v brahmínovu chýži.

5 Muž i žena k zemi staré hlavy sklání,
jak když přede větrem vrba vrbu chrání.
Dobře pohostili, sprovodili k loži
z lotosových listů, z měkké tygří koži.

A když ráno vstává, slyší oba lkáti.
10 „Co vás, drazí moji, mohlo rozplakati?“

„Neštěstí zastihlo ženu moji zlatou,
rozbila poslední nádobu mou svatou!“ “

„A proč nekáráš zas přísným slovem vinu?“

15 „Stáří činí, pane, velký rozdíl v činu!

Starému je muži žena matkou pravou,
cítí jejím srdcem, myslí její hlavou.

A kdo na matku by zbujnou rukou sáhnul,
zasluhuje, v poušti aby žízní zpráhnul!“ “

V ZEMI MOKHA

„Jeť bytost lidská božstvu na úkor,
a chcem-li žíti, spasí nás jen vzdor!
Dřív brali bohové si v oběť člověka,
teď se již chtějčů jejich Mokha neleká,
5 roh posměchu si na terč zavěsíme
a hříčkou krvelačnost uhasíme:
aj země Mokha, nejkrásnější v světě,
již stejně krásně pro nás všechny květe!

Nuž na kamenný terč zavěste roh,
10 a pod terč budiž dán obětní hoch,
žně šťastně hojné na bozích již vykupte!
Vy kouzelníci otce střelce obstupe,
a obstupe ho s tasenými noži,
že chybí-li, sám bude oběť boží,
15 neb mezi námi nesmí žít ni chvíli,
kdo proti bohům nemá mužné síly!“

Kmet umlk, lidstva rozstoupil se dav,
a kněz, roh modlitební s prsou sňav,
malého hošíka již pod terč postaví.
20 „Již sestřel datli hochu svému se hlavy!“
„„Již sestřel!““ hlučí tisícere hlasy,
a kněží posvěcené nože tasí,
a slunce zahrá s nožů modrým leskem,
že odlesk dlouhým zlatí střelce bleskem.

25 Hoch vidí odraz světla, slunce zář
mu vekouzlila úsměv v mladou tvář.
Ten úsměv v otci pocit žalný probudil —
hle jak tu tiše stojí, jak se zatrudil; —
však zas se sbírá, k osudnému luku
30 již vznáší odhodlanou opět ruku,

již míří, spustí, — šíp jde v plné čelo —
a kněžův nůž se stápní v střelce tělo!

Prorazil vzduchem děsný matčin vzkřik,
zatřásl vzduchem zlostný lidstva ryk,
35 však s výše kmet tu mečem soudným pokyne
a děsný lidstva ryk v pláč matčin rozplyne.
„Žní počátek zvěstujte všem k radosti —
však zbabělcovy poušť nechť bělí kosti:
ni mrtev nesmí u nás dlít na chvíli,
40 kdo proti bohům nemá mužné síly!“

JEPTIŠKA

Svit mdlý a šedý, první rána zář,
v jeptišky mladé bledou hledí tvář.

Jak lilje z mramoru by vykvětlá,
ta žena aj se k soše Panny vine;
5 zrak její temný, žhavým ohněm plá —
hned touhou sálá, hned zas touhou hyne.

Hle blíž a blíže k bílé soše line,
a v náruživém žhoucím zanícení
svůj náhle v kámen tiskne chvějný ret —
10 děsné políbení!

Pod ohněm rtu jen mrtvě mrazný led!
Divoce jako uštknuta by vzskočí —
bolestný šlehne hled z jí mladých očí — —
Však již zas hlavu mladou k zemi níží,
15 jak pod hříchův by velkých trapnou tíží —
a již zas k soše klesá její noha,
zas znovu k Panně z kamene se vine,
zas znovu touhou plá a touhou hyne,
a bolně, žaložalně zavzléká:
20 „Tys milovati mohla sama boha,
nech milovat mne aspoň člověka!“

SE SRDCEM REKOVÝM

Král Robert zemřel. Jeho srdce vzal
rek Douglas, jak byl král mu rozkázal.

A věrně řídě se tímž rozkazem
vez srdce královo u Svatou zem.

5 Když loď již spatřila španhelský břeh,
o bitvě křesťan s Maury došel slech.

Tu Douglas ku královu srdci prál:
„Co učinil by teď můj rek a král?

10 — ‚Hoj‘ — velel by — ‚již taste družný meč,
kde čestná seč, tam také Skotův seč!‘ —“

A již se Douglas vřadil v křesťan šik,
a bujný, radostný ho vítal křik.

Rek Douglas obořil se v Maurův tem,
že proudy krve vpijely se v zem,

15 že na zem, pevnou dříve jako mlat,
jen s nebezpečím vojín nohu klad.

A Douglas k srdci královu zas prál:
„Co učinil by teď můj rek a král?

20 — ‚Hoj‘ — zvolal by — ‚toť rozkošný je ples,
snad plavem krve mořem do nebes!

Však obuv je nám v plavbě na obtíž,
nuž svrhněm ji a plavme směle blíž!‘ —“

I svrhnul obuv, za ním jeho tem,
a pevně zas se opírali v zem,

25 a pevně zase křesťanský stál voj
a znovu kvetl bujný zase boj.

Však nových nepřátel hle táhne mrak,
že nepřelítl by ho orla zrak,

30 a křesťanův tak skrovný houfec jen —
o bídny, přebídny to bude den!

Tu Douglas k srdci královu zas prál:
„Co učinil by teď můj rek a král?

— „Hoj“ — zvolal by — „hoj, hoši, dále vpřed
a zasekněm se v samý Maurův střed!“ —“

35 I mrštil skříň se srdcem v Maurův střed:
„Jaks vždy nás vedl, veď nás naposled!“ —

Boj skončen. — Druhý vzešel žalu den,
u skříně Douglas mrtev nalezen.

DOBROVOLNÍK

„Hudbu novou, pivo nové,
ať se hoši veselí,
zpijou-li se, vyspějí se
ve vojenské posteli!“

5   Divně, divě zveselení
sedí hoši pospolu,
hulákají, proklínají,
perou džbánkem do stolu.
Divná, zběsilá to radost,
10   strojena jak pro lháře,
jenom chvilkou leckde skane
pravdy slza přes tváře.
Nebylo by věru divu,
kdyby více tropili,
15   vždyť dnes sobě na ztracenou
volnost bujně připili!

„Hudbu novou, pivo nové —
nemáš chuti ku vojně?
Hochu bledý, hledíš jako
20   ve zoufalství pokojně.
Ztýraný a otrhaný,
prací vyschlý, znavený —
připij sobě, budeš mdlob svých
jedním douškem zbavený!
25   Miluješ snad? — Jakžpak může
chudý myslet na lásku —
vyrazíš se — vykonáme
světem malou procházku!“

30   Mlčky bledý hoch se zase
k němé zemi zahledí,

jak by kámen měl mu říci,
o čem lidé nevědí.

„„Matičko má, nemohu už
práce více zastáti,
35 matičko má drahá — drahá —
musíš sama zůstatí!
Hladová jsi, matičko má,
a tvůj syn je v chorobě —
snad se ujmou žebravé mé
40 matičky pak v sirobě.
Dokud syn tě starou živí,
žádný chleba nepodá —
syn už churav, tobě ale
ještě krev svou zaprodá!““

45 Verbíř hocha pozoruje,
vidí slzu kanoucí,
vidí tvář se znovu rdící,
oko znovu planoucí.
„Novou píseň hrajte, hoši,
50 ať mu hlavu napraví!
Zde je zlato — nuže, připij! —“
„„Nuže, bratře, na zdraví!““

SLAMĚNÝ VÍNEK

Před mrzutým soudcem děvče stojí,
studem, strachem oči k zemi klopí,
vyhaslé má oči, bledé tváře,
na rtech hřích a v tvářích hřichu stopy.

5 Soudce pokračuje: „Pověz nyní,
co ta stébla asi znamenají;
skrývalas je na prsou svých — jisto,
že cos zvláštního ta stébla tají!“ —

10 Děvčeti se náhle oči zrosí —
„„Ovšem, že cos tají — ty můj bože,
dalo mně tři stébla na památku
troje slzami provlhlé lože.

15 První stéblo, zde to žluté, dlouhé,
línhávalo se mnou na otepi,
když umíral v náruči mé slabé
hladem nebohý můj otec slepý.

20 Druhé rudší, kratší vzato z lože,
na němž bratr u vězení zchřadl;
drahý bratr živil mne i sebe,
měli hlad jsme a — můj bratr kradl.

Třetí nejkratší a nejbělejší,
jediná to památka mně zbyla
z lože, na němž matka beznadějná
mrtvé jsem své dítě porodila.““ —

SKOČME, HOCHU!

„Vítr hvízdá chladné písně,
trochu chladné — hej co škodí,
aspoň se to při té bídě
přece v taktu světem chodí!

5 S nebe děšť se ledný lije,
že mne to až v kosti mrazí,
hej co škodí, — pěkných šatů,
kterých nemám, nepokazí!

10 Půda pode nohou skluzká,
noha klesá — eh, což z toho,
beztoho, zda kředu, nazpět —
všechno jedno, bludná noho!

15 Proč mne jen tam nenechali
aspoň týden ještě sedět,
nepotřeboval jsem dnes už
o smrti své dcerky zvědět.

20 Hej co škodí, hej co škodí,
zapomenu snad i na ni,
jako na svou hezkou ženu,
když ji vzali k sobě páni.

Hej, jak se ty vlnky točí,
hvízdej, větře, chladný hochu,
most je nízký, hvízdej, hvízdej,
skočíme si s nimi trochu!“

PŘED FORTNOU MILOSRDNÝCH

„Nech hochu, nech — zde lávka —
jenom chvíli!

Můj život sice chvatem k hrobu pílí,
však kdo se naposled již na svět dívá,
snad přece nějaká mu chvíle zbývá.

5 Já sice po odpočinku již práhnu,
však tato fortna děsně vábivá
mne nevy pustí více za živa —
jen chvílku ještě, na zvonec než sáhnu!

Už dobíhají moje staré síly!

10 Chléb pro rodinu žádá velkou pílí,
a pracoval jsem, jak jen otec může,
vždyť ruka má, hle, mozol, kost a kůžel!
Ty ještě neznáš, milý hochu blahý,
15 ty ještě neznáš, seznáš teprve,
až rozpracuješ ruce do krve,
že lidský život jest až příliš drahý.

Dej mně svou ruku, milý dobrý hochu,
tys jediný měl pro mne chvíle trochu,
aj otec pro synáčka život sází,

20 syn sotva otce k smrti doprovází!
Ach odpusť starci, že si stýskat zkusí!
Vím — nejednali ke mně nevděčně,
a loučili se se mnou srdečně,
a také vím, že — vydělávat musí.

25 Tys jediný vždy slouchal děda hlasu,
ostatní neměli chudáci času!
Dej dědu čelo, ty můj hochu zlatý,
ne rty! — vždyť starcův dech je jedovatý —

a jedno políbení na tvé líce,
už je to políbení poslední —
a ještě jednou na mne pohledni, —
teď, hochu, zazvoň, — nemám síly více.“

DĚDOVA MÍSA

V kamnech praská, dědek každou chvíli
svadlé ruce sobě zahřívá,
kolo vrčí, syn si s prací pílí,
nádobu si z dřeva vyrývá.

5 Kolečko si divnou píseň šumí,
vnoučeti se očka kmitají —
„Hlele, co náš táta všecko umí,
jak mu tříštky z rukou lítají!

10 Dřevo ukradl jsi v panském lese —
komu děláš z něho koryto?“
„„Dědovi; — již se mu ruka třese,
nádobí už všechno rozbito.““

15 „Nauč mne to!“ — „„Vida toho kluka,
nač by tvá to ruka uměla?!““
„Až se tobě třásti bude ruka,
koryto ti synek udělá!“

20 V kamnech praská, dědek shrben pláče,
svadlé ruce syn mu zulíbá,
kolo mlčí, vnouče kolem skáče —
„Táto, proč se kolo nehýbá?“

OTRHÁNEK

Pláče hošík otrhaný:

„Přec se jednou seberu,
tatínkovi, kde ho najdu,
notně holí vyperu.“

5 „Kdož tvůj otec?“ „Nač se ptáte —
otec můj je velký pán,
odejel nám, dávno tomu,
když mi dával marcipán.“

10 „A kam odjel?“ „Ach což já vím —
odejel mil na tisíc,
o maminku nedbá více,
má prý mam těch ještě víc.“

ROMANCE

Po mém pohřbu křepčili,
hudba skočnou hrála,
matka jídlem, nápojem
hosti častovala.

5 Druhý den se dělili
o mých zámkův devět,
že jsem málo zůstavil,
nadělali klevet.

„Komuže mou bývalou
10 milenku dá máma?“ —
„O tu já se nestarám,
postará se sama.“

PRŮVOD

Z šedých mračen déšť se hustý lije,
po dláždění voda proudem teče,
ulicemi prázdnými tu města
vojenský se pohřeb truchle vleče.

5 Černý vůz s tím bílým křížem táhne
s hlavami svislými čtvero koní, —
mrtvý v suchu — vozka však promoklý
rozmrzele spřež svou k spěchu honí.

10 Na vozíku kříž a lesklá lebka,
v jejíž oční důlky had se vrývá,
a za lebkou lesklou, dutou, prázdnou,
prázdné čáko lidem „sbohem“ kývá.

15 Buben potažený černým sukнем
trudně odměřeným taktem zvučí,
k tomu z bratrů, již ho sprovázejí,
každý mrzutě si kletbu bručí.

20 „Arci stejně se nám zvede, až nám
místo rakve dají otep slámy, —
však by bez nás také cíle dojel,
také chudšas bez nás došel jámy!“

PŘI BALETU

Divadlem zašlehla
mocná, skvostná záře,
veselá v něm hudba,
veselé v něm tváře.

5 Lidé radujou se
hlučně jásajíce,
že tak krásně tančí
mladá tanečnice.

10 Rychle jako vichr
tančí tanečnice,
že už sotva stačí
mladé její plíce.

15 Směle jako kamzík
skáče tanečnice,
věčný, věčný úsměch
vtištěn v její líce.

20 Takové usmání
v lících rozpučilo,
že by bolestí se
srdce rozskočilo.

Tak se zvykly tváře
zřejmé na radosti,
že by člověk rád v ně
veklel trochu zlosti.

25 Lidé radujou se
hlučně jásajíce —
náhlý vzkřek a v prachu
leží tanečnice.

30 Nemůž vstát a bolest
slabé tělo svírá,
ale úsměch ještě
tváře obestírá.

35 Odnášejí lidé
mladou tanečnici,
ale za plat úsměch
ještě v její líci!

DOÑA ANNA

V krásném vodojemu vlnky
obraz hvězdný houpají,
po trávníčku lehké nožky
každé noci stoupají.

5 — Doňo Anno, doňo krásná,
což ty vlny šeptají?
Zdaž se po manželi starém,
krásná doňo, neptají? —

10 „Kmetovi již třeba spánku,
aby mnohý dožil den, —
mlada jsem a nepokojný
mám já ještě v noci sen.

15 Bych mu nerušila spánek,
puďí mne to z lože ven,
a don Fernan, krásný, mladý,
ten má se mnou stejný sen!“

JAKO DO SKOKU

- Zaluskal si prstem,
zatočil si džbánem,
zavejsknul a myslí,
že je světa pánem.
- 5 Klobouk na stranu a ruku do boku,
je mu lehký, lehký — jako do skoku!
- „Jdi už domů, nemám
více piva, hochu!“
„Však ho bude, nahni
10 jenom soudek trochu,
trochu na stranu a klínek do boku,
vždyť mi lehký, lehký — jako do skoku!““
- „A čím splatíš dluhy?“
„Vždyť mám chatrč svoji;
15 chatrčka ta malá
jako já se strojí:
střechu na stranu a kládu do boku,
je nám lehký, lehký — jako do skoku!““
- 20 Propil vše, co přines,
propil chatrč k tomu,
vracel se co žebrák
kolem mlýna domů —
klobouk na stranu a ruku do boku,
bylo mu tak lehký — jako do skoku!

OBĚŠENEC

„Oj, to divně nade krovem hučí!
Bouř se vzpírá v šedých skalínách?
Pláč to snad? Či vichr bolně skučí?
Co to hýká v pustých roklinách?

5   Modlete se děti — poklekněte!
          Jistěže se někdo oběsil.
Meluzina úpí, naslechněte —
          tak by divý vichor neběsil.“

10   Dvé robátek útlé ruce zdvíhá,
          plachá ústa píseň zachvějí.
Hu ta rána! — blesk se v blesku mihá —
          dvěře lítnou z vetkých veřejí —

15   A na prahu chlapec uděšený,
          oči v sloup a ret má zsinalý;
          „Otec — na jabloni — oběšený!“
          Klesá — děs mu mysl pokalí.

20   Dále svítí blesky v hromův víru,
          sotva že se křížem požehnáš;
          neviňátka pějící v blahém míru
          za hříšného otce „Otče náš!“

O TŘECH KOLECH

Za tabulí u plného
pytlák Joza vesel sedí,
na šenkýřku, hezkou vdovu,
jakby zamilován hledí.

5 „Ale ženo, vámť se daří,
rozkvítáte jako růže!“
„„Vidíte? Vždyť jsem pochovala
třetího teprve muže!““

10 „Třetího! — Však povídají,
že jste jim vždy udělala!“ —
„„Nu jen potud, abych sama
dříve v hrob si neustlala!“

15 První klekl před oltářem
dřív než já při svatbě naší —
mohu-liž já za to, že to
muži dříve smrt přináší?!

20 Druhý umyl po hostině
ruce sobě v vodě živé,
kdo dřív béře vody živé,
známo, že též umře dříve.

Třetí za svatební noci
usnul dřív, než já jsem spala —
to přináší smrt dřívější, —
tak — no tak jsem udělala!““

25 „Eh což! Však bych se vás nebál!
Vdova tří a přec jak růže!“ —
„„A což myslíte, že bych já
čtvrtého se bála muže?““

„Ne? Nu tedy na pozoru,
sic vás k čtvrtým vdavkám svedul“ —
„Budiž tedy, aspoň k pecku
o třech kolech nepojedu!““

POSLEDNÍ BALADA Z ROKU DVA TISÍCE
A JEŠTĚ NĚKOLIK

Pro poslední krádež, která vůbec
ve světě zde byla spáchána,
poslední se sešli biřicové,
poslední lavice zchystána.

5   Poslední tu stojí soudce přísný,
strážce posledního zákona,
aby holí za krádež dal ztrestat
nejposlednějšího barona.

10   Baron, potomek to slavných předků,
třeše se jak vetchá osika;
předkové se nebáli ni mečů,
potomek už pro hůl naříká.

15   „Milý bratře, strážce stanov přísných,
milosrdně na mne pohledni,
nechci krást už, odpustiž mně bití,
vždyť jsem baron — a to poslední!“

20   Soudce naslouchá a hlavou kývá,
pak se milostivě usměje:
„Barona si dáme *pod* lavici,
na lavici jenom zloděje!“

ASK*

Ask, první člověk, stvořen byl už chvíli
a nižší bohové se hněvali,
když mlčky na *Aska* se dívali. —
„Proč, pane, nevybírals s větší pílí,
5 proč ze dřeva jsi *Aska* urobil;
proč nestopils ho ve své krásné záři,
vždyť výraz dals i zvíře němé tváři,
když jsi ji pestrou barvou ozdobil?!“

Bůh *Odin* trochu klobouk pošinul
10 a jediným svým okem pokynul.
„Hej ticho, hoši, nebo do vás peru!
Což z toho, jakou látku sobě беру?
Já nechal v špalku všechnu jarní šťávu,
ta bude věčným jarem k výši stoupat
15 a za ovocem hned zas síla poupat
ověncí *Askových* potomků hlavu.
Ta míza nedá nikdy pokoje,
vždy znovu bude člověk zase zkvítat
a nových jar zas nové výboje
20 ve věčný věnec věčně sobě splítat.
Však *Ask* pak sobě omaluje sám
ty výrazu teď prázdné, mrtvé tváře
a v oku zkušenosti vzplane záře,
že vzroste z toho strach i závist nám!“

* Dle nordické pověsti byl *Ask*, první člověk, utvořen ze dřeva. — Bůh *Odin* kreslí se co jednooký stařec s kloboukem na hlavě — symbol to moudrosti.

ALEGORIE

Když tvořil bůh a stvořil umění,
tu přišla Hudba hořkou se zlobou,
a počla s vášní mluvit, s žalobou:
„O bože, utiš moje kvílení!
5 Proč jsi v můj kalich všechnu hořkost slil!
Tak mnoho hořkosti, tak malá nádobka!
Toť jinak Básnictví jsi obmyslil —
jsem vedle něho sprostá chudobka!
Básnictví vložils lidstvu do kolébky,
10 Básnictví vzrůstá s každým člověkem,
a jako podle skal mech měkký, hebký,
tak vzrůst svůj řídí podle lidské lebky,
vždy okamžiku jesti přiměřené
a vždy se v lásce znovu utuží.
15 Mně splácí lidstvo jenom nevděkem
a staví Básnictví mne v podruží.
Když posílám své děti opeřené,
jen někdy člověk zlý a nadutý
je přijímá, však jindy mrzutý
20 je odmršťuje a v svém zlolání
zas od sebe v svět šířý zahání.
Nežádám více lásky pro sebe,
však pomstu, pomstu žádám od tebe!“ —
„„Nuž budiž!““ odvětil se smíchem bůh.
25 „„Jdi spokojena, navštiv lidi zase,
nechť v příhodném neb nepříhodném čase —
vždy otevřen ti má být lidí sluch!
Hned k pláči, k smíchu hned je donutíš,
hned rozraduješ, hned zas rozsmutíš,
30 a můžeš pomstu svou v tom vyhledávat,
že když tvá bujnost nejvíc toho ztropí,
přec hříčka člověk nikdy nepochopí,
co může jím tak podivně zahrávat!““ —

A od těch dob je Hudba povždy lživá
a tím se posměchem teď lidem mstívá:
při těchže zvucích, při nichž Evropan
roztoužením a bolem hořce pláče,
že radostí až dětinskou zas skáče
Falklandských smutných ledů truchlý pán!...

Neměl jsem však zbraní — smáli se mně, smáli,
jako hadu, jemuž zuby vylámali.“

25

Rolník nato: „V bídném živobytí boji
drobně utratil jsem všechnu moudrost svoji

za chléb, sůl a olej, za lék pro nemoce —
lidstvu byl jsem stromem suchým, bez ovoce.“

30

Obchodník pak: „Chtěl jsem spojit světa
byl jsem ptákem, jemuž křídla srazil konec —
honec.“ —

„A ty, pario,“ dí Osud, „jak ty s ženou?
Stojíš jediný zde s hlavou povznešenou!“

Paria tu stojí s hlavou povznešenou:
„Děkuji ti, pane, ženu za vznešenou!

35

Sotva se mne dotkla prostým svým květem,
poznávám svět celý, nevšimnut jsa světem.“

KNIHA
VERŠŮ LYRICKÝCH A SMÍŠENÝCH

OTCI

Vzduchem hučí to a zvoní,
bouří to a hřímá,
táhnouť zvony ze všech konců
do starého Říma.

5 Velké, malé zvony hučí
mocně černou nocí,
ve snu slyším je, jak letí
tichou velkonocí.

10 Cítím, jak ty mocné zvuky
moje srdce budí,
jak se srdce rozzvonilo
v třesoucí se hrudi.

15 Rozzvonilo jak za dávných,
jak za dětských časů,
když jsem ještě rozumíval
kovovému hlasu.

20 A teď zase srdce zvučí,
hučí, porozumí,
v rozechvělé pobožnosti
v chorus zvonů šumí.

Letí s sebou, šumí s sebou,
celé rozechvělé,
jak by putovalo k Římu
ve kovovém těle.

25 Skáče, jako v dětském těle
dětské srdce skáče — —
bože, zvuk ten k smrti smutný,
kdož to, bože, pláče?

30   Jaký zvonův šumem zvoní
zvonek pronikavý? —
             Jeho zvuk jak smrtná trýzeň,
             jako uhel žhavý!

             Zvonku truchlé naříkání
             v srdce náhle padne,
35   že mu zápal horký, žhavý
             náhle v ledy zchladne.

             Znáš tě, znám tě, zvonku pláče,
             znám tvé naříkání,
             vždyť jsi předraženému otci
40   zvonil k umírání!

             Vždyť tvůj pláč mně srdcem mojim
             věčně, věčně zvoní,
             vždyť i v radovánkách náhle
             moji hlavu skloní!

45   Vždyť mne ze dne vzvoníš v noci,
             z noci vzbudíš ke dni —
             zvonils otci ku hodince,
             a to ku poslední!

Těch žhavých zvuků umíráčka,
těch nikdy nezapomenu,
vždyť jsem je nehty vryl v svá prsa
a čelem vtlačil ve stěnu.

- 5 Vždyť jsem je vdychal ve své plíce
a posud mne tam dusily,
že i mé písně umíráčkem
v svět krásný zvonit musily.

Otec pomalu umírá
jako naděj zmírající,
ret se hýbe, jak by přece
ještě nechtěl „sbohem“ říci.

5 Brzo, brzo dojde míru,
o bolesti snad už neví,
ale syn — ten si až zoufá,
že mu bol dán bez úlevy.

10 V prsa prázdná bůh sám ví co
by se ještě smutku shluklo,
ale srdce přeplněné
malou kapkou už by puklo.

15 K zemi hledí oko suché,
oko v uhel rozohněné,
čelo rozpálené, horké
tlačí se ku mrtvé stěně.

20 Oko uhel, čelo plamen
a ta stěna je tak chladna —
bože, což mně neuleví
žádná slza? Žádná — žádná?

Dále, chaso pomáhačská,
přibiju si sám ty hřeby!
Nemohu si sám zavřítí
dvěře k ztracenému nebi?

5 Jediný mne milovával —
a vy pomáhat teď chcete? —
Kdo si lásku pochovává,
může sám stát v širém světě!

Nad hlubokým, tmavým hrobem
černá rakev se tu vznáší —
ach tak černá, že mně černost
všechno světlo z oka plaší.

5   Že mně rozum rozplašila,
až ta hlava k prsoum sklesla,
až ta lebka kolotá se
jako loďka beze vesla.

10   Byla by mne umučila
snad ta nekonečná muka,
štěstí moje, že mne náhle
vyrušila cizí ruka.

15   Štěstí moje, že tak náhle
slova ruší sen můj těžký:
„Nemá se snad otčenášek
předříkávat pouze česky?“

Otce zde už pochovali
v tmavou hlínu přehluboko —
posud žádná, — žádná slza,
posud jako troud mé oko.

5   Posud ani jedna horká
slza neskanula k hrobu,
aby vykouznila kvítek
nade rovem v jarní dobu.

10   Prsa by se rozskočila,
rozskočilo by se čelo —
což ni k jedné slze nemůž
rozkvést moje mladé tělo?

15   Ve mdlobě se hlava náhle
k přítelovým prsoum sklání —
„Aj proč jste se nevyplakal —
máte to jen z přemáhání.“

Mne to už zase, otče můj,
ku hrobu tvému pudí,
a u hrobu ta pýcha zlá
se v nás zas obou budí.

5 Jsme blízko zas i daleko,
jak jsme si vždycky stáli,
zas rozpínáme ruce své,
bychom se neobjali.

10 Jsme blízko zas, však v oči zas
druh druhu nepohledí,
zas velká láska pojí nás —
a dělí nás zas ledy.

Milovali jsme se, otče,
jak se milovat jen může,
ctili jsme se, drahý otče,
muž jak může ctíti muže.

5   A přec stála jakás síla
příkré pýchy mezi námi,
že jsme žili, jako žijou
dobří ale chladní známí.

10   Často o samotě náruč
toužebně jsme rozepjali,
a když jsme se sešli — chladně
proti sobě zas jsme stáli.

Já ležel na rov natažen
a holý rov jsem líbal,
a zdálo se mi, jako by
se rov ten holý hýbal.

5   A tisknul jsem vždy znovu zas
ku hlíně ret horoucí
a při líbání cítil jsem
tam dole srdce tlouci.

Kéž dobudu si jmena věčného,
kéž vydobudu všechnu světa slávu,
bych nesmrtelností pak ověnil,
o otče drahý, syna tvého hlavu!

5 Byls jedním z těch, jimž svět náš věnem dal,
by pro život se o den oloupili,
a za ten hřích, že žít a cítit chtí,
se vlastní krví bídně vykoupili.

10 Tvůj život pestrý byl a bohatý
a přemnohé jsi přežil utrpení,
a když si páni spánkem hověli,
budilo chudáka tě kúropění.

A práce celé jaké ovoce? —
Že zaplatils si místo vlastním v hrobě!
15 Kde jiným po radostech oddech dán,
tam po otroctví mír zakoupils sobě.

Nad hrobem strmí prostý, černý kříž
a čtoucím ochotně tvé praví jmeno —
20 tak bude kříž ten sedm let tam stát —
pak bude také jmeno zapomněno.

MATIČCE

Proto mně draha tak
milá má matička,
že je tak malička,
že je tak chudička.

5   A kdyby byla snad
chudší než oblázek,
přec bych ji v srdci svém
choval co obrázek.

10   A kdyby byla snad
svázána v uzlíčku,
přec bych ji miloval
tu drahou matičku.

Ze všeho jediná
zbylas mně, matičko,
vychladlé zemi jak
podzimní sluníčko.

- 5 Podzimní sluníčko
neslní, nepálí,
přece se zatřesem,
když se nám zakalí.

Dí matka: „Ty prý písničky
tak často na mne skládáš,
to není hezké, tím mne jen
do lidských úst zas vkládáš.“

5   Ty nevíš, drahá matičko,
co se mým písním dívá:
k nim nikdo nápěv neskládá
a nikdo je nezpívá.

10   Písnička, při níž pláčeme,
je jiným lidem něma,
a kdybych složil tisíc jich —
vždyť mluví jen k nám dvěma!

V sobě jen a mlčky nesu,
necht' zakusím čehokoli,
zamlčím i matce drahé,
co mne těší, co mne bolí.

5   Jak to přijde, matičko má,
že přec všechno uhodnete —
když mně srdce v těle plesá,
zrak že jasně pozvednete?

10   Jak to přijde, matičko má,
že tak všechno uhodnete, —
když mně srdce v těle pláče,
že si v koutek zasednete?

Má matka někdy čítává
ve starém planetáři:
„Brzy a náhle dokonáš!“
s prorockou káže tváří.

5 A denně za mne říkává
svůj růženec klokočí
a hořké řinou slzy se
z těch starých věrných očí.

Znáš, matko drahá, překrásnou tu báji
o zlatém slunci a o matce jeho,
jež každé noci na klíně svém sešlém
kolíbá ve sen syna zemdlého?

5 Vždyť chudšas dost a dost se naputuje,
vždyť po dny celé světem bloudit musí,
dost šedých chmur a hradů, mračen tmavých,
ba skoro tolik, co zde člověk zkusí.

10 Co kmet si lehne a co jinoch vstane
a s novou silou po novém plá nebi, — —
o matko, matko, vždyťš jak anděl dobra —
mám toho jak to slunko zapotřebí!

Nic nemáš víc, vše dalas mně,
co bůh v Tvé ruce skládal,
a přece bych já nevděčník
vždy víc a více žádal!

5 Dej ještě bílé vlasy své
na rubáš svému synu,
by ještě v hrobě spočíval
jakoby ve Tvém klínu!

Už přišel, matičko, Tvůj zimní čas,
Tvé ruce jsou jak stromu větve v jíní,
jak mrazu vzdech je stříbrný kdys hlas,
a co kdy jarého, je ztuhlé nyní.

- 5 Nuž vezmi vlasy mé a utkej šat,
snad zahřeje, co dávno uvadlo,
snad zahřeje ta chladná prsa Tvoje; —
na roucho to co šperk a spínadlo
dám mladobujné teplé srdce svoje.

Neslyšel jsem Tě zazpívat,
myslím, že už přes tři leta,
což je i po mariánských,
což je po všem zpěvu veta?

5 „Moji smyslové jsou, synu,
dřímotou už obetkání;
večerní jsem odzpívala —
a teď čekám na klekání.“

Zakoupilas místo,
otcova kde hlava
na sedmé již léto
věčný sen vospává.

5 Hrob ten otcův, matčin,
mým též hrobem bude,
povedeme spolu
hospodářství chudé.

10 Malý domek z hlíny,
vlhké čtyry stěny,
v něm však lásky, že jí
v širém světě není.

Dozpěv

Tys šla a v naší světličce
teď žiju samu sobě —
ach matko, zlatá matko má,
jak je Ti dole v hrobě?

5 Ta naše malá světlička
se děsně, prázdně šíří,
o její klenby tlukou se
myšlenky netopýří.

10 Já sedím schoulen u lože
se chvějícíma rtoma —
ven musím, ven — tam do světa,
mně je tak zima doma!

(Psáno na asijském Burghurlu)

Což nemá blaha více ani hoře
ta krásná zem, to širé, bouřné moře?

Mne nevábí nic dále v svět,
mně všude je tak jedno,
5 mne nevábí nic k vlasti zpět —
tam doma je tak ledno!

Však ne! — Když první kvítek
na hrobě se třese,
když první skřivan nad hřbitov se vznese,
tu přec bych náhle doma býti chtěl,
10 bych utrhl kvítko, zachvěl se — a šel!

ANNĚ

(R. 1856)

Co já zde pěju v bájném lásky dómu,
to pěju Tobě, — svému idolu,
a Tobě jen a více nikomu
lze porozuměti snad mému bolu.
5 Či stává mezi mnou a kýmsi pásky,
že porozuměl by kdo hloubce tísní,
a pohrobené za živa mé lásky
labutí písni? — Labutí písni!
Aj uzřel-li kdo, když k umírání
10 se labuť vrací v jasna* samotu?
A slyšel-li, kdy v bolném klokotání
svou dlouhou, děsnou plaší němotu?
Kdy zmdlenou hlavu ku hladině kloní,
a chladné vlně lásku vřelou pje,
15 a perutí svou umíráčkem zvoní
a poslední se akord v hrdle chvěje? —
Jak labuť pílí v klidnou samotu,
když žití zesláblý už proud se v srdci ouží,
tak duše má svůj bol, svou tesknotu
20 jen samojedině v Tvá prsa vylít touží;
jak labuť zmírajíc se v rodných vlnách koupá,
tak duše zpěvů mých
se po Tvých vlnách houpá,
a k perlám vнад,
jichž svit mé srdce často ukojil,
bych aspoň jednu perlu —
perlu písni — připojil.
25 Nechť lyra má už ledajakou hude,
a peruť zpěvů mých už v dlouhé sirobě,
to aspoň píseň s perlou míti bude,
že zplozena je rovněž v kruté chorobě.

* Jasno, slovensky — jezero.

„Budiž světlo!“ šumí mrtvou nocí —
divný jas jsem spatřil kolem sebe,
zřel jsem hvězdu, zřel jsem, Anno, Tebe,
v Tobě, Anno, zřel jsem celé nebe.

- 5 Však mé oko slabé zvyklé bylo
bezduchové noci, barev němotě:
tu mne nebohého vášní v lesknutě
nově osud vrhnul v náruč slepotě.

Vzhůru o hvězdu v hru zbujnou s nebem!
Nechť i ohněm shoří bledé líce,
nechť i prsa puknou v divém letu —
titánský zvěst nebyl báj mi více.

- 5   Že jsem nezápasil o Tebe sám jeden,
rozjařila jenom má se mysl smělá,
šťastnější titánův dobyl jsem si hvězdy —
nebes pomsta teprv pozděj přijít měla.

V kotouči jsme kolem plesajících
první lásky doby zažili,
ze plesů se luzně mihajících
ples si svého srdce vážili.

5   Láska má se v krvi rozprouděné
víc a více v purpur zbarvila,
z tónů svůzně šumných opojeně
čarovnou kolébku uvila.

10   Kolíbám se výš a výše
v drahé, nadpozemské říše —
mijeli tu blaha dnové
létaví jak jarní snové.

Tys mně byla milá melodie
k písni duši tužbou plnící,
jíž mne peruť s vzduchem vlnící
vznesla v říše světův harmonie.

5 Kolem mne tu dštílo blahých tónů
na zem zvučným pádem znějící,
z tónů slastných, však i z bolných stonů
vzešel květův kruh se chvějící.

10 Dál a dál se kruh ten luzný volní,
sladkou růží má i Christi lacrimae,
a ten bledý zvonek lilje polní
něžnou zvoní píseň lásky mé.

Vysoká mně bylas píseň lásky,
píseň písni, píseň Saloma!
Blahý já, že zřel jsem božskou krásu
smrtnýma svýma zrakoma!

5 Hlava Tvá je oltář lásky stkvoucí,
vlasý hedvábná jsou opona,
čelo z mramoru to nejběššího
nejčistěšší mysli záclona.

10 Obočí je milé houšší, v jakém
zpěvný stan svůj slavík zarazí,
oko Tvoje nad jezero jasné
čistěj celé nebe obrazí.

15 Líce Tvoje sníh jsou nově padlý,
červánkovou září polítý,
ústa jsou jak klenot korálový,
kolem perel vkusně ovitý.

20 Chůze Tvá je proutek dýmu z myrhy,
po poušti tu větrem plynoucí —
ach, jakž může dát Tvůj obraz věrný,
komu barvou — slovo hynoucí!

Jak si květy s sluncem pohrávají,
po vlnách se světla houpajíce,
tak si prsa naše s blahem hrála,
v milý lásky klam se potápíce.

5 Jak si děti v křečovité přízni
šeptmo jakous báji povídají,
tak i my jsme v zlaté době znali
o věčnosti lásky pěknou báji.

II

Mého ducha bujné horování
často u Tebe se zchladilo,
Tvému chladnému zas počínání
burácení moje vadilo.

- 5 Dáme-li led s ohněm dohromady,
taje led a voda brž se hárá:
obdivuji — ne snad styku vnady —
však že nestala se z lásky — pára.

Nevím, co mně lásku dobylo:
krása ne, ni krásná taká slova,
jaká snilci dívkám šeptají;
chytřejších snad řečí forma nová?
5 Vždyť se po těch dívky neptají!

To mou mysl často zlobilo. —
Z rozebírání těch rmutných stránek
smutná nejistota vybředla,
kolem mnohých tichých radovánek
10 černou síť si svoji upředla.

Neznám věčně žíznit, v nouzi neunavit,
věčně naděje své v sypký písek stavit,
s osudem psát na led umluvu.

5 Nejsm dítě více, bych snad sílu bájil,
že bych věčně obstál, věčně život hájil,
vise na kořenu v bezednu.

Dalo nebe bratry, dalo lásku,
byl jsem věru spokojen tak s nebem;
však to milé nebe zapomnělo
zaopatřit bělejším mne chlebem.

5 Těžko jesti s blahem loučiti se,
kde se vylučuji vlastním činem,
mnohem krutější však loučení se,
kde je vina na osudu líném.

10 Raděj bych však po ulicích žebрал,
raděj kletby lidstva na se kopil,
nežli bych snad u sobectví podlém
lásku svoji v bídy blátě stopil.

Srdce mé jak struna vetchá puká,
maladěná k lyře ducha mého,
na níž divokrásné melodie
sněhobílá hrála Tvoje ruka.

N* N*

Mně jest jak otci v zoufalství,
o lásko moje mladá,
jenž nad dítětem v kolébce
bolestně ruce skládá.

5 Co měl kdys, zas mu odňato,
a strach se v prsou množí,
že nejmilejší poupě své
ku starším v kryptu vloží.

Kdo může oko zarositi bolem,
když úsměv, květ a blaho všude kolem?

Kdož může násilně si vzbudit tíseň,
když duší táhne jarní zase píseň?

5 Kdož může zazlít, že jsem, jarem zmámen,
vyšlehnout nechal živé lásky plamen?

Ben Akiba věhlasný děl:
„Aj vše zde bylo jednou již!“
Ben Akibo, tys hlava ctná,
nemůžeš za to, lež že díš!

5   To vše zde bylo ovšem již!
Byl již tak měkký, černý vlas,
byl již tak korálový ret,
i byl tak stříbrozvučný hlas!

10   To vše zde bylo ovšem již!
Aj byla již tak hebká tvář,
a mnohé oko patřilo
již v takou divnou oka zář!

15   Však s báječným tím kouzlem zde
v tom souladu — o slyš mne, slyš,
Ben Akibo, tys hlava ctná,
nemůžeš za to, lež že díš!

Jako perleť lesklá, zrcadelná
skví se krásná matička má Praha,
vždyť v ní roste, v ní se rozpaluje
ach tak mnohá, mnohá perla drahá.

- 5 Mám se věru za prvního muže,
duch můj žije u nádherném plesu:
vždyť z těch drahých perel nejskvostnější
co svůj šperk na hrdém srdci nesu!

ELEGICKÉ HRÍČKY

Již se ta zima milená
zakrátko dokrvácí
a v rozloučenou její vzdech
divoce zaburácí.

5 O pojd'te, vichry, k prsoum mým,
ať mrazem srdce zkojím —
já se těch krásných jarních dnů
jak všeho štěstí bojím!

Kdo už více jar těch přežil,
ví, jak jaro uplyne
a že jaro, léto, jeseň
mžikem v zimě zahyne.

5 Kdo už mnohé jaro přežil,
blahu více nevěří,
lehko při novém zas jaru
na své srdce zanevří.

Vichr nade krovem hučí,
truchle, bolně hýká,
zoufale, jak zdravý člověk,
jenž se umřít zvyká.

5 Nevím, proč se při těch zvucích
prsa moje ouží,
co mne ve vzdechu tom bolí
a co mne v něm souží.

Nevím, proč ta země posud
v těžkých snech svých mešká,
že jen leckde prohlíd kvítek,
na něm slza těžká.

5 Nevím, zdaž mně nějaký sen
také oči svíral,
vím však, že jsem náhle s tváře
velkou slzu stíral.

Tak divně jaro počínává —
mrak po nebi se plazí
a celá příroda si vzdychá,
že to až v duši mrazí!

5 Ba i ty větry z krajů dálných
jen písně smrti nesou
a v každých prsou ozvěny se
pašijních písní třesou.

Pašijní píseň, perlo lidstva bolu,
srdce slzo, v duši ceděná,
když tvé zvuky v prsa naše skanou,
vzplápolá v nich bolest plamenná.

5 Prsa celá ve srdce se zouží,
hlavou víří divé hučení,
smrt se blíží, člověk volí zhynout,
umřít třeba v strašném zmučení!

Zas bude parno jarní zrát
a v máji nové květy kvést,
ve květech nové vánky hrát
a jiné dívky věnce plést.
5 Zas mnohý hoch ve lásky čas
z těch věnců jeden dostane
a z mnohých věnců suchý zas
jen lístek v knize zůstane.

Nevím, mám-li milovat,
nevím, mám-li zpívat,
nebo, k jaru lhostejný,
v zašlý čas se dívat.
5 Na své lásky lichou pouť,
na své mládí těžké —
vzpomínkou se umořit
též by bylo hezké!

Byl jednou mládec, miloval,
a miloval jich více,
že všechny šťastně miloval,
vybledly jeho líce.
5 Tak přišlo léto s jeseň
a přišlo jara hrání,
však mládec žehral s jarem už
a měl se k umírání.

Rychle hlava myslí,
rychle srdce bije,
tužba rychle zraje,
člověk rychle žije.

5 Náhle u nového
člověk jara stojí,
neví, proč se třese,
neví, proč se bojí.

Za ty krásné city,
jichž mé srdce chová,
nedostalo světem
víc než holá slova.

5 Za všechno to zlato,
co ho v širém světě,
v srdci jaro citů
více nerozkvěte!

Nový život jaro lije
v žíly bujně napnuté,
znova výbojně v svět hledí
mnohé šíje nahnuté!

5 A než květy zvadnou, mnohým
stláno pro věk ve mechu —
nade rovem v příštím jaru
vzrostou květy k posměchu.

Ležím v bujném, pestrém drnu,
větrík běží travou,
modrým květem vedle hlavy,
bílým nade hlavou.
5 Běží po vrcholcích stromů,
v spěchu sadem duje,
za ním pod stromy se zvolna
pohřeb pohybuje. — —

To nesli pramlaďouнкé
10 ku hrobu kolem žití,
snad teprv poznávalo,
jak jaro v srdce svítí.
Snad bylo jak ten skřivan,
jenž jarem teprv vrácen
15 a po první hned písni
zlým krahujem byl zchvácen.

Kolem cesty staré stromy
lidem soucit hlásaly,
na vůz černý s lesklou rosou
20 bílé květy strásaly.
Bílé květy divný tanec
na vozíku skákaly,
a ti lidé k jejich tanci
truchlou píseň plakali.

Psal jsem v pošmourné své písni
svoje city zprahlé
a tu v okno zaskočilo
jarní slunko náhlé.
5 Rozsypalo po papíru
a po péře zlato
a já píšu jasný konec
k truchlým písním za to.

O těš se z jara, třeba by
tvá prsa prach jen kryla
a v srdci — žití hodinách —
jen samá půlnoc bila!

5 Nechť každý květ ti mluvou svou
„Smrt nesu s sebou!“ řekne,
kdo sám kdys kvetl, tomu je
i zahynutí pěkné.

5 Led zmizel, řeka volna zase
ku modrým dálkám spěje
a každá vlnka radostí se,
že pocestuje, chvěje.

Já musil prchnout ode břehů,
k nimž chvění vln mne táhlo,
to toužení po modré dálce
až ku srdci mi sáhlo!

5 Řekněte mně, větrové vy,
odkud veslujete,
že mne jako v pozdravení
v čelo celujete?

Plni jste vy divných šeptů,
plni divné vůně,
přišli jste snad z krajů oněch,
k nimž mé srdce stůně?

Vkrátku přijdou horcí dnové,
přijde život líný,
budou milejší nad slunce
tmavé jeho stíny.

5 V chladné trávě, v palných snech svých
zas se povyvám, nebo
mysle, jak as rok zas žití
marně prozahálím!

LORETÁNSKÉ ZVONKY

Což, Loretánské zvonky,
vám v srdce nemůž tíseň,
že vždy jste pohotově
svou zapět sladkou píseň?

5 Již v srdéčku mém mladém
se někdy bolest chvěla,
když stará vaše srdce
zas s chutí novou pěla!

Dřív více písní znaly
ty Loretánské zvony,
teď jenom jednu zvoní
a brzo bude po ní.

5 Už jednotvárným zvukem
se mdle teď pouspává —
tak se to srdci stává,
když k smrti doklepává.

Co dítě jsem je slýchal
ty Loretánské zvuky
a srdéčko mé chtělo
v svět šířý nést své tluky.

5 Co muž je nyní slyším
a k prsoum jsem si sáhnul —
rád bych to velké srdce
zas ve srdéčko stáhnul!

Z KRAJE

Podřimlo i moje srdce

Ve polední palné záři
leží háj tichounký, tichý.
List se skrývá v stínu listu,
strom se skrývá v stínu stromu,
5 list i strom tichounce dřímá.
Ba i ptáček ustal v pění —
ticho — ticho — a v tom tichu
jako dětské ve kolébce,
nad níž závoj zlatý rozstřen,
10 podřimlo i moje srdce.

Bázliv v proud se blaha dívám

Divocí jsou hoši v kole,
bujny jsou ty jejich holky —
v každé noze jarní síla,
v každé tváři jarní růže,
5 v každé ruce jarní chvění,
každé oko náruživé!

Tichý měšťák nezávidím
venkovanům toho blaha,
ano těším se i z něho!
10 Tiše zpívám píseň s sebou —
teskně zní však v mojí lebce,
je mně, jak bych ani hoden
nebyl podobného blaha,
je mně, jak bych vržen na břeh
15 smutně zřel ve proudy živé,
bázliv v proud se blaha díval!

Jen ty tóny scházející

Chudák starý kolovrátek,
jeho hlas už přeskakuje,
chvilku hlučí, chvilku mlčí,
jako by se dech mu krátil.
5 Divno, že ta bujná chasa,
zpívající, výskající,
přece celou píseň slyší,
a že v sluch můj unavený
jen ty němé, bolné tóny,
10 jen ty tóny scházející
jako vzdechy zalehají!

Hochu, malý hochu

Hochu, malý hochu
s buclatou tou tváří,
s přizrzlým tím vlasem,
s lesknoucím tím okem!
5 Ještě jsem tě nikdy,
hošíčku můj drahý,
zahálet nespátril!
V jedné ruce koláč,
v druhé ruce chleba,
10 dásně v plné práci,
a to od bílého
rána do večera,
to v košilce v síni,
to když po zahradě
15 v sukynce se touláš.

Ještě jsem tě nikdy,
hošíčku můj drahý,
zahálet nespátril!
Jenom někdy není
20 koláč v pravé ruce,
zato ale se v ní
bílá lžička blýští.
Ještě jsem tě nikdy,
hošíčku můj drahý,
25 zahálet nespátril!
Jenom někdy chvilkou
dáseň odpočívá,
když se na mne, hochu,
jako kvítko směješ,
30 když se tváře tvoje
jako růže šíří
a když rtíky tvými
malé zoubky svítí.

Kdož jí poví

Srdéčko ji mladé bolí —
kdož jí poví, kdož jí poví,
zdaž ten hoch, na nějž si myslí,
zdaž si také myslí na ni! —

5   Ve svatvečer po večeri
vyšla tiše ze světnice,
tiše ku krbu přistoupla.
Krb dnes nadchnut věštčím duchem,
dnes se děvče pravdy doví;
10   bude-li v něm oheň vidět,
všechn statek její shoří,
bude-li v něm hudbu slyšet,
nechť si rychle věno strojí,
uslyší-li modlíciho,
15   nechť se k smrti připravuje.

„Jmeno boží! — Pověz ty mně,
jaký soud mne očekává!“
Bázlivě se nyní shýbá —
slouchá — slouchá, jak bezdechá
20   ruku k srdci přitiskuje.
Aj tu z krbu jakby kroky,
krátký šramot a zas ticho —
krátké ticho — — ty můj bože —
vždyť to hlas je modlíciho,
25   vždyť to hlas je rozechvělý,
třcsoucí se otčenášek!

K smrti zbledla — nazpět skočí —
nemůž dál, neb náhle mužská
silná páž ji obejmá.
30   Ohlídne se — leží v rukou
hocha, na nějž stále myslí,
k němuž její srdce stůně.

„O srdnatá čarodějko,
vždyť to já jsem otčenášek
modlil se zde nahlas za to,
že jsem konečně tě našel
o samotě, beze svědků!“

Vyletěl skřivánek z pole

Vyletěl skřivánek z pole,
teskně volá, zmaten lítá,
že byl z hnízda vyplašen.

5   Nestrachuj se, milý ptáčku,
ti dva lidé dobří věru
sotva hnízdu ublíží.

Měkounké si sami hnízdo
vedle tvého, milý ptáčku,
pro svou lásku vyhlídli. —

Což jsi zpěv svůj zakopala

„Sestřičko má roztomilá,
což jsi zpěv svůj zakopala?
Jindy jsi už od svítání
do soumraku zpívávala,
5 jako ten skřivánek v poli.
Což ti láska písňě vzala?“
„„Nevzala, o ne, sestřičko,
snad by ještě přidávala?
Kterou mohu ale zpívat
10 nyní píseň? kterou — když má
hoch můj tak dlouhánské jmeno,
že mně v žádnou píseň nejde!““

Stará chatrč

Stará chatrč, na ní stříška,
pozapadlá, vetchá, vlhká,
na ní mech a v mechu tráva,
jako na prastarém hrobě.

5   Věru bych se sotva divil,
kdyby náhle z vlhké stříšky
vyrost kříž jak nade hrobem;
věru bych se sotva divil,
10   kdyby náhle na té stříšce
klečela babička stará
žehnající, modlící se
za nějaké tiché srdce,
jež tam dole dávno mrtvo.

U studánky

U studánky stojí děvče,
mladé jako strůmek mladý,
bledé jako rubáš z kmentu.
A na nebi bílý měsíc,
5 kolem něho vodní kolo,
jak by ze studánky hleděl.

„Povídala matička má,
že se dítky z vody rodí,
ze studánek vylézají.
10 Dobře tedy vykonáno,
že jsem to své malé děcko
v studánku zas uschovala!“

OHLASY ITALSKÝCH NÁRODNÍCH PÍSNÍ

Koho miluju? Aj jmeno toho
dosti čitelně mám v srdci psáno!
Hlásilo se čtenářů už mnoho,
nikomu však přečíst není dáno;
5 až však přijde ten můj drahý taky,
však já zbystřím pak už jeho zraky!

Vy nechcete, bych za ním chodila?
Jen kdyby nebyl krásný, ach tak krásný,
jen kdyby nebyl jako perla v zlatě,
jen kdyby nebyl jako slunce jasný,
5 jen kdyby neměl překrásnou zahrádku
v svých mladých prsou plně rozvitou,
a kdyby nedával mně každodenně
z ní krásnou kytku z růží uvitou!

Divíš se těm perlám v šátku mém?
Ano — na paní jsem hrát si chtěla,
bych i perly měla do šátku,
setřela jsem si je s tvého čela.

Říkali, žes srdcí zlodějem!
A když se mne soudce na to ptal,
řekla jsem, žes ovšem srdce vzal,
že jsi mně však krasší za ně dal.
5 Říkali, žes nocí zlodějem!
A když tázala se světská moc,
řekla jsem, že jsi mně v jasný den
proměnil vždy každou vzatou noc.

Jaktěživa jsem to neviděla,
jak ten krásný mladík mluvit umí,
každé slovo jest jak perla skvělá,
celá řeč jak mocné proudy šumí!
5 Jak ten krásný mladík mluvit umí,
jakživa jsem věru neviděla —
vymluvil mně moje srdce z těla
a já o tom ani nevěděla.

Dost dlouho jsem ten klíček nosila,
jenž moje srdce odevřítí měl,
a dlouho, dlouho jsem tě prosila,
zdaž bys ten klíček k srdci převzít chtěl, —
5 teď vyslyšels a skončena jsou muka,
vždyť má jej nejmužnější v světě ruka!

Aj, každý člověk má prý srdce troje,
jež spoutána jsou v zlaté sponky tuhé, —
svým rodičům jsi dal to nejsvrchnější,
a bratrům, sestrám dal jsi srdce druhé,
5 a pro mne nechals srdce nejvnitřnější —
však za to už jsem celá, celá tvoje!

Co otce svého chci tě poslouchat,
co na bratra se vždycky spolehat,
co matce se ti nikdy nerouhat,
co se sestrou si k písni zaskákat,
5 co s přítelkyní s tebou zaplakat
a co své blaho chci tě milovat!

Nevím, zdaž mne políbením vzbudil —
vím však, že jsem při svém nejprvnějším hnutí
v jeho měkkých loktech spočívala
a že na spaní už ani vzpomenuť!

Dej mně své srdce, drahý, prosím — prosím,
ať na svém srdci po věky je nosím;
ať na srdci je nosím po vše věky,
jak skvostný klenot, jako drahé léky;
5 jak skvostný klenot, ze všech nejkrásnější,
svou krásou nad královské úžasnější;
jak drahé léky ze všech nejmocnější,
jež každou bolest mžikem ukonejší:
a umru-li, nuž vezmu srdce s sebou,
10 bych mrtvým též se mohla chlubit tebou!

Žlutá voda, žluté nebe,
vždyť scirocco krajem vlaje —
palný vítr, palnější však
ve prsou mých nyní plaje!
5 Srdce bolem utrhlo se,
jako lístek se teď třese —
a scirocco za moře je,
za vzdáleným milým nese.

Zdaž jsi slz mých nezatušil,
nezastesknul, když si v dálece
s vánkem mladá tvář tvá hrála,
s vánkem, jenž mé slzy sušil,
5 v něž jsem srdce vyplakala?

Moje láska, vdova mladá,
ruce svoje k prsoum skládá,
pláče nad sirotky svými,
nad truchlými dětmi tvými:
5 nad lesem, jenž nyní vzdychá —
kde jsme spolu šeptávali,
nad loukou, jež nyní tichá —
kde jsme bujně zpívali,
nad domkem, jenž opuštěný
10 a v němž němé nyní stěny,
a v němž okno — vdoví oko,
jímž jsme se kdys vdívali
v modré nebe přehluboko.

Umru touhou, není pochybnosti,
kdož by žítí mohl bez tebe —
dej mně smrt, o milosrdné nebe,
třeba prožila jen krátkou dobu!
5 V prsou svých mne milý pak uhostí,
v prsou svých — v překrásném, teplém hrobu.

Připoutány jsou mé ruce
k prsoum mým a k jejich muce —
k divné muce, zdaž tě jiné
milé nepoutají ruce!

Na krajinu padla první letos mlha —
první slza letos moje oko zvlhla.
Ach kéž nepřijde hned
zima po té mlze —
5 kéž se neutopí
láska v první slze!

TAKÉ RŮŽE SMRT

Můj první máj, můj první máj,
jak byl tak blahý, jasný,
on posud stkví se v duši mé
co démant nad vše krásný.

5 Ach tenkrát slunce vinulo
kraj zlatý k srdci úže
a zkvětl krásný, teplý máj
a májem zkvětla růže.

10 Já díval se a díval zas,
až leskem zrak mně přešel
a zlatý kraj a teplý máj
i s růží v srdce vešel.

Evangelium své lásky
psal jsem v kníhy černé,
kníhy černé — noci tmavé,
písmo — hvězdy věrné.

5 Čtěte je, a počne-li snad
zhasínat hvězd plamen,
vězte, že je s mojí láskou
dávno, dávno amen!

Máj tak krásný, jak jen první
láska býti může,
a v něm vypučela mladá
z poupěte mně růže.

5 Mladoucká ta růže krásná,
krasší než vše kvítí,
že mne příliš milovala,
musela umřítí.

Pláče matka nade hrobem:
„Vrať mně moji dceru.“ —
„„Nejsem její smrtí vinen —
nejsem! — na mou věru!

5 Co mne jen kdys milovalo,
má už zdrhlé zraky,
a že miluju sám sebe,
umru brzo taky.““

Na rozcestí jinoch bledý
šeptá tiché noci —
„Divno je mně, jako bývá
bezdětnému otci.

5 Nepřirozený to zákon,
že když láska hnije,
ještě její otec třeba
dlouho, dlouho žije.“

Z hrobu volá mrtvá láska:
„Chladno je tak v hrobě,
vezmi mne, můj drahý otče,
vezmi mne zas k sobě.“

5 „„Nemohu, mé dítě, za to,
že už ležíš v hrobě,
jsi-li moje dobré dítě,
vezmi *ty* mne k sobě!““

Každá písnička ta malá
teď se na mne dívá,
jak by věděla, že jesti
v každém slově lživá.

5 Složeny jste, milé písňě,
hodné pro mládence,
snad též k slzám pomůžete
mnohé ctné panence!

Z MĚLNICKÉ SKÁLY

Z tvých vlasů ruka přírody
si půvab ráje spředla —
mělnický kraji, milko má,
tys mne až k slzám svedla.

5   Tvá krev tak prudká, ohnivá,
že prorazila skály
a po skalách se ohnivé
nám révy rozesmály.

10   V tvém lůně chci být pohroben,
pak aspoň umru v ráji —
kdož není milky otrokem,
když krví ho napájí?

Aj, jak se víno červené
ve sklenkách jasně blyští,
ba jak ta lidská rudá krev,
když ze srdce se pryští!

5   Snad se to všech těch bláznů krev
nám do lahví zde shlukla,
jimž pro nějaký marný žel
kdys marně srdce pukla.

10   Snad našich nepřátel to krev,
již myšlenky se bojí
a proti všemu pokroku
jak čínské copy stojí.

15 Nuž pijme, pijme! — pitím snad
krev špatnou předěláme,
a snad se pitím bláznovství
po světě celém zláme!

Pojď, Míno, sem a na klín můj,
není to napoprvé,
já k vínu musím rty tvé mít,
jeť obé jako z krve.

5 Jsem zvyklý vína oheň pít
a mladé líbat líce,
až nerozeznám blažený
rty tvé od vína více.

10 A tys tak dobra! — Ku konci,
když ospalý pak sklesnu,
tu trpíš, že na klínu tvém
jak malé dítě zesnu.

Ten český granát ohnivý
jak české, rudé víno, —
já vše, co české, miluju —
ba také tebe — Míno!

5 Jen pro víno mne nekárej,
má praslovanská Míno,
ty na hrdle chceš granát mít,
já do hrdla chci víno.

Mé víno je tak ohnivé!
Snad révy slunce vssály,
když jeho palní prškové
v kraj vinní ostře pláli.

5   Chuť pikantní se k lehounké
trpkosti mile kloní —
když tvář už prací hořela,
snad tekla slza po ní!

10   A skluzké tak, až milo pít —
snad pot v něm s lůzy čela,
když po vinicích ku práci
svá vlékla mdlá už těla!

15   Ba nač by byla lůza ta,
ať dělá — posnídáme!
ať třeba oči vypláče,
jen když my víno máme!

Vím, proč se vína bojíte —
že jazyk rozvazuje
a nám, že jenom herci jste,
pak jasně dokazuje.

5   My, již jsme k bratrům poctivi,
svých slov se nebojíme,
vždy stejný směr a stejný hlas —
my víno směle pijme!

Kdo nikdy vína nezkusil,
zaslouží vždy jen vodu pít;
kdo nikdy hloupost nechvástal,
jak může někdy moudrým být?

- 5   Já chvástal dost už hloupostí
a pil a byl jsem ještě mlád,
a teď jsem velkým mudrcem —
jsem tomu rád, ba tuze rád!

Každého jara kmeny rév
přehořké slzy lijou,
že těch tak málo ve světě,
již jenom víno pijou.

- 5   Mně vše už jedno, zdali svět
teď stojí neb se točí,
jen nad osudem truchlých rév
zas pláčou moje oči.

Já Němcům jenom závidím
ty jejich vinní sklepy,
ve sklepích mají milou tmu
a člověk prý jak slepý.

- 5   Tu piják aspoň nevidí,
kde vedou ven zas dvěře
a mnoho-li as pitím svým
zas bratrům pití běře.

Už věřím tomu, víno že
ve mlhách lépe zraje,
vždyť po víně mně mozkiem mým
vždy lehká mlha hraje.

- 5 A mívám pěkný, krásný čas,
když mlha k zemi sklesne,
však když jde k výši, hlava má
pod těžkým mrakem zesne.

Ve první knize moudrosti
hned první hlava praví:
kdo rozum měl a pozbyl ho,
jen ten měl rozum zdravý.

- 5 Můj rozum je tak churavý,
že mne to nutí k slze,
vždyť jsem ho dosud nepozbyl
v své každodenní mlze!

Jen smějte se, že vkřivo jdu,
po víně nemůž jinak být,
a kdo je nad vás moudřejším,
můž toho také odznak mít.

- 5 Být nechci jak ten hloupý lid,
jenž hrd už chladnou chůzí svou —
po hlavě chodit neumím,
nuž tedy špatně po nohou!

Já nechci nikdy pivo pít,
chci červené jen víno,
po pivě bývá v myšlénkách
mých skoro strašně líno.

5 Pro pivo v českém pokroku
jde vše až hrůza líno,
a chcem-li pomoci lidstvu dál,
nuž víno — víno — víno!

O nechte mne v mé hospůdce
jen tiše dále píti;
když mně nic po vás, nač má vám
přec po mně něco býti?

5 Vás ke všemu, co svatého,
ctížádost jenom víže,
však já — já nejsem schopen té
nečestně čestné tíže.

10 Z vás vždy je jeden polobůh
a druzí blbí skopci,
již přísahají na slovo
a slepě za ním hopcí.

15 Já nemám sebe za boha,
vím ale, co z vás žádný:
když plný džbánek vypiju,
že nejsem pak už prázdný.

20 Já v hospůdce své králem jsem
a vše mne zde poslouchá,
třeba mne někdy sklepnice
z přátelství loktem šfouchá.

Mé království je chudé jen
a není pozlaceno,
však všechno dobré i vše zlé
poctivě zaplaceno.

25

Až přijde ale činů den,
však já vám leccos zkazím —
pak hybaj, sic vám kovaným
svým džbánkem hlavu srazím!

VŠÍM JSEM BYL RÁD!

Ba nač bych osudu snad svému lál,
že zahrával si mnou zde jako míčem,
že hned mne hladil, hned mne šlehal bičem,
že ze mne ledacos už udělal
5 od skromné otázky až hrdé ku odvětě,
že padl jsem a vstal zas nastokrát —
já ledačím už byl v tom božím světě
a čím jsem byl, tím jsem byl rád.

Mne osud do kolébky tvrdé dal,
10 pak na kazajku záplatu mi přišil,
pláč trpký novým jenom pláčem tišil
a jenom zkrátka mne vždy spořádal.
Však kolem pýcha, pýcha — ach ta krutě hněte!
já začal jsem do panských synků prát —
15 ba ledačím jsem byl v tom božím světě
a čím jsem byl, tím jsem byl rád.

A k bídě zas mně osud sílu dal,
že vykročil jsem v život volným krokem,
a síla rostla každým dnem a rokem,
20 až z chlapce zcela svůj se muž pak stal,
muž skromný v otázce, však hrdý při odvětě,
jejž nikdo nesmí v nízkou službu brát —
já ledačím jsem byl v tom božím světě
a čím jsem byl, tím jsem byl rád.

Když tedy byl jsem, co tak sluje muž,
25 hned pěkné dívky — přírody jak zvykem —
mne učinily svojím zahradníkem
a luzně prály: Služ nám, muži, služ;
nadšeně pěstuj, co tak mile na nás květe,
30 kvést věčně chce a přece musí zrát —

já ledačím jsem byl v tom božím světě
a čím jsem byl, tím jsem byl rád.

Však osud pravil: Do jistých jen dob!
Až přijde ti to velké milování,
35 smrt vyrvi dívku tvému celování,
ty žij a v prsou svých nos její hrob.
A třeba touha, mráz i hloupý výsměch hněte,
ty sám a sám se máš jen žítím brát —
já ledačím jsem byl v tom božím světě,
40 též kryptou musím býti rád.

Mně řekl osud: Českým pěvcem buď,
pěj jen, co sluší nešťastnému lidu,
stesk zoufalý a žhavou jeho bídu,
tvá píseň lásky trpkostí svou rmuť,
45 buď krutě zimna v nejparnějším lidstva letě,
tvůj lid má hojit, tobě srdce drát —
já ledačím jsem byl v tom božím světě
a čím jsem byl, tím jsem byl rád.

A dále řekl: Prostý voják buď!
50 Co přední stráž stůj v stálé pracné tísní,
nepřátel slina oko tvoje třísni,
a kámen zloby v tvoji bouchej hrud'.
Ciť s sebou vše, co národ tvůj kde bolem hněte,
tisíckrát raněn zmírej nastokrát —
55 já ledačím jsem byl v tom božím světě
a čím jsem byl, tím jsem byl rád.

Snad osud lecjaký má ještě sen:
však stál jsem vždy, kde svaté stálo právo,
a v mysli mé i v prsou všechno zdrávo —
60 nechť nový cíl dá tedy nový den,
zas začniž znovu osud, jakby od dítěte,
jinými do mne, mnou do jiných prát —
nechť čímkoli jsem ještě v božím světě,
čím budu kdy, tím také budu rád.

VNITŘNÍ ŽIVOT

Kdos ještě schopen vnitřně žít,
střež se co křišťal měkký,
sic vryje svět ti v duši tvou
ach útrap dlouhověký.

5 Vystoupíš sotva v cizí svět
a jsi sám sobě cizí,
a všečen jemný duše květ,
ba duše sama mizí.

10 Jen v nitru vlastním celý svět
a šíré, volné kraje,
jen v něm myšlének volný let,
jen z něho čin vyzraje.

15 Jen v nitru vlastním můžeš vždy
se k velkému povznésti
a ideálův démanty
v korunu slávy snésti.

Ach vnitřní život — život sám,
jen v něm je volná hlava,
a mimo něj již klopýtáš
přes sousedů svých práva.

5 A strkán sem a strkán tam
jsi brzy zmámen celý
a v bujném moři lidstva jsi
co kámen osamělý.

Jen vnitřní život — svatý klid,
jen v něm jsi beze sporu,
v něm na obrovskou vyrůstáš
úžasnou, pyšnou horu.

5 Však přijde pak ten lid již sám
a bude se ti klonit
a stříbrnými zvuky pak
tvou slávu světem zvonit.

Zevnitřní svět má pestrý háv
a Sirénin hlas zrádný,
již mnohý vyšel za ním ven —
a nevrátil se žádný.

5 Kdo vyšel, stržen v divý rej,
po reji v těžké spaní,
a vnitřní prázdno samo pak
již další reje shání.

Jen dovedeš-li vnitřně žít,
dovedeš také zpívat —
ach, jsi-li pěvcem, bratře můj,
chtěj věčně vnitř prodlívat!

5 Žij věčně život vnitřní jen,
a neopouštěj prahu,
za každou radost světa dáš
kus nitra, samovrahu!

10   Já probil vnitřní život svůj,
s ním všechny písň své,
se zpěvem zase život sám, —
nač, srdce, tluky tvoje!

              Zapěl jsem píseň poslední
a stranou kladu lyru,
vždyť nemám více v struny ty
ni v sama sebe víru!

5   Ty struny zní tak bolestně,
jak by o zvadlé kráse,
o promrhané mladosti,
o pohrobeném čase.

10   Jsou zpuštěny a ztrhány,
jak vlasy siré vdovy,
a přece zní tak šíleně
jak žaly Aeolovy!

STARÝ DŮM

Tak vetvý dŮm, tak starý dŮm,
a je mi posud milý,
že zažil jsem v něm nejprvších,
nejsladších svĕta chvílí.

5 Jak často na ten starý dŮm
mé oko se zadívá,
ach divu-li, že oko to
pak slzou se zalívá!

Mně bývá, jak by starý dŮm
10 mluvíval matkou ke mnĕ,
a jeho slova, ach ta zní
jak lásky šepot jemně.
On zná mé srdce skrz a skrz
a před ním pýcha hyne,
15 vždyť modlíval se se mnou vždy
mé modlitby dětinné!

MÉ EFEMÉRKY

Zas v dumání jsem prožil den,
byl pět tisíc asi, —
ach teskno, teskno pohlédnout
na všechny ty mé časy!

5   Jako bych v plané pole zřel,
je bolno mému zraku:
den vedle dne co hluchý květ,
květ divokého máku!

10   Co jednobarvý máku květ,
jenž skloněn sám tak v sobě
vpůl myslí jen na žití slast
a vpůl již o svém hrobě!

Duch můj jak tichý větérek
nad polem tím se nese,
tak rád by květy rozhoupal
a přec se před tím třese.

5   Vždyť kdybych živým dotknutím
snad lístky setřás s květů,
co zbylo by pak ze snů všech,
a čím jsem já byl světu!?

Proč neumírám, dokud teď
den hravě k dni se pojí,
a lehkovážné žití jen
se snem a snem zas kojí?

5 Proč teď ne, pokud budoucnost
zde se svou pravdou není, —
vždyť vím, že bude smrtí mou,
trénásob zlou a bolestnou,
až přijde probuzení!

NAŠEL JSEM SE!

(Za zimy 1871)

Stržena rouška — náhle prehnul sen!
Jak smrt by sáhla, sedím poděšen,
se zrakem zjitřeným a chvějícíma rtoma —
„Jsem já to, já? — a zde v těch stěnách doma?“ —
5 Naslouchám, odkud odvěť zahlaholí. —
Však slyším hukot těžké hlavy jen
a srdce — srdce bolí!

Což nejsem mlád víc? Což již přesněn ráj?
Vždyť než jsem zasnul, byl přec květný máj
10 a zem i nebe dýchaly mi něhu! —
Kde je můj máj? — Vždyť plno venku sněhu,
tam noha dupe po umrzlé roli,
zde hlava v jíní má jak stará báj,
a srdce — srdce bolí!

Chci sebrat se a myslím dál a dál.
Což žil jsem život, či se mně jen zdál?
Vždyť zdá se mně, že k velikému dílu
jsem velkou vůli měl a celou sílu —
kam teď jen vzhlédnu — kvítí cizích polí,
20 jsem žebrák jen a chtěl jsem býti král —
a srdce — srdce bolí!

A vím, že jsem chtěl také šťasten být
a sluncem v okeán se lásky vpít,
že chtěl jsem dětské hladit hebké vlásky —
25 ach bože, bože — kde to moře lásky!?
Sám sedím zde a trapné u nevoli,
zrak pustý v pustém hledá koutě klid,
a srdce — srdce bolí!

Hej jak to bije ve zimničný sluch!
30 Tam venku po ulicích bujný ruch,
tam masopůst si víří v městě dole
a smích a hřích se točí v šumném kole,
tam láska, mládí skočnou vyšveholí —
35 mně smutno, k smrti smuten je můj duch
a srdce — srdce bolí!

LÍSTKY „HŘBITOVNÍHO KVÍTÍ“

I

Ze srdce

Ach jakž to srdce divně v prsou bije!
Hned jak by předhánělo mračné povětrí,
hned jako hoch, jenž dechu nešetří,
tak tlukotem svým horou, dolem kráčí,
5 že sotva stín mu věrný jeho stačí.

A náhle v nejdivějším, nejmocnějším hnutí
se zase zastaví,
jak by to hloupé srdce přemýšlelo,
zda má bít dál, zdaž jíti na odpočinutí.

Když nás srdce pobolívá,
náhle se kdys ztiší,
stane jako v přemýšlení,
pak zas dál pospíší.

5 Tak si srdce hraje jako
tiché dítě stále,
chvilkou tiše — tiše stojí —
pak zas bolí dále.

Mocná řeka krve proudí
srdcem mým se — mocná řeka!
Mnohý s čistými však proudy
písek, mnohá hlína vtéká.

5   Jakž by mohla čista býti,
když z všech úhlů světa přišla,
když snad z nejkrajnějších světů
na své pouti ke mně vyšla.

10   Jakž by mohla čista býti,
když se staletími vlekla,
nežli v to mé mladé srdce
jako potok bujný vtékla.

15   Kdyby potok jenom obraz
všech těch krajů, všech těch lidí,
které zrcadlil, přinášel —
dost by nesl s sebou bídy!

V mém srdci je už mrtvo tak,
že těžko říci slovu,
když se kdys srdcem procházím —
jak bych šel po hřbitovu.

5   A všude pusto — jediná
zde kvete ještě růže,
a ta je krásna — krásna jak
jen z krve vyrůst může.

10   Kde ona roste, krvavě
vždy lístky rozekládá,
ta růže — láska k lidstvu je
a vždy si krve žádá.

15   Chtěl jsem ji často vyhubit
a dostál svému slovu,
však v zemi zbyly kořeny
a přes noc vzrostla znovu.

Teď každý žijem truchle pro sebe,
a přece tužeb našich jedin květ,
by v rovnost, v lásku splynul celý svět —
ach dlouhá cesta ještě do nebe!

5 Druh druha maličností klamáme,
co nepřátelství, kolik trapných chvil,
a veliký přec máme, svatý cíl —
jak dlouho ještě, než se seznáme!

To jaro letos ani nepřichází,
juž duben zde a matka ještě topí
a venku zimní vichr sebou hází
a dláždění déšť drobný, chladný kropí.
5 U okna dechem omženeho sedím
a na ten divný, oranžový žár,
jenž z kamen lítá, v zamyšlení hledím;
tam v kamnech jiskry sem tam lítají,
snad jsou to snové zašlých z jar,
10 již v dřevě spali dlouho potaji.
Svým světlem ve mhlou oken růže kreslejí
a z růží máj a mládí kouzlejí. —

„Ty starče vetchý, nač tam v dešti stojíš?
Tvé staré kosti mrazík prochvívá
15 a v šedý vous déšť kroupy nasívá, —
což o přístřeší poprosit se bojíš?
Vždyť v světě dosti ještě dobrých lidí
a uvědomělou je u nich dobrota,
a klejou, jak je v světě mnoho bídy
20 a nevděčnou jak chudá holota.
Ba dobře máš, že o lásku neprosíš,
a co ti souzeno, že pevně nosíš.
Nač bys měl shýbat stříbrný svůj vlas —
Ach vlas tvůj! — věru se mi podobá
25 jak v bujném mládí náhlá choroba.
Snad ještě nevypršel mladý čas,
a velká starost spíš než velké stáří
si cestky vyhloubala v sešlé tváři? —
Tvé oko podivně mnou zatřásl,
30 jak nedávno by bylo vyhaslo,
nedávno bylo vposled zalesklo,
než nade vším si k smrti zastesklo!
A ret tvůj bledý jak fialka mroucí
nedávno se snad červenal jak růže,
35 nedávno dával políbení vroucí,
tak vroucí, jak jen mládí dávat může!

Teď zub se bolem ve rty zatíná —
Jdi, starče, jdi, a jen mne nezarmuť,
mám měkké srdce a teď věru chuť
40 si zahrát na svatého Martina.
Zde plášť můj, vezmi jej a skryj svou nahotu,
zde stříbro, opij se, nač myslet na psotu!“
A kolem rtů mu hraje úsměv skoupý,
a k posměchu se otevrou rty zchřadlé:
45 „Což více neznáš mne, ty blázne hloupý?
Vždyť jsem tvé vlastní srdce pouvadlé!“

Jen matko Náděj zůstaňte,
syn zná už cestu k dáli,
a na ulici loučit se —
toť by se lidé smáli.

5   Uzlíček malý, zbytky v něm:
půl bývalého mozku,
a svadlé věnce z jarních dob,
a půle srdce z vosku;

10   košilka bílá k neděli,
to z bílých, milých ze snů;
z myšlének rubáš spletený,
až po práci kdes sklesnu!

15   Z uzlíčku boty čouhají,
a mají podšvy silné,
vždyť jsem si na ně kůži dal
z své pýchy neuchylné!

Milost! — Můž-li jemný slavík mnohým
krásnějšího slova zapěti?
Může-li však noční šedá sova
hrůznějšího také úpěti? —

5   Strom bych žití svého v zemi vsadil,
          krví vřelou denně zalíval,
          tlukotem jej srdce okopával,
          aby s časem stejně prospíval;

10   a kdy prsou hrany vyzvánějí,
          že jsem smrt si pracně vydobyl,
          ze dřeva bych zestárlého sobě
          motyku a prkna vyrobil:

15   motykou a prkny připravil si
          jámu, lůžko, jež mne pohostí —
          o kéž vichr jámu sám zavěje —
          jiných žádných mechci milostí!

To věčné bolův polykání,
ta věčná stejnost napohled,
to věčně udusené lkání,
ten v tváři kámen — v hlasu led!

5 Ach jakž bych leckdy člověka rád
si k prsoum túžným přilákal,
na prsou jeho zas jak dítě
se do uspání vyplakal!

10 Však pak bych nejspíš bratru svému
jed do poháru připravil,
by lidem o hodince slabé
a o mých slzách nepravil.

Zhlížela se vrba u potoku,
zkalilo se oko bystrých toků —
nedbá o mne žádný, ba pražádný,
nedbám o žádného, v srdci chladný.

5 Vítám led, jenž kol hrudi se klade,
vždyť i led má svoje něžné kvítí; —
pěknýmť bodlák v růžovém i sadě, —
proč by nemoh též své trní míti?

Až umru, přátelé, kéž je to dnes,
ach pohřbete mne někam v temný les,
kde šedé šero v nejjasnější den,
kde chlad a chlad je v nejparnějším letě,
5 kam slunce padá hravým pruhem jen,
kde v mechu nejdrobnější zvonek květe,
kde zřídka jen si ptáče zavzlyká
ne píseň víc, spíš bolné varování,
a kam se z lidstva jenom utíká
10 to nešťastné a němé milování.

Sám, sám jsem životem jak lesem šel,
o štěstí, lásce měl jsem jenom sen,
a píseň pěl jsem ve stesku si jen, —
rád bych i mrtev o samotě dlel!

II

Z divokých lásek

Co jest láska? Divná smíšenina
z citů časně mládí šálících,
lék to pro rychlejší živobytí
z bejlí ostře v prsou pálících.

5   Z přátelství, jež pojí nerozlučně
v štěstí, v strasti prsa blahorodá,
jistý pud pak, zvyk i mnoho dělá,
pak snad soupeřů též náhlá shoda.

10   Aby nevymřelo člověčenstvo,
kdy se osud zvrátí větrnatý,
tvoří příroda ty sličné tváře,
sličné tváře, a ty — pěkné šaty.

Tak velemoudře ze záhonu
se růže na mne dívala,
zašeptla leccos z moudrých lidí
a myslím, že i zívala.

5 „Mé srdéčko, má drahá růže,
o krásná růže, vyber si,
zda žádáš žhoucích políbení
či duchaplných aperçu!“

„Povždy znovu pochybuju,
je-li cudna, je-li čista,
nezřím-li ji, kde ji hledám,
juž má nedůvěra jista.

5   Jak to přijde, u ní víra,
          u mne nedůvěra vkvap?“
Klidně přítel odpovídá:
          „Proto, že jsi špatný chlap!“

Láska shořela jak tenká svíce,
která ve průvanu zaplála,
řek jsem jí, že necítím nic více,
ona hloupě pro to plakala.

5 Zaštkála, že obecně už ví se,
že jsem u jiných již býval dareba,
pravila, že jistě utopí se,
že jí více žití netřeba.

10 Rozběhla se a já osel za ní,
moh jsem klidně zůstat seděti,
o utopení že ani zdání,
moh jsem tenkrát již věděti.

Zde ležím churav horkém na loži
a jsem tak zemdlen, rád bych spal,
jen kdyby jiskrný proud myšlení
mně také jednou pokoj dal.

5   Nad ložem podobizny milá tvář,
tvář zemřelého přítele,
a usmívá se — pochybuješ snad,
že zdráv zas vstanu z postele!?

10   O jaks byl hloupým v lásce své,
že jsi se láskou zmořit dal!
Jak jsem já mnohem moudřejší —
umořím lásku, žiju dál!

Moje srdce jest jak pozdní podzim zvadlý,
jest jak vypálená, šedá sopka stará,
za ním kraj pln krásných, mladěvroucích citů,
kolem něho bezcitnosti noc jen chará.

5   Odpusť, děvče, že jsem lhal ti lásku vroucí,
že jsem rozžeh nevděčný v tvých prsou plamen,
sám jsem věřil, milovat že vřele mohu,
nevěděl, že píseň lásky došla v amen.

10   Ukradl jsem bohatství ti mladých citů,
odpusť, můžeš-li, a nenazvi mne lhářem,
lhal jsem bezvolně a kradl bez účelu —
nejsem špatným, jsem jen chudým bankrotářem!

Blázny jsem si dělal z hezké děvy,
nazpíval jsem o lásce jí mnoho,
a když věřila v mé lživé zpěvy,
měl jsem nevinnou svou radost z toho.

5   Však ti blázni, již mne těšivali,
jsou teď starší a jsou zcela jiní,
a že blázni lásku pochovali,
zbláznil bych se s chutí sám už nyní.

Ach přišla láska s milým žebroučkem
a zaklepala stoudně na mé dvéře,
já vroucí dívku chladným okem měře
ji hrubě odbyl: „Pozděj!“

5 A přešla leta, s tklivým žebroučkem,
svou všechnu nádej mdlým už okem měře,
jsem klepal sám na lásky bílé dvéře,
a zvnitř to znělo: „Pozděj!“

Při zpuštěných strunách

Znám vás prsa pěvná, tužná,
a v těch prsou, srdce, tebe,
vycházejí písně z tebe,
jako andělové z nebe.

- 5 Vycházejí buď v své nahé,
buď ve zahalené kráse,
jedny k mému zatracení,
a ty druhé zas k mé spáse.

Vy děti lásky, chudé písniče moje,
zdaž za otce se svého nestydíte,
že odmrštěny — sotva narozeny —
se za žebrotou k cizím odklidíte?

5   Australská žena, když jí dítě zemře,
ty drahé zbytky všije do koží,
a ve dne mrtvolu na bedrách nosí,
svou hlavu večer na ni uloží.

10   A když jak lístek uschlo, pohrobí je,
nad hrobem hrudou prsa rozerve,
vždyť je to svadlé kvítko její lásky,
a píseň mrtvá živé ze krve!

Jsem-li syn neb cizím Apollinu,
to mou mysl lehkou nermoutí,
aniž úsudek snad pohanlivý
někdy čelo moje posmoutí.

5 Jestli, myslím, poesie první
podíl každého už dítěte,
jeho okem, myslí jeho chůvou,
první učitelkou ve světě.

10 A ta milá dáma poesie
je jak vůbec všechny dívčiny,
věčné nevěrnosti věčně věrná,
a když prchne, povždy bez viny.

15 A kdo dívkám věří — stará píseň! —
píše „věřím“ v řeku plynoucí,
po pavučinách se k nebi souká,
v síť chytá stíny hynoucí.

Však znám ten lid, jenž nožem pitvy hnusné
si chleb a slávu potem dobývá,
snad zpěv můj klada na své váhy nuzné,
juž znak mu svého soudu v čelo vyrývá.

5   On z pýlu motýlův si vápno pálí,
kdy trámů třeba, les si cizí skotí,
kdy písek váží, jasný pramen kalí,
kdy kámen láme, sousedův dům zhrotí.

Mnoho bolů v tomto světě,
mnohý vzdech se zachvěje,
mnohý blázen, co ho hněte,
v dumné písni zapěje.

- 5 Mnoho skořep v širém moři,
mnohá z nich i v chorobě,
však jen jedna ze slz tvoří
perlu v stkvoucí údobě.

Lehko nyní zamilovanému,
co se chudšas dříve navzdychal,
a než rýmy svedl přece k čemu,
jako kovář ohně nadmychal!

5 Otcové nám dávno přezpívali
lásku všelikým už způsobem,
a ty písňě pěkně napísali,
než se seznámili se hrobem.

10 Synu, kdy pocítíš lásky tísně,
nepotřebně ohně nedmychej,
čti jen otcův přecitlivé písňě,
a k těm písňím sobě zavzdychej!

Nalykav se prachu z lidské hlíny,
pojav hrobův živou myšlénku,
darmo sháním s oka charé stíny,
klesám zemdlen v krypty výklenku.

5 Spánek na oko se zmdlené sklání,
jako mlha pláni zaplaví —
mlhu slunce v rosu rozehání —
mysl tvoří ve snu postavy.

10 Předě mnou se zastkví obraz jasný,
z démantův jak záře setkaný,
vystupuje z něho jinoch krásný,
duševním kýms kouzlem nadaný.

V řasách volných přeskvostného rouna
hraje sterá barva měňavá,
15 tak jak v rouše prý chameleona
s barvou svou květ každý zahrává.

„Kdož jsi? — Pravda? — Či tě sen můj bájí?“ —
„Mně co mocnost věčné proměny,
bratří tvoji smrtí nazývají. —
20 Sleduj mne jen, spáči zmámený.“

Mimovolně noha moje vstane,
spěchám divy uzříti žádaje,
až duch před náhrobkem jakýms stane,
bych si nápis četl, kývaje.

25 „Aj, zde odpočívá poesie,
byla, květla, svadla, setlela!“ —
„V tom se, brachu, leda žert kýs kryje,
poesie že by zemřela? —

A což lyry zvuk by přeznít mělo?“
30 Pokleknout mně dal bůh znamení: —
z nitra země v ucho mocně znělo
kyklopických kladiv bušení.

Poesie žila, dokud každý
snům svým víc než pravdě uvěřil,
dokud věci nám teď malicherné
obrovským měřítkem vyměřil.

5 Dokud bájím věřil zastaralým,
ježto zrodil zpráchnivělý věk,
dokud v palmách dryadky se kryly,
a ne ságo z našich polívek.

Na vršíku dům stál bláznů. —
Panna tudy chodila,
chytili ji, aby bláznům
leccos k vůli rodila.

5 Na stůl si ji posadili,
pod sklenici vklopili,
aby pěkně přibývala,
notně pod ní topili.

Panna arci churavěla,
10 panna arci skonala;
radost *tu* však blázni měli,
pannou že jim zůstala.

Bravo, páni literáti,
dejte pozor na ženské,
15 byť i písemnictví pošlo —
jen když bude panenské!

Ze hřbitova

Co jest slza? Skvostná karbunkule
v noci světlem divným zářící,
a svou září charé noční stíny
i jich dusné strachy mařící.

5 Co jest slza? Kapka rosy chladné,
jakou palčivý blín nasází,
kapka ta jak vlna v okeánu
celé nebe sama obrazí.

10 Co jest slza? Mlíčná nebes střída,
stříbra zář to modrem stopená,
tisícerých chová v sobě světél,
tisícerých světél bez jména.

Co jest Země? Mocná báně
z kostí vetchých, z popele,
velký hřbitov, tvor kde všaký
druhu tělem ustele.

5 Báně povrch zlatoskvělá,
hvězdy bílé podoba,
uvnitř dech a světlo mroucí,
teskná smrti poroba.

10 Bytost jakás klamná příkrov
skvostný na bání prostřela,
jaký as se děvě dává,
kdy co poupě zemřela.

Jaký bujný ples na živém stromu!
Každý lístek k jinému lne pólu,
o Dušičkách ale všechny dole
kolem stromu leží klidně spolu.

5   Bujná zeleň z jara v listech stkví se,
života jarého obraz věrný,
o Dušičkách ale dávno vryla
na každý list smrt svůj obraz černý.

O Dušičkách na hřbitově větrík
vesele si s lidmi zahrává,
radostí snad, že to množství lidstva
pro hřbitov už zase dozrává.

- 5 Náhly vánek oči tobě klíží,
snad to matčin prach tě uspává,
neb co upomínka na hry dětské,
bratrův popel s tebou pohrává!

Za mřížemi rovy v stejné řadě,
perly na šnůře jak nehezké,
a snad skutečně to uložené
perly pro království nebeské.

- 5 Pak by mříže kolem hrobů byly
řešato dle mého mínění,
aby perel dle jich velikosti
lehčí někdy bylo dělení.

Nač zde sklonných vrbin u ohradě
dóm ten pyšný jesti zbudován?
Snad že nový sad na mrtvých sadě
národa svécencům věnován?

5 O ten stan si pýcha zbudovala,
tlíti lakota chce pospólu,
žene zdi, by čistou zachovala
dávno znečistěnou mrtvolu!

Však i chudoba ta povždy kletá
10 v smrti věrnou značí rodinu, —
hrobník klna v dlouhou šachtu metá
zlopověstnou bídnou chudinu.

Bleskosvodům společenských bouří,
mučedníkům našich osudů,
v směšnou odplatu pak bratří zdarma
ustelou společnou pod hrudu.

- 5 O kéž byste místo toho lidu
v šachtu stlali jeho chudobu,
nezaslouženou tu jeho bídu,
bolestnou tu hladu porobu!

Mnozí chválili, že zpívám o chudobě,
že mou píseň soucit pravý znamená, —
lehko zpívá pouta, sám kdo u porobě,
koho chladně zed' tu střeží kamenná.

5 Znam ten věčný boj, jenž před svítáním začne,
který neukončí se snad za šera,
v kolébce jejž budí žití ráno lačné,
který v žití přešlém nemře zvečera.

10 Boj ten denní o chléb s brannou skutečností,
lup kde vítězi píď změří dítěte,
doufání vždy nové v milost budoucnosti,
nádejí smrt náhlou v plném rozkvětě.

Z věnce, který z idejí si mladost svila,
každý den v hrob lístek umí pohřbíti,
15 dnové, lístky sprchnou —
hlína déšť ten vpila —
živils se, bys mohl jednou umříti!

Nebe širé obléklo šat šedý,
jak by před kostelem kajíc stálo,
své „memento mori“ v čele nesouc
za staré se hříchy lidstva kálo.

5 Nebe pláče — nevěstu jak ženich
mrtvou, ztuhlou v slzách vřelých topí,
či jak kněz snad budoucnosti poupě —
mrtvou pannu -- svatou vodou kropí.

10 Nekropí to kněz snad mrtvou pannu,
aniž nebe hřích by lidstva kálo, —
děšť to vlašný v kyprou zem se vpijí,
bychom neměli snad chleba málo!

Já věru lituju všech našich „bohů“!
Být dokonalým, jaké neštěstí!
a ve všem znát se, nikde bezcestí —
jak šťasten jsem, že často bloudit mohu!

- 5 Vše chválí je, a bozi to vše znají,
já bláznil bych při chvále toliké,
a věru štěstí jejich veliké,
že přec je lidé někdy proklínají!

Stojí ostrov pustý pokraj moře,
na něm v hrobích otcův dávné mravy,
časův bouřná vlna každodenně
hrob z nich jeden v bezdné lůno splaví.

5 Kolem hrobů pestrá moudrost otcův —
pestrí opeřenci polétají,
a ty runy po náhrobcích lidem
celý svět a celou dobu tají.

10 Ve kostnici věkem oplísňelé
myšlenky se zbledlé ubytují, —
ba se schovávají, že jich ztráty,
a to právem, vnuci nelitují!

Valí proud se světem bystrý, ostrý,
nekonečna jeho rovná cesta,
jeho pískem zbořená jsou města,
jeho kalem národův jsou kostry.

5 Vlnek třpyt jsou zhaslých sluncí světla,
zhaslých sluncí dávno zašlých časů —
vlnek lesk, — toť vlna spláchla krásu,
krásu, která po staletí květla.

10 Proud ten — čas! — jenž nezná břehův okovy!
Jen zde onde uzříš jako páru
ostrov plynout nad propastí zmaru,
dávných myšlének to hřbitovy.

Přede mnou tu leží lebka rozpoltněná,
oko svaté runy lebky čítá,
a má mysl z črtů zapletených
živý obraz žití sobě splítá.

5 Onu runu láska vryla, zášť snad tuto,
onu blaho, tu snad neštěstí,
a zdaž ty, jež činí cesty kratší,
stopy přemýšlení nevěstí?

10 Tak jak v paměť obraz mrtvoly se vrývá,
ryje mysl v lebku znamení, —
vidíš, brachu, mohs mít lebku hladší,
méně jen, ach méně myšlení!

Neplač, neplač, brachu, nenaříkej,
že je záhad v světě k znavení,
jenom pít a jíst se pilně zvykej,
v hrobě času dost prý k strávení.

5 A až umřeš, budeš zbaven všeho,
tělo v prach se moudře rozpadne,
a co zde ti bylo záhadného,
zůstane ti pak i záhadné.

10 Jakou však tvá mysl píseň hude,
zpívá s tebou celý tvůj i čas,
která lež tě hnětla, hněsti bude
v jiné formě jiné lidi zas!

VERŠŮ ČASOVÝCH A PŘÍLEŽITÝCH

Soud bych zapl' novou bujnou písní
 zlatostavou svému národu,
 ab' zajeř' les se vznuzajíc —
 nově dítě v zemi v zárodu.
 Soud bych zapl' novou písní, než by hrálom
 hrou křivou — plánuj' komponěla:
 ab' pusa jak by křídlově
 přede slova svatě hravě zřídla

Co mám psát? Mám psát své slovo,
 co mám psát? Mám psát své slovo,
 O dušák, v naší lid' naší psát uměl
 pro zvednutí křiv' nové písničky
 Nově psát ha ty hoj' zářiv,
 nově psát co ta vlna šitá
 svoboda, tá svoboda psát lid',
 hoj' psát psát psát psát psát psát

Zářiv' psát — psát psát psát psát,
 v nové se nové křiv' naš' křídla
 křídla, naše křídla ta odrost,
 pro lid' psát nové psát psát
 Soud bych zapl' novou písní, než by hrálom
 hrou křivou — plánuj' komponěla:
 ab' pusa jak by křídlově
 přede slova svatě hravě zřídla

Mám psát v nové písni nové psát
 psát psát psát psát psát psát
 jak v nové, když už se odrost
 křídla v nové křídla odrost
 Smíme dýchat, ne psát o tom psát,
 smíme psát, ne psát psát psát psát

Z ČASU ZA ŽIVA POHRBENÝCH

(Roku 1852)

Rád bych zapěl novou bujnou píseň
nešťastnému svému národu,
ale každý tón se vzbuzující —
mrtvé dítě — zemře v zárodu.

5 Rád bych zapěl píseň, jež by bratrům
línou krev ve plamen rozproudila;
ale prsa jak by křečovitě
přede slova mrzké hradby zdila!

10 Co mám zapět! Mám pět otců slávu,
mám o slávě předků zazpívat?
O dobách, v nichž lid náš ještě uměl
pro svobodu krev svou prolívat?
Nesmím myslet na ty boje slávy,
nesmím myslet na tu velkou dobu,
15 svoboda, již národům jsme dali,
bídne přivedla náš národ k hrobu!

Zašlost naše — pancíř zrezavělý,
v němž se mnohý kluk teď kolíbá,
kterýž, sotva kolébce že odrost,
20 pro chléb psotě nohy zulíbá.
Snad by bylo líp bez vší té slávy,
velikouť má hanby naší vinu,
sen o slávě prchnul by co mlha
a přemnohý přikročil by k činu!

25 Mám pět o nynějšku bratrům písně,
mám pět tklivou jara obnovu?
Jakž to možno, když už za odměnu
slyším v píseň řinkot okovů?
Smíme dýchat, ne však o tom mluvit,
30 smíme mluvit, ne však vlastní řečí,

smíme žítí, však jen skromně, skrytě,
bojovat též — ale v jaké seči!

Mám pět budoucnost? Ach zrak můj teskný
děsná mlha náhle obklopí,
35 a z té mlhy proud přehořkých slzí
náhle mořem zpěv můj zatopí.
Myšlénky tvé, lide — mrtvé děti —
budoucnost tvá zrádcům sluje zrada,
a kdo v budoucnost chce věřit pevně,
40 ten nechť napřed k špalkům hlavu skládá.

Národe můj, národe můj milý,
rád bych zapěl zpěv svůj labutí,
rád bych zhynul, kdybych věděl, že tím
zdržím chrámu tvého sesutí.
45 Národe můj, lide přenešťastný,
zašlost tvá už ztlívá někde v koutě,
budoucnost tvá pod katovým mečem,
přítomnost tvá v těžkém, bídném poutě!

Což chcete s naší lůzou zmalátnělou
 snad jakous myšlénku kdys provést smělou?
 Což myslíte, že našich mužův síly
 jsou tytéž posud, jaké jindy byly?
 5 O slavná druhdy mužův mysl smělá,
 jež pro myšlénku svět sám zbořit chtěla,
 jež slabou ženu silou rozjařila,
 že hrdinami muže obdařila
 a dcery dala, jimžto doba skvělá
 10 i krví pobarvila bílá těla —
 ta mysl zašla — není sjednocení
 a pro věc velkou více zanícení!
 Teď ma lebky se klade těžká kletba,
 že nikdo více o své bratry nedbá,
 15 že o věci dbá jenom každodenní,
 že žaludku si výše hlavy cení,
 a doba pro muže jen bouřky líhne,
 jimž s deštníkem se bezpečně už vyhne!
 Aj každý muž je jako žena slabý
 20 a místo žen nám dány panské baby —
 a s lůzou tou, stoletím zmalátnělou,
 snad chcete myšlénku kdys provést smělou?

ČESKÉ VERŠE

V vlasti jsem a přece divná tužba
svírá prsa těsným okovem,
stoupám místa od dětinství milá,
a přec nejsem zde víc domovem.

5 Cizé tváře, cizé chladné zvyky,
cizé citům zvuky kolem znějí,
že bych zaplakal si v domě vlastním
píseň tužby — toužnou Odysseji!

My neumíme ještě umírat
pro vlast, pro národ, zlatou pro svobodu
a proti všemu vlasti prospěchu,
kramářsky vážíme svou vlastní škodu.

- 5   My neumíme ještě umírat,
a neumíme ještě býti mužem;
však umře-li ta naše krásná vlast,
zdaž my pak ještě dále žíti můžem?

A chceš-li ještě, osude,
za volnost mého lidu
mít bledé, suché oběti,
nuž, mne uvrhni v bídu.

5   A chceš-li, mocný osude,
snad život ještě míti,
nuž, můžeš ruce krvavé
v mém srdci sobě smýti.

10   A drahou matku žebrat nech
a pohaň otce v hrobě,
jen svobodu, ach svobodu
dej bratřím v brzké době.

15   A vyrvi lásku, královnu
z života mého bájí,
jen svobodu, ach svobodu
ať bratři moji mají!

Náš lid jest jako žid! Dej těžké břímě,
že skorem ku zemi ho tíží stlačí,
on nemá síly, by to břímě svrhnul,
však duchem svým ti přece dobře stačí.

- 5   Však huř, že lid též jako cikán bludný,
že všude nejista jest jeho noha,
že všechny jazyky on světa mluví
a v každém kraji jiného zná boha! —

Předlouho tíží osudův nás ruka,
však nás ta ruka sotva umoří,
a třeba chrám, jejž za dne vystavíme,
zas za tmy noční zrádně rozboří.

- 5 Aj každá osudův ta těžká rána
nám musí k nové radě pomoci —
nuž učme se, když noc nám chrámy boří,
v den pracovat a bdíti za noci!

Aj z čeho asi musí být
ten pomník české slávy,
že posud nevyhubil ho
čas krvavý a žhavý!?

5 Ten nemůž z měkké hlíny být,
ba z mramoru snad ani,
sic by byl českou slzou už
vyplakán k nepoznání!

10 A nemůž ani z žuly být,
sic by co písek štvaný
byl českým vzdechem roznešen,
roznešen na vše strany!

My celý svět jsme bili v tvář
a celý svět tlouk v lebky nás,
my pohřbili jsme mnohého
a mnohý moh už pohřbít nás;
5 my sklesli choři — přišel čas
a zdrávi jsme a silni zas —
urá, šuhajci, my ještě žijem
a dlouho a dlouho se nevybijem!

POPĚVKY K VLASTI

V každém zvonu srdce
na dvě strany bije,
a na jednom keři
dvojí kvítek žije;

5   ve úzkém mém srdci
žiješ Ty a žiju já,
dvěma bohům srdce
zpívá své hallelujah.

Věř mně, děvo, že jsi churava!
Lež jen tiše, pobavme se spolu,
chci Ti vypravovat dlouhou báj
o Tvém divném, věkovitém bolu.

5   Usnout nesmíš, — spánku Tvého dech
rozhoupal by umíráčka k znění,
Ty jsi, nebohá, snem dětským už
odbyla pro celý život snění!

Tys jako kytka z krajin tropických,
kde slunce pal si divy vytvoří —
ach jaký div, že se ta krása Tvá
až ku komůrce mojí pokoří!

5   Však zdá se mi, když rána milá zář
mé osamělé lože polívá,

že tíži cítím na své lebce mdlé
a že mne hlava tuze bolívá.

10 Ba věru, podivná Ty květino,
Ty mne svou silnou vůní otrávíš,
a o mé spaní, o můj mladý sen
a o můj rozum ještě připravíš!

Nehněvej se, že se Tobě směju,
že i o chybách Tvých písně pěju,
kdybych snad Tě méně miloval,
vše bych chválil, v všem si liboval.

5 Slepá láska mizerná je páska,
uvědomělou je pravá láska,
směju chybám svým se nastokrát,
a mám sebe přece tuze rád.

Jen mne kopej, milko, jen mne trýzni,
však mé srdce sotva umučíš,
leda že mne nejspíš ještě více
milovati Tebe naučíš.

5 Kdybych obdržel byl na počátku
lásky plnou lásku od Tebe,
byl bych dávno odkop nebe blaha,
klid ten rajský hrdě od sebe.

Zdá se mně věru tancem být Tvá láska!
Jak bys teď starou quadrille zpívala,
při sóle sběhla k protějšímu pánu
a na mé sólo se teď dívala.

- 5 A nevím, mám-li nyní tančit solidně
a bez myšlénky oko k nohoun sklopit,
či z „kozáka“ snad skočit sólo divoké
a vztekle k radosti Tvé blázna tropit.

POSLÁNÍ NA SLOVENSKO

Slovenko, Slovenko, matka naše pláče
a Tvůj zpěv po horách jak veselé ptáče!
Matka pláče, volá: „Kde jsi, dcero moje?“
a Ty z chladné dálky: „Nejsem více Tvoje!“
5 Kdo, když matka pláče, vesele si zpívá,
kdo, když matka volá, chladně jen se dívá,
kdo se zříká vlastní staré matky svojí,
toho se i samo slunce dotknout bojí!

Matka vlast tak chuda, ztrmácena!
10 Dlouhou prací ruka její třesoucí se,
dlouhým žalem hlava sněhem lesknoucí se —
což Tvým srdcem nehne ubohá ta žena?
Hanba nám, když sami matku nesživíme,
věru že my pomoc také neprosíme!
15 ale matka volá, ruku k srdci klade:
„Pojď již, dcero, nechť Tvé čelo zlíbám mladé!“
Vždyť jsi v srdci dobra, nebuď v dálce chladné,
sic Ti vlastní srdce jednou hořem zvadne!

Chuda jsi, však mlada a máš oko jasné
20 a v Tvém srdci bují steré písňě krásné —
nechceš s matky čela zahnat mračno tísní,
nechceš její staré srdce zahřát písňí?
Či snad z chudoby Tvé, sestro naše tichá,
vzrostla Tvoje cizá a mrazivá pýcha?
25 Nejchudší jsi ovšem z chudinké rodiny,
ale sestrou naší slední do hodiny,
slední do hodiny, k vzdechu poslednímu
můžeš bratry vinout ku srdci svojímu —
či nemáme dosti ran po těle celém
30 z bojů, v nichž jsme Tebe chránili svým tělem?!

Či se za cizího hodláš, sestro, vdáti,
za cizincem jíti a nám sbohem dáti?
My tu ovšem vzdechnem: „Dej Ti pánbůh
štěstí!“ —

35 v oblacích však havran jinou píseň věští!
Nevidiš, že vůkol země žízní prahne,
a že od západu černé mračno táhne?
Věru než se Tvoje nevinná šíj sehne,
slovo času v Tatrách již se v hrom rozlehne!
Má tatranský orel paní své se ptáti:
40 „Či smím s bratry Tvými v jednom šiku státi?
Či mám s bídým supem trvat u pokoji
a pak oči klubat mrtvolám po boji?“

Slovenko, Slovenko, bojím se o Tebe,
sestro moje drahá, chraň Tě dobré nebe! —

NA PEŠTSKÉ KALVARII

Mimo města konec, kde víc dusu není,
stojí pahrb tichý, „hora utrpení“.

Jenž jsi v jaře, též však ještě ve pašiji,
bídny lide, sem pojd' k hoře Kalvarii!

5 Stál jsem na hoře té v jarní chvíli drahné,
hleděl, jak sem Slovák v zpěvných houfech táhne:
jedním vroucím dechem pomodlit se spolu,
pozpívat si spolu, ulevit si bolu.

10 Muž jim předříkával, druzí zpěvně za ním,
písní začali a — ukončili lkaním.

Dlouho hora lkála, je již pozatměno,
muž zve naposledy trpitele jmeno:
*„Pomodlem se ještě za dušičky také,
pomocí jež nemajú zde pranjaké!“*

15 Ustaň! — slovo k srdci žhavým uhlem sáhlo,
hrdlo mně to stáhlo, dech se palně úží —
cos to prořek, prostý, slovenský ty muži!?
Bože, věčný bože, *tak* jsme milovali,
kam jsme jen tu lásku, kam ji pochovali —
20 posud na Kalvarii Čech Slovák dlíme —
bratr za bratra se více nemodlíme!

KARLU HAVLÍČKOVĚ BOROVSKÉMU

(K slavnosti borovské)

O mocném reku nordická dí báje,
jenž svobody svých rodných bratří háje
poslední v boji setrval co skála,
když dávno již se bratří mysl kála.
5 On neustoupil, raděj zhynul v boji —
ach svobodo, jediný síly zdroji,
zdaž rekem, pro tě zhynout kdo se bojí! —
Však pádem svým povzbudil k nové síle,
a krásné, volné vzešly zase chvíle,
10 a národ snášel vrchy ku mohyle.

Tys větší rek, vždyť jsi Ty nešťastnější,
ač mešťestím-li, trpět pro svobodu,
a veleben být věčně od národů
a dobyt slávy věnce nejslastnější! —
15 Když rozhodnuta již ta strašná seč,
a bratrův část již v poutech úpěla,
a jiná v mrzké bázni ulpěla,
tu ještě šípy metals, vznášels meč.
Však padnout nebylo popřáno Tobě,
20 pochován být ve širém hrdin hrobě!
Ach spoutána Ti musila být ruka,
bys Prometheova pak zažil muka:
že slunce svobody chtěls k lidu snést,
z stovkých skal spěchali řetěz splést,
25 a musili mít věru Alpy celé,
by přikovali k nim Tvé čelo smělé!

Tě, muže činu, opěvovat spějí
ve jmenu všech, již *volné* písňě pějí,
již jako skřivánci již přede dnem,
30 když lidstvo ještě sklíčeno zlým snem,
s červánky mladě ku nebi se nesem
a nový den vítáme zpěvným plesem.

V červánkách svobody my hodujeme
a světlo přede dnem již zvěstujeme,
35 však právě proto zdá se zpěv náš jen
přec býti ještě pouhý krásný sen.
Jen bílý den nám plné, volné slovo,
jen bílý den nám svobodný dá čin,
40 *Tys mužem dne*, Tys pronesl to slovo,
Tys vykonal ten volný, velký čin.
A je-li básník jinochem pověčným,
jsi Ty, náš Karle, *věčným mužem* jmín,
ne pěvcem mnou, však národem svým vděčným.

Snáž jest, jak básník mnohé zamlčovat,
45 obrazně vyznačit myšlének příval,
neb ku vlastnímu třeba prospěchu,
jak mnohý již, své city potlačovat;
však pak bys nebyl ani *Čechem* býval,
kdybys byl při národa povzdechu
50 bojácně za něm se stěny skrýval!
Tys pravým synem toho národu,
jenž krví svou dal jiným svobodu.
Tys nebyl svobody jen apoštolem,
Tys předním svobody byl bojovníkem,
55 Tys byl i svatým jejím mučedníkem!
A již zde stojíme zas branným polem,
Tvůj národ, hrdino, za Tebou kráčí,
a obraz Tvůj v oblaka vznešený
nám vítězství i cestu k němu značí.
60 A bychom snad zde zase padnout měli,
nás neuzří víc nikdo zděšený;
„nepopustíme!“ volá národ smělý,
„nepopustíme!“, třeba zhynul celý
a zmořen osudu zlým úkorem
65 zde rozložil se mrtvých tábořem!

My neklesnem, my nezhyne,
my nejsme více sami,

a když teď znovu k předu jdem,
jde celý svět již s námi.

70 Již pádu více nebude,
Čech „nedejme se!“ zahude
a za ním v světa chóru
zahučí píseň vzdoru!

75 Boj nynější jest boj již poslední,
dřívější tma již nevrátí se zpátky,
a brzy bude v záři polední
své svatodušní slavit lidstvo svátky.
Aj, lidstvo věncí již své pyšné čelo,
jež otroctví znak věčně nésti mělo,
80 a korunu si posazuje svatou,
to z drahokamů věčných činů spjatou.
O blaze nám, o blaze, bratří, nám,
my vsadili již mnohý drahokam,
a věčnost Tobě, Karle, reku pravý,
85 *Tys démant ve koruně lidstva slávy!*

VE VÝCHODNÍ ZÁŘI

O lidstvo! Stověký tvůj o svobodě sen
se mění v skutek, v bílý volný den,
noc chmurných porob k západu se plíží —
hoj lidstvo — lidstvo, den tvůj již se blíží!

5   Obnažte hlavu, sehněte svou nohu,
bijte se v prsa, plná panské pýchy:
kněz Slovan sloužit národův jde bohu
a odpuštění ždá za vaše hříchy.

10   Bůh stvořil člověka a člověk zplodil Kaina,
Kain zplodil bratrovraždu, porobu,
poroba vrhla v lidstvo chorobu,
a vzrostla podlost z ní ta všeprodajná.
Ach vlny lidstva, dříve zrcadlny,
15   jež kdys jen mír a volnost, lásku pěly,
se rozzuřily nyní, rozkypěly,
zášť — zášť jen hučely ty strašné vlny,
brat stisknul bratra z panské choutky pouze,
lid proti lidu hnal se v kanibalské touze,
20   a místo hymnův luzna zapění
o klenby nebes bilo úpění.

Rozsázený jak proutí podél břehu
stál Slovan v udivení ztrnulém;
mír jeho vítán byl v tom boji zlém —
25   svou vzteklou pěnou jste ho potřísnilí,
tak mnohý kmen jste urvali mu v běhu,
i plnou záhubu jste jeho snili —
o nesmírny jsou černé vaše hříchy,
obnažte hlavu, sehněte svou nohu,
bijte se v prsa plná hříšné pýchy:
30   kněz Slovan sloužit národův jde bohu

a v oběť zápalnou u zbožném chvění
sám klade na oltář své velké odpuštění!

Již samo srdce boží tím se rmoutí,
že svoboda je lidstvu věčný sen,
35 i vdechl bůh v to hybké slávské proutí
a mžikem srostlo v obrovitý kmen.
Jen dechem božím, čistou myšlénkou,
ne násilím kmen povznes hlavu svou,
však je tak obrovitý světa pán,
40 že kdyby v rozlíceném, mocném běhu
stoup mohou svojí v lidstva oceán,
vy jako pěna vystříknete z břehu.
Než — nebojte se — máte odpuštění!
a třeba u vás lásky k Slávům není
45 a třeba na nás posud plil váš ret —
ne pomstu — *boha lásky* rodí Nazaret!

Ten bůh, ten nechce panstva, nechce poroby,
bůh lásky nechce přepychu ni chudoby,
chce volnost, rovnost všech a všude — všude!
50 A volnost, rovnost v světě širém *bude*,
neb lásky bůh, by zkojil touhy odevěké,
již vdechl žhoucí život slávské duši měkké
a miliony slávské lidstvu dal ku stráži.
Když *Slovan* střeží, víc se jistě neodvází
55 již nikdo rušit lidstva volný smír
a strhnout volnost v starý hnusný vír —
o lidstvo, stověký tvůj o svobodě sen
se mění v skutek, v bílý volný den,
noc chmurných porob k západu se plíží —
60 hoj lidstvo — lidstvo, — den tvůj již se blíží!

DODATEK DODATKY ZE VERŠŮ

OPRÁVNĚNÝCH

DODATKY KE KNIZE VERŠŮ

VÝPRAVNÝCH

Pas mluvil velké práva,
Měl hroba, v ní strava
sepsána, již mu pán měl dát;
tam stál, libra usna domně,
a číval pro každé štěstí,
Však blůvák šel, sám, rád v zemi
a usněl v ústky libru dít,
při ale v hrobu se tučil
a číval moudr v prsou zít.
To dělo se tak častě ach,
že listona od samých hroba
až poznala, a posněl strach,
že nebude víc ku číval,
By zaměřil tak velkou věstě,
dal kočce jít za nelení
a se spásem hned pod brvou běd
a za trům uschová jej v chřívě.
„Tud v bezpečnosti spis toba lež!“
Pas upokojen zase se ztíší,
Však běda — spis tato našly myšlě,
Pro mastičku do něho se daly,
a us padly jej v zhloubaly.

To číval za překročky čas
už psovi masa ubral zás
a za nábradu bodil křest;
la zlobil vše na psovu zlost
a viděl chytit tu písemnost.
„Nuž, kočko, přince písmo našly!“
A kočka šla — ach smutně zvědy
až sama se tuš toho brala,
jakž se pře, když tu psovi řekla!

LUŽICKÉ NÁRODNÍ BÁJKY

1

Pes míval velká práva.
Měl listinu, v níž strava
sepsána, již mu pán měl dát;
tam stálo: libru masa denně,
5 a čtvrt pro každé štěně.
Však člověk šibal, sám rád masil,
a nechtěl vždycky libru dát;
pes ale s listinou se tasil
a člověk musil v právu stát.
10 To dělo se tak často ach,
že listina od samých hmatů
až zmastněla, a pes měl strach,
že nebude víc ku čtení.
By zamezil tak velkou ztrátu,
15 dal kočce ji; ta nelení
a se spisem hned pod krov běží
a za trám uschová jej v chvatu.
„Teď v bezpečnosti spis tvůj leží!“
Pes upokojen zas se ztiší.
20 Však běda — spis tam našly myši!
Pro mastnost do něho se daly
a na padř jej rozhlodaly.

Tu člověk za prackrátký čas
už psovi masa ubral zas
25 a za náhradu hodil kost;
ba medbal nic na psovu zlost
a vidět chtěl tu písemnost.
„Nuž, kočko, přines písmo tedy!“
A kočka šla — ach smutné zvědy!
30 až sama se teď toho lekla,
jakž teprv, když to psovi řekla!

Ten zaštek, že až strachy hekla,
a šíleně ji honí,
a neutéct, je po ní.

35

Od dob těch člověk, tvrdý muž,
víc nikdy nedal masa už,
a od těch dob — však ostatek už ví se:
pes na kočce, ta na myších zas mstí se.

Starý medvěd hledal bytu.
 Našel jeskyň v skalním krytu;
 v ní však hnízdo střízličí,
 mláďata v něm píštící.
 5 „Vyhodím vás!“ a šel na ně.
 Vtom však střízlík jako saně
 přilít, třepotal se zlostí:
 „Co to světem běhá lůzy!
 Chlape, o krok blíže jen
 10 a já rozdrťm ti kosti!“

Medvěd lek se a pln hrůzy
 horempádem pádil ven.

Štika žalovala tele.
Vyhledat si právo
pospolu šli směle
k advokátům. Každý svoje říká.
5 Nato páni advokáti:
„Právo svaté má v tom štika;
že však tele výš než štika
v světě cení se a platí,
má zde právo tele.“

SUD

Za stolem sedí sousedé,
a korbel věčně světlý,
však rozmluva se nevede,
jak by se něčím pletli.

5 „Nu kmotře — co to znamená —
jakž pak to se příšerou?“

A lokte se a kolena
pod stolem tajně perou.

A bednář dýmku odkládá
10 a z korbelu si přiřhne,
— a každý lokte rozkládá
— a výsměch již se líhne.

15 „Což jsem snad, kmotři, zbabilý?“

„Ba ne.“ — „To všichni vědí.
Či byl z nás někdo opilý?“

„To me!“ — „Nu, kmotři, tedy!

Jak včera jdu vám z hospody,
to bylo, víte, záhy,
tu myslím na ty nehody,
20 jež nás zas došly z Prahy.

Což jsem dnes pivem zmotaný,
či zrak se starý kalí?

Jak sud, kýmš kouzlem pohnaný,
se něco černě valí.

25 Sud vpravdě! Než se omítnu,
již běží, kmotře, na tě,
já chci se vyhnout, klopýtnu,
a bác, tu ležím v blátě.

30 Však vstání, to je nesnadné,
sud ten se na mne vrhne,
a čep mne za krk popadne,
a vzhůru se mnou trhne.

Již stojím, sud mně na krku,
já chci ho setřást k zemi,
35 však v mocném žene postrku
mne kletý jezdec němý.

A pěstí chytanu za dřevo,
jež dře mne, v krku sedě,
však k předu, vpravo, nalevo
40 mne ďábel domů vede.

A když jsem doběh k stavení,
tu náhle se mne spadne —
já ohlédnu se v zmámení —
však ani zmínky žádné.

45 Mast žena dnes mi mazala,
jak jsem vstal z lože zrána,
a byla by snad plakala,
jaká to v krku rána!

Což jsem snad, kmotři, zbabilý?“
50 „Ba ne!“ — „To všickni vědí.
Či byl z nás někdo opilý?“
„To ne!“ — „Nu, kmotři, tedy!“

ZVUKŮV DĚJ

Bůh slyšel šeptat seschlý mech
a padat přšek slunečný,
i usazené růže vzdech
a orlův pokřik válečný;
5 on slyšel, jakým ptákův zpěv,
jak v srdci mladém tluče krev,
jak v podzim praská nahý strom,
jak v mračně hučí strašný hrom —
a uslyšev to, vše to vzal
10 a myšlenkou to v hudbu spjal.

Když hudba v lid pak zazněla,
tak mnohou hlavu sklonila
a mnohá očka ztemnělá
přebořkou slzu ronila;
15 ten blahem svým se roztoužil,
onen se v zašlost pohroužil,
a třetí lál a proklínal
a divě v divý boj se hnal.

Však jedin věk předlouhý čas
20 a mnohý převane v něm hlas
a člověk, věky umučen,
tak mnohým zvukům odučen.

Při kterých zvucích Evropan
snad žalostí až pláče,
25 radostně při nich skáče
Falklandských ledů smutný pán.

DÍTĚ LÁSKY

Neplač, hochu černooký,
sčesej hebké vlásky,
jdi jen dál — tvůj je svět celý,
vždyť jsi dítě lásky!

5 Dítě šlo a očko jeho
se mu rozesmálo,
když si s dětmi na výsluní
šťastně, tiše hrálo.

10 Slouchá matka pozorlivá,
slyší dětské hlásky —
„Sem, mé děti, — člověk neví,
je to dítě lásky!“

15 Dítě šlo a očko se mu
hladem zarosilo,
u prvních když dveří cizích
o chléb zaprosilo.

20 Dala dobrá žena chleba
tvrdší nad oblázky —
„Sotva vlastní děti živím —
jakžpak dítě lásky!“

Na hřbitov šlo, usedlo si
na prvním hned hrobě,
naleznul ho hrobník starý
v pozdní noční době.

25 Vyvedl ho kmet a v čele
kaboní se vrásky —
„Přec se nejvíc nabědujou
také děti lásky!“

BOL V PŘÍRODĚ

Bledý měsíc sám a sám se
jasným nebem houpá,
ztichlou pláň — jak matka děcko —
v bledé záři koupá.

5 Přišlo pláni jako děcku
při koupeli spaní,
měsíc s osamělé výše
hledí smutně na ni. —

10 Kráčí mladík světlou plání,
k měsíci se dívá,
hlavou svou jak k smrti zemdlen
vpravo, vlevo kývá.

15 V tváře bol se mocně vrývá
jako v srdce meče,
tělo sotva že se drží,
noha sotva vleče.

20 „Když tak hledíš, luno, na mne,
vždy se mysli zdává,
že to obrovská umrlčí
na mne kývá hlava.

Myšlenky jen ze hřbitova
zář tvá světem leje,
a mé choré srdce touhou
po smrti se chvěje.

25 Ach, jakž jsi ty se srdcem mým
v přeodivné shodě —
ach, kdož může cítit se mnou
bol ten ve přírodě!“

30   Sotva dořek, přemožen už
mdlobou k zemi sklesnul,
utichnul a může býti,
na věky že zesnul.

35   Stíží zrána mladý život
zase vzkřísit mohli,
stíží zase mladým oudům
k vládě dopomohli.

40   Mladík o noční ví mdlobě,
žádného se neptá,
jen ret modrý, porosený,
tajného cos šeptá:

„Věru už se neopiju,
nehodno to muže,
a když prospí noc snad v trávě,
nastydnout se může!“

Stojí lišák ve ouvozu —
 „Nevím, sud zdaž spadl s vozu,
 ale pivo rozlito —
 nemáš zůstat nepito!“
 5 Pije, pije, pláčou oči,
 celý svět se s ním už točí —
 „Utíkej — svět tě sic zradí,
 vždyť už k svému konci pádí!“
 Rozběhne se, náhle brkne,
 10 hlavou silně v skálu trkne;
 sebere se, bručí hněvně:
 „Přece ještě stojí pevně!“

DVA OTCOVÉ

Dva obrazy kdys pověsili v síni.
Na obou starci věkem schýlení,
šat jednoduchý na svém starém těle
a v postavě své oba stejně líní,
5 i klobouk obou přehluboko v čele —
tak podobni si byli starci cele,
jak jednoho dle vzoru kreslení.
Když v pozdravení hlavou kývali,
ve náhlém překvapivém podivení,
10 zdaž zrcadlem jen obraz druhý není,
předlouho na sebe se dívali.

„Kdo jsi?“ konečně první zastená.

„Bůh Odin jsem a Moudrost vtělená!“

15 „Že jsem tě nepoznal hned pro své hlupství,
jsem synem tvým a jmenujou mne Hrubství.“

„Nuž rychle k prsoum mým, můj synu drahý,
ať líbám obličej vlastní tahy!“

20 „Jen zůstaň, tak se ti to lépe hodí!
Zbytečná byla by ta láska tvá,
sám nejsi otcem mým, mám otce dva,
již s jedinou mne matkou, s Myslí, plodí.
Jen málokdy mně Moudrost život dává —
i Hlupství často mým se otcem stává!“

VODNÍ PANNY

Letos ani mráček malý
modré nebe nezakalí!
Slunce hoří jako plamen,
a ta země troud a kámen;
5 hájem vánky nešplouhají,
ba i písně vyschly v háji;
jak by ohně spoušť sem spadla,
tak jsou pole vyschlá, svadlá.

Divno, Tomšova že pole
10 jsou jak živa v mrtvém kole,
a co za den na nich zvadne,
že oživne v noci chladné,
jak by louky rosou stopil
a ta pole deštěm z kropil.

15 Když každá chyže tichounce už dřímala —
vždyť po ruchu se spánkem zotaví! —
a jenom mlha po polích se třímala
i živé její divné postavy,
tu po polích zde poblíž jezera
20 se vyřinuly náhle ze šera
podivné postavy jak dcery noci,
jak dcery mlhy a půlnočních mocí.

Panenská bílá těla zahalena
ve dlouhém, mlhovitém závoji
25 a vlas tak černý, noc jak v noc zaklená;
po vlasech perly vodní lítají
a závojem se perly kmitají,

jak kapky deště perly lítají
a perlami se pole napojí.

30 „Teď, panny, dost a honem do vody,
a připravte nám všechno pro hody!
Můj synek slaví zítra svoji svatbu,
chystejte vše, sic pošlu novou klatbu!
35 Na drobném písku dřímá rybka bílá,
a pod kameny, jež vám břehy vroubí
a se žlutým se, starým mechem snoubí,
zahrává tučných, černých raků síla;
po jezeře zde vodní slípka krouží
40 a za ní dlouhý, leskný pruh se plouží:
sledujte pruhy, zvráťte kameny,
překvapte rybky spaním zmámeny —
můj synek slaví zítra svoji svatbu,
chystejte vše, sic pošlu novou klatbu!“

45 Co schází tomu mladíku,
že v noci stezky hledá?
Což mu jak ptáku slavíku
snad srdce spátí medá?
On kráčí matném ve šeru
a kráčí až tam k jezeru —
50 snad nabrat vody pro čelo,
by se tak horkem nechvělo.

To jezero tak tichouнкé
jak dítěte sny lehounké,
a na něm tisícery třpyt,
55 to odlesk nebe, hvězd to kmit,
a po něm píseň, lehký hluk,
jak z bájných světů bájný zvuk.

Jak se ty vlnky mihají!
Tak svorně sem tam šplouhají,
60 a každá bázlivě si šepotá
jak slavík, po prvé když klokotá,
a vlna s vlnou divnou píseň skládá,
že divná touha do srdce se vkrádá,
a srdce v prsou nemá více stání.

65 Té touze srdce lidské neubrání!
I mladík na břehu zde tiše stojí
a oddechnout i vzdychnout už se bojí,
on ve vlnu by hvězdnou rozplynul,
a s vlnou zpíval a s ní zahynul!

70 Teď větrík do vln zaduje,
kol hocha vše se v běhu točí,
on ani neví, jak mu je —
hle, vlnka na břeh povyskočí —
už ku vlnám se naklonil — —
75 ty hvězdy byly vodních panen oči,
vlas jejich píseň zazvonil.

Burácí víchr, les se třese
a vlci vyjou v černém lese.

80 Na břehu stojí muž a slova pustá
vypouštějí ta v kletbách znalá ústa.

Ve skalách víchr zaskučí
a vlna divě zahučí,
a pěnu na břeh vylívá
a nohy v posměch zulíbá.

85 „Tvou krví jsme se vykoupily
a o syna tě oloupily.

My ženicha jsme vzaly dolů
a svatbu strojíme teď spolu.
K radosti jeho všechny zvány
90 jsou bílé rybky — krásné panny,
a aby přátely měl věrné,
též sezvaly jsme raky černé,
a jenom pro zábavu jeho
si hrajou slípky kolem něho.
95 Z vln jsme mu šaty ustrojily,
ku spánku ho pak ukojily,
do rukou daly vodní růže
a položily v měkké lůže —
ten drobný písek je tak měkký,
100 že bys chtěl na něm prospat věky!“

— Náhle slunko přeskočilo,
širým krajem zatočilo,
rozsmálo se vším tím krajem,
že poušť truchlá náhlým rájem.
105 Jako když se požehnání
samých nebes k zemi sklání!

Divno, Tomšova že pole
mrtvolou jsou v živých kole,
co jim slunce žár nezkazí,
110 noční chlad až k smrti zmrazí,
jak bys plamem zalíval je,
mrazným ledem zasíval je!

BALADA O JEDNOM HRDINOVI

Byl jeden velký hrdina,
ten sebral vojsko v pole,
a sprostákům dal ručnice,
a kaprálům dal hole.

5 A když měl vojsko sebrané,
tu neznal, proti komu;
i sebral hole, ručnice,
a poslal vojsko domů.

PROUDÍCÍ VODA

Stojí dívka u potoka,
její jasná tvář se kalí,
jak když jarní krajina se
ve mlhy a deště halí.

5 „Potůčku můj, nespěchej tak,
však ty přece dojdeš moře,
pozbudeš pak mládí svoje,
svoji touhu i své hoře.

10 Jako v jamce deštné vodě
jesti ale mojí duši,
beze cílů, beze tužeb
na palném se slunci suší!“

Náhle zhrzka přechočilo,
širým krajem zatočilo,
rozsválo se všim tím krajem,
že poněk truchlá náhlým rájem.
100 Jako když se pohlednání
samých nebes k zemi sklání!

Dívno, Tomášova že polo
mrtvolou jsou v živých kole,
co jim slunce hár nechtá,
120 moční chlad až k smrti smrazí,
jak bys plámem zalíval je,
mrazivým ledem zasíval je!

ROMANCI

„Vlašťovka letí s vysoka
tak hravě, lehce,
a nese těžké psaníčko,
že ji už nechce.

5 Den, týden, dva — tři měsíce
tak rychle plynou,
a sotva rok že odplynul,
vzal on si jinou.

10 On tloust, byl chválabohu zdráv,
a paní slehla,
však to tu první mrzelo
a v hrob si lehla.“—

„Hrob, svatba, křtiny“ — sousedka
snář z koše vzala,
15 „vlašťovka, faleš“ — na dvéře
pět numer psala.

ROMANCE

Dlouho už ta vojna trvá,
zpustlým krajem vzdechy vějí —
Proč? Nu proto, proto jenom,
že to páni právě chtějí.

5 Mladá krev už vyceděna,
což je na tom, což to vadí,
vezmeme si usedlejší,
nestačí-li nám už mladí.

10 A už městem novou tlupu
k zkrváceným místům vedou,
samí muži, samí otci —
vojínové s tváří bledou.

15 „Kolem mužů bledé ženy,
kolem žen vyhladlé děti —
„Zpátky s dětmi, ženská slot!
Kpředu zbabělci, vy kletí!“

20 Náhle tlupa zarazí se,
bolný výkřik vzduch proniká,
nad mrtvolou muže svého
sirá vdova s dětmi vzlyká.

Soucitných se pomocníků
množství v mžiku kolem shluklo.
Těžko křísit, těžko pomoci,
když mu bolem srdce puklo!

25 Dobře se mu stalo, chlapu,
když mu dali bodák páni,
když mu dali ručnici též,
proč jej nenastrčil na ni.

30   Když mu dali prach a koule
a když naučil se střílet,
načpak chlapu mizernému
třeba ještě pozakvílet!

35   Ví-li, boj že pány těší,
nač je nechá cizím mlátit,
nemůže tu panskou rotu
vlastní dobrou ranou sklátit?

HONVĚD

„Vlast umřela,“ zašeptal hrdina
a bezmocně meč z ruky mužné klesl;
ten meč, jenž v ohlušivém hluku děl
se dvacetkrát v nejkruťší boj nesl.

5 „Vlast umřela,“ a ruka zoufalá
nabijí smrtící do pušky ránu —
okamžik, blesk — a hromem odzvonil
syn vlasti nešťastné sám sobě hranu.

10 My neumíme ještě umírat
pro vlast, pro národ, zlatou pro svobodu,
a proti všemu vlasti prospěchu,
kramářsky vážíme svou vlastní škodu.

15 My neumíme ještě umírat,
a neumíme ještě býti mužem;
však umře-li ta naše krásná vlast,
zdaž my pak ještě dále žítí můžem?

KMOTR VÁŇA

Zimní čtení

Ve vzduchu svět visí celý
jako rampouch zšedivělý,
samu životu se ztajil dech.
O tvoříku živém ani slech,
5 ani slunce boso dnes nevyšlo,
v šedém kaftanu hned zrána přišlo,
v kukli konalo svůj denní běh.
Jenom kmotr Váňa, dobrá duše,
od Jinonic ostře k Praze kluše,
10 kluše, odplivuje, nadává,
leckdy z lahvičky si zavdává,
a pak sobě bručivou zas vede:
„Toť se jako po jehlách dnes jede,
mráz tě do psovského běhu žene,
15 kdyby se tak mělo dařit denně —
avšak, Váňo, vždyť jsi neprohoupil,
dobře prodals a dobře jsi koupil,
nad nadějí kup je pořízen,
vivat, Váňo, teď jsi zařízen,
20 konec všemu tomu pletichářství,
Váňo, teď máš svoje hokynářství!
Ale k čertu — odpusť, dobré nebe,
mne to po čertovsku v nehty zebe,
nohy se mně točí jako klika,
25 klapka mně už oči uzamyká,
jako rampouch je už moje tělo,
mdlé je, jak by trochu pospat chtělo, —
odpočnem si zdehle na hromádce,
zavdáme si, doklušem pak vkrátce,“ —
30 used, zavdal, k sobě mluví zase:
„Když jsem zařízen, toť v krátkém čase —
kdyby po groši chodili třeba —
dříví, uhlí, svíčky — máslo — chleba —“
chce si zívnout — rty však k sobě lpějí,

35

chce se divit A ůči vřak uřpějí,
myslet chce — vřak namrzlá již mysel
volně, blaze dřímá v polořpaní —
již tu leží jako ztuhlý sysel —
ztuhnul, umřel je v tom vaní

40

„Nu tak vídá, máme Váňu v tady“
zámek skřipně zapraská jí kládý O
„pořád kohov topičem si uděláme,
a teď tady pana Váňu máme

45

Váňu šprofirá, šliké oči
ohmatá vátělo, hlavou otočí,
za ucho se tahá šzuby šklebí
není pochybnosti — on jí vav nebil

50

„Alej prosím, švátý Petřel milý, toť
pánbůh se tu dozajista mylí,
já jsem Váňu hokynář jsem nový
na Malélovám Straně každý poví,
že jsem neumřel. Vždyť oštom neví nic!
Zrána jsem se vybral, teď jdu z Jinonic —“

55

„Bravo, bravo,“ dí mu Petr, „meine beste,
z Jinonic jste šel a zmrzl jste na cestě.
Že vřak každý ůňákou službu tady máme,
z vás si tedy topiče teď uděláme,
předchůdce váš pro dluhý ge v arestě,

60

zítra počnete — dnes vagace jsou, meine beste!

Zítra o třech vybají z lože hochu,
nejdřív zatopíte v šluncu trochu,
do poledne hezky přikládejte,
pak si na hodinku pokoj dejte,
k večeru vřak ať jsou vezdy
rozsvíceny všechny hvězdy,

65

— „Když jsem zařídím vycidíte,
do měsíčku dát š oleje,
— a kdýž pořádně vše zařídíte,
také se vám léccos popřeje.

70. Tři sta zlatých máte fixní gáže, table
 tři sta vstříbře beze srážky s láze
 — Ted' však jděte! Holá, Šťovíku, k
 vem ho trochu nebeského do cvikulu
 Sérvus!
 Mocí rozvíř své zembleně tak oči,
 — Váňa njele a neví jak mu je
 75 ledá jakž tak v omýšli mūdru je;
 Šťovík sale, chlapík převeselý, ne ten
 nenechává myšlénkám ho bludným,
 zavede ho na dobré plzeňské, třete
 ježto šenkovaly krásné ženské
 80 s zrakem plamenným a přecé cudným.
 Váňa pil a pil, až jakž takž celý
 dobrým pivem byl už zpítomělý
 Když pak cítil, že se hlava točí,
 těžký že je jazyk, těžší ještě oči,
 85 zaplatit chtěl a pak jíti domů;
 vysmály se mu však krásné ženské,
 řkouce v nebi zdarma že plzeňské,
 vysmály a vystřelily k tomu.

Uvedl ho Šťovík v pokoj krásný
 90 ach tak krásný! — Váňa byl již šťastný,
 vše se kolem něho jen jen smálo!
 Na stolečku zlatém moc mis stálo,
 na jedné kolibří jazykové,
 na druhé zas perloví dortové,
 95 na třetí pak skřivánčí smažené
 na čtyřé — kdož jména zná lepší té dobroty!
 Najedl se, uleh, závdych: V Inu
 když jsi ta dy, ode vzdej se synu
 100 Nezdá se, vžen sou tu špatné časy
 peněz dosti a každodenně, kvas
 100 až jen trochu kouty zde vyslídím,
 a až! domácnost si tadý zřídím,
 budu věru žíti jako hrabě —

105   tahle — černooká —“ Ret mu zesnul slabě,
klapka s klapkou ve spaní již línne,
k línému se chrapotu chřtán vypne, —
vtom však škubne sebou, je mu, jak by ostré nehty
na nebeském těle jeho prováděly lehty.
Mocí rozevře své zemdlené tak oči,
110   odevře své oči, vůkol jimi točí —
„Nu což? prál jsem?“ ozve se kýs bas,
„že ten zmrzlý oživne nám zas?
Jenom v drhnutí teď pokračujte,
třete ještě, mněte, kartáčujte —“

115   „Zpátky,“ vzkřikne Váňa rozezlený,
„zpátky, pozemské vy hříšné ženy —
já jsem Váňa, nyní topič v nebi!“
Kolem něho vše se hlasně šklebí,
vidí holky, jsou jak granatýři,
120   ústa jejich se jak vrata šíří,
jedna rukou koňský hřebelec objímá,
druhá kartáčem mu k prsoum míří, —
chechtají se a pan doktor s nima.

125   Doktor, vědecká kás neplecha,
která ani mrtvých v klidu nenechá,
spatřil cestou s svého vozu
ležet tělo ve ouvozu.
Naložil ho, zavez do hospůdky,
aby páchal milosrdné skutky.

130   „Vrátil jsem vám život, — jen tři zlatičky
žádám za to, vy můj zlatičký!“
Ať se Váňa chudák jak chce krouť,
lékař nenechá se steskem hnouti,
a mrzutě kluše s brukem Váňa již zas k Praze,
135   mrzutě tak, že až pysky hryže:
„Plzeňské mně v nebi přišlo přec jen draze —
těžko živu býti, mrtvu ještě tíže!“

BABIČČIN ODKAZ

Dle Björnsonova motívu

„Svatební jsem vínek pro tě v skříňku zavřela,“
vnučce prála babička a zemřela. —

Mladý čas jak pršek světla letí,
skokem uplynulo desetletí.

5 „Zůstaň zavřen, spaní svého uži“, —
pohrdámť já všemi, všemi muži!“ —

Dále jde to v odměřeném kroku —
čím je čas, čím nových deset roků?

10 „Myslím, nyní že je dost už ctnosti,
vyndám vínek, pustím od přísnosti!“ —

Pak již člověk za časem se plíží —
deset let je deset již obtíží.

„Mrzuta jsem, v mrzutosti žiju,
bojím se, že vínku neužiju!“

15 Pomalu se voda v ledy skládá,
život lidský lenivě vychládá.

„Prodám vínek, musím, ty mé nebe,
dříví koupit, — už mne v hnáty zebe!“

20 Prázdnou skříňku zase zavřela,
nevím ani, zdaž už zemřela.

KVŮLI BOHU!

Plno květin, plno svíček,
plno záře u oltáře,
ale jak ta svíce z vosku
mladého jsou kněze tváře.

5   Za ním sedí bledá matka;
chvějící se ruce v klínu
ofěrují jedináčka
svému bohu hospodinu.

10   A z pozadí kostelíčka
hledí žalné oči mladé,
mladé — žalné, jak kdy mládí
ráj svůj samo v hrob si klade. —

15   Však než ušlo dní pár po mši,
co jich bývá do měsíce,
matka — jista nebe — zhasla,
jak kdy dechem zhasne svíce.

20   A než dní zas uplynulo,
co jich bývá do půlroku,
nebyl žal a nebyl život
již v tom mladém dívčím oku.

Mladý kněz však v prvním roku
podkvasné pil kvůli zdraví,
druhý rok pil všeho mnoho,
třetí již jen koňak pravý.

NAD HROBEM

Nad hrobem prázdňě zejícím
lid u rakvičky kleká,
lid hadrovitý, chrtné tváře;
a otec hlasem chvějícím
5 promlouvá na hrobaře:
„Jdi, jdi mně pro faráře
a rci, že hrob již čeká
na svaté vykropení,
a rci — já nevím, co ti dím,
10 však rci, že jistě zaplatím,
teď že zde groše není,
že není nikde práce, —
jdi, rci mu jenom krátce,
že nemocna je žena
15 a všechny kouty prázdné —
jdi — jdi — mně slovo vázne!“
a zhloubi pozastená.
Zrak neurčito upjatý,
zub pevně v ret je zařatý,
20 tvář bledne, zas se pýří:
to není otce zoufalost,
již převrhla se v hněv a zlost
a v nitru hněv jen víří.

Již hrobař jde. — „Žeť přicházíš!
25 Nu přijde farář, přijde?“
„„Až na krejcar prý vysázíš,
dřív z domu že nevyjde!
Když prý byl u tvé ženy s pánem bohem,
že viděl stláno pod ní jako stohem,
30 a kdo prý ještě má tak plné lože —“ “
Muž v řeč mu strašně zakleje
a nohu v hlínu zareje —

„Nechť ale zhynu třeba v roce —
však nemůž být v tom tak přestrašná vina! —
buď kněz ten proklet ‚jmenem boha otce‘ —
a proklet zase ‚jmenem boha syna‘ —
a po třetí: ‚svatého ducha spolu‘ —
a teď mně kluka spusťte tedy dolů!“

LEGENDA O SELSKÉ PRAKTICE

„Od pondělka do soboty
čteno tedy šest mší svatých —
stará taxa — jen šest zlatých —
nehledímť já na novoty!“

5   Proti děkanovi sedláček
rozpačitě hledí na váček.
„„Budou-li jen platny, víte-li!““

10   „Jakžpak nebyly by, příteli,
svatá mše nám ve všem vypomůž! —
Nyní ale snad se vědít může,
k jakému jste číst dal účeli?“

15   „„Inu, velebníčku — já mám v stáji
vola; je mu chlapu jako v ráji!
Dostává, co mu hrdlo ráčí,
mláta, otrub, sotva žlab že stačí,
přec je mrcha jenom kost a kůže.
Nu tak pomyslím si: rozum muže
všude konečně přec nedostojí;
a tu pravím tedy k ženě svojí:
20   Čerte ďáble, copak dělat máme,
nejlíp bude snad, když vyprodáme? —
Žena na vola si k stáji zajde,
a pak praví: Snad se něco najde! —
Nechme prozatím všech lektvarů —
25   víš co, muži, dojdeš na faru!
Děkan soudek odhora až dolů,
ztloustl tak jen od samých mší svatých —
dejme jich též něco svému volu,
snad se vyplatí nám těch pár zlatých!““ —

Dle skotského motivu

Pan Smělý náhle v noční „čas
se z cesty vrací domů,
a vidí v jizbě zouval stát;
pár vysokých bot k tomu
5 „Ty ženo, odkud boty?“ ptá se.
„Co boty? — boty!“ ona zase;
„můj bože, což jsem slepce si
či bláznů muže vzala?
Vždyť jsou to kusy trouby jen,
10 jež jsem dnes s kamení našla!“
Však hlavou vrtí si pan Smělý:
„Toť jsem přec jak živ neviděl,
byť trouby podšvy měly!“

Pan Smělý jizbou pokročil
15 k dřevěnému stolu;
na stole leží spodnička
a klerika pospolu.
„Ty, odkud klerika?“ on ptá se.
„Co klerika že?“ ona zase;
20 „můj bože, což jsem slepce si
či bláznů muže vzala?
Vždyť jsou to plinky pro dítě,
jež mně dnes sestra dala!“
Pan Smělý ale: „Hloupe křiký,
25 přec jak živ jsem neviděl
já plinky na knoflíky!“
Pan Smělý ještě zapošel
až kde je stlané lůže,
a vidí — neměl vidět by!
30 zde nějakého muže.
„Ty, odkud je ten muž?“ on ptá se.

„„Co muž? — že muž?“ “ hned ona zase;
„„můj bože, což jsem slepce si
či blázna muže vzala?

35

Vždyť je to nová kojná jen,
již matka dnes poslala!“ “

Však tuze mrzutí dí pan Smělý:

„Já o kojných jsem neslyšel,
že tonsuru by měly!“

FRAGMENTY

SANDÁLY

Dle východní pověsti

1

Kde Tigris modravé své vlny hází,
a smuten plyne rajských od sadů,
tam obraz hrdý po vlnách se plazí,
to obraz slaveného Bagdadu.
5 Ba slavným Bagdad! Ne snad dějinami
v měst značných popředí jest postaven,
aj jediným jen mužem oslaven,
však takých mužů málo mezi námi.
Vždyť dobýt mocným činem slovůtnosti
10 věc obyčejná jest a hříčkou patrnou;
však tíže, velkým býti v maličkosti
a slávu získat věcí chatrnou.

Jak jeden, nalezavou že měl hlavu,
a jiný, jinde že měl za lubem,
15 náš veliký muž získal sobě slávu —
aj, divte se — svým pouze obuvem.

Nuž, Kleio, zvučně zapěj o své pýše,
rci jeho stav a vzpomeň na jmeno,
vždyť hrdým péro, kdy to jmeno píše,
20 kdy kreslí čin, už mní se zvěčněno.

Kdož *Abu'l Kásem Tanbúryho* nechválí?
Bylť malého on otce velký syn,
a jeho slavný byl a velký čin,
že sedm let jen jedny nosil sandály.

25 Snad kolem úst ti hraje úštipek,
 a ptáš se, jak moh toho docíliti?
 Ba musel sobě ovšem připíliti,
 kde díra byla, dát zas příštipek!
 Však píle zvláštní, moudrost věhlasná,
 30 jak známo, díla tvoří úžasná.
 A obuv ten byl vbrzku po Bagdadě známým,
 že kusův chová v sobě tisíce,
 a přeměle slepen Abuem jen samým,
 že každou obrazí čtvrt měsíce.
 35 A dál a dál se pověst šíří slavná,
 že vidna všechna nebes znamení,
 a píle muže tkala neunavná
 i všechny stupně slunce zatmění.
 40 Však kdo můž moudrost takou prozpytovat,
 neb přezít moře dálnou hladinu?
 Kdo může odkryt, co chceš tajně chovat,
 myšlénkám cizím hledět do klínu?
 Já myslím, epigonův řeč je drze smělá —
 že Abuovi navzdor moudrosti,
 45 než nechal sandál k slávě dorosti,
 a přec hlavní snaha byla neuvědomělá.
 Ach, jeho současníci byli tuze hloupí,
 svůj život, jak to právě šlo, kupředu hnali —
 vždyť v hospodářství národního nic neznali!
 50 My povznesli se dávno nad ty troupy,
 a známe drahokam i cenu ptačích trusů.
 I Abu znali už vše a věděli, z malých kusů
 a ze špatné i pohozené kůže
 že velký, dobrý sandál slepit může,
 55 Ba sandál jeho neouhledný, hnědý
 je jistě základ národní té vědy.
 V tom Abu uvědomělou měl snahu;
 však náhody to bylo ovoce,
 že v sandálech, když vzrostly po roce,
 60 k své lebec těžké našel protiváhu.

Ba jeho lebka mnohá zlatá zrna chová,
a mysl čilá každým dnem zas nová ková!
My známe zlata myšlénkovitého tíži,
že sklání lebku dříve mladě svíží,
65 že každá moudrá hlava časem sklesla
v ta ramena, jež dřív ji hrdě nesla.
Upoután člověk k tíži líné hroudy
přec v myšlénkách svých světem celým bloudí,
a snad by křídla jeho v hvězdách šustila,
70 jen kdyby zbraňující zem jej pustila.
A Abu moudrý poznal, sandálův že tíže
jej blahodálně k zemi pevně víže,
že horování kazí neplodné,
a veden obrazností ducha básnického,
75 jenž pravým taktem pravé uhodne,
svým sandálem též lidi učit zkusí,
že vše, co v světě našem velikého,
i solidní svou basis míti musí.
Však kdo je moudrý, též si krásy váží
80 a krásu s činem spojit vždy se snaží,
i Abu, když tak na sandálu robí,
příštipkem krásné kraje nápodobí.
On střeží okem ráje obraz malý,
vždy připraven jsa, staň se cokoli;
85 hned všije obraz romantické skály,
kde zbytečné se dělá údolí.
A věru, přírodě by bylo teskně,
kdy měla by tak tvořit pitoreskně.

Kdo v Bagdadu chtěl vyřknout vážnost, slávu,
90 a v básnickém to podat obalu,
víc nemořil si dlouho slabou hlavu
a užil Tanbúryho sandálů.

Že každé velikosti rostou protivníci,
měl protivníky své i Tanbúry,
95 a hlásat nešťítily se, o hanebníci,
že sandály ty — pouhé nestvůry!

Překrásné ráno! Zlaté světlo denní
 ty zlaté hvězdy od země už vzdálilo,
 a tmavé nebe v zlato modré vhalilo,
 a v chrám je spjalo duchem osvícený.
 5 To nové světlo ve svém bujném dmutí
 nového žití milý zárod chová,
 a v jeho přemilostném obejmutí
 už Tigris noční sen svůj dohučí
 a kamenný se Bagdad rozzvučí
 10 jak v bájných dobách socha Memnonova.
 Vždy blíž a blíže lásky tón ten zvučí,
 jak Bagdadu by srdce klepalo,
 že k novému se ránu prospalo,
 a nově starému se žití učí.
 15 A každý měšťan blahým zvukům slouchá,
 z úst šeptmo line se jak v zbožném kůru:
 „Náš slavný Tanbúry je dnes už vzhůru,
 to ulicí tak sandál jeho bouchá!“

Teď přichází! — Aj vznešená ta chůze!
 20 To není mládí bez pravidel skok,
 to moudrosti je odměřený krok,
 jenž vznešenost můž obraziti lůze.
 Ta postava! — Toť čára vlnovitá,
 jak známo, nejkrásnější v přírodě.
 25 Ta hlava! Jak by myšlénkami zpitá
 se hýbe taktem v měrném pochodě.
 Zrak jeho chladný, nevšímá si rána,
 v něm věčný, svatý vzplanul pravdy den,
 a nemá jisker víc, pouť dokonána,
 30 jíž zhynul pro věk pochybností sen;
 vous černý jenom místy bíle prokmitává,
 jak stříbro rudou olovitou prosvítává.
 Tvář jeho? — Kolkolem lid ticho šeptá:
 „Dnes Abu zas se umýt zapomněl!“

35 Šat stejnobarvý trochu na svět reptá —
snad Abu na zašití nevzpomněl.

Vše pozdravuje, on pak hlavou kývá
a přívětivě vkol se pousmívá.
Tím vynikají geniové tiší,
40 že memní být se druhů svých snad vyšší.

Vtom náhle — bůh ví, odkud se tu vzal,
ba jak by kouzlem ze země byl vstal —
muž malý kroku Tanbúryho brání,
a hlavu v pozdravení k zemi sklání.
45 „Ach odpustiž tvé oko milosrdné,
že kroku tvého zastavuju píli,
a daruj otrokovi drahou chvíli,
snad mysl tvá mým slovem nepohrdne!“

A Abu okem zkoumavým jej změří,
50 prohlídne od paty až do hlavy.
Kdo moudrým, pozná jistě z maličkosti,
snad z oka záře, snad i z postavy
a z ponahrblých nebo přímých kostí,
snad ze záplat či šatů z nádhernosti,
55 s kým jednat má, proč právě tomu věří.

Muž malý šat má čistě upravený
a ruce tenké má a vybledlé
a žádnou prací těžkou zohaveny;
zrak jeho plamenný se chytře dívá
60 zpod obočí, jež husté, prošedlé
tu chytrost jako přede světem skrývá —
a celá nahnutá ta postava
se jistě často s lidmi stýkává.
Když se teď mudrc do něj zahleděl,
65 zač má jej držet — věru nevěděl.

„Aj, prosím, rci jen, jak se pán ten zove,
jenž pozdravením svým mne poctívá.“

A mužiček se libě usmívá —
70 „Jsem dohazovač — neznáš, pane, mne snad více,
vždyť skupovali jsme už spolu za tisíce! —
Teď právě bych měl zase věci nové —“
Jakž mohl Abu, jemuž kořily
se celé kraje, jej si pamatovat;
75 však nechtěl zbytečně se dotazovat —
a pak je mudrc též vždy zdvořilý!
„Ach ano, už si dobře připomínám,
jsa roztržit teď zahádal jsem jinam!

— — —
— — —

DUDÁK

1

Vyskočilo slunko, stojí v udivení,
že ta mrtvá země více mrtva není.
Hned se přimhuřuje, hned zas prohlídá;
pod ním na zemi se v zimničném jak snění
5 rychle stín se světlem v pruzích zastřídá.

Padla hra ta mlada do osení.
Osením za stínem přšek světla běží,
za světlem zas v skoku jarní větrík svěží,
za ním skřivan, za skřivanem píseň letí —
10 stín a přšek, větrík, ptáče jako děti,
skok a skok a již jsou přes skalinu,
přes skalinu, hradu skalnou rozvalinu.

Vše se zavířilo, jen ta skála němá,
stará skála citů pro jaro víc nemá,
15 němě, tiše v zašlost vlastní hledí,
jak ten *dudák*, jenž tam v němých dumách sedí.

Dudák zestár, nahnulo se tělo,
k zemi hledí vyhaslé to oko,
v důlek zapadlé jak v hrob hluboko.
20 Darma pablesk zlatil zvadlé čelo,
darma skřivan vepěl v sluch mu píseň,
darma větrík zahrál s šedou lebky chmýří —
kdo necítí více v prsou jarní tíseň,
což mu po tom, že zde nové jaro víří!
25 Ach což jesti taká bídná hlava stará
jako sněžná voda z minulého jara!
Hyne, hyne v opuštěné sluji,
ani v kruh lehýnký sebou nehne,
když že větéřkové lehcí nad ní dují,
30 na slunko se dívá mdle a kalně,

když však těžký vichor do ní lehne,
hučí zhluboka a žaložalně.
Staré myšlénky jak sváté listí hrčí,
stará mysl nahou větví trčí,
35 jak kdys vzrostla, k smrti třčet musí —
stáří, stáří — jakž se ti vše hnusí!

Hra ztichla. Němě zas se nebes báně
k zemi kloní.

Jen chvilkou slyšno bájně zadunění,
když vzduch si v hravém, jarním polosnění
40 lehýnce o bání nebes pozazvoní.
Slyš, slyš, jak vzduch se hlasněj teď zas chvěje —
toť zem omladlá šeptnou píseň pěje,
toť jaro samo vzduchem zavířilo,
slyš, jak to o bání nebes udeřilo —
45 tak táhlý tón — a druhý — třetí — ne, to není
již vzduchu chvění víc a jara snění,
toť lidstva hlas, toť píseň — píseň svatá
v to svaté ticho z dálky pozavátá!
A opět ticho rozkládá se kolem,
50 však náhle pronikavý zvuk zas letí polem,
zvuk pozoun mocných, kotlů víření
a vlašských píšťal smělé hýření.

Jak orel, šíp když hvizdný letí kolem,
jak v skalí lev, když honba hlučí dolem,
55 vyskočí dudák. Tělo mladě vzpřímě
a bujně vznesa staré svoje týmě
ve stranu hluku obrací se tváří;
hoj život, život vzplál mu v starém těle,
divoký život, plamem oko září,
60 a na čele se kupí mračno celé.
Teď pravou povznesl do výše ruku,
jak by chtěl bránit blížícímu zvuku,
a zlehka hlavu nazpět k týlu chýlí,
jak sosna vrchol, když k ní bouře pílí.

65   A blíž a blíž se cizí zvuk ten nese:
hned lidu zpěv, trub veden hlaholem,
hned víření zas bubnů v píšťal plese;
zvuk splývá v zvuk, vzduch rozchvěn kolkolem —
však znovu, znovu píseň začíná,
70   a dudák zrak svůj v dálku napíná
a slouchá táhlé písni bez oddechu,
sám jak ta skála ztrnulý a němý.
Vtom náhle trhnul sebou, sehnul k zemi
a rukou sáhnul po dudáckém měchu,
75   jak před blížící se když přede sečí
si vojín sáhne k obrannému meči —
a zase slouchá zvukům bez oddechu
sám jak ta skála ztrnulý a němý.

— — —

— — —

ONĚGINSKÝ KUPLET

*Moderní básník nyní po Puškinu
rád sáhá také k svému Oněginu.*

1

Byl jednou jeden, jméno zamlčíme —
snad že se pánu trochu zavděčíme —
ten nebyl stár a nebyl mlád,
desítku měl tak na tříkrát,
5 však sám pokládal líné svoje kosti
za zestárlé již — z blaseovanosti.
Vy díte: V bohatství snad narozenu
a v měkkém voze v svět pak vezenu
snad na vše choutky zlato stačilo,
10 jím skoupil všechno, co se ráčilo,
jím skoupil, hošík ještě holobradý,
již nejspíš všechněch našich ženštin vnady —
a přemilovav, přepiv, přejed sebe
má všeho na světě již širém dost,
15 a uplativ již napřed sobě nebe
i tam již bude přesycený host!?
I pánbůh zachraň! Vyšel z hluboka,
tak z plna středu pracovnícké třídy,
svým rodičům jak by pad ze oka —
20 jak oni zkusil mlád již dosti bídy;
nesměle zíral na svět jeho zrak,
záplata byla mládí jeho znak,
a aby všeho dostal, otec drahý
rákoskou bujnější mu splácel snahy.

25 Tak mezi pohlavky a z vody polívkou
rozkvétal krásně až po gramatiku,
i v gramatice ještě podle otcův zvyku
bos chodě po ulici s konývkou,
až v syntaxi chození pro vodu
30 konečně za své vzalo z vyšších důvodů.

Co student nebyl první hvězdou právě,
sto cizích věcí vželo vždy v hlavě,
němčinou jako my se rozmučil,
latiň učil se, nedoučil,
35 měl eminencí dost, též dvojek do sytosti,
a dostudovav velké k své radosti
nic sice nevěděl, však věděl, že ví dosti.

Pak? Nu že pak byl již svým pánem vlastním
a dělal ledacos, i u markérův dluhy.
40 Na kulečníku vůbec velešťastným
znal všechny hry a her těch všechny druhy;
však mimo kulečník svůj nad vše drahý
měl také ještě jiné leckdy snahy,
byl ledačím a zkoušel ledačeho,
45 kdy nebyla výdatna činnost jeho,
nelámal sobě zbytečně snad hlavy
a po měsíce třeba pojídal jen kávy.

Konečně, náhodou — jak se již stává,
že šťastný okamžik myšlénku dává —
50 rozhodl se u zápalu přesvatém,
že povolání jeho: býti literátem.
A byl jím! Psal, co psal, tož velkou bylo ctností,
že základem mu prací vlastní zkušenosti!
Psal o chudobě nebohého lidu
55 a přitom kreslil vlastní svoji bídu,
psal o hlouposti, všeho zlého zdroji,
a přitom myslil nevzdělanost svoji,
a z trpkosti, již v sobě byl nastřádal,
morálně rozhořčené básně krásně spřádal.
60 Výsledek jeho brzy dosti valný
a práli: aj to talent dost originální, —
vždyť můžeš jakoukoliv a jakkoliv pískat,
netěžko věru u nás trochu jmena získat!

Teď tedy také již, co *sláva* jesti, věděl
65 — na *lásku* beztoho již s přesycením hleděl —

a zbývalo jen, chuda ze zátiší
se nějak podívat na sféry vyšší.
Aj komu jednou slunko záda hřeje,
svět celý mu co vyvolenci přeje,
70 a „rek“ náš mimo nadání a mentem
stal divadelním se tu recensentem.

Před světem z prken, na němž za pár grošů
král, žebrák, ctnost i darebáctví hraje,
duch vnímavý jak parou rychle zraje;
75 nepovznese se sice k výši Krkonošů,
nevyhloubá se sice k dnu zlatému,
však každý něco najde duchu svému,
a každý něco moudrosti zachytí,
duch sytí se, až se i zde přesytí!

Umělci s mužíkem přátelsky zacházeli
80 a umělkyně, když ho napadly,
ho milerády k sobě sprovázely.
Kdož neomluví mého chuděru,
že nové vnady přec zas povadly,
85 a lhostejně on z svého parteru
že na svět se co komedii dívá,
při nejstrašnějších dějech volně zívá,
že divadelním králům slova víc nevěří,
že divadelní ctnost dle zkušenosti měří,
90 že lhostejně i po lóžích již hledí,
v nichž u výboru vzorném fádne sedí
krás ženských sněm, slečinky, svůdné paní,
na něž zvlášt s galerie pěkné podívání?!

A při tom všem — já nechci říct, že zlenil,
95 však přece jakž takž dosti zpohodlenil.
Psal jenom to, co pro chléb psátí musil —
vždyť literátství všestranně již zkusil,
a ze zdvořilosti k recensentu
přec ještě leckdo mluvíval o „talentu“.

100 Dřív mysleli po českých kruzích všude,
že z něho čacký „rytíř ducha“ bude,
teď rytíř ducha seděl v županu
a v glorii morálních půlpánů.
Zlenilo ducha bujné žilobití,
105 bez starostí o další budoucnost
byl spokojen, že má tak živobyť,
že krejčí čeká — neznaná dřív ctnost!
on zkrátka žil a šlo mu dobře k duhu —
a blaseovanost má mnoho druhů!

Je právě „Carlos“, báseň Schillerova,
 jež stejně nesmyslu a krásy v sobě chová,
 a Carlos klečí před matinkou právě
 vzdor bílým trikům v porosené trávě, —
 5 ten Carlos vůbec stále věčně klečí
 a o lásce jak vilný Háfiz mečí!
 A královna, dost hezká mladá žena,
 má zřejmou radost synka z povedena;
 chce, nechce, zas chce, achach nesmí ale,
 10 víc nežli hříchu báti se jest krále, —
 a Carlos zoufale se k ženě dívá —
 a rek máš zoufale v parteru zívá,
 a dí: „Máš hezkou uniformu, milý hochu,
 však na Carlosa jsi již tlustý trochu,
 15 či tak — hlele — již zase výrok hluchý, —
 jak by princ Carlos *musil* býti suchý,
 suchota sluší na Posu jen, svobodného ducha,
 vždyť sama svoboda je posud ažaž hanba sucha!“

A pomalounku lorgnon k výši zvedá
 20 po lóžích, galeriích — lidi hledá.

„Hlele jak kolem železné tam mříže
 koketnost černooká věnce víže;
 tam má svou kolonii sbor náš mladohlasý,
 a vrtí se to jako neposední d'asi.
 25 Aj ďáble, — slečna Málka — náš pan oboista
 ji nechal sedět, slečna dozajista
 si zase jiného teď vyhlíží!
 Nu teď to jde bez velkých obtíží,
 a nechme jí tu made světem radost
 30 se v černém očku podle chutě mihat,
 zakrátko zmizí lesk, hlas, krása, mladost,
 a zbudeš v chóru jen, když umění
 se dramatické dobře ocení,
 že totiž umíš jednu ruku zdvihát.“

35   A lorgnon sklouzne: „To je krků, to je hlaviček,
a krásných oček, pusných hubiček, —
žeť se do divadelní lóže vejdou! —
A svornost ta! — Jak když se kočky sejdou!
Jak je ta tragická dnes rozpustilá,
40   a naivní zas jak by tam jedu pila, —
teď obrátil se ke mně zrak ten lepý —
nu spánembohem! — pršte, pršte, klepy!“

      A lorgnon klouže dál přes pestré hlavy —
„Mne prázdná česká lóž víc nežli plná baví!
45   Tam vesním sobě obecenstvo budoucnosti
a ve snu mohu všechny dát mu ctnosti, —
duch bystrý, šatů skvost i elegantní nosy —
již slyším bankéřovu dcerku, jak tu prosí:
Kup lóži v českém, prosím, tatínku,
50   vždyť vidíš rád se skvíti maminku,
a kdeže mohu zřít a zřena býti jinde, —
o prosím, tatínku, dej německému kvinde!
A tatínek posílá lokaje —“
Vtom lorgnon sklouz zas dál — „Vida, vloni dítko
55   a letos krásné již až k zulíbání kvítko, —
jakž dívčí krása rychle vyzraje!

— — —
— — —

ZNÁMÉ NEZNÁMÉ

Tys bohata a mladistva
 a celý svět se klaní Tobě —
 a já tu stojím opodál
 v své trpké, svíravé chudobě.
 5 A nevýslovné ouzkosti
 víc ještě vzdáliti se strojím —
 mru touhou po Tvém pohledu,
 a přec se zraku Tvého bojím!

Tvůj život — ranní budítka,
 můj je již zvon polední,
 Tvá láska — první láska je
 a má je již poslední.
 5 A v prsou mých prorocký zvuk
 hluboký, bolný hučí,
 že se ten ranní zvonek jen
 kratičké písni učí!

Jen mudrujte a rozkládejte
 a kývejte svou moudrou hlavou,
 vždyť sám již cítím, s láskou mou víc
 že nechodí to cestou pravou.
 5 Což může ale země za to,
 že ročně nové jaro rodí?
 A může mužné srdce za to,
 že žebrajíc za děckem chodí?

Je mně, jak bych z každyčkůch úst
již slyšel zachechtání,
jak by se celý zlý ten svět
smál mému milování;
5 a ve jizlivém smíchu tom
tvář moje studem plane —
ach bože, i po tváři Tvé
stud palný v slzách kane!

Dřív z chudoby jsem pýchu měl,
teď myslím, že mám vinu,
vždyť do nebe bych vejít směl,
tu kdybych neměl vinu!
5 Ba chud jsem, přec bych mohl dát
Ti skvostnou, pyšnou lásku —
ach láskou bohat, přebohat
přec žebrám zde o lásku.

Ach skutečnosti zlá a zlá,
což jsi mně opatřila hoře,
že svírá se již hoře to
nad láskou mou jak hlubné moře!
5 Jakž možno z moře hlubiny
kdys jasně zřítí moje nebe,
jak možno vlhkou rouškou tou
zřítí moje slunce, zřítí Tebe!

Jen jednou chci Tě políbit
a přitisknout Tě k sobě,
pak buď nebohé srdce mé
v mém těle zas jak v hrobě.
5 Jen jednou chci na prsou svých
Tvé živé cítit skráně,
pak s Tebou budiž štěstí jen
a se mnou vůle páně.

Sevřela srdce předtucha,
jak když se zmije stočí,
je mně, jak smrt by hleděla
z Tvých — ach tak krásných očí.
5 Nechť však mně láska ustele
předčasně na hřbitově —
musíš, když již ne na prsou
kvést aspoň na mém rově.

— — —
— — —

— — —
 — — —
 — — —
 — — —

Já spatřil ondy ho, když U labutě seděl
 a právě do českých tam špádů hleděl.
 Hrál bulku, prohrál, zaplatil jim klidně,
 pak ohlíd se, já pozdravil, on poděkoval vlídně.

DODATKY KE KNIZE
VERŠŮ LYRICKÝCH A SMÍŠENÝCH

Proč kvítka pláče, ze smutí
kdy rosa libostná je hodí?
Proč ptáče plesá v probdělí
a s kvítkem žalné neztrudí?

2

O pletce usnul květin trůl,
a kvítka líhopýce v hrobě
hrob jedacím co se osud,
to druha věští blažen máje.

3

Zdež tolik slz by kaunů,
kam soucit blahý by varoval?
Zdež tolik vzdechů vanulo,
kde lísky něžný květ by zkvítal?

4

O nedbej, druh kde zanyul,
snad k věčným bráti z hrobu kvítí;
kde slzí tok ho vyvinul,
nech nezabudkám na vě žití.

PROČ KVÍTKO PLÁČE

1

Proč kvítko pláče, ze snění
kdy zora libostná je budí?
Proč ptáče plesá v probdění
a s kvítkem žalně nezatrudí?

2

O ptenče nezná květů trud,
a kvítko libopěvce ráje, —
hrob jednomu co za osud,
to druha věncí blahem máje.

3

Zdaž tolik slz by kanulo,
kam soucit blahý by zavítal?
Zdaž tolik vzdechů vanulo,
kde lásky něžný květ by zkvítal?

4

O nedbej, druh kde zahynul,
snad k věncům bráti z hrobu kvítí;
kde slzí tok ho vyvinul,
nech nezabudkám snivé žití.

PATŘ, JAK LITÁ TAM SE BOUŘE

Patř, jak litá tam se bouře
s divým mořem snoubí,
a jak vlna rozpěněná
skalnatý břeh vroubí;
5 jak o žulu mechovitou
zápas větrův vráží,
jak se větry s mračnem, bleskem
v strašném hromu sráží.
K věčnému vše boji
10 — síly svoje zbrojí.
Strastmi-li tvůj osud hrozí,
mocně se mu vzpírej,
v děsné chmúry, v kalná mračna
smělým zrakem zírej.
15 Když i nával vzteklé bouře
člunek *lehký* zkotí,
když i *pevné* duby láme —
s k á l u přec mezhrotí!
Krasší po výboji
20 cesta ku pokoji!

NAČ TA NEZABUDKA

Nač ta nezabudka v slzách touhy zkvěte,
an ji noční mráz neb denní parno zhněte?
Nač že bludice ta u lásce nás sloní,
když se sama v divé, šeré moře sklání?

- 5 Nechť však nezabudka něžnou hlavu sklání,
nechť si slunce denně v západ ustele; —
zas jak slunce, nové upamatování
vzejde nám i z chladných hrobů popele!

1

Loučení, ach loučení,
však tu trpkost znají
všichni, kteří od milých
loučiti se mají.

5 „Není možná, duše má,
bez tebe být živu,
a až budu za branou,
zasednu si k pivu.“

2

Prosil jsem ji o věneček,
dát se jí ho nezachtělo,
až snad zítra, až snad jinde,
děvče tisíc výmluv mělo.

5 Najednou ten věnec krásný
dostal roztomilé poupě,
a já koukal na ten zázrak
velmi hloupě — velmi hloupě.

3

Snem je ovšem všechna láska,
přec mně spáti nedá;
cítím ovšem lásky plamen,
a jsem přece bledá!

5 „Tkaninou jste, děvčata vy,
z nejtenčích to nítí:

každé plátno bledne více,
čím víc slunce svítí!“

4

Jak divné je to v světě,
když chytrá hlupce miluje,
že barvu v bledost změňuje
a hlupec zdravím květe.

5 A divné je zas v světě,
když chytrý hloupou miluje,
že barvu v bledost změňuje
a ona zdravím květe.

5

Lidé povídali,
že to vítr pláče, —
a to moje srdce
výská si a skáče.

5 Lidé povídali,
že se počlo tmíti, —
a to moje oko
radostí se svítí.

10 Lidé povídali,
že se zcela stmělo, —
a to moje děvče
věrností se stkvělo.

K CYKLU OTCI

Po létech jsem se vrátil sem,
po mnohých cestách bludných,
po pohřbu ideálů všech
a snů svých mladě cudných.

5   A zde na chudém místě tom,
na otce mého hrobě,
mně náhle je, jak hřích by spad,
jak bych byl bílé robě.

10   A stojím s rukou sepjatou
a chvějícíma rtoma,
v tom cizím světě blud a chlad —
zde v teple jsem a doma!

DODATKY K CYKLU ANNĚ

V nevinosti stkví se krása děvy
z úbělu jak socha kamenná; —
je-li vinna? — vždyť to sama neví,
nevědouc co vina znamená!

- 5 Drzý zrak zde bude nejčistějším,
z smělych slov se stanou poklony,
a kdo kacířem snad nejčernějším,
věří v ryzou bělost madony.

Nevzpomínej sobě nikdy na mne,
ku kletbě se nikdy nevzmůžeš,
a snad modliti se někdy za mne,
tím mně zde už málo spomůžeš.

5 — A kdy vzpomeneš snad přece sobě,
nechtěj dlouho se snem pohrávat; —
nech jen tiše dřímat mrtvé v hrobě,
těžko jest, je zase uspávat.

10 A stojím s rukou sepjatou
a chrvějícím rtěm,
v tom cizím světě hlud a chlad —
zde v teple jsem a domal

V širém poli pláně duté stálo,
po dlouhé zas době znovu květlo,
snad se o máji mu něco zdálo,
a že mladé zas, mu cos se spletlo.
5 Kolem vrabci štěbetali,
snad si z starce posměch dáli.

Nežli sen mé lásky barvy ztratí,
šedivými budou černé vlasy,
nežli znovu počnu zas se smáti,
10 budou třesoucími mladé hlasy —
pak už arci uličníky
nechci mít za protivníky.

Sbohem růže vonná, růže krásná,
královno mých drahých pomněnek,
sbohem chráme čistý, panno jasná,
kalichu mých zbožných myšlének.

5 Sbohem kolébko mých písní žhoucích,
já jsem zpěv svůj hlasný udusil,
aby srdce mrtvé v prsou dmoucích,
zbledlé děcko vzbudit nezkusil!

Z stromu žití svého prkna strojím,
klížím vlastními je slzami, —
já se mrtvých dětí příliš bojím,
rád bych už s tím děckem do jámy.

5 Ještě obrázky a víko schází,
přibijem ho srdce tlukoty, —
sbohem, sbohem! — mne už v ruce mrazí,
dobrou noc v tu věčnost soboty.

*Es ist so still und dunkel!
Verweht ist Blatt und Blüt',
der Stern ist knisternd zerstoben,
verklungen das Schwanenlied.*

H. Heine.

Měl bych se srdcem se vlastním
o svůj život poprat,
vždyť mne k smrti odsoudilo,
chystá na mne oprať.

5 Že jsem Ti Tvé mládí ukrad,
nejkrasší Tvou dobu,
že z mé lásky získalas jen,
že jsi blíže hrobu.

Es ist so still und dunkel,
Verweht ist Blatt und Blüt,
Der Stern ist kaisernd zerfallen,
Verlungen das Schwanenlied.
H. Heine

Když jsme si oustně o tom povídali,
že láska naše jde už na sklony,
tu jsme se zdvořilostí usmívali —
o moudrý čas! o blahé poklony!

5   A když jsem viděl, že Tvé slabé srdce
si v slze hledati chce úlevy,
tu vykouzlil nějaký divoký vtip
v tvář bledou lehounké zas úsměvy.

10   Divoké vtipy, hrůzní nepřátelé,
než jediný se ze rtů povyrve,
dřív pobarví se v krvi rozhněvané
a srdce střelnou ranou rozerve.

Anně do Hřbitovního kvítí

Mé myšlenkové milé děti
v té malé knize svátek veliký,
to rodinný svůj svátek světlí.
O děti, moje milé děti,
5 vy děti pýchy, zloby, rozumu,
vás připravuju ku oběti.
To lásce svojí ku oběti —
a láska nad pýchou a rozumem
juž vítězství své slavné světlí.

Anděle boží,

strážce můj,
musí teď na „Máj“ Jeník tvůj,
ke všemu dobrému mne vzbuzuj,
chtějí se opít, opatruj,
5 ať jsem tak živ, jak chce bůh můj,
přišli a řekli: „Následuj!“
Tělo, svět, ďábla přemáhám,
což na to hochům říci mám?
10 Na tvá vnuknutí pozor dám,
chtějí-li chlastat, já nechlastám.
A v tom svatém obcování,
mohu-li tak zvat chlastání,
ať setrvám do skonání
bez pivního maříkání;
15 po smrti pak v nebi věčně
chci tě věru líbat vděčně,
chválím boha ustavičně
ovšem, ovšem přerozličně.

*Amen, to jest: staň se
Tvým*

JaNda.

DODATKY K ELEGICKÝM HRÍČKÁM

Hrom první mrakem rachotil —
dej bouře, nebe milé,
a než zas přejdou palné dny,
slad' bouří líné chvíle.

5 Aj kdyby bouře mluvit též
ve zimních větrech směla,
toť by má prsa zlednělá
jen v zimě dýchat chtěla.

Zdá se mně, že rozerve má
prsa divá tíseň,
rád bych k svému ulevení
vpravil ji ve píseň.

5 Marně ale hledám slova,
marně ret můj doufá —
je mně, jako mládí bývá,
pro lásku když zoufá.

Hned to slunko hřeje,
hned zas studí mraky,
v žití našem tak to
vedem věru taky.

5 Mnozí lidé lehce
zapomenou bědy,
jenom slunko vidí,
když že nazpět hledí.

Blaze tomu, komu krev se
bujným kvapem nekvasí,
jeho žití postupuje
jak rok ve svém počasí.

- 5 Běda ale tomu, který
bujně mládí proskákal,
bez léta a bez podzimu
v náhlé zimě zaplakal.

První jarní ptáče zase
ve větvích si skáče,
nebe první jarní slzu
mladé zemi pláče.

- 5 I v mém srdci chudém, holém
první píseň skáče,
oko — nebes odlesk — první
slzu na ni pláče.

Mladouňké slunce zase poznovu
se učí na větvích si proskákat,
a bledé lidi, stěnou ováté
zas pod vysoké nebe vylákat.

- 5 A láká také srdce přežilá —
své nepřátely — ku hře se květem,
kdož nechtěl by se smířit se slunkem,
s tím hravým, milým, krásným dítětem?

DODATKY K LORETÁNSKÝM ZVONKŮM

Ve středu mrtvých chodeb
a nedaleko vchodu
je kytka zasazena —
ta přišla od východu.*

5 Co dítě sedával jsem
v poledním jejím stínu
a vsnil se ve Loreto
a palnou Palestinu.

V kapličce Loretánské
je tmavo jako v hrobu —
hrob boží tam vždy stával
o velkonoční dobu.

5 Nad hrobem v lesklém zlatě
lamp sterý kmit si skákal —
a já jsem v tmavém koutě
si nad Ježíškem zplakal.

* Na dvoře Loretánského chrámu v Praze je kaple vystavena dle vzoru kapličky v katedráli italského města Loreta. Tuto kapličku („santa casa di Loreto“ či „dům panny Marie“) dle legendy prý andělé do Loreta přenesli.

Na stěnách tiché kaple
jsou andílkové malí,
ti při hrách mých jak děti
si se mnou povídali.

5 Však povždy andílkové
se náhle odmlčeli,
když Loretánské zvonky
svou táhlou píseň pěly.

Teď Loretánské zvonky
večerní ave zvoní
a tón za tónem splývá,
jak když se slzy roní.

5 Dřív s Loretánské věže
i jiné písně zněly,
však zvonky sestárly už
a plakat zapomněly.

V klášterní mrtvé věži
zahoukla tichá sova,
a Loretánské zvonky
půlnoční mluví slova.

5 Mluví je v klášter němý,
zašeptnou v okna tichá
a divná slova slyší
to svadlé srdce mnicha.

DODATKY K CYKLU Z KRAJE

Popohání volky svoje

Popohání volky svoje
stále k rychlejšímu kroku;
sotva že mu ruka stačí,
jak je bičem pošlehává:
5 spřež však volně kráčí dále.

„Ale, ale volouškové,
styděl bych se, vždyť se zdá pak,
že nemáte ani srdce!
Vždyť přec víte, že mám holku,
10 a že scházíme se tajně
jenom jednou za den celý
na chvílku jen u studánky —
ach ta chvílka, jak je sladká!
Nepospíšíte-li sobě,
15 nezastihneme jí více.
Styděl bych se, vždyť se zdá pak,
že nemáte ani srdce!“

Jak to přijde

„Jak to přijde, stromku bílý,
žes tak malý a tak mladý
a už tolik neseš květů?“

5 „„Jak to přijde, děvče milé,
žes tak malá a tak mladá
a už tolik cítíš lásky?““

DODATKY K CYKLU Z MĚLNICKÉ SKÁLY

Jen pijte vodu řidounkou
a jezte z fíků růžence
a zazpívejte hláskem svým,
až zahanbíte kleštěnce.

5 A listy z fíků schovejte,
vždyť dají šat vám svátečný
a skryjou hanbu každého,
že před světem je bezpečný.

10 Však révový ten jasný list
čarovná jasnost prorývá,
nechtějte k šatu si ho brát —
zbytečně hanbu odkrývá!

Ve víně leží pravda prý,
my tomu víru dáme,
a rychle, hoši, víno sem —
my si ji vyhledáme!

5 Ach, nežli prozkoumáme vše,
jak je ta cesta dlouhá!
Však že by byla trnitá,
to věru lež je pouhá!

Ach v životě bol největší,
že život jen tak krátký,
čtvrt z něho spaní uběře,
čtvrt maše hloupé zmatky!

- 5 Čtvrt obětovat musíme
zas kvůli živobytí —
ach běda nám, tak krátký čas
že nám jen zbývá k pití!

Co se ti lidé namluví,
ti hloupí, hloupí lidé,
že sotva jednou za rok mha
mně z mozku mého vyjde.

- 5 Aj kdybych se chtěl omlouvat,
jak malou pak má vina!
Já piju ovšem, piju dost,
však jenom dobrá vína!

Nechť rozmrzelý člověk se
ve lázních senních koupá,
a vody klamně léčivé
nechť pije chasa skoupá —

- 5 my zdraví jsme a někdy jen
nám jazyk ochuraví,
však krátkou koupel z vína jen —
a jazyk je zas zdravý!

Koho ještě něco
v tomto světě hněte,
pij jen víno, víno,
všechnu starost zhněte.

DODATKY K LÍSTKŮM „HŘBITOVNÍHO KVÍTÍ“.

Půlnoční čas a oknem měsíc plný
zář smutnou, bledou na mé lože stele,
teď pošinul se výš a světlo věsí
na obraz, jenž vzpomíná na přítele.

5   Jak divný čas, když půlnoc blíž se plíží,
jak divná měsíce půlnoční záře,
ba jak by oživila němý obraz
a oživila dávno mrtvé tváře!

10   Ba oživila — což mne zrak můj klame?
či od stěny se obraz odlupuje?
Už roste výš a v stěnu stíny hází —
v radostném spěchu k loži sestupuje. —

15   Teď rozstřel rubáš, na rubáš si sednul,
by podušky mé bílé nepokazil,
hnát holý schoval v rukavičku hladkou,
by estetický cit můj neurazil.

20   Myšlének prázdný důlek na mne hledí,
tvář vpadlá v humoru jak divém zívá,
a lebka, kryta vlasem mrtvě černým,
jak v pozdravení bezvládně se kývá.

„Dnes konečně mne z hrobu vykopali,
v němž sedm dlouhých let jsem tiše ležel,
a jak jsem pochvíli měl o půlnoci,
hned, příteli, jsem zase k tobě běžel.“

25   A nato divným šeptem vypravuje,
že leží s jinými teď ve kostnici,
a jak těch sedm let mu mile ušlo,
jak klidně spal podzemní ve světnici;

30 jak láska pomalu ho umořila,
jak dlouho stála smrt na rozehraní,
a nikde skok — dřív bolest lásky náhlá,
pak přepomalé, bídné umírání.

35 „Mlč! — Ustaň! — Ach mé choré, bídné srdce,
zdaž bys je slovem z prsou nevystrašil!“
Však kde můj přítel? — Což s měsícem zašel?
Snad vzkřiknutím jsem ho svým nezaplašil?

Ze života VII.

Divné šepty slyším v sadě,
květy zživnou na záhonu,
klaní se a mluví moudře,
dvorně jako ve salonu.

5 Pivoňka co gardedáma
praví, že už ctivosti není
a že Sodoma ta celá
pochází jen od líčení.

10 Co prý nyní holky barev
naplácají na své tváře!
Jen když žaludek je zdravý,
přijde sama zdraví záře.

15 A když moudře domluvila,
zadrímala si trochu v chladu,
načež karafiát švihlý
přivedl řeč na pomádu.

20 Tulipánek přisvědčoval
lístky svými rohatými,
řka, že těžko tulipánům,
aby byly strakatými.

Co se hnojů namíchají
nebozí ti zahradníci,
aby trochu pestrých barev
dali tulipánské líci!

25 Slavík s větve vypravuje,
kdeže v zimních dobách býval,
že sic leckde jinak jedl,
však že všudy stejně zpíval.

30 Růže mlčí, jenom šeptem
moudře zašpetá si leckdy,

hned jí tulipánek svědčí:

„Ano, slečno, jenže někdy —!“

Ze života VIII.

Co bys ty, slečno, dělala
v těch chvílích, kdy tě
všechno opouští?
Když tě nikdo nevidí,
když tě nikdo nevnímá,
když tě nikdo nemiluje?

A když mouže domluvíš,
zadíváš se trochu v chladu,
něco káráš si švihly
přívětí, že na poměru

Tulipánek přivěšoval
lásky svými rohatými,
taky se tělo tulipánem,
aby byly strakatými.

Co se hnojí náměškou
nebož ti zahradáci,
aby trochu pestřejší barev
dali tulipánům těm.

Šťavík a výze vpravuje,
když v zimních dobách býval,
že se ještě jinak jevil,
však že vždy stejně kvíval.

Máže tělo jenom tepem
mouže zapořít si ledy.

Když své oči někdo zavřel,
s nímž jsme žili v mládí době,
zdá se nám, jak srdce kus by
s ním si uleh v mrtvém hrobě.

5   Když pak zemřel vychladlého
pozdějšího soudruh žití,
počítáme, litujeme,
čím moh ještě světu býti.

10   S tebou však jak by mé srdce
celé ve hrob chladný kladli,
jak vše naděje by světa
zároveň už s tebou zvadly.

Ze života X.

Což je sněhu čerstvá bělost,
což je perel barva stkvělá
proti zoubkům tvým, z nichž každý
se jak jasný démant bělá.

5 Z nichž se každý bělá jako
zkrystalisované zdraví —
ach jakž asi žaloudek tvůj,
krásné děvče, dobře tráví!

Ze života XII.

Nahé je to moje srdce
jak neopeřené ptáče,
každý může vidět, poznat,
směje-li se nebo pláče.

5 Červené je moje srdce,
červené jak panna v tváři —
rozložilať se v něm láska,
k lidstvu láska se svou září.

Z Písní o srdci

Ach jakž by srdce naše nezmoudřilo,
když svět v ně tolik vlívá moudrosti,
a každý přítel, láska, každý známý
z něj částku hlouposti zas vyhostí.

5   A když už nejvíc blahé moudrosti
se v srdce shlukne,
buď zponenáhla pak se umoří,
buď náhle pukne.

L á s k a r ů ž e

Po lásce už zastesklo se růži:
„Přijď, o slunko, ohnivý můj muži,
přijď, o přijď, a dej mně políbení,
bez lásky v tom světě žítí není.“

5 Vyslyšelo slunko, sklonilo se,
dotknulo se keře zlatou září,
dotknutím už poupě rozvilo se,
zčervenalo jako panna v tváři.

10 Políbilo po prvé —
růže jak by z krve,
políbilo druhykrát —
počala už barvou hrát —
líbalo a líbalo —
na smrt se už dívalo.
15 Zavolalo větríček,
přišel květů hrobníček,
řeklo mu, kde růže chorá květe,
pohrobil ji někde v širém světě.

Růžičky vy světlé,
rcete pravdu zdali:
kam krev s kříže na zem kápła;
že jste vykvétaly?

- 5 „Odpověď svou každá
po korunce nosí:
s úsvitem přijď a pak ptej se
slzavé té rosy.“

To velké staré slunce
tam v horách zachází,
ba prý už dávno zašlo,
teď se jen obráží.

5 Hledíme klidně na něj
a nic nám neschází,
jen zbytek staré lásky
nám ještě překáží.

Na tvých ňadrech bílých, chladných
bílá růže spala,
ach což jsem tě zdarma prosil,
abys mně ji dala.

5 Počkej jen, až hlínu hodíš
na mé tělo zchladlé,
třeba bys ji ráda vtiskla
do mé ruky zvadlé.

Tak mlada byla

Tak mlada byla, šestnáct let —
až mně jí bylo líto!
však jakýs vnitřní hlas mi děl:
„Jen neodpouštěj jí to!“

5 Je hezka, přijde jiný hned,
a bude hřích mít z toho,
a sjímat hříchy blížních svých —
to v nebi platí mnoho!

Z divokých lásek

Třeba stal se obětí!

Kdy děvče zemře mladistvé,
dřív než má blaha z lásky své,
dřív nežli mohla v objetí
se státi muže obětí,
5 že nemá v hrobě pokoje,
toť přece vůbec známo je!

Ven musí z hrobu k půlnoci,
a hochu není pomoci,
ret jeho vadne, uvadne,
10 krev jeho chladne, vychladne —
a čímž vrahům peklo je,
to také vůbec známo je!

Ach je-li někde některá,
jíž v srdci ke mně láska hrá,
15 a dbá-li svého spasení,
ať nelení — ať nelení!
já — třeba stal se obětí —
jsem doma od dvou do třetí!

Větrík duje slabě, že ni lístkem
lehkým štíhlým k tanci nezatočí,
že by sotva usušiti mohl
slzou porosené dětské oči.

5   A přec slyšet na hřbitově mrtvém
přepodivný šepot, divné vání,
jak by polodušený smích chtěl už
vypuknout ve hlasité chechtání.

10   Mrtví se tam nejspíš z dlouhé chvíle
ve minulost vlastní pohroužili,
diví se a zkoumají teď ostře,
k čemu vlastně, právě tak proč žili.

15   A ta přehraná už komedie
k homérickému je nutí smíchu,
že se hlínou derou zvuky teskné —
divoký smích ve hřbitovním tichu.

Hej vyskoč, hochu s tváří špinavou,
rozevři jiskrnatý ten svůj hled,
zavejskni sobě směle v krásný svět,
hej vyskoč, poskoč bosou nožkou svou!

5   Jak mnohý hošík s tváří umytou
by chtěl zde na ulici s tebou dlít,
za vlastní uličnictví bývat bit —
hej vyskoč, poskoč bosou nožkou svou!

10   Zavejskni, kluku, plných ze prsou
a dokaž jim, že svoboden tvůj dech,
a nedomřivcům dvorný šepot nech —
hej vyskoč, poskoč bosou nožkou svou!

15   Zajiskři velkou oka panenkou,
tvůj zrak ti žhavý purpur nespálí
a zlatá livrej nikdy nezkalí —
hej vyskoč, poskoč bosou nožkou svou!

OHLASY ORIENTÁLNÍCH PÍSNÍ

Řekly sobě růže kdysi,
že své vůně pozбудou,
slavíky že rozněcovat
vůní k zpěvu nebudou.

5 Řekli sobě slavíkové,
že už zpěvu pozбудou,
že se růžím nikdy více
zpěvem kořit nebudou.

10 Minul den a smutek v oku
na sebe se dívali,
minul den — než přišel druhý,
slavíci zas zpívali.

15 Zpívali tak čarokrásně,
až ty růže zplesaly,
a ti pěvci vůní zpítí
s větví k růžím sklesali!

Jako víchr palmé Sahary,
tak tvá láska, drahá má,
já jak poutník před mím putuju
k městu lásky, drahá má.

5   Zasáhnul mne víchr žíznivý
         na mé pouti, drahá má,
skryl jsem obličej svůj na zemi
         k ochraně své, drahá má.

10   Může být, že víchr tělo mé
         v kostru spálí, drahá má,
a zas písek jednou odvěje
         z bílých kostí, drahá má.

15   Budou v cestě bílé kosti stát,
         v cestě k tobě, drahá má,
k výstraze až budou putovat
         jiní k tobě, drahá má!

Půjč mi svoje srdce malé,
Selmo malá,
splatím ti je srdcem větším,
Selmo malá.
Musí to být srdce velké,
Selmo malá,
v němž se láska k tobě vešla
a tvá sláva.

V tvém vlasu noc je ukryta
a v oku noc i hvězdic zář,
den bílý je tvá jasná tvář,
zář slunce tělem rozlita. —

5 Když lidem slunce zářívá,
vytoužím z tvých si očí noc,
a když zas tmy přichází moc,
zář těla sluncem zářívá.

Všude, všude pronásleduje mne
milý obraz tvůj,
ba i v písni slavíka zní jemně
milý obraz tvůj.
Slavíci se naučili zpívat
milý obraz tvůj
a já všude slyším teď zaznívat
milý obraz tvůj.
5 Slyším, i když slavíka tu není,
milý obraz tvůj,
slyším, vidím ve bdění i snění
milý obraz tvůj.

Do chrámu lásky naší zavřen vchod
i všemu pokrevenství,
zdaž porozuměl by tu hloupý
krásnému náboženství.

5 Vždyť máme svaté svoje obřady,
jimž nikdo nerozumí,
a písmo svaté, moudře zřízené,
jež nikdo číst neumí!

Nekárej mne, že má hlava
na zem holou sobě stele,
nemám nic, vždyť musel dát jsem
žebrákům své jmění celé.

5 Nekárej mne z rozplýtvání,
naučilas mne mu sama,
když jsi řekla, že tvůj půvab
společným je mezi náma.

10 Nekárej mne sama chuda,
vždyť jsi celou lásku vzala,
abys svému žebrákovi,
abys mně tu lásku dala.

MNICH

Zlomky z větší lyrické básně

Tma jak v hrobě, v němžto u vidění
polomrtvý dlí ve strašném snění.
A jak za živa pohrobenému
myšlénka jen jedna hrobem svítá,
5 živ že posud, vlastní život jemu
že však přezoufalý konec splítá,
tak zde v chodbě dlouhé, mrtvé, tmavé
jediné lampičky světlo hravé,
pod křížem lampičky na znamení,
10 že zde živí lidé pohrobeni.
Někdy prskne, někdy vzplápolá,
vrhne větší jasnost dokola,
zatřese se a pak tiše zase stojí,
jak když myšlénka se sama sebe bojí.

Což vzdychá tma to, vzdychá stín to černý?
Či vzdychly zhluboka tak mrtvé stěny? —
Zavanul vzdech zde — avšak bez ozvěny! —
Kdož mrtvé tmy té je zde soudruh věrný?

5 Snad u okna tam, malém ve výklenku
tma zhoustla v tichou, němou postavu,
mrtvější, tišší mrtvou nad myšlénku?
Snad tmy to druh se oknem v šero dívá,
v němž světla zárod, v světle hrob mu zívá!

10 Aj mnich to tam! — Šat tmavý přes hlavu,
tak tiše zde a nepohnutě stojí,
jak když se dítě ve tmě pohnout bojí!

A zase vzdech — nuž přistoupíme blíže —
Jak? Šepot také? — Mluvíš sám snad s sebou?
15 Či mluví, mnichu, zašlé mládí s tebou,
či zkamenělých bolů skalná tíže?
Snad modlíš se? Snad nad osudem reptáš?
Ty dovolíš nám — vždyť těch světských bolů
všem dáno dost a můžem cítit spolu —
20 dovolíš zvědět, co těm stěnám šeptáš!

Myšlénko boha, velká, vznešená,
tak pyšná jako hrdých Gotův chrámy —
a přece zdí a sloupem sevřená
a jenom sklem zde světlo mezi námi!
5 Aj uzavřít tu boha myšlénku
nemůže chrám — to srdce jenom může! —
A srdce naše, prsou zpěvná růže,
tím chrámem roste vzhůru k výklenku —
a nesmí ven — tam může zahynout,
10 a myšlénkou a láskou rozplynout! —
Myšlénko boha, růže jsi ty vonná,
jsi kadidlo, jež mžikem zahoří,
opojnou vůní rozum pokoří —
a se zápalem zase mžikem skoná.
15 Myšlénko boha, čarovný jsi zvuk,
jenž srdce zbožných dětí rozchvěje,
že jeho mladý, rozohněný tluk
se ve bojovnou píseň rozpěje,
že pod práporem bratry zkrváceným
20 pro víru svou boj v klidné kraje nese,
a pak se jako dítě bíděně třese,
že dalo bídu bratrům obráceným.

Mně bylo nebe modrý z stříbra zvon,
v něm naše země — srdce železné,
a zdálo se mně, jeho vášný tón
že sezvání lid ku mši vítězná.
5 Jak rád jsem snům těm krásným uvěřil!
Když někdy silněji zvon udeřil,
tu slyšel jsem ve jeho mocném hlasu
hlas mocný velkých mužů velkých časů.
Čas velký vytvoří si velké muže,
10 již zase lidstvu cestu vyměří
a ve zvon dějův mocně udeří,
že pro věky se rozezvučet může.
Však kolikrát se ještě lidstvo změní,
jak dlouhé ještě ku mši sezvánění!
15 Jak dlouho ještě, než se zaradujem,
že sobě sama sebe obětujem!
Jak dlouho ještě až k té svaté době,
že konat budem z lásky k samým sobě!

Až každý sílu svou, své meze znaje
20 soběctví pozná smysl krásný, vyšší,
a bratry hájit bude sebe háje;
až nadvlády se zimniční chtíč ztiší
a každý tak jen konat sobě volí,
že bratrům nedá, co jej sama bolí:
25 pak rozvine se žitím nová páska,
a lidstvo před sebou se ukloní,
a vposled stříbrný zvon zazvoní
a půjdem na mši — mši tu nazvem *láska!*

O noci bezsenných sžíravá moc! —
I mně den nocí, peklem byla noc.
Proč bych byl nevykoupil sama sebe,
vždyť každý vykoupí se smrtí sám,
5 proč bych si neodevřel smrti chrám
a chrámem cestu v nové zase nebe?
Proč bych si nezakoupil doby klidné,
když k tomu v rukou svých mám všechnu moc?
Jen smrti myšlénka nás v duši mrazí,
10 ostatně cítíš rád, jak krev ti stydne,
a jedna noc, ta věčná noc,
ta všechny noci zkaží.

Komu hlava mládím osloněná,
komu mladá šíje neskloněná,
kdo se posud směle těšit může
z budoucích svých vymyšlených světů,
5 komu v prsou ohnivá ta růže
nezklamaných posud nadějí snad zkvítá —
aj ten z chudých lístků, drobných květů
bohatý si věnec blaha splítá.
Čí však hlava bolem zšedivěla,
10 a čí šíje mládí zapomněla,
sotva že se ještě sehne,
když mu květy nejbujnější,
nejrudější, nejkrásnější
podáš novou pro radost —
15 ku kořínkům nechť si lehne,
kdo těch květů má už dost.

Co jest to smrt? — Ach kdož to asi poví,
jaký to život smrtí nastane!
Nechť jakýkoli, přec to život nový,
po přešlém sotva slza ukane!
5 Snad počne život smrtí teprve? —
My sotva volat budem zašlou dobu!
Náš život jest jen stálé umírání,
jsme nadhrobkem na budoucím svém hrobu,
10 stojíme kratší nebo delší dobu,
den každý část si žití pourve,
a koho umdlelo už přece stání,
nuž — padni měkce vlastní do krve!

Kdo pocítil už samovraždy choutku,
kdo v lásce zřel k té krásné svůdnici,
a zaslech hlas ten její zvonící:
„Odvrhni život — pryč tu dětskou loutku“ —;
5 kdo líbal už ty její bledé líce,
kdo tonul v oku jejím chladně krásném,
kdo opojný dech její ssál v své plíce
a tiskna krásnou její podobu
s ní radil se o sňatku způsobu;
10 kdo roztrh pouta vše pro její lásku
a ve snech tisknul prsten svatební
jak ocel lesknoucí a chladící
ku prsoum svým co nerozpojnou pásku —
kdo před oltářem s ní už pokleknul:
15 což platno tomu, zas že odřeknul
se ženy té nad spásu v nadíci! —
vždyť mrtev již bez slávy pohřební,
on mrtev, dožilť volnou žití dobu
a je jen nadhrobkem na vlastním hrobu;
20 on přežil život jeden, život druhý
mu nedá blaha, dá jen zápas tuhý,
to modro nebes má proň roušku šedou,
on vstává, lehá s nevěstou svou bledou,
a co mu vypučí snad květů znovu,
25 vypučí truchložlutě z jeho rovu!

Mrtvé ticho zas se rozložilo,
jak by za zděmi zde v tělech živých
jenom něco mrtvých srdcí žilo.
Ticho v chodbách, že se sluch i klame,
5 že mní slyšet děsící jej hlasy,
připomínající vzdechy známé,
mluvící o chvílích bolně tklivých,
budící zas staré, teskné časy.
Jenom chvilkou slabý ruch dán tichu,
10 když zde prasknou vetché rámce staré,
na nichž podobizny mrtvých mnichů
halí se už v časův barvy charé.
Praskáť v nitru dřev těch ovětšelych,
jak by postavy ty tváří zkamenělých
15 netrpělivém, posledním ve hnutí
přály sestoupit si s výší smělých
dojít konečného zapomenutí.

Zaduněly rány v staré, tmavé věži,
každá mocně v tichý klášter zapadla,
mrtvou chodbou letí, dál a dále běží,
budit srdce, jež už dávno uvadla.

- 5 Okna zadrnčí a v matném polosnění
srdce v prsou stísněných se zaraduje,
že to zvonův věčně bdících zvučné chvění
zase další pokrok časův zazvěstuje.
Každou hodinou a každou minutou
10 kráčí blíže smír už s palmou svou,
vzpomínka však děsná prsa dusí,
že to srdce ještě dosti zkusí,
než se s poslední svou sejde minutou.

MALINKÉ LUIZE

1

Ach bože, bože, dívčinky,
vždyť srdce není kámen! —
dvě znám já milé sestřinky
a jsem už celý zmámen.

5 Já včera spatřil Aninku
a věrnost jsem jí slíbil,
a dnes? — dnes vidím Luizinku
a vidím, že jsem chybil.

2

To mladé krásné oko
tak hloupě na svět hledí,
že je v něm mnoho lidí
a ti že mnoho vědí;

5 a na dnu oka duše
už strachem sotva dýše,
že v čistou blánku oka
svět zlou svou moudrost píše.

3

To oko krásné, hloupé,
ty rtíky ještě skoupé,
ty tváře sametové,
nedávno zoubky nové,

5 ty všechny maličkosti
jsou velkými vinníky, —
nás velké moudré mění
ve hloupé trpaslíky.

5

Tvé velké černé oko,
 tvůj hustý tmavý vlas,
 a růžová tvá ústa,
 a mámivý tvůj hlas;

5

to lilje šepotání
 se změnilo v tvůj hlas:
 „Až budeš moct se ženit,
 pak přijď, můj hochu, zas!“

6

Tvé velké černé oko,
 tvůj hlas mne odehnal,
 a hrdě vztýčím hlavu,
 a hrdě kráčím dál.

5

A přece krok můj váhá
 a hledím dokola,
 zdaž velké černé oko
 mne nazpět nevolá.

FIALINKY

Jako první hocha snové,
jako první pršky rána,
jako první lásky chvíle
kvetou jarní fialinky,
5 tichých luhů první dech.

Kvetou tichounce, tak tiše,
nevědí o vlastní kráse,
nevědí o všem tom blahu,
jaké budí v srdci mdlém.

10 Upomínka na to jaro,
na ty první fialinky
a na jejich dech planoucí
sprovází nás letem parným,
sprovází, když listy žloutnou,
15 i když sníh už poletuje,
právě jak ta upomínka
ach — na první lásky sen.

V svět osněžili jste sních jak oknem v jizbu,
 snad vynese vás divý vítr zase,
 a jak ty sněžné hvězdy rozpustí se v kalu,
 snad utonete v živé bídy žalu.

5 Jen tulte se, hvězdičky malé, k sobě,
 snad první dech té živé skutečnosti
 rozpráší, rozvěje vás v krátké době,
 jen tulte se, ach tulte se jen k sobě!

10 Zakrátko již snad větev po větvičce
 urvána požene se do tmy čiré,
 zdaž zahyne kdes v světa poušti širé,
 zdaž ujme některá se v zemi širé!?

15 Můž být, že čekají vás šťastné losy —
 však tulte se, ach tulte se jen k sobě,
 teď ještě mladost vám ve srdcích květe,
 a lásky je tak málo v širém světě!

NA TOM PRAŽSKÉM MOSTĚ

Na tom pražském mostě
mnoho svatých stojí, —
často po něm chodím
trýzeň v duši svojí.

5 A pode mnou šumí
vody Vltaviny —,
v duši záměr válčí
velké, těžké viny!

Tajemná vod bráno,
10 k tobě cesta vratká —
a za tebou velká
tajemná pohádka. —

Však tu Krista Pána
rámě rozepjaté,
15 tu zas matky Boží
chrání líce svaté.

A v útrokách tichne
bouře vášní divá, —
20 má duše se modlí
a mé srdce zpívá.

Však až na železný
most se změní žití —
Bože, zdaž i tenkrát
tvá mě zář osvítí? —

BÁSNĚ SUBJEKTIVNÍ

Moudří páni vytýkají,
že jsme příliš subjektivní,
vzorem že jsou pěvci *dávní*,
ti že byli objektivní.

5 Inu ovšem, ty můj bože,
kdo jak dítě na svět troubí,
neví ovšem, že se světy
v jeho vlastním nitru sroubí.

10 Příkladujte k vzorům dávným
lineály jako klacky,
budte vzorní, objektivně
pějte historické facky!

15 Nám však nechte subjektivní,
nevzornou a hloupou píseň,
vždyť my také necháváme
na pokoji vaši plíseň! —

Já povrhnu salonem,
kde bídák marně zvoní,
a smí-li vejít, u dveří
hned se mu otrok kloní.

5 U dveří otrok — dále však
zas ty se k zemi shýbej
a jemnostpaní nadšeně
zdaleka ruce líbej.

10 Před každým měj zde úctu zvlášť,
neb každý je zde něco,
ten první umí dobře jíst,
druhý prý viděl lecco;

třetímu „básník“ spílají,
neb umí verše dělat,
15 a čtvrtý slaven pro svůj chov
racionálních selat;

a pátá k vzácné zábavě
uměle písňě vřeští,
jak by ji brali na nože,
20 neb štípli leckdy kleští.

Zde podle peněz, náhody
se „výtečnost“ tvá měří,
musíš-li v místa poslední,
neb smíš-li blíže k dceři.

25 Hoj sláva mojí hospůdce,
kde vstupních lístků není
a skvostný pán i otrapa
kde jsme si všichni stejní.

TEREZII MARIÍ MACHÁČKOVÉ

O celé milování!

Novými slunci rozleskne se nebes stan,
když palný vesmír zrodí nové, živé světy —
a národu když mému nový život dán,
též dány národu jsou mému nové květy!
5 Hle vedle mladých prací údělu —
když hlavy naše nadšenost rozhrála,
by také srdce naše pookřála —
dán průvod nám dvou skvoucích andělů:
dvě v jedné hodině se zrodily nám děvy,
10 dvě? či jedna to? — zrak náš to dlouho neví!

Dvě jsou to hvězdy, z nichž když jedna zmizí,
svět celý zdá se druhé hvězdě cizí,
dvě jezera to bájná vedle sebe,
z nichž v každém zrcadlí se celé české nebe,
15 dvě krásné myšlenky, dvě rosy krůpěje,
dvě ranní písně z hrdla skřivánkova, —
a každá zase v sobě celé jaro chová,
a z každé z nich tě svět zas celý ověje,
a každá, sestrou sama sobě v druhé postavě,
20 tě blahem může roznítit ku lidstva oslavě!

Dvě v jedné hodině se zrodily nám děvy —
dvě? či jedna to? — to zrak můj dlouho neví,
a srdce dlouho tuší, až ret bledna
v bojácném zapěl sobě šepotání:
25 Jste obě stejny — ach však jsi Ty jedna
mně milejší *o celé milování!*

Seguidilly k Tobě

Nediv se, že ret můj Tobě
jenom kratičké tak písňě pĕje!
Vždyť se celá mocná země,
když jí přijde lásky jaro,
5 v drobné jenom kvĕty rozechvěje!

Již nedivím se hudcovĕ
té mysli roztouženĕ,
jež, když se písňě svĕtem rozletí,
tĕž hudce za písňemi ve svĕt šířý ŷene.
5 Vždyť když jsem někdy o Tobĕ
zde složil píseň sobĕ,
a píseň k Tobĕ letĕla,
hned chtĕl jsem za mí k Tobĕ!

Když jsi chtĕla kvĕtinou nejkrasší
obdariti mne, o moje nebe,
proč jsi místo krásné ovšem růže
neutrhla rádĕj samu sebe?

Víš-li, k čemu je vše kvítí,
na něž slunce v lásce svítí,
k čemu nejkrásnější kvĕt,
jaký posud stvořil svĕt —
5 víš-li, k čemu je Tvůj ret?

Na Tvém rtíku sto je růží,
ve Tvém oku sto je fial,
na Tvém čele skví se lilje máje —
jaké asi na dnu Tvoji duše
5 kvetou krásné, požehnané ráje!

Místo aby proudem
šířila se světem,
smí má láska se jen
perlit jako rosa;
5 jak ta smutná rosa,
která má jen síly,
pokud na ni nezří
zrádný den ten bílý.

Dny Tvoje letí po cestách
jak lehké, zpěvné ptáče,
jež po horách a dolinách
tak volně, volně skáče.
5 Já přeju volnost každému,
jen Tobě ne, — ne Tobě!
Tvé dny, ta blahá ptáčata,
bych věčně poutal k sobě!

Nemám spaní, nemám snění,
moje noc je palné bdění,
a když někdy sen přiskočí,

5   vzbudí mne jen křídlem svým
a zas v bdělou dál odskočí.

Tolik blaha v jedné je vzpomínce,
tolik rájů v lásky vzpomínání,
že by samém ve zapomenutí
bylo nejhrůznější potrestání.

5   Mně zdá se, že nás v dálce Tvá
spojuje bílá ruka,
jež v dlouhých nocích bezsenných
přikrývá srdce muka.
Ta ruka je tak průhledna,
že vidím srdce Tvoje,
a srdce je tak průhledné,
že zřím v něm žití svoje.

5   Divno, že za doby plné mužné síly
ztratil jsem tak náhle všechnu dávnou píli,
zadumání že má pro mne božskou vnaďu;
do páchnoucí trávy v samotě se kladu,
do zlatého slunka blaženě se dívám
a sluněčku svému krátké písňě zpívám.

To bylo smutnosmutné vzpomínání
a smutnosmutná, dlouhá pro mne noc!

Po nábřeží jsem chodil bled a tich,
mé oko klížil chladný, ostrý sníh: —
5 nejkrásnější to měla býti pro mne noc,
v ní vrcholiti mělo moje žití celé,
v ní měly oživit se sny mé smělé, —
a z všeho blaha mám jen truchlé vzpomínání
a před sebou tu truchlou, dlouhou noc.

10 Pode mnou dřímá zmrzlá řeka němá,
nade mnou visí nebe mráкотné, —
a v srdci zůří bol, že svět ho šířý nemá:
kol mne se povoz za povozem kmitá,
tam uvnitř vozu snad se nádej splítá,
15 tam uvnitř srdéčko snad blahem skáče —
a anděl můj, ach — anděl můj snad pláče!

Má mysl rychle sobě obraz složí,
a duch můj zří Tě chorou dlít na loži.
Dnes po prvé měl mladosti Tvé květ
20 zazářit v lesklý, bájuplný svět,
v ten svět, ježž Tvoje nezkušené oko
si staví vysoko, až převysoko,
v ten svět, jenž líčil se Ti jako ráj,
jak věčně stálé jaro, věčný máj!
25 Ach svět ten není krásný jak Tvůj sen —
Ty však to nevíš, želiš první ten svůj den,
a na tváři máš úsměch přece místo lkání, —
však znám ten úsměch, je v něm *odříkání!*

A dále fantasii truchlou nesu:
30 Tvá sestra milá hotova již k plesu,
šperk, květy, šatů bohatost
zvýšuje mládí zářící jí skvost —

však v oku jejím slza slzu klame;
vždyť všichni s Tebou cítí Tvoje tísně
35 a všichni vědí: radosti již výhost dalas,
svou první radost smutně pochovalas.
A slzy Tvoje, tajně plakané,
ty slzy jsou jim bílé perly samé,
40 a vzdechy Tvoje jsou jim truchlé písně,
byť třeba tajůtajně utkané!

To je ach smutnosmutné vzpomínání
a smutnosmutná, dlouhá pro mne noc!
Pode mnou dřímá zmrzlá řeka němá,
nade mnou visí nebe mráкотné —
45 a v srdci zůří bol, že svět ho širý nemá:
kol mne se povoz za povozem kmitá,
tam uvnitř vozu snad se nádej splítá,
tam uvnitř srdéčko snad blahem skáče —
a anděl můj, ach — anděl můj teď pláče!

13. května

Májový vzešel bílý den —
o požehnané ráno,
v němž srdci mému nový máj
a nové nebe dáno;
5 v němž ruku k prsoum tiskl jsem,
by srdce tišší bylo,
a smělou, pyšnou písní svou
mne světu nezradilo!

Já viděl v tváři Tvoji bol
a slzu ve Tvém oku —
a byl jsem mužně odhodlán
k nejsmělejšímu kroku!
5 A když jsem zase pomyslíl,
co bol ten jevil *skrytě*,
byl bych se věru rozplakal
jak blahé, blahé dítě!

Jdi — jdi, mé drahé děvčátko,
a ulev svému tělu,
pusť slunce v svoje srdéčko
a klad' si rosu k čelu!
5 To hříšné město, Praha ta
ztýrala duši drahou,
jdi — ať zví Praha, bez Tebe
že není *krásnou* Prahou.

A až se vrátíš nazpět zas,
mé drahé, milé dítko,
přines mně s sebou jediné
a skromné z lučin kvítko.
5 Kvítečko, které se Ti z všech
nejtužněj zalíbilo
a nad nímž srdce nejprudčej
u vzpomínání bilo.

CYKLUS MILOSTNÝCH PÍSNÍ

(Verše z Týdnu v tichém domě)

1
Tys jako horská krajina,
jak její mladý, jarní čas!
2 Tvůj vlas jak tmavý, bájný les,
tvůj zrak jak živých bystrin ples,
5 po rtech a lících samý květ
a rozsetý slavíkův hlas;
jsi pro sebe již celý svět,
jsi jako horská krajina,
hned mračná, hned zas jasná,
10 jsi jako horská krajina
jen pro poetu krásná!

O rci mně, zdaž pro píseň mou
máš ozvěnu Ty vděčnou,
či zdaž jak horská krajina
15 máš v prsou skálu věčnou!?

Tvá tmavá pleť, Tvůj tmavý vlas
rozsily v dny mé dumný sen,
Tvůj žárný zrak, Tvůj mladý hlas
z mých nocí činí palný den.

5 O moje slunko tmavé!
Rci, zdaž chceš býti v nočních tmách
mé světlo jasně žhavé?

O měsíčku můj černý!
Rci, zdaž chceš býti v žárných dnech
10 můj klidný soudruh věrný?

Ač nevíš nic o lásce mé,
přec žiju v trapném zdání,
že hrdě mne se vzdaluješ
v zlém, zlém ach pohrdání.

5   Že mysl lednou odpověď
vepsala Tvému čelu, —
ach nečiň tak: Ty patříš mně,
jak srdce patří tělu.

10   Ty patříš mně jak stromu květ,
jak zemi patří nebe, —
chci žít, chci pyšně, šťastně žít,
a dostat *musím* Tebe!

Což střelná rána do srdce,
což na tom, hned-li zajdu!
Leč — vím, že v srdci zhynulém
též Tebe mrtvu najdu.

5 Což o bolestný okamžik
a o tu cestu temnou!
Leč — ze srdce mně nemůžeš
a musila bys se mnou!

MUSE

Muso!

že už každý, kdo jen zpívá,
podle cechovního zvyku,
mež se do svého dá křiku,
5 tebe, stará mūro, vzývá,
nechci též být mezdvořilým
a již tebe, dūro, vzývám,
veršem krásným, hladkým, čistým
. . . . . již rozplývám.

DODATKY KE KNIZE VERŠŮ
ČASOVÝCH A PŘÍLEŽITÝCH

DVOJÍ RÁNO

(K čtyřicetileté památce nálezu rukopisu
Královodvorského)

Svíce, jejíž plamen zpět se shýbá,
hvězdář, který zhaslá slunce měří,
vdova, která mrtvé vlasy líbá,
člověk, jenž co sám jen zkusil, věří,
5 lenoch, kterýž na vozíku leží,
věstci, kteříž minulost jen vědí, —
naš to národ! — Nazpět v zašlost hledí,
ano časův kolo k předu běží.

Slavná minulost, toť naše kletba!
10 Jsme jak šlechtic, jenž své předky čítá,
nových činů, nové slávy nedbá,
z plesnivých si bobků věnec splítá. —
Budťto spíme neb nám vzešlo ráno;
spíme-li, nuž tedy naše snění
15 zasluhuje ještě odpustění, —
ráno-li, budť něco vykonáno! —

Vítám vás, vy písňě z dávné doby!
Vy jste zpěvné ráno, jarní kvítí,
plny něhy, plny hrdé zloby,
20 mladé krvi bujné žilobití.
Vy jste obraz mladistvého času!
V pramenu se obraz řeky chvěje,
ve vás příští již se stkvějí děje,
jakéž světu vzrostly ku úžasu.

25 Doba přešla, slunce zpět ubíhá,
druhé vzešlo nyní jarní ráno,
naše prsa nový zpěv nám vzdvíhá,
žetě spánkem síly neubrání.
Dávné zpěvy rozohniti touží
30 pěvce, by posloužil pokrevenstvu,
naš však zpěv, ten hlásá: V člověčenstvu
Čech že sobě samotnému slouží.

KDE DOMOV MŮJ?

[:Kde domov můj?:]
Tam kde pivováry strmí,
a kde Sádsko husy krmí,
kde mělnické vinice
5 lidem dělaj opice,
jež malínský křen zas spraví,
[:mezi křeny *domov* můj!:]

[:Kde domov můj?:]
10 Tam kde Němci na mráz troubí,
kde svoboda hledá houby,
kde len ještě nedorost
lepší Čechům pro radost,
kde na slovo šibenice,
[:tam — ach na ní domov můj.:]

VESELÁ BÍDA

Přerozkošný život mám,
kdož mi roven, všech se ptám?
Hektor vyje, macek mňouká,
děcko vříská, žena brouká —
5 hopsa hejsa! pravím vám:
rozkošný to život mám!

Co nám schází, co nám jest?
My jsme dva a dětí šest!
Ve dne nouze, v noci bída,
10 není kůrka, není střída —
nuže tedy, co nám jest?
Krkův osm a jedna pěst!

Nemám prádlo, nemám šat —
aj, taškáři, sper vás kat!
15 Co kde bylo, pobrali jste,
na boháče jako byste
byli trhli — styďte se!
vždyť nás zima roztřese.

Pod hlavou mám čepici,
20 kajda dělá svrchnici,
avšak mnohý tolik ani
nemá k těla přikrývání,
na holou si lehne zem —
aj, toť já přec pánem jsem!

Na spadnutí boudu mám,
25 zpuchřel kryt a přehnil trám;
nu, když spadne, bude dole,
odstěhujem se do pole —
zdarma světlo, teplo, byt:
30 světe, rač mi z cesty jít! —

KUPLETY

O jistém sedláku se povídává,
že z jeho síly vyrostla mu sláva.
On dovedl zdvihnout velkého vola
a nosil na ramenou ho dokola.
5 Tu sílu vydobyl si, že už tele
a pozděj bulíka zdvíhával směle!

Však nehonosil se sám
tou zvláštní prací svou,
já mnohé kantory znám,
10 již též to dovedou,
a když ve školu svou
hlupáčky dostanou,
[:tu s maličkým začnou
a s velkým přestanou.:]

Pán mladý odbyl sobě právě školy
a chce teď ouřad zvolit kterýkoli,
vždyť posud živil se jen kondicemi
a víme, jak se těžko živí těmi.

5 Dost zimy zakusil a dosti hladu,
teď nebe nastane mu u ouřadu.

Však pět let ouřadoval
a nemá ještě nic.

10 Dřív trochu zimy míval
a teď má trochu víc,
dřív někdy lačno měl,
teď hlady nespává —
[:hlad malý ztratit chtěl
a velký nastává.:]

Vždy, když zde kuplet nějaký zazpívám,
potleskem obecenstva poctěn bývám,
však druhý den zas v novinách pak stojí,
ten herec sotva nás kdy uspokojí;
5 jen kdyby nezpíval, je škoda času,
vždyť nemá přece ani za mák hlasu!

Já pravím, páni milí,
tak se to nebéře!
Kdybych měl hlas, v tu chvíli
10 bych přistoup k opeře
a šel bych cestou tou,
jež měšce nacpává,
[:jež začíná s prázdnou
a s plnou přestává.:]

PARODIE

Chceš-li měsíc, já ho písni snesu,
beztoho tam marně mrakům svítí,
měj ho za zrcadlo, abys znala,
jaké zvláštní jsi a skvostné kvítí.

5 Oku mému světlo kýžícímu
lesk snad jeho podá ulevení,
abych poznal krásu bezpříkladnou,
abych utonout moh v udivení.

10 A když při horoucím obdivu mém
báj se splete, píseň nezvede,
pak snad mysl z bledých jeho pršků
novou báj a píseň upřede.

...A zas jsme na pavlači seděli
a byla tma, my ve tmu hleděli.
I otec, matka kousek opodál.
Já používal milou, krásnou tmu —
5 „Vždyť políbením krásy neujmu!“ —
a otec potmě na citeru hrál.

„Ach prosím, mou, tu mou — „Mailüftchen“
zahrajte!

A nezpívejte — větrík májový
sám krásnějších myšlének napoví!“ —

10 Ach ano, citera, hlas srdce z hor! — —

Kde bouře po žulových strunách hrává
a hrou svou budí divých písní sbor,
jenž němý v pustých roklích zaklet spává,
tam člověk s bolem svým je sám a sám,
15 a bojí se pak zapět v divou píseň
i píseň svou a srdce svého tíseň,
svých nadějí, svých touh, své lásky klam.
Tam vyrval člověk z ňader věčných skal
si jejich dávno ztuhlou, lesklou krev,
20 tu krev si v tenké struny napřádal,
a struna nahradila živý zpěv.
On mezpívá — on strunu jenom hladí,
a jeho ústa sevřená a němá, —
bol velký dán mu — slov bol velký nemá.
25 Bol jeho sám mu struny v souzvuk ladí,
vzdech srdce strunu chladnou rozzvučí,
že jako Aeolova harfa zazvučí,
a čím se více bolem ruka třese,
tím krásnější se zvuk po horách nese.
30 Bol daly velký mu ty mocné skály,
jež v první sen ho dětský vkolébaly.
Ten širý rozhled v dálný, divný kraj,
jenž z neznámé sem kývá krásné dáli,

mocnější vzbudí touhu, hlubší bol a delší
postonání;

35 a když se dostaví pak lásky máj —
bez konce bol a láska do skonání. — —

Jak děva ve mrtvých sen zakletá
tma hustá po horách tam rozsetá,
a přece ducha mého zrak tam slídí
40 a tebe, smutný, bledý hochu, vidí.
Bohatče, na žebráka pokořený,
ty, bledý hochu, mně tak vypadáš,
jak bys byl věru láskou umořený.
Vlas jako větrem v horách rozcuchaný,
45 šat jako trním v skalách rozervaný,
a oko jak by noc, s ní šílenost svou pilo,
a srdce jak by ku konci si pospíšilo.
Nač těžkou rukou hlavu obtěžuješ?
Nechť hlava šílenost, bol srdce hostí —
50 nač, hochu, ruky? — Věř mé zkušenosti,
svou rukou bolu za mák zmenšuješ.
Ta lebka silná příliš na pukání,
puká-li srdce, ruka nezabrání;
a pak — ta milá doba májová
55 tě, nežli přejde, jistě pochová,
a může být, že pochová nás pospolu,
náš bol bez konce — konec bez bolu.

„Aj sklenka plná, pijete tak málo!“
a na rameni lehká leží ruka.
60 „Mně, jemnostpaní, právě se tak zdálo,
že moje srdce trochu bolem puká.“
„Ah, vy jste usnul? Na mou věru
že pro uspání nejde nad citeru;
můj muž mně musí každé noci hrávat
65 a zpolehounka mne tak pouspávat.“

MOUDROST ČESKÉHO BRAHMÍNA

1

Věř mně, že je víno lepší
nežli pivo všelijaké,
však když ani piva nemáš,
můžeš vodu pít také.

2

Jedna pěkná husa jesti
lepší nežli pět set vrabců,
tak jak jedno děvče hochům
milejší než deset chlapců.

3

Nač chtít zkoumat věkověčně,
nač se pouštět na záhady,
nač chtít měčí původ poznat,
dost víš, víš-li, že jsou tady!

4

Při muzice chtít snad kázat,
v hospodě chtít vodu pít,
to je obé rozumnější
než chtít v lásce moudrým býti.

5

Leckdy i ma praošklivé ženě
spatříš šaty u vysoké ceně.

Mívá-li muž ústa zamazaná,
při řízeních se mu vyhýbej,
má-li panna ústa zamazaná,
ani v noci ji pak nelíbej.

Měj se, synu, povždy na pozoru,
abys ve opilství nesliboval,
neprodával, neprosil:
5 mnohý chalupu již prodal takto,
mnohý krávu prodal od provazu —
provazem se oběsil.

Odpusť vždycky nepříteli,
když se nemůžeš hned mstítí,
je-li ti však pomsta možna,
nechtěj snadno odpustiti.

Vychvaluj vždy nejvíc toho,
kdo tě nejvíc lidem haní,
totéž čiň však, chceš-li pozděj
sám snad hanou škodit mnoho.

Odpusť jenom tenkrát vinu
některému nepříteli,
když ti vlastní zisk to velí
nezůstat s ním nepřáteli,
5 jindy nikdy, drahý synu.

Přívětivá, milá záře
obestři vždy tvoje tváře,
mluviž přívětivě v každé době,
takto můžeš co chceš myslit sobě.

Maličkostmi svěřovat se chtěl,
velké věci zato vyzvěděl.

Všímej si tak děvečky jak slečny,
nebude ti nikdo nebezpečný,
všímej sobě také vdané paní,
často se pak lehce skryješ za ni.

Nemluv nikdy v lidské společnosti
proti chybám, které také sdílíš,
kdo je chytrý, uhodne pak lehce,
že co hříšník chyby kárat pílíš.

Pamatuj si, synu, že má
každá věc vždy dvojí stranu,
podle potřeb někdy chval věc,
někdy na ni sypej hanu.

Nade hrobem rakev tvá se vznáší
jako loďka, která po zlé bouři
přemohla už proudy bujných vírů.
Bujná plavba byl tvůj život celý,
5 koráb mocný nedbal klamných vírů,
letěl k předu jako orel smělý.

Na korábu pevném plul jsi živobytím,
nedbals proudů protivných a klamných vírů —
teď tě nese tichou vodou loďka černá,
10 abys odpočinul ve přístavu míru.
Loďka — rakev nade hrobem se už vznáší,
okamžik a v chladný hrob Tě, pěvče, složí.

DODATKY K ČESKÝM VERŠŮM

Děkuju ti, vlasti moje drahá,
děkuju ti, matičko má drahá,
žes mně dala lásku k tobě vroucí,
žes mně dala pláč a vzdech horoucí.

5 Děkuju ti, vlasti moje drahá,
děkuju ti, matičko má drahá,
když zavzdychám, že to písňě vzdychám,
a když pláču, že to perly pláču.

Svobodo, ach, svobodo,
nevěsto ty moje,
ach jak krásné, spanilé
jsou ty líce tvoje!

5   Posetá vždy růžemi
vede cesta k tobě,
v zimě v letě vykvítají,
stejně v každé době.

10   Jakž by růže nebyly
povždy jako v ráji,
když nebohým milencům
z prsou vyrůstají.

15   Nebude-li dáno mně
si tě vydobýti,
dej mně aspoň, drahá má,
v cestu pohrobiti.

20   Dej, by růže prsou mých
nikdy nevybledla,
by co věčné znamení
jiné k tobě vedla!

Za kus chleba moji bratři drazí
stávají se vlastní matky vrazi.

Za groš bídný a za hodnost planou
zaprou matku, pancharty se stanou.

5 Na plotu se bratři narodili,
na mez cizou sebe pohodili,
tam je havranové zulíbali,
tam je krysy v spánek kolíbaly.

Srdce naše

Každý Čech má srdce bílé,
bílé jak myšlénka panny,
bílé jako průsek sluncem,
věčné lásky sluncem sslaný.

5   Každý Čech má srdce rudé,
rudé jako zloba muže,
rudé jako věčné pomsty
krvavá a vonná růže.

Soud náš

My leželi už zaváti,
vtom máhle hlahol dějů
nás jako trouba posvátná
vyvolal ze závějů.

5   A mnohý ptá se ouzkostliv
a kývá v strachu hlavou:
„Kdo je teď soudcem? Zdaližpak
má také platnost pravou?“

10   Vy zlolajci, což nevíme
my sami, kdo byl s námi?
Sám bůh kdyby chtěl soudcem být,
my soudit budem sami!

POPĚVKY

1

Budeme mít všechnu volnost,
budeme mít svobodu,
musíme však opatrně
vyčkat náhou náhodu.

5 Zámecký lev až si zajde
k Mariánce na kafe,
a až na zámecké věži
zatočí se kanape.

2

Jak daleko je s Petřína
k Vyšehradu přes vodu?
Víš-li ty to, já to nevím,
já se hádat nebudu.

5 Jak daleko je k oltáři,
a kdy já tvojím budu?
Víš-li ty to, já to nevím,
já se hádat nebudu.

ŽIŽKOVA SMRT

Dusný okamžik

a šírou zemí zazní strašný ryk,
tak zoufalý jak synův, když otce ztrácí,
tak děsivý jak lidu, kdy se v propast kácí,
5 tak hrůzný, jak když celý národ dokrvácí.
Zalehl v skály, děsně tam zahýkal,
zapadl k řekám, v pěny je rozstříkal,
zahučel v lesy, strásl list i květy
a bouřil plání dál pak v cizí světy.

10 Náš vůdce klesl, sklesla naše sláva,
naš Žižka klesl, sklesl národ s ním,
a skrovný hrob se nad ním zasypává,
jak nad člověkem bídným, chatrným.
A byl to muž, jenž světu v naučení
15 svůj život pro myšlenku velkou probojoval,
a byl to národ, jenž až k umučení
pro lidstva svobodu se obětoval!

Aj každá hlava se tu k prsoum kloní,
a o prsa to umíráčkem zvoní —
20 okamžik ticho a pak děsný ryk,
zoufalý ryk v poslední okamžik!

A znovu světem bouří česká zloba,
a nově světem hučí bouřná doba,
sirotci k pomstě rámě povznesou
25 a ještě jednou světem zatřesou.
Zamáchli ještě českým ocelelem —
však bylo poslední to reka pohnutí,
a bylo poslední to ohně šlehnutí
a oheň sklesl, pokryt popelem.

30   A v zemi ticho, v půlnoční jak čas,
jen šepot slyšet — modlících se hlas,
po kraji tma, jen někde jiskra vzplane,
kde z oka zimničná a žhoucí slza skane, —
35   a pověst letí, že ten národ náš
nastoupil u národů zašlých — *mrtvých stráž*.

Vyrazil javor z popustlého rovu —
povstal náš národ, národ český znovu.

Však javor stál zde sirý, osamělý,
pěstouna neměl pro něj svět ten celý;
40   jen slunce žár mu haluz zahříval,
jen nebes déšť mu kořen zalíval,
a vlastním zrnem musel vábivé
si teprv odchovati pěvce své.

Tak také národ! — Siroteček slabý
45   si z hlíny hrobu, v němž mu matka dřímá,
teprve pracně kolébku svou zrabí;
strop nebes místo matky jej objímá,
a místo matky hvězd jen svit jej líbá,
a místo matky větrík jej kolíbá,
50   a mlha přikrývá ho rouškou svojí
a nebes rosa sílí jej a kojí.

Vyrostl bujně jak ta jedle v lese
a pýšně jinoch již svou hlavu nese,
on cítí již, že mužství se mu blíží,
55   a směle po cíli se svým ohlíží.

O krásný čas, v němž jsme se narodili!
Myšlenky velké všude bují, zrají,
a lidstvo květe v svobody svém máji!

60 Nuž mužně krácejme před ostatními
ku vznešenému, překrásnému cíli,
oddejme myšlénce se velké cele, —
však místo naše jest jen druhých v čele,
nesmíme vzadu být, ba ani s nimi.
65 Aj pro vlast-li své rámě pozvedneme,
pak svého Žižku zase nalezneme!

ANTONÍNU FINKOVI

na paměť dne 13. června 1862

Jak mocná palma jesti mužská pýcha,
— vždyť o ní chátra jenom pověst slýchá —
a nejkrásnější okamžik svůj slaví,
kdo může říct: „Já věru muž jsem pravý!“
5 Muž sebe ctí a v sobě lidstvo, — nuže,
my v Tobě ctíme sebe, ctíme muže:
dej nám svou ruku, pravici svou družnou,
v přátelství věrnou, v protivenství mužnou!

Nás není mnoho, jenom hlouček malý,
10 to však jen na okamžik mysl kalí:
čím tíž, tím větší tvoří povahy se,
čím hůř, tím větší dočkáš odvahy se!
Můž být, že čeká na nás mnohá muka,
nechť přijde však, zde jesti naše ruka,
15 aj udeř v ni již pravicí svou družnou,
v přátelství věrnou, v protivenství mužnou!

Máš s námi stejný cíl a stejné snahy,
jsi soudruh náš, ba jsi náš přítel drahý,
nechť jiní v jiném bratry hledat pílí,
20 Tys v svaté svobodě nám bratr milý.
Však ruky stisknutí dí spíš než slova,
co srdce naše k srdci Tvému chová —
zde podáváme Ti svou ruku družnou,
aj udeř v ni již pravicí svou mužnou.

JINDY A NYNÍ

„Nu, medělejte tolik přec,“
prál kdysi k bůžkům Joviš, „křiku;
já napřesrok vám povolím
psát olympskou i politiku!“

5   Byl nový rok, a Prometheus
list jakýs počal redigovat,
a Jovišek jej nechal hned
po třetím čísle z lásky — schovat...

10   Když tenkrát Joviš takový
Prometheovi vavřín uvil,
proč myní — Nu, nu! ticho přec!
vždyť jsem to ještě nedomluvil!

TEXT K SLAVNOSTNÍMU SBORU ZVONAŘOVU

po prvé zpívanému o slavnosti borovské

Shlédni na nás se své výše,
jak Tvůj národ milovaný
volněj novým ránem dýše.
Dej nám požehnání svoje,
5 neboť boj je ještě dlouhý,
než se splní tužby Tvoje.
Hvězdo bílá, hvězdo skvoucí,
vlož nám svoje věčné světlo
ve zrak nadějí planoucí.

10 Tys naučil nás žít i mřít,
a kdo se smrti nebojí,
ten umí život pokořit.
My hymnout více nebudem,
a třeba ještě mnohý kles,
15 přec svobodu si dobudem.
Již klene svobody se chrám,
ten budiž Tvojí mohylou,
oslavou Tobě, spásou nám.

Hvězdo bílá, hvězdo skvoucí,
20 požehnej nás se své výše,
k Tobě hledí zrak planoucí
národa, jenž Tebou dýše.
Blaze národu, jenž může
podobné Ti míti muže,
25 nechť si věk za věkem plyne,
jeho sláva nevyhyne.
Sláva mužům nízkých rodů,
bojovníkům pro svobodu,
pro pověčná lidstva práva,
30 sláva mučedníkům, sláva!

PAŘÍŽSKÝM ČECHŮM

Náš prapor světější nad slovo boží,
a kdo naň ruku bratrskou svou vloží,
je posvěcen!

5   Jak jarní bouře letí naše heslo:
„Ač jednou již nám slávy slance skleslo,
— náš nový den
buď zase boji lidstva zasvěcen!“

KARLŠTEJN

Slavný Čechův týne, bílý Karlštýne,
jak zapadlá v skalách šedá Tvoje hlava,
tak zapadla v dějích lidstva česká sláva;
vlna času mlčky Tvoji stopu mine,
5 vichr času skokem přes horu na horu,
neosvěžuje víc Tvoji hlavu choru.

Jsi, jak Tebe líčí pověst českých matek,
jsi náš poklad drahý, v skalách uzavřený,
až po konec kouzla kletbou usevřený;
10 kdy je konec pašij, kdy náš Velký pátek, —
kdy zas rozzvoní se hlasně české zvony,
kdy zas rozletí se volné české tóny!?

TRUCHLOZPĚV LAVINY, KOBYLY

Poslyšte mne všichni, kdož jen chcete,
chci vám zpívat osud svůj žalostný,
přežalostný, nelidský, nekoňský!
O kéž je mně zpěvna vzletu Heissa,
5 jako on bych vzrušil vaši mysl,
rozehřál vám srdce, rozkřís mozek!
Ale nemám jeho mocna vzletu,
nemám ozdobných těch jeho řečí,
protož musím zpívat, musím tesknit
10 jen tím slávským veršem pohodlným.

Šest let čítám a mám patnáct pěstí,
patnáct pěstí, tři pak palce k tomu.
Lavina je moje něžné jmeno,
Ephesus mně otcem, matkou Lara
15 ze hřebince derer z Donnersmarcku,
jichžto pyšné přijmí Henckel známo
po všech turfech, sportech a tak dále.
Znám byl otec, známa máti moje,
známy byly vzácné jejich ctnosti:
20 když pán zaklel, jeli jako chrti,
když pán šlehnul, jeli s orlem v závod,
když pán bodnul, vichr předhonili.
V jejich erbu stála tato slova:
„Narozen kůň není ku svobodě,
25 šlechetný oř nezná větší štěstí,
nežli slepě sloužit pánu svému.“
Toto motto excelence Goethe
zvrátila pak na *lidi* v svém Tassu.

Mladá krev je vždycky revoluční —
30 když jsem, něžná panna, ještě doma
po lučinách vedla skotačivou,
byla mysl proti službám panským;

mladá krev je taky cituplna —
věděla jsem, že ta půda pruská
35 neněmeckou bývala kdys půdou,
a to bolelo mou duši mladou.
Nesmějte se! V naší době musí
být to prapodivné hovado už,
které nemá národního citu,
40 nebo smích si z něho ještě tropí!
Přec mne zvtli, mysl převrátili,
práli, slepě sloužíc pánům velkým
pravé že tím dokazuju ctnosti,
sloužíc ale Němcům ku oslavě
45 lidstvu celému prý spásu nesu.
Takto dostali mne na svou stranu,
dostali mne ba až do Čech semo,
bych zde zápasila na Smíchově
s bratry svými, českými koními.

50 Přišel den a hodina má bila.
Jezdec můj — měl bělomodré pruhy,
černou čapku a nos pozarudlý —
sto tři libry na kventlíček vážil.
Třeli chřípě, natřeli mně nohy,
55 dali kousek cukru k pomlsání,
poklepali na plecích a šíji,
jezdce pako na mne vysadili,
kopli, šlehli, bodli — a já lítla.

Letěla jsem jako vichr polem,
60 letěla jsem jako bouře plání,
letěla jsem zkrátka tuze krásně,
páni kluci radostí až řvali.
Jednou již jsme metu přeletěli,
ostruhou nás ženou na ni znovu.
65 Pomyslím si: „Nač as po dvakráte!“
a teď teprv hledím vpravo vlevo,
všímám sobě soupeřů svých statných.

Nozdry jejich po vzduchu se honí,
oči jejich cely zkrvaveny,
70 žíly napnuty až k popukání —
pomyslím si: „Vypadáš-li také
ty jak tito, nu to nejsi krásna!
Ale věru nač se jen tak ženem,
nač své zdraví, život obětujem,
75 je to *pro nás?* *My* se nevyzvali,
my by mohli v smíru spolu jíti.
Což je život náš tak praneplatný,
že jej máme dáti v povel pánů,
kdy se pánům líbí vyzvati se
80 k boji na krev — ne však na krev svoji?!
Učiním já panským choutkám konec —“
Ano, byla bych jej učinila,
kdyby jenom druzí soupeřové
stejně byli myslí se mnou byli;
85 v jednom okamžiku mohli stát jsme,
nejít z místa, shodit jezdce svoje.
Ale co tak myslím, přemítajíc,
ostatní se stále k předu ženou,
k obraně mne činem svým nutí.
90 Jezdec můj mne bodá, křičí, laje,
napnu ještě jednou vši svou sílu —
již cíl tady — ještě dále letím,
nemohouc se udržeti v skoku,
letím, zvrtnu se a k zemi sklesnu,
95 chci zas vskočit — nemohu ni vstáti!

Mám vám dále osud svůj zde lkáti?
Odvlekli mne, svíranou bolestmi,
do maštale; prohlédli zde nohu,
nalezli, že zlomena je zcela.
100 Zákon sobě páni taký dali:
„Když kůň ztrpí u závodu škody,
aby netrpěl víc, neklesl snad
na tahouna, musí smrtí sejít!“
Vzali pistol, skolili mne ranou!

105   A takž zvítězivši, zhynula jsem
kvůli choutkám panským, v službách panských!
Co mám nyní ze své servilnosti!
Pranic nemám, než tu jednu slzu,
kterou pro mne zplakal Tagesbote,
110   jenž je k mrtvým vždycky spravedlivý. —
Mějte sobě příklad ze mne, koně!

Dozpěv

      Důvěřujíc v zprávu Tagesbota,
že jsem byla bídně utracena,
napsala jsem lamentaci tuto.
115   Avšak nyní náhle se dovídám,
spolehlivého to ze pramene,
že jsem živa vlastně; v onom pádu
že jsem málo se jen porouchala,
brzy zas že vyhojena budu!

120   Tedy žiju! — A co bude dále?
Dále — inu taká naše slabost!
dále budu služkou svého pána,
budu na povel mu s životem svým,
budu, jak jsem byla, budu sloužit,
125   hubovat sic, přece však jen sloužit,
napíšu si na prápor: „Ich diene!“

      Vy však všichni, již mé verše čtete,
přece jakýs fortel ze mne mějte,
važte sobě ze mne naučení,
130   a když řekne někdy Tagesbote,
že je někdo mrtev, buď to kdo chce,
kůň či člověk nebo celý národ,
do očí se vysmějte mu směle!

135   Servus, drazí, já jdu zase do Prus,
volám na vás, co volaly vloni

loučící se s Prahou pruské voje:

„und als Freunde sehen wir uns wieder“ —
nemusíte tomu ale věřit!

KE KONCÍLU!

1870

Aj tedy v Římě přec po dlouhém čase
na oslu lidstvu sjeli jste se zase?!

Již všichni pohromadě blíž i z dáli,
vy chytřejší než všichni v světě lidé,
5 vy zpupnější než všichni světa králi
a hnusnější než všichni světa židé?

Jste všichni, všichni zde v tom pestrém davu,
vy jedni v černém tupé noci havu,
a druzí bílí líčená jak běhna,
10 a třetí hnědí jako liščí stěhna,
a čtvrtí rudí spaření jak raci? —
Nuž na kolena, darebáci!

Již na kolena, v kal a bláto tváří!
Ty, Pie, stoletý ty hnusný lháři,
15 úmore lidstva, šedivý ty vrahu,
ven — ven! a klekni tam na města prahu,
a předříkávej, ruce vzepna vzhůru —
tam k lidstvu vzhůru! — a vy za ním v kůru:
„O běda nám, o běda, třikrát běda!

Když lidstvo přišlo prosíc k hospodinu:
20 „„Nás mrazí, bože, srdce lidstva chladne,
dej novou lásku, sic to srdce zvadne!““,
bůh poslal lidstvu po svém velkém synu
křesťanské nové lásky teplý plášť —
25 my strhli plášť, co povlak pro své křeslo,
my lidstvu za něj dali horší zášť
a k ukrutnějším bojům nové heslo —
o běda nám, o běda, třikrát běda!

O běda nám, o běda, třikrát běda!
30 Když lidstvo přišlo prosíc k hospodinu:

„,,My slepnem, bože, duch náš slabne — slabne,
dej pravdu novou, ať víc neochabne!““,
bůh volnost — rovnost poslal po svém synu —
my na tu pravdu, jak když tygr skočí,
35 mý nehtem vytrhli jsme lidstvu oči,
myšlénky v dětech už jsme povraždili,
otrocké hlupství vzhůru k nebi zdili —
o běda nám, o běda, třikrát běda!

O běda nám, o běda, třikrát běda!
40 Ve jménu boha, v nějž nám není víra,
jsme chtěli stát se pány všehomíra;
svět byl nám krámem, zbožím všechna sláva,
i z Panny svaté nevěstku jsme učinili,
jež čistotou svou pro nás vydělává.
45 My šťastné dědiny v paličský popel kladli,
my ženu každou smilstvem pošpinili,
my chudině i tvrdý mozol kradli,
my vraždili jen pro chuť, jak ta zmije —
sám jedovatý blesk nám s rukou
50 o běda nám, o běda, třikrát běda!“ —
krev nesmyje —

Teď jděte! — ne však nazpět v lidstvo více,
vy nikdy nespátříte lidské více líce! —
ven do pouště, vy ke všem pustě tvrdí,
a má-li poušť snad přece milosrdí,
55 nechť horské hromy vzdechy vaše zhluší,
nechť věčný led proud slzí zmrazí v kámen,
nechť kočka pouště vysápne vám duši —
Amen!

EPIGRAMY

Německé sousedce

Řekni mně, kde stáda svoje pásáš,
které stan Tvůj kryjou štíhlé palmy,
pošlu s vánkem vonným lehké písně,
pošlu vznešené Ti svoje žalmy.

- 5 Ale, navštívit Tě věru nesmím —
beránkové v stádu Tvém už pošli,
zbyli tam jen tlustí, blbí skopci,
zbyli prací vysušení osli.

18. listopadu 1862

Dnes se otevře ten stánek skrovný,
jemuž mnohý věští Stögrův skon;
já však věřím, že se stane on
časem v umění i velkým rovný.

Čistý výnos

Ptej se po tom pojmu u kasíra směle,
ptej se režiséra, ptej se ředitele,
ptej se u divadel v celém širém světě, —
čistý výnos nikdy nikde nezakvěte!

Stůj mezi žitím, smrtí na rozhrání

„Stůj mezi žitím, smrtí na rozhrání
a nikdy netěš plně život tvůj —
neb tebe, Čechu, tvořím k umírání,“
tak pronesl nám osud ortel svůj!

Epigramy letošní

V silvestrovskou půl noc

Ba myslím, místo českých hodinářů
na Staroměstské radnici
že pracují jen státníci:
pět starých koleček a jedno nové —
5 a to se potom „novou správou“ zove.

Novoroční modlitba českých řečníků

„Dva strašné věky trpěl milý národ náš“ —
to je již trochu příliš oklepané!
Dej času křídla, bychom mohli, pane,
už říct: „Tři strašné věky trpěl národ náš!“

Z tábora konservativního

Co koupil jsem si každý rok,
též letos sobě koupím,
a byl-li hlup jsem každý rok,
též letos budu hloupým!

„Misantropické“ vzdechy výtečníků

a

Ach což je lidem pochvaly a cti a slávy všude,
a každý chce si pyšně vést a nikdo
vést si skromně!
Ať vezme zvláštní vážky si, *mne* vážit
kdo bude —
kdo *všechny* hodné lidi ctí, ten věru není pro *mne*!

b

Troje jsou nás výtečníků hlavně druhy:
vlasti sloužil jedněch vzácný um,
druzí vlasti v oběť dali něco sum,
třetí — musí *vždy* se hledět na zásluhy?
5 nemůže být výtečnické neutrum?

c

Ach kdež jsou Molièra velké doby!
Až zadusit se mohl, co mu chvály,
ba chvály tolik, že ho chválou štváli,
a chvály tolik, do novin že psali
5 i o tom, jeho hloupý co kdy sluha robí!

Také úsudek o „Braniborech“

„Ta hudba nemůže a nesmí za nic stát!
Za první: není tam nic do skoku,
za druhé: je to hudba pokroku,
za třetí: Smetana je demokrat
5 a skoro z každé jeho arie
se na nás šklebí demokracie!“

Odpověď na otázku

Hlas pražských Pařížanů:
Což mezi námi žádný básník nežije,
jenž psal by jako Sardou, Feuillet, Augier?

Hlas spisovatelstva:
5 Což chcete vidět, díme zase my,
že s pařížskými jste vy stejné ničemy?

Naše vymášení

Aj každý dobrý spisovatel český budiž
chválen,
jenž na Volšanech buď, neb aspoň jinak
Prahy vzdálen —
však žijícímu se mnou bolno úctu vzdát!
A také rád se proti Němcům s písemnictvím
naším
5 (již z příčin politických) ochotně vždy
hned vynáším —
jen kdyby knihy nechtěly ni groše stát!

Nad prvními cihlami

„Kéž by to divadlo již jednou stálo! —
Co já mám dát? — Sám stavím — těžká věc!
Snad nejspíše by chudí naši kapsou hnuli —
5 dej bože, aby všichni chudí zbohatnuli!“ —
tak vzdychal vlastenecký bohatec
a skoro pohnutí se zmocniti ho zdálo.

České písemnictví

Po každém českém plesu dozajista
vylíhne nějaký se novelista;
za každým českým děvčetem
5 setkáš se s nějakým pěvčetem;
za každou českou literou
setkáš se s pilným Šemberou: —
a přece žalob je a stesků všude,
že písemnictví české až strach chudé.

R a d a

Idealisto, tys ještě pouhé děcko:
nepiš tedy nic, však tiskem vydej všecko!

Materialistům radím víc:
hodně psát — a nevydávat nic!

Původ sprostáctví v žurnalistice

- Měl hned při svém narození,
jaksi v předsudbě,
- Richard III. všechny zuby,
- Skrejša h.... v hubě.

Když zprědu dívám se

Když zprědu dívám se tak po sedadlech,
tu rmoutí mne i těší,
že kolem tolik zdravých obličejů
a tlustí že jsou Češi.

- 5   Když zezadu zas po hlavách se dívám,
tu rmoutí mne a těší,
že vidím všudy sílu pěkných vlasů
a málo pěkných pleší.

VERŠE DO PAMÁTNÍKU

psané pro členy rodiny Anny Holinové

Anna:

Mnoho stezek vede širým světem,
mnoho lávek přes života proudy;
kdož však může udat, kterou stezku,
kterou lávku nám náš osud soudí!
5 Nechť nás rozvede už v kterékoli strany,
nás vždy spojí zase — můstek vzpomínání.

Otec:

Přede mnou už pouti kratší díl,
a co za mnou — pestrá zkušenost! —
Jaký však té zkušenosti cíl?
Člověk na světě jest jenom host,
5 a než seznámí se s hostiteli,
osud zase dále jíti velí.
Co kdo zkusil, nemůž jiným dáti,
každý na vlastních zas nohou musí státi —
stůj a zkoušej, mladý příteli,
10 však se zkušenost Tvá docelí,
až víc o ni nebudeš už dbáti!

František H.

Emmi:

Trochu daleký jest ještě cíl,
k němuž duch náš mladý směřuje;
trochu velký ještě žití díl —
blázen však, kdo časy změřuje!
5 Rozběhněm se k určenému cíli,
třeba porvaly se srdce žíly,
třeba zlomily se všechny síly,
třeba padli — jenom když jsme žili!

BÁSNICKÉ PŘEKLADY

OD ALEXANDRA PUTOVÁČA

Ukradená kůň

Jak zinko prachu
se větrem houf —
tak leť betár**
na rybném koni.

„Aj odkud kmyr
tak rychle spěšil?“
„Aj právě — pěstý
má hlíbě jechá.“

Tam se ti pasou
překrásní kůně, —
viz toto hlíbě!
byl jsem si pro ně.

Tak boří chundý
ras jednou jedu,
do Tora na trle-
stvé hlíbě vedu.“

„Stůj, krajáček,
to nemá být!
chci svého kůně
ras mazpét máti.“

* Ze spisu „Alexander Putowacz's Gedichte. Aus dem Russischen v. E. Szaryady und M. Hartmann“.

** Betár — dobrodruh, jenž se proti zákeřným probošpům a nadbytkem svých hlíběm se žilí Betár Setri obyvatelů vlastního komitátu a capadé hlavně kupce a duchovní. Lid má není nepřeklem, jelikož obyčejně odvážíveem, umělym jezdcem a chytřákem bývá. —

OBRAZY A ROMANCI Z UHER

OD ALEXANDRA PETÖFIHO*

Ukradený kůň

Jak zrnko prachu
se větrem honí —
tak letí bejár**
na rychlém koni.

5 „Aj odkud kmotr
tak rychle spěchá?“
„„Aj právě z pusty
mé hříbě jechá.

10 Tam se ti pasou
překrásní koně, —
viz toto hříbě!
byl jsem si pro ně.

15 Tak hošík chudý
zas jednou jedu,
do Tura na trh
své hříbě vedu.““

20 „Stůj, krajánečku,
to nemůž býti,
chci svého koně
zas nazpět míti.

* Ze spisu „Alexander Petöfi's Gedichte. Aus dem Ungarischen Fr. Szarvady und Mor. Hartmann“.

** *Bejár* — dobrodruh, jenž se proti zákonům prohřešil a nadbytkem svých bližních se živí. Bejár šetří obyvatele vlastního komitátu a napadá hlavně kupce a duchovní. Lid mu není nepřítelem, jelikož obyčejně odvážlivcem, smělým jezdcem a chytrákem bývá. —

Mé jesti stádo
na onom místě,
tam si to hříbě
mně ukrad jistě.“

25 Však sotva befár
to ještě slyší,
vždyť svého koně
let zase zspíší.

30 A odpověď už
jen v letu dána,
chtěl befár přece
zas těšit pána.

35 „„Aj nebuď ti snad
to hříbě k zlosti,
máš ještě koní
na pustě dosti.

40 Já ale neměl
než srdce svoje,
a to ukradla
mně dcerka tvoje.““

Ovčák

Ovčák sedí na oslu,
noha visí k zemi,
velký hoch, však větší má
ve prsou bol němý.

5 Byl dřív seděl, popásal,
hvízdal písňě líné,
a tu slyšel, milka že
stúně a že zhyne.

10 Rychle vzskočil, ostruha
kroky osla řídí,
spěchá domů — pozdě však,
mrtvolu jen vidí.

15 Aj což v bolesti se teď
sluší na ovčáka,
ne-li holí uderit
přes hlavu ušáka?

O krásná noc!

O krásná noc!
Zabrány v snění všechny nebes svíce,
ten velký měsíc, malá večernice,
o krásná noc!

5   A rosou jasnou lučina se leskne,
slavičí zvuky znějí plání teskné,
o krásná noc!

10   Ku milce své se mladík teskně loudí...
a vraždu v mysli beřár cestou bloudí,
o krásná noc!

Pan Pavel

Tak praví Pavel, dobrý myslitel,
a klobouk kosou posadil
a kníry sobě uhladil:
„Aj kdyby kat to vzíti chtěl!
5 Nač potřebuju taky ženu,
proč jí už dávno nevyženu?
Pryč s ní! — to bych si s ženou dal!“
A vykonal, jak povídal.

Pak praví Pavel, dobrý myslitel,
10 však klobouk kosou nevsadil
a kníry přitom nehladil:
„Aj kdyby kat to vzíti chtěl!
Proč jsem ji vyhnal ve hlouposti,
vždyť rozuměla domácnosti;
15 teď jmění pryč — dal jsem si, dal!“
A dělo se, jak povídal.

Zas praví Pavel, dobrý myslitel,
a klobouk kosou posadil
a moudře kníry uhladil:
20 „Aj kdyby kat to vzíti chtěl!
Zdaž vede litování k čemu?
Ďas jmění vzal, vem zbytek k němu!
Pryč s ním! — to jsem si věru dal!“
A vykonal, jak povídal.

Tu praví Pavel, dobrý myslitel,
a klobouk v oko posadil
a smutně kníry přihladil:
„Aj kdyby kat to vzíti chtěl!
Mám místo všeho přemýšlení
30 si zvolit nyní oběšení?
Nuž vyvolím — to jsem si dal!“
A vykonal, jak povídal.

Beťár

Listí stromů už se červená,
vichr podzimní jím zastená,
den je šedý, pole všechna šedá,
slouha, beťár přístřeší si hledá.

5 Slouha najde střechu hostinnou,
pod níž džbán a mísa pokynou,
a kde syt pak na měkounkém loži
žínce k prsoum všechnu bídu složí.

10 Ale beťár nemá domovu,
slyší všude chřestot okovů,
skrčen za roštím se zimou chvěje,
hubuje na chladnou noc a kleje.

Loupežník

Na nebi ještě bledý měsíc mešká,
u lesa stojí lupič sklíčený —
travičky všechny rosou ztíženy,
a v oku lupiče je slza těžká.

5   Podepřen o sekyrku smutně vzdechnul:
„Proč se má prsa k zhoubě zvlnila?
Matička milá dobře mínila,
matičko drahá, proč jsem neposlechnul?

10   Tvůj dům jsem opustil, to sídlo míru,
a s lupiči jsem dlel pak v závodu,
bych sobě k hambě, lidem na škodu
žil život krvelačných netopýrů.

15   Teď odešel bych — pozdě tužbě mojí —
mou matičku mi smrt už odňala,
dům její doba v rumy uspala,
dům rozválen — však šibenice stojí.“

Dobrodružství vlka

„Tys jedl, příteli, tvůj zub se stápí
v krev posud, kdežto hlad nás krutý trápí.

Je zima hrůzná — svět se stápí v sněhu,
a vichr řve a hýká v pustém běhu.

5   A nikde človíčka ni malé zvěře,
nuž rei nám, pokrm kde tvůj zub si bře?“

Tak vlčí hejno bratříčka se táže,
a s pozdravením vypravovat káže.

10   On nasycen se slovu nezpečuje,
když zvědavá ho chasa obkličuje:

„Na pusté pláni boháč ovčák sídlí,
však sám a sám tam s ženou svojí bydlí.

A kousek za domem na pusté pláni
chlív ohražený ovčí stádo chrání.

15   Dva lupičové stáli u ohrady
za pozdní noci — já a panák mladý.

To chlapisko na žínku choutku mělo
a mně se zase tučných ovčí chtělo.

20   On loudil se kol domu až do rána,
já ovčí nedostal a sežral pána.“ —

Setkání se na pustě

Jak klidné jezero jsou pláně hnědé
a po nich panský kočár pískem jede,
a jede, letí přes ty sypké stezky,
jak přípřeží by byly divé blesky.

5 Ohnivá čtverospřež si pyšně vede
a větrem rychle po té pláni jede.

Po hladké půdě kůň se neunaví
a přec se kočár náhle pozastaví!

10 Což postraňky se náhle přetrhly?
či vozkové snad v jamku převrhli?

Aj darmo hádáš nyní na obojí —
před vozem náhle pustý syn tu stojí.

Před vozem náhle pustý král zde stál
a divoké to spřeží memůž dál;

15 s bambitkou nataženou tiše stál,
bambitkou v ruce vozu udělal.

Vtom slyší, jak cos slabě vykřiklo,
jak by to malé ptáče zatíklo;

20 dřív kolem sebe, do vozu pak hledí,
vždyť možno, ptačátko že uvnitř sedí.

Ptačátko bylo žínka krásná, mladá,
jakých si obraz malíř v mysli sprádá.
„O smiluj se!“ — snad mluvila by dále,
však strachem řeč jí vázla nenadále.

25 A lupič radostně se dívá na ni
a osloví pak mírně krásnou paní:

„Jen zůstaň sedět, rač se klidně chovat,
já nechci cestu tvou už přerušovat,

30 však nežli spřež tvá zase vykročí,
o prosím, pohledni mně do očí!“

Bojácně oko k oku pozvedne —
ach srdce stydne, když v ně nahlédne.

On přijde blíže, znovu ještě prosí:
„Ach jednu touhu ještě srdce nosí!

35 O podej ruku, touhu utišíš...
jak, milostná? i v tom mne vyslyšíš? ...
O díky, díky tobě, hvězdo jasná,
smím třetí prosbu říci, paní krásná?
Už poslední a nežádám pak víc —
40 jen políbení, kněžno krasavic.
Jak? ty se zlostí, studem ruměniš?
Jen zlostí ne — čímkoli jiným spíš!
Já nechci při loučení zlosti tvé,
chci raděj upustit od prosby své;
45 zdaž vynucené také políbení
jak urvalý před časem rožeň není?
Bůh požehnej, milostná paní, tobě,
a zapomeň zas na mne v krátké době,
o zapomeň, já...“ nemluvil už dál,
50 a ve komoně ostruhy své vřal.
Kůň vzpíná se a letí divou mocí,
a nezastaví se až v pozdní noci.

UKÁZKY Z LEGENDY VĚKŮV
OD VICTORA HUGO

1

S v ě d o m í

Bled, s dětmi svými v kožích zvířecích,
rozerván, rozcuchán a v bouři hrůzné
před hospodinem prchal Kain, a když se
už večer blížil, došel úpatím
5 hor na pláň dálnou muž ten truchlý.
Mdlá byla žena, děti bez dechu,
i pravili: „Zde lehněm na zemi!“
On nespál, temnou snil on pod horou.
Pozdvihnuv hlavu spatřil v černém nebi
10 převelké oko, ve tmě rozevřené,
jež nocí pevně, tiše k němu shlíží.
„Jsem příliš blízko!“ praví ustrašen
a vzbudí děti a mdlou ženu svou
a prchá dále v pustý, smutný kraj.
15 Po třicet dní a nocí putuje,
bled, němý, třesoucí se úskoka,
jenž zpět pohlídnout se neosmělí,
bez míru, spánku, odpočinku. Došel
v kraj moře, v zem, pak Assur nazvanou.
20 „Zde útočiště přece nalezeno,
zde zůstanem, zde kraj je země už.“
A když už sednul — oko rozevřené
zas spatřil pevně k němu shlížející.
I vzskočil strachem bled a zvolal: „Skryjte,
25 o skryjte mne!“ a starce divokého
teď viděli se třásti synové,
a Kain pravil k Jabelu, jenž otcem
stal mužův se, již v stanech kožených
v dalekých pouštích žijou: „Rozestři
30 sem v tuto stranu stěny stanu svého!“

Rozstřeli stěnu větrem klácenou
a upevnili k zemi olovem.

A Zilla táže se teď světlovlasá,
to vnůčka Kaina, líbezná jak jitro:

35 „Což nevidíš nic více?“ — Vece Kain:
„Zřím posud oko to!“ A Jubal dí —
toť praděd těch, již krajem bloudíce
na trouby, bubny hudbu provozují —
„Však vystavím ti, otče, pevný val!“

40 A kovovou on stěnu zbuduje
a Kain dí: „Zřím posud oko to!“
I praví Hennoch: „Plot teď vystavme
ze samých věží vše odpuzujících,
hrad v městě vystavíme s cimbuřím
45 a město uzavřem pak závorou.“

A Tubalkain, toť praděd kovářů,
vystavěl město mocné, převeliké.
V kraj vyšli mezitím, co stavěl sám,
si jeho synové, by zapudili
50 všech synův Enos a všech dětí Seth.
Kdo kolem šel, byl jimi zadržen
a zraku oloupen a za večera
vždy k hvězdám metali své ostré šípy.

Zdi žulové se vznesly místo stanů,
55 železem spojovali balvany —
jak město pekelné zde stál ten hrad.
Zastíněn kolem kraj už obrovskými
teď věžmi, pohroužen jak věčnou v noc,
zeď byla hory silnější a nad vraty
60 stál nadpis: „Cestou tou sem nesmí bůh!“

Když hrad a zeď už hotovy, uvedli
pak starce ve věž z mocných balvanů,
on setrval však v smutku, v mlčení. —
„Už se to ztratilo?“ dí Zilla v strachu.

65 A Kain dí: „Zřím posud oko to!“
A mluví dále: „V zemi hlubinách
chci jako v hrobě žít co poustevník,
nic nespatriím — i mne nespatrií nic!“

70 Hrob hotov už a Kain přisvědčí: „Dobře!“
A sestoupil teď v hrobku hlubokou,
i usadil se ve tmě na stolec,
a nad ním zavřelo se klenutí. —

To oko bylo tam a zřelo naň.

15
20
25
30
35
40
45
50
55
60
65
70
75
80
85
90
95
100
105
110
115
120
125
130
135
140
145
150
155
160
165
170
175
180
185
190
195
200
205
210
215
220
225
230
235
240
245
250
255
260
265
270
275
280
285
290
295
300
305
310
315
320
325
330
335
340
345
350
355
360
365
370
375
380
385
390
395
400
405
410
415
420
425
430
435
440
445
450
455
460
465
470
475
480
485
490
495
500
505
510
515
520
525
530
535
540
545
550
555
560
565
570
575
580
585
590
595
600
605
610
615
620
625
630
635
640
645
650
655
660
665
670
675
680
685
690
695
700
705
710
715
720
725
730
735
740
745
750
755
760
765
770
775
780
785
790
795
800
805
810
815
820
825
830
835
840
845
850
855
860
865
870
875
880
885
890
895
900
905
910
915
920
925
930
935
940
945
950
955
960
965
970
975
980
985
990
995

Co přiznal k hrubé lži řeč,
ni slovíčka z nich žádný nepodalvil.

Byl Olivier děde Vintocky
a předkem Gervais mu, a stemm Gérard,
jenž byl ho k loži touha zhroutil.
Na jeho stěně xvát jest obraz Bakchův,
sídlicí s Normany, a Rollovi xpítý
a Rouen v rucech svých; bůh, sína a smilhem
sedel na vozíku s tyží optech,
zahání všechny, kteří chdte p jon

Mahomet

Mahomet prorok někdy na svém mezku,
 a jindy zase na svém oslu jezdil;
 neb také mudrc mívá střídavě
 dny tvrdošíjné a dny méně moudré.

Rolandova svatba

Teď bijou se — přestrašně — děsivě;
 už dávno sklesli jejich ořové
 a sami stojí na ostrově rhonském.
 Mohutné, žluté vlny valí proud
 5 a víchr poutá rákos pod vodu.
 Snad ani archanděl by Michael
 nemohl pádněj rány rozdávat.
 Tak zápasili dávno před svítáním.
 Kdo by byl pozoroval za noci,
 10 když zbrojili se, byl by spatřil krásné
 dva mládce, jaré jak panenské růže.
 Dvě děti usměvavé, rozkošné,
 jež včera ještě blahem otcům byly,
 dnes jako ve pancířích démonové
 15 se rvou a z očí divý plam jim srší.
 Teď zápasí dva černí, němí reci.
 Lodníci, již je byli zavezli,
 zas prchli rychle na břeh bezpečný
 a sotva ohlédnout se osmělí.
 20 Neb reci ti jsou sire Olivier
 a Roland druhého je slavné jmeno.

Co přirazili k břehu lití reci,
 ni slovíčka z nich žádný nepromluvil.

Bylť Olivier dědic Viennský,
 25 a předkem Garin mu, a otcem Gérard,
 jenž byl ho k boji tomu ozbrojil.
 Na jeho štítu vryt jest obraz Bakchův,
 válčící s Normany, a Rollon zpitý
 a Rouen v rumech svých; bůh vína s smíchem
 30 sedící na vozíku s tygří spřeží,
 zahání všechny, kteří cider pijou.

Pokryta přilba křídly dračími,
a na svém těle košili má z kovu,
již nosil druhdy slavný Salomo.
35 Meč září jako oko démonovo,
sám byl v něj kdysi jmeno svoje vryl.
Viennský arcibiskup sám byl přilbu
hraběcí požehnáním posvětil.

V kov oděn Roland a má Durandartu.

40 Přetěsně stojí, rvou se tak, že horký
dech brnění jim jejich zakalí,
a nohu tisknou k noze; když dupnou,
zatřesou ostrovem, a v železo
se vtíná ocel tak, že s přilbice
45 kus letí po kusu — je nevzruší to,
že kusy zaletají do řeky.
Po ramenou jim z hlavy zruděné
už proudy jasné krve slévají se.
Sire Olivier, ranou dostížen,
50 zří náhle přilbu s mečem na zemi,
svou ruku bez zbraně, bez přilby hlavu
a Rolandovo oko sršící!

V modlitbě hoch na otce vzpomíná.
Nad hlavou jeho svítí Durandarta,
55 jest ztracen. Rekovný však Roland dí:
„Mým strýcem jesti Frankův král a chci
být hoden královských svých příbuzných:
spatřím-li nepřítele bezbranného,
zastavím seč. Meč jiný vyhledej
60 a hled' si vybrat ocel vskutku dobrou.
Přines též vína, neboť věru žízním.“
Dí Olivier: „Díky!“

„Počkám zde,
zas Roland, „hled' jen přispíšiti sobě!“

Olivier zavolá ukrytého
65 hned plavce: „Běž a rychle k městu,
reci otci mému, jeden že tu z nás
meč potřebuje; pak že parno nám.“
Pod křoví reci oba usedli,
uvolní vzájemně si brnění,
70 umyjou tvář a hovoří pak spolu.
Zakrátko plavec zde, byl promluvil
se starým hrabětem a přinášel
meč s vínem tím, jež Pompej druhdy píval
a jež se daří na tournonských stráních.
75 Meč nový Closamont byl proslulý.
Zas prchnul plavec, reci klidně dále
si hovoří o jasném nebi dnešním.
Olivier připijí Rolandu;
pak vyskočí, boj zlý zas začíná,
80 chtivostí po boji jsou rozpálení
až k šílenosti, v srdci jakýs bůh
jim šepce stále: „Aj ty zvítězíš!“,
a hlasitěji šepce vždy, čím více
zrak jejich srší a meč jejich svítí.
85 Krev rudá proudí v mocných potocích,
den prchá, slunce zvolna zapadá,
noc nastává.

A Roland dí: „O bratře,
mně je tak divně, jsem snad nemocen,
už pevně nestojím a milerád
90 bych odpočinul!“

„S boží pomocí,“
dí krásný Olivier s úsměchem,
„chci mečem zvítězit, ne zimnicí;
ulehni v trávu, chládek přivanu
ti chocholem své přílby, Rolande.
95 Spi blaze, dobrou noc.“

Však Roland zas:
„Tys dítě! Vždyť jsem zažertoval si.
Chci čtyry dni a noci bojovat
a ani hodinku si odpočinout.“

100   Boj znovu počíná, krev proudí zas,
Durandart s Closamontem tepou se,
že letí nočním temnem mocné jiskry,
bijou se, až se řeka rozkouří,
až kolemjdoucí žasna mní, tam v mlze
že dřevaři jsou, jižto stromy kácí.
105   Den šerí, rány posud padají,
zas soumrak zde, a ještě bojujou,
a nové jitro zas, a stálý boj!

Třetího dne na chvílku k stromu sednou,
pohovoří a zase bojujou.

110   Tři dni už čeká Gérard ve Viennu
na návrat dítěte. Teď pošle na věž
stráž, by se poohlídla po synu.
„O pane,“ dí stráž, „posud bojujou!“

115   Den čtvrtý minul, břeh a ostrov se
strašnými stále třesou ranami.
Honí se stále neunavení,
rozbíjí meč o meč a lítají
jak mračné víry křem a příkopy.
Konečně chopí Olivier druhá,
120   jenž se už v svojí vlastní krvi brodí,
vyrvе mu meč a vrhne do řeky.

„Teď já zas,“ dí Olivier, „pro jiný
meč pošlu ti, to pro ten, jedině
jenž po Durandartu se tobě hodí.
125   Dřív obru Sinnagogu náležel,
však otec můj, když obra usmrtil,
meč ten si vzal.“

Vytrhnuv mocný dub
i s kořenem dí Roland se smíchem:
„Ta hůlka zde mně také dostačí.“

130   A jilmu vytrhl Olivier
a meč svůj zahodil. Mrzutě Roland
naň udeřil, neb bolelo ho, že
má jiný rytířsky se jak dřív on.

135   Bez meče teď a s hlavou obnaženou
se bili strašně kmeny mocnými
a tloukli jak dva statní obrové.

Zas stmělo se, noc pátá nastala.

Vtom náhle orel s zrakem holubičím,
to Olivier rány zastaví:
140   „Rolande, tak nepřijdem ku konci;
vždyť pokud v pěsti ještě větev máme,
jak lev a pantěr budem bojovat.
Snad líp by bylo se teď bratry stát?
Slyš, sestru mám, slynoucí krásou Aude,
145   jejížto ruce jak dvě lilie —
ji pojmi za ženu!“

„Chci, přísám bůh!“
dí Roland. „Pojď, popijme, boj byl krutý!“

Tak Roland obdržel překrásnou Aude.

Z BÁSNÍ
HORVATA UGOJE GJ. OGNJANIĆA

Děvojčiny stesky

V pyšném a velkém panském dvoru
povyrostla mladistvá děvojka
za šestnácte snů to jarostkvoucích,
za šestnácte let to krásných dívčích.
5 Mladistvou však těžké moří žaly,
pro slunce si zasteskla ta mladá,
na slunce si sluníčko zde stýská.
„Oj ty slunce,“ jme se děvče mluvit,
„oj ty slunce, nevole ty moje,
10 tebou povstaly mi všechny žaly.
Když vycházíš ránem na východu,
hned se hlava naplní mi žaly.
„Zdaž můj drahý bdí, či ještě dřímá,
pakli bdí, zdaž také na mne myslí,
15 pakli spí, zdaž sní též drahý o mně!“
A když blíží se pak k polednímu,
hned se srdce naplní mi žaly.
„Zdaž mne věrně miluje též drahý!“
A když je již slunce na západu,
20 hned se duše naplní mi žaly,
nejtěžšími, však i nejsladšími:
„Přijde-li můj drahý k svatbě pro mne!““

Bohatý ženich

Junák prosí za mladou děvojkú:
„Oj děvojko, plamenné mé slunce,
přijdou-li ti ledající svati,
nepřijímej od svatů těch darů,
5 náramky ni, jablka ni zlata,
ani klenot na krk z perel bílých,
ani hedváb tkaný z pršků slunce,
prstenů ni z mejčistšího zlata, —
nýbrž sečkej, až já junák přijdu,
10 neboť u mě větší najdeš blaho,
mámť já, děvo, čarokrásné dvory,
ve dvorech těch síla leží zlata,
mimo zlato síla bílých perel,
mimo perly skvostné drahokamy!
15 U mém dvoru — zázrak nevidaný! —
živý oheň založily víly,
věčně hoří jak na nebi slunce,
věčně svítí jak den bělostkvoucí!
Kolem dvora devět pevných tvrzí,
20 ve tvrzích pak silná stojí vojska,
jež tě střežit budou jako zlato.
,Dvory moje‘ — to je srdce moje,
,živý oheň‘ — láska k rodu mému,
,devět tvrzí‘ — prsa má junácká,
25 ,a ta vojska‘ — pravice má silná,
vždyť jsem junák rodu horvátského!“

UKÁZKA Z BÁSNÍ NORVÉŽSKÝCH
BJÖRNSTJERNE BJÖRNSONA*

1

Hned malá Venevilka přiskočila
a k milci se přitočila,
a pěje, zvuk že z vsi až letí ven:
„Den dobrý, dobrý den!“
5 a po ní ptactvo pěje pozdrav ten.

Z modráčků věnec má pro hochu svého:
„Hle barva to očka mého!“
On vzal jej, pustil jej, však vzal hned zas:
„„Bud s bohem — nemám čas!““
10 a výskavý již polem letěl hlas.

A druhý plete z květů světlých, krásných:
„Hle barva to vlasů jasných!“
a plete dál a v jedné z krásných chvil
sešpoulí rtíky včil —
15 zasmál se, zapýřil a políbil.

A zase z bílých liljí třetí splítá:
„Má pravice hle tě vítá!“
A čtvrtý, rudě stkvoucí na pohled:
„I levici měj hned!“
20 On vzal je, zatoužil: „„Aj tys můj svět!““

* Björnstjerne Björnson narodil se 8. prosince r. 1832 v osamělé norvěžské krajině dovrejfäldské. Po urputném boji s nenávisť a pohrdáním dobyl sobě konečně jména prvního básníka skandinávského, takže mu nyní sněm zemský sám ročně 1000 tolarů „platu pro básníka“ vyplácí. Hlavními díly jeho je „Král Sigurd“ a povídky vesnické. Z posledních sděluju nahoře umístěné veršované episodky. J. N.

Všech druhů, barev věnce jemu splítá:

„Nechť srdce tvé nezamítá!“

A on ji přitom hořce plakat zhlíd. —

„Pro všechny sobě přijď!“

25

On mlčel, vzal je, ztratil ale klid!

S poupaty a listím strom stál pohotovu:
 „Chceš být mým?“ dí zima a zadechla znovu.
 „„Ne, má drahá, prosím, nečiň to,
 pokud poupě není rozvito,““
 5 prosil strom a chvěl se v bílém krovu.

Rozkvětlý byl strom, v něm slavík píseň jásal:
 „Chceš být mým?“ mu vítr houpavý zahlásal.
 „„Nech mne — nech mne, prosím, přemilý,
 bychom ovoce si zplodili,““
 10 prosil strom a v bouři se otrásal.

Dozrálo mu krásně po přemnohém bolu:
 „Chceš být mým?“ dí panna, krev
 a mléko spolu.
 „„Ano, moje milá, beř jen, beř,
 nejmilejším jsi mně hostem, věř,““
 15 pravil strom, a sehnul vše k ní dolů.

UKÁZKA STARONORDICKÝCH PÍSNÍ
NÁRODNÍCH

Píseň o Stigu rytíři

(Islandská)

Rytíř Stig si zašel v les,
z lesa si runské řezby nes.

Zašel v les,
z lesa si runské řezby nes.
5 Pravicí nalil víno, med,
levicí runy hned rozmet.

Víno, med,
levicí runy hned rozmet.
10 Pod Regisin se zmátly šat,
pro Kirstinu jež měly plat.

Zmátly šat,
pro Kirstinu jež měly plat.
Regise zbarvil tváře stud,
jeho však zmrazil zlý ten blud.

15 Tváře stud,
jeho však zmrazil zlý ten blud.
„Matičko drahá, rad' a leč,
ode mne odvrať nebezpeč'!

20 Rad' a leč,
ode mne odvrať nebezpeč'!“
„Nechť se ti stane cokoliv,
tíše lež, rady pamětliv!

Cokoliv,
tíše lež, rady pamětliv!

25 Kdybys až přes tři vody šel,
Regise přec bys neušel.

Vody šel,
Regise přec bys neušel.“
V moci ji čár tam přivábil,
30 odvrácen v loži rytíř byl.

Přivábil,
odvrácen v loži rytíř byl.
Ona jak v milky něhotě,
on však jak dítě v dřímotě.

35 V něhotě,
on však jak dítě v dřímotě.
Prosí ho v lásky chorobě,
on však tu jako ve mdlobě.

V chorobě,
40 on však tu jako ve mdlobě.
Z lože ubíhá napohled,
on však ji nevolá víc zpět.

Napohled,
on však ji nevolá víc zpět.
45 Králi hned práli: „Každou noc
Regisu Stig si beře v moc.

Každou noc
Regisu Stig si beře v moc.“
K pážeti král dí: „Hochu hej,
50 Regisu hned mně přivolej!

Hochu hej,
Regisu hned mně přivolej!“
Na bedra vzala skvostný šat,
poslušna bystří kroků chvat.

55 Skvostný šat,
poslušna bystří kroků chvat:
„Zdráv budiž, drahý otče můj,
rci mi, proč spěchal posel tvůj?

60 Otče můj,
rci mi, proč spěchal posel tvůj?“
Zakývne král: „Tak kázal jsem,
Regiso, pojd' a sedni sem!

Kázal jsem,
Regiso, pojd' a sedni sem!
65 Rci mi, zdaž vpravdě každou noc
Stig si tě rytíř beře v moc?

Každou noc
Stig si tě rytíř beře v moc?“
„Pravda je, že jsem k němu šla,
70 hanby jsem s ním však medošla.

K němu šla,
hanby jsem s ním však nedošla.
V noci mne čár tam přivábil,
odvrácen v loži rytíř byl.

75 Přivábil,
odvrácen v loži rytíř byl.
Já tu jak v milky něhotě,
on však jak dítě v dřímotě.

80 V něhotě,
on však jak dítě v dřímotě.
Prosím ho v lásky chorobě,
on však tu jako ve mdlobě.

V chorobě,
on však tu jako ve mdlobě.

85 Z lože jsem vstala napohled,
on však mne nevolal víc zpět.

Napohled,
on však mne nevolal víc zpět!“
„A když tvou šetřil dívčí čest,
90 odměněn v cti nechť tebou jest.

Dívčí čest,
odměněn v cti nechť tebou jest.
Jemu se vděčně zachovám,
s dcerí svou devět zámků dám.

95 Zachovám,
s dcerí svou devět zámků dám.
Devět dám zámků, dceru sám,
dvanáct též hříven zlata dám.

Dceru sám,
100 dvanáct též hříven zlata dám!“
Zpěvák pak pěl a hudec hrál,
Regisu Stig když sobě bral.

Píseň o Ribbaldu

(Islandská)

Uháněl pustou plání,
bouří a nehodou,
držel si v pevných rukou
květ, nevěstičku svou.

5   Spatří ho pyšné hrabě
s kořistí letmo jet:
„Ribbalde, hodláš domů
lup svůj si odnést zpět?“

10   „Hrabátko, mlč, řeč drzou
proto ti odpustím,
s Markýtkou, sestrou svojí,
že domů odjždím.“

15   „Gullbrunu znám já dobře,
marný je ves tvůj mam,
královu kradeš dceru
a láska tvá je klam.“

20   „Tobě ji neodnáším,
pro mne ten poklad jest;
chraň se, sic odpoví ti
meč můj a moje čest.“

Meč ten ti ale provždy
v službu má věrnou být,
zamlčet chceš-li králi,
co zde jsi musil zřít.“ — —

25   Ostruhu zafal v koně,
s Gullbrunou dále jel,

ku královskému zámku
však druhý rychle spěl.

30 „Králi můj, vás zde poutá
víno a med a ples,
zatím vám dcerku vaši
oř bujný poodnes!“

35 „V dceři své, v dceři svojí
největší poklad mám,
rci již, kdo děvče krásné
chce směle odnést nám?“

40 „Ribbald to, pane králi!
Přemnohý při něm vděk,
praví se, nikde v světě
že není taký rek!“

Vyskočil král a v zlosti
mocný byl jeho skok,
překotil stůl i rozlil
ves purpurový mok.

45 O zemi mrštil harfou,
vydala žalný zvuk,
se strunou jak by její
i vešken život puk.

50 „Synové,“ zvolal, „na kůň,
rozbuřte ves svůj hněv,
loupežník za vinu svou
má svoji cedit krev!“

Uhání Ribbald pustou,
bouří a mehodou,
55 drží si v pevných rukou
květ, nevěstičku svou.

Z dálky se ozve dusot;
Gullbruna hledí zpět:
„Otec můj, bratři moji,
60 a rychlý jich je let!

Nejmladšího mně bratra,
Ribbalde, jenom chraň,
matce je nejmilejší
a proto prosím zaň.

Život mu mladý daruj,
útěchou nechť jí jest,
ostatních o všech padlých
on dodá jí pak zvěst.“

„Přivážu k vrbě koně,
70 vyčkám zde jezdců všech,
cokoli nechť se děje,
jen mluvení zanech.

Radím ti, Gullbruno má:
pokud meč seče můj,
75 cokoli zříš a slyšíš,
mé jmeno nejmenuj!

Nejmenuj jmeno moje,
třeba i krev mou zříš,
nejmenuj jmeno moje,
80 sic mne tím usmrtíš.

Nechť mne i klesat spatříš,
bídne již blednout zříš,

nejmenuj jméno moje,
sic mne tím usmrtíš!“

85 Zástup se již již blíží
se strašným prokletím,
jedenáct synů s králem,
i devět zefů s mím.

Po pustě mečů řinkot
90 letí a boje řev,
z mnohých již, z mnohých ran již
se řine rudá krev.

První se král sám skácí
se svým i komoněm,
95 Gullbruna blednouc vidí,
jak krví rudne zem.

Pak zří se švagry kácet,
tuší již sester stesk,
Ribbaldův meč se točí
100 vkol jako jasný blesk.

Na švagry bratry musí
po sobě klesat zřít,
masycená že pusta
již nechce krve pít.

105 A tu již jedinkého
ze všech těch živa zří:
Gullbrunin brat nejmladší
s tou zlatou kadeří.

„Ribbalde, probůh, milost!
110 vždyť to tak mladý druh!“
Ribbald se vtom obrátí:
„Zle činíš, přísám bůh!“

Sotva to slovo zahles,
fal ho již hochův meč;
115   hochu pak ovšem skolil,
co platna však ta seč?

Krvavý meč pan Ribbald
o nízký otřel keř:
„Gullbruno, zlé zasloužíš,
120   vše zlé zasloužíš, věř!

Lásku však mou poznávej,
budiž ti mocný štít,
zradilas mne, však láska
ti musí odpustit.

125   Kdyby i zlost se dmula
k samým až nebesům,
láska, ach láska nedá
ni prohřešit se rtům!“

130   Zemdlelou rukou pannu
na kůň si zase zdvih,
k bratrovu zámku pustou
dál zvolna, zvolna tih.

„Ribbalde, buď mi vítán;
smíšený s vínem med
135   poharem plným vypij
a mdlý si zjasníš hled!“

„Nech mne jen, bratře milý,
poharu nežádám,
zři jen, co zde ti nesu,
140   vždyť nepřicházím sám.

Rigarde, poslyš, bratře:
mladičkou choť ti dám,
sám se však loučím s tebou
a v hrob se ubírám!“

145 „Vzal bych ji, milý bratře,
skončil bych rád tvůj trud,
vzal bych ji, kdybych věděl,
že pannou doposud.“

150 „Vezmi ji, Rigarde můj,
přisáhám milerád,
že jsem jí ústa zlíbal
jen jednou, jedinkrát!“

155 Sklesnuv pak náhle k zemi,
bledý a mdlý jak stín,
hlavu si ještě složil
v ten její měkký klín.

160 Ona však prála plačíc:
„Pannou jsem, přísáhám:
nikdy se neprovdám víc
a věrnost zachovám!“

Píseň o Martinu

(Islandská)

Aj byl to mladý Martin,
jenž k služebníkům svým děl:
„Jakž rád bych ze kláštera
Lucii vylákati chtěl!“

5 „Nuž na máry se polož
a lež jak mrtev, živý lhář!
Nechť nikdo nepoznává,
že červena je tvoje tvář!“

10 Byl pátý den, den postní,
když zastonával víc a víc,
a sobota když přišla,
již smrti přizpůsobil líc.

15 A hned po celém Dánsku
a ku všem tvrzím posel dán,
jenž světu vyřizoval,
že zemřel Martin, mladý pán.

20 Z kláštera vyšly panny,
když pohřeb z hradu jíti měl,
za Martinovým tělem
předlouhý, smutný průvod šel.

A když pak bylo po mši,
zas vracely se v pohodlí,
jen panenka Lucie
u mrtvoly tu sama dlí.

25 A zpívá mu zde žalmy,
tři napřed, po těch ještě víc:
na marách Martinova
zas náhle oživila líc.

30 „Slyš, panenke Lucie,
a vyslyš mne, neboj se jen,
můj oř tam v dvoře stojí
a chce tě vynést z domu ven!

35 Slyš, panenke Lucie,
svých starostí si již uspoř,
sto mužů obrněných
tam v dvoře stojí a můj oř!“

40 Jakž harfy hlasně zněly,
jakž každý hlasně písňě pěl,
když Martin, ženich mladý,
s nevěstou svojí domů spěl!

Z kláštera vyšly panny,
a každá dí v myšlénkách svých:
„Kéž také mne odvezou,
bůh Otec dej to v nebesích!“

Píseň o Olöfě

(Islandská)

Král dcerky své jme vyptat se:
„Což nechceš letos provdat se?“

„„Aj každý v domě pravdu dá,
že vdavka mne nenapadá!““

5 „A koho že jsi v doubravě
ku prsoum tiskla háravě?“

„„To bylo jedno z děvčat mých,
a nikdo z rytířů snad tvých.““

10 „Což mají tvoje děvčata
též tílka mečem opjata?“

„„To nebyl, otče, mečík zas,
snad že se leskl klíčnící pas.““

„Což dívky tvé v novější čas
snad nosí krátký, mužský vlas?“

15 „„To nebyl vlasů krátký stříh,
toť copy, těsný věnec z nich.““

„A nosí snad tvé soudruhy
na malých nožkách ostruhy?“

20 „„To nebyla as ostruha,
spíš zlatá botek popruha.““

„A jakže tvých teď u děvčat
jak u mých manů krátký šat?“

„„Když louka rosu setřásá,
šat dívčina si vykasá.““

25 „A či byl šedý koník dál,
jenž sedlán u tvé fortny stál?“

„„Již otázek si dále spoř,
z hor smka byla, žádný oř!““

30 „A čiže ruku mám já tu
na svojim sedle připjatu?“

Čiže ta nožka, pohleď sem,
jež houpá se mi za pasem?

Čí je ta hlava krvavá,
jež na mém sedle vyspává?“

35 „„Již toho muže poznávám,
jenž světem byl mně sám a sám!

Jakž neznat oudů krvavých,
když často v loktech dlely mých!

40 Teď přála bych, o otče můj,
by ohněm lehnul dvorec tvůj!

By zprostřed krutých plamenů
zřels na mé srdce z kamenu!

Nechtěla bych ti pomoci,
i kdybys hořel do noci!““

45 A sotva kletbu zasteskla,
již v dvoře zář se rozbřeskla.

Králova hlava hořela,
královna hořem umřela.

Píseň o kostkách

(Islandská)

Jakž šperkují se všechny paní,
myslejí na šat v bdění, spaní!

Ta v hedváb, ona v plátno bílé,
i nožky kráslí přeztepilé.

5 Hle venku skví se leto krásné
a panna sedí v jizbě jasné.

S rytíři v kostky pozahrává,
jich o statek je obehává.

10 Již není více hráče tady,
leč Limike, náš sokol mladý.

Ten srdce má jak kámen tvrdé.
„Chceš se mnou pohrát, děvče hrdé?”

O celou obuv svou chci házet!“
„Na obuv budu obuv sázet!“

15 Sotva se kostka dotočila,
radostí panna vyskočila.

„Já hrála dobře, na mou věru,
a punčochy i střevíc беру.

20 Jakž spolu hodí se to dvoje, —
nuž radujte se, družky moje!“

„Chci nyní sedlo s ořem sázet,
chceš, děvče, ještě jednou házet?“

„Já přijímám tu sázku tvoji,
a sázím na ni služku svoji!“

25 Sotva se kostka dotočila,
radostí panna vyskočila.

„Já hrála dobře, na mou věru,
a sedlo si i s ořem беру.

30 Jakž spolu hodí se to dvoje, —
nuž radujte se, družky moje!“

Však polem bloudí mládce noha,
on vzývá mebe, vzývá boha,

a svatého on Knuta prosí,
jenž pomoc nešťastníkům nosí.

35 Má smutek v srdci, tvář je bledá,
a přece zase ku hře sedá.

„Bys hrála dále, žádám tebe,
a nyní sázím sama sebe!“

40 „O rovnou sázku kostky házím,
za tebe sebe ve hru sázím!“

Však když se kostka dotočila,
tu panna více neskočila.

A mládec dí teď, v stejnou měru:
„Já hodil dobře, na mou věru!“

45 Mládec a panna ovšem dvojí,
leč hodí se to, budem svoji!“

„Mám v truhle deset hřívěn v zlatě,
nuž vezmi si je ku výplatě!“

„Jakou by muž měl z toho hanu,
kdy vzal by zlata snad za pannu!“

A panna s mládcem v chrám již vchází
a písní mé již dech dochází.

Píseň o Frísech

(Färeyjarská)

Již Frísové veslo opřeli v břeh
a s odplutím měli velký spěch,
však pannin je staví hlasný vzdech:
5 „Nenechte ve Frísku mne zhynout!
Ach plavče fríský, sečkej, stůj,
nechť vykoupí mne otec můj!
Můj otec má mne jistě rád,
rád za mne jeden dá svůj hrad,
nenechá ve Frísku mne zhynout!“ —
10 „Mám hrady dva jen, nemám víc,
z těch nedám za tě polovic,
ty musíš ve Frísku již zhynout!“

A Frísové veslo opřeli v břeh
a s odplutím měli velký spěch,
15 však pannin je staví zase vzdech:
„Nenechte ve Frísku mne zhynout!
Ach plavče fríský, sečkej jen,
já přece z Fríska vyjdu ven!
Má matka nemá žádný hrad,
20 však za mne skvostný dá svůj šat,
nenechá ve Frísku mne zhynout!“ —
„Mám roucha dvě jen, nemám víc,
z těch nedám za tě polovic,
ty musíš ve Frísku již zhynout!“

25 A Frísové veslo opřeli v břeh
a s odplutím měli velký spěch,
však pannin je staví zase vzdech:
„Nenechte ve Frísku mne zhynout!
Ach plavče fríský, sečkej, stůj,
30 vždyť vykoupí mne ženich můj!

Můj ženich má mne jistě rád
a dá vám koráb za mne v plat,
nenechá ve Frísku mne zhynout!“

35 „Já jenom dva koráby mám,
však oba za tebe je dám,
ty nemáš ve Frísku mně zhynout!“

Již Frísové veslo opřeli v břeh
a s odplutím mají spěch a spěch,
v smích hlasný se změnil pannin vzdech:

40 „Ve Frísku již nemusím zhynout!“

Píseň o Aagovi a Else

(Dánská)

Toť rytíř byl pan Aage,
jenž na ženitbu šel
a z nejkrásnějších panen
si Elsu vynašel.

5 Ach panenku měl Elsu,
byl ovšem její pán;
však v týž den za měsíc již
byl Aage pochován.

10 A Elsa smutek měla,
že nelze nalézt slov,
že věst o jejím smutku
šla pod tmavý až rov.

15 Věst přišla, rytíř Aage
i se svou rakví vstal
a ke komůrce její
se pracným krokem bral.

20 Na vrata rakví klepal,
a děsně klepal zas:
„Vstaň, panenská má Elso,
toť tvého muže hlas!“

A Elsa odpovídá:
„Já neotevru dřív,
brž Ježíšovo jmeno
mně merceš jakby živ!“

25 „Vstaň, panenská má Elso,
a otevři mně včil,
znám Ježíšovo jmeno,
jak bych tu ještě žil!“

30 A s uplakanou tváří
Elsička vstává už,
a s ní v komůrku její
se zavřel mrtvý muž.

Hřebínek zlatý vzala
a češe jeho vlas;
35 při každém měkkém vlásku
se rozplakala zas.

„Ach poslyš, pane Aage,
ach poslyš, drahý můj!
Jakž je to v černé zemi,
40 a jaký hrob je tvůj?“

„Vždy, když se rozraduješ
a jasný je tvůj hled,
je hrob můj uvnitř vonný
jak samý růže květ.

45 Vždy, když se rozesmutníš
a když ti vymře zpěv,
mám všude ve svém hrobě
jen černou, ssedlou krev.

Již volá kohout rudý,
50 já musím dále zpět;
již pod zem musí mrtví,
já musím s nimi zpět.

Již volá kohout černý,
já musím odtud hned,
55 a nebe se otvírá
a ve hrob musím zpět.“

I vstal pan rytíř Aage
a rakev svou zas vzal,

60 a ku hřbitovu nazpět
se pracným krokem bral.

Však láska panny Elsy
je mocnější než děs:
i šla za milým mužem
přes tmavý, dlouhý les.

65 A když tak ku hřbitovu
přichází blíž a blíž,
tu zlaté jeho vlasy
zří blednout, blednout již.

70 A když tak ze hřbitova
jde ke kostelu blíž,
tu různé jeho tváře
zří blednout, blednout již.

75 „Nuž poslyš, panno Elso,
již usuš mladou líc,
ty mesmíš více plakat
ni smutna býti víc.

80 Nuž pohledni tam k nebi,
jak hvězdnata ta výš,
a uzříš, jak se ztrácí
již noc i její říš.“

I obrátila k nebi
a ku hvězdám svou líc;
vtom mrtvý propadnul se,
již nespátří ho víc.

85 Šla domů panna Elsa,
dál žila smutek vdov,
v týž den pak za měsíc již
se zavřel nad ní rov.

Píseň o duši dítěte

(Dánská)

— Jakž má se v poli zelenati obilí,
když rodiče své dítě živé pohřbili?

To dítě plakalo a volalo svůj žel,
hlas dítěte do samých nebes šel.

5   A k anděli bůh Otec ihned hles:
„Ty, přiveď mně to dítě do nebes!“

„Teď došlo jsem již šťastně do nebe,
ach nech mne na věky zde u sebe!“

10   A dítě plakalo a volalo svůj žel,
hlas dítěte až dovnitř nebe šel.

Bůh Otec k dítěti to slovo děl:
„Proč pláčeš dál, proč voláš dál svůj žel?“

„Jakž nemám smutno být a plakati,
když matka musí v pekle pykati?“

15   A k anděli bůh Otec ihned hles:
„Ty, přiveď mně tu ženu do nebes!“

„Teď přišli jsme již oba do nebe,
ach nech nás na věky zde u sebe.“

20   A dítě plakalo a volalo svůj žel,
hlas dítěte až dovnitř nebes šel.

Bůh Otec k dítěti to slovo děl:
„Proč pláčeš dál, proč voláš dál svůj žel?“

„Jakž nemám smutno být a plakati,
když otec v pekle musí pykati?“

25

A k anděli bůh Otec ihned hles:
„Ty, toho muže přived' do nebes!“

„Teď přišli všichni tři, jsme do nebe,
o mech nás na věky zde u sebe!“

Píseň o myslivci z Řecká

(Nizozemská)

Šel do hlubokých lesů,
však honba jeho nesla zmar,
an nalez tam jen muže
a muž ten spoután byl a stár.

5 „Ach mladý myslivečku,
zlou ženu kryje tmavý keř,
té do cesty-li přijdeš,
je po tvém mladém žití, věř!“

10 „Mám snad se ženy báti,
když mezastraší mne ni muž!“
Však sotva že se prohles,
ta žena stála před ním už.

15 A jeho za rameno,
za uzdu koně vzala včil,
a do vrchu je hnala,
vrch vysoký byl přes sto mil.

20 A vrchy šly vždy výše
a doly šly vždy níž a níž,
vtom na rožni zří muže
a dva zří usmaženy již.

„Když mám zde bídne zemřít,
jakž na své mladé oči zřím,
tož lituju teď velmi,
že sem až z Řecká přicházím.“

25 „Aj, jsi-li z řecké země,
odtamtud svého muže mám,
kdo otec tvůj, kdo matka,
nuž rci jen, možno, že je znám!“

30 „Mám rodiče své zváti
a muž že odtamtud je tvůj?
Nuž řeckým králem zove
se odedávna otec můj.

35 Markétka, dobrá paní,
je matka moje, jeho choť,
víš jména nyní obě
a smrtí mne víc neprovod!“

40 „Vím, král že řecké země
muž obrovské je výše tak,
že nevzrosteš-li výše,
těž nemusíš ni žíti pak!“

„Jakž nemám vyrůst výše,
lét teprv jedenácte mám
a musím silně vyrůst,
výš, mnohem výš, než les je sám!“

45 „Nuž vyrosteš-li výše,
ba mnohem výš, než les je sám,
tož mladou já a pyšnou,
přepyšnou dcerku zase mám.

50 Ta na své hlavě nosí
korunní z velkých perel skvost,
a co již králů přišlo,
z nich žádný neměl pro ni dost.

55 A na prsou svých nosí
lilii bílou a v ní meč,
sám ďábel snad by z pekel
se s dcerou mou nepustil v seč.“

„Tak chválíš svou si dcerku,
že chtěl bych uzříti ji jen

60 a tajně zulíbati,
vyřídit odtud dobrý den.“

„Mám koně trpaslíka,
je rychlejší než vichr sám,
já ti ho tajně půjčím,
zda nalezneš si cestu k nám.“

65 Již na koníku sedí
a v skoku provolává lest:
„Měj dobře se, ty babo,
tvá dcera příliš černa jest!“

70 „Kéž mám tě ještě v rukou,
ty bys mně více neušel,
a že má dcera černa,
to věru sotva že bys děl!“

75 Vyrvala pahýl v dolu
a prala vztekle v strom a strom,
že peň i list se třásly,
jak by si zaleh do nich hrom.

Píseň o Anně

(Nizozemská)

„Ach Anno,“ pravil, „Anno,
kamž pěkný poděl zpěv se tvůj?“
„Jakž mám já ještě zpívat,
když za tři dny již pohřeb můj!“

5   A sotva byla v zemi,
Jan mladičkou si ženu vzal,
ta děti tloukla, prála:
„Již za chlebem si jděte v dál!“

10   Kolem deváté zrána
mohs děti tři z domova jít
a nad hrobem jich matky
se smutně pozastavit zřít.

15   Tam modlily se, pěly
a poklekly na hrobní mech,
a na modlitbu jejich
hrob rozpuk se na místech třech.

20   Druhorozeně vzala
a položila si je v klín,
a na nadrech jí leží
nejmladší, nejmilejší syn.

Synkovi dala pít, jakž
u ctnostných matek vídáváš:
„Ach děti,“ prála „děti,
což dělá doma otec váš?“

25   „Ach matko,“ prály, „matko,
my máme příliš velký hlad,
vstaň honem a pojď s námi,
pojď s námi chléb si vyžebrať!“

„Ach děti,“ prála, „děti,
 mně do země již ustlal bůh,
 mé tělo pod zemí je,
 mé tělo v zemi, s vámi duch!“

Píseň o Odilii

(Německá)

Od narození slepa už,
a proto otec, zlostný muž,
dal soudek upravit.

5 Se soudku jedno víko sňal
a Odilii dovnitř dal,
pak do vody ji hodil.

Tři dni tři noci ploula tak,
až v mlýnské kolo přišla pak
a kolo zastavila.

10 Ze mlýna mlynář vyšel ven:
„Můj bože, což to v kole jen,
že máhle zastaveno?“

15 Se soudku jedno víko sňal
a Odilii ven vyňal
a vytáhl ji z vody.

Vyrostlo děvče pouhý květ
a bylo jí již dvacet let,
když vyšla na ulici.

20 Měšťanské děti střeží čest
a prály: Nalezencem jest,
ve vodě nalezena!

„Nechci se takto zvátí dát,
chci raděj otce vyhledat,
chci otce oplakávat!“

25

Poklekla ihned na kámen
a modlila se celý den
a štkála usedavě.

30

Tři dni tři noci dlela tak,
až ďábel otce z pekla pak
jí vynes na svých zádech.

Stalo se, víc se nestane,
víc dítě peklem nepohne
hříšnému kvůli otci.

Píseň o věcech marných

(Německá)

„Znám jednu děvku rozkošnou,
rád chtěl bych si ji vzíti,
kdy dovedla by ovesné
ze slámy hedváb přísti.“

5 — Bych měla slámy z ovesné
já tobě hedváb přísti,
tož musíš z listů lípových
mně košiličku šíti.

10 „Bych měl já z listů lípových
ti košiličku šíti,
tož musíš pro mne nůžky již
střed řeky Rýna vzíti.“

15 — Bych měla nůžky pro tebe
střed řeky Rýna vzíti,
tož musíš z proutku suchého
mně most tam postavit.

20 „Bych měl já z proutku suchého
ti most tam postavit,
tož musíš v bílé poledne
mně hvězdy vysvětliti.“

— Bych měla v bílé poledne
ti hvězdy vysvětliti,
máš ty mně žebřík postavit,
ať mohu k nebi lízti.

25 „Bych měl ti žebřík postavit,
bys k nebi mohla lízti,

máš na horu ty skleněnou
na mladém koni jíti.“

30 — Kdy na horu mám skleněnou
na mladém koni jíti,
máš ty mně k tomu ostruhy
z hladkého ledu slíti.

35 „Bych měl ti k tomu ostruhy
z hladkého ledu slíti,
tož musíš si je připnout pak,
kdy slunko nejvíc svítí.“

40 — Bych měla připnout ostruhy,
kdy slunko nejvíc svítí,
tož z vody s vínem smíšené
mně musíš bičík splísti.

„Bych z vody s vínem smíšené
měl bičík tobě splísti,
tož musíš horu obrovskou
mně v písek rozemlítí.“

45 — Bych měla horu obrovskou
ti v písek rozemlítí,
tož musíš zajet do moře
a přece u mne zbýti.

50 „Bych měl já odjet za moře
a u tebe přec zbýti,
tož musíš mně svou matku dát
co ženu s mladou lící.“

55 — A mám-li tobě matku dát
co ženu s mladou lící,
tož musíš viset sedm lét
a přece ještě žíti.

60 „A mám-li viset sedm lét
a přece ještě žíti,
tož nechci nikdy, nikdy víc
se s pannou poškádliti.“

ZE SÁGY O FRITHIOFOVI
OD ESAIASE TEGNÉRA

[Fragment]

Z 1. zpěvu (*Frithiof a Ingeborg*)

Kdy zlatovlasý vstává den —
a noční prchá šerý sen,
a vše své .... napíná,
tu děva, mládec vzpomíná,

5   A když již zašel .... den,
dóm noci .... otevřen,
a hvězd již plášť se rozpíná,
tu děva, mládec vzpomíná.

10   „O zemi, kteráž v zeleň vlasů
si věčně vplétáš květin krásu,
dej všechny květy jara svého,
zdeb jaré čelo mládce mého.“

15   „O moře, kteréž hlubné stěny
si perlou zdobíš zvláštní ceny,
nech nalézt největší, nejhezčí,
... hrdlo dívčino ověncí.“

20   „O slunce, oko světa žhoucí,
jež Odinův trůn krásíš stkvoucí!
Kéž bych tě mohla k zemi svésti,
by Frithiof moh tě za štít nésti.“

   „O luno, světlo v chrámě bohů,
jenž stříbro liješ na oblohu,
kéž mou jsi, a v tvůj lesk ten bledý
má dívka v zrcadlo .... hledí.“

Z 8. zpěvu (*Loučení*)

Ingeborg

Už šerí den, a Frithiof nepřichází!
Přec povolán byl včera slavný ting
na Belův rov; a vhodné místo to,
by osud dcery jeho rozsouzen.

5   Jak mnoho proseb stálo milostných
a slzí mne (vždyť Freya sčítá je!),
než zášti led tál v prsou Frithiofa,
bych vylichotila hrdému slib,
že kdys chce ruku podat v smíření.
10   Ach, tvrdým přece muž, a za čest svou
(tak pýchu nazývá) je lehko mu
i srdce věrné přivést v zničení.
Vždyť na prsou mu žena podobá
se mechu bledou barvou kvetoucímú
15   na příkrém čele skaliny; a pracně,
a nepovšimnut kámen objímá
a pokrmem mu slza rosy noční.

Nuž, včera osud můj už rozhodnut,
a slunce nad tím dávno zapadlo,
20   a Frithiof nejde — hvězdy bledé
tam v horách hasnou, jedna po druhé,
ach, s kačkou, která zaniká tu,
i naděje zas zmírání v prsou mých.
Však čeho nadíti se? Walhalla
25   mi nepřeje, já bohy zhněvala;
má ochrana, můj Baldur vznešený
je pohoršen, neb láska smrtelníků
dost svatou není bohův před zrakem,
a nesmí lidské blaho bez trestu
30   se blížit svatině, kde přísná moc
si nebešťanů stan svůj rozbila.

A jakou chyba má? — Proč horší se
náš čistý bůh pro lásku panenskou?
Vždyť čistou jest jak jasný pramen Urdy
35 a bez viny jak Gefioniny
sny ranní, slunce vznešené nezvrací
své oko čisté od milenců šťastných.
Noc ohvězdná, vdova po dnu starém,
v svém smutku slouchá ráda slibům lásky.
40 Co bezvinné jest nebem pod širým,
snad vinným pod klenbou se chrámu stane?
Mou láskou Frithiof jest. Jak daleko
má paměť sáhá, jej jen miluju.
Ten narozen již se mnou drahý cit,
45 a meznám počátku, a nemohu
ni pomnit, když nestávalo ho.
Jak ovoce se kolem jádra věncí
a v vzrůstu bohatém se kulatí
jak zlatý míč, kdy slunce letní září:
50 tak vzrůstala jsem, dozrávala též
kol jádra toho, bytost jesti má
jen krajní skořepinou lásky mé.
O odpusť, Baldure, já s věrným srdcem
jsem v sál tvůj vstoupila a s věrným srdcem
55 chci odejít: já vezmu s sebou též
je přes Bifrostův most a postavím
se směle se svou láskou před vás bohy.
Jak dítě Asino má láska bude
se v štítech hladkých zrcadlit a vznášet
60 se křídlem holubím vší prostorem,
až v lůno otce všehomíra dálné,
z nějž vyšla. — Proč as čelo mračí tvé
se v svitu šerící se jitřeny?
V mých žilách koluje jak v žilách tvých
65 krev Odinoва též. — Co, strýče, chceš? —
Zdaž mohu lásku svou ti v oběť dát,
zdaž chci, — ač nebe tvého hodna jest.
Já mohu v oběť dáti štěstí své,

70 a štěstí zavrhnout, jak královna
svůj knížecí plášť odvrhne a přec
čím byla, zůstane. — Já rozhodla!
Své vnučky Walhall nemá stydět se,
vstříc jíti hodlám svému osudu,
jak v boji hrdina. — Aj Frithiof jde,
75 jak divý, bledý! Zřím, že stalo se!
S ním blíží se i přísná morna má.
Bud' pevným, srdce! — Vítám tě, ač pozdě.
Náš osud určen, čítedlným na tvém
jest čele.

Frithiof

80 Nestojí i krvavé
tam runy, zvěstující hanu mou
a výsměch, z vlasti výpověď?

Ingeborg

O vzmuž se,
můj Frithiofe, a pověz, co se dělo;
já čekám připravená nejhorší.

Frithiof

— — —
— — —

Z 24. zpěvu (Smíření)

O jistém Baldurovi mluví jih.
Jsa synem děvy chudé poslán jest
nám otcem všehomíra, runy by
zde vysvětlil, jež nevysvětlené
5 se posud na štítech norn malezají.
Válečným heslem byl mu mír a láska
mu mečem, — nevinnost se usadila
jak holubice jeho na přilbu.
Žil, učil zbožně, zemřel, odpustil,
10 a pod palmami dán mu světlý hrob.
Však jeho slova jdou prý z kraje v kraj
a srdce změkčují, a ruce pojí,
a staví říši míru světu všemu.
Já neznám slov těch, v lepších chvílích svých
15 jsem míval o nich slabé tušení,
jak každé lidské srdce tuší je. —
A pozděj, vím to, přijde k nám a rozstře
své křídlo bílé přes severní stráně.
Však pro nás sever nemá víc své krásy,
20 dub zašumí nad rovy setlelých.

— — —
— — —

První svazek *Básní* shrnuje veršovanou produkci Nerudovu od prvních počátků básnické jeho činnosti do r. 1873, kdy vyšlo 2. vydání *Knih veršů*. Patří do tohoto období především dvě básnické knihy, *Hřbitovní kvítí* z r. 1857 a *Knihy veršů* z r. 1868, které vyšly v r. 1873 v druhém, rozšířeném vydání. *Knihy veršů* byly právě tím souborem básní, který Neruda sám „s autokritikou co možná přísnou“ uspořádal jako vlastní jádro své básnické činnosti v tomto období; všechno ostatní lze pokládat za básnickou produkci, která doplňuje básně zahrnuté do *Knih veršů*, ať již o nezařazení jednotlivých básní do *Knih veršů* rozhodly jakékoliv důvody, nejen umělecké, ale i osobní, politické nebo censurní. O tom, že Neruda měl vskutku v úmyslu svými *Knihami veršů* přehlédnout svou dosavadní činnost a z ní vybrat to nejpodstatnější, svědčí mimo Proslov k prvnímu vydání *Knih veršů* i okolnost, že do nich pojal i výbor z *Hřbitovního kvítí*. Z těchto skutečností vyplynula i metoda vydání tohoto svazku. Otiskujeme především obě sbírky tohoto období, *Hřbitovní kvítí* a *Knihy veršů* v rozsahu 2. vydání. Nemohli jsme pominout *Hřbitovní kvítí* jako celek — a to i za cenu toho, že budeme nuceni otisknout některé básně dvakrát —, poněvadž jde o sbírku, která zvláště typicky vyjadřuje převratný charakter Nerudova básnického vystoupení v české literatuře. Ostatní básně vydáváme jako doplňkový soubor ke *Knihám veršů*, takže zcela přirozeně vznikly *Dodatky ke Knize veršů výpravných*, *Dodatky ke Knize veršů lyrických a smíšených* a *Dodatky ke Knize veršů časových a příležitostných*. K nim pak přistupují *Básnické překlady* Nerudovy v sledovaném období. Je to postup, jehož užil v zásadě již M. Novotný při vydávání *Druhé knihy básní Nerudových*. Uvnitř jednotlivých dodatkových oddílů jsme se snažili shromáždit básně podle jednotlivých cyklů *Knih veršů*, po případě podle celků, na nichž Neruda zřejmě pracoval. Mohli jsme tak učinit jen do jisté míry, pokud to dovoloval sám materiál, jinak jsme užili hlediska chronologického. Věci fragmentární, věci vznikající na okraji vlastní činnosti básnické (památníkové verše atd.) jsme umisťovali na konec jednotlivých oddílů. Jistou potíž činilo zařazování básní podle oddílů, zejména vztah mezi oddílem veršů lyrických a oddílem veršů časových nemá pevné hranice, jelikož většina produkce Nerudovy má zároveň svůj časový charakter.

Do tohoto svazku Básní nejsou pojaty ty verše, které jsou v úzkém sepětí s časově danou a časově omezenou problematikou speciální. Tak veršovaný pamflet *U nás* z roku 1858, který se zabýval problémem české literární kritiky a zahrnoval ve formě negativní satiry i pozitivní literární program Nerudův; tento pamflet bude v Nerudových spisech v Knihovně klasiků vydán ve svazku, který zahrne literární kritiky tohoto období. Dále nejsou v našem souboru dvě rozsáhlé skladby z Humoristických listů, *Český sněm roku 1863* a *Nábožný přehled každodenní činnosti sněmu českého* z téhož roku; uveřejníme je opět v příslušném svazku Nerudových projevů, které se zabývají společenskými a politickými poměry českými, kam se obě skladby hlásí svými narážkami na podrobnosti ze soudobého politického zápasu. Nezahrnujeme sem dále veršované projevy dramatické a veršiky rozhozené po celém povídkovém a feuilletonistickém nebo aforistickém díle Nerudově. Jen tehdy, jde-li o jednotlivé básně, které si uchovávají svou samostatnost, nebo tam, kde samostatnost jejich je doložena rukopisem nebo kde je zřejmé, že tu Neruda užil textu ze zásoby svých hotových veršovaných projevů, převzali jsme příslušné celky do Nerudových Básní. Do svého souboru jsme pojali jen ty Nerudovy básně, u nichž autorství Nerudovo je potvrzeno vnějším svědectvím, t. j. básně, k nimž se Neruda hlásil přímo svým jménem, známým pseudonymem, zkratkou, básně doložené rukopisem Nerudovým nebo básně, jež podle svědectví jiných jsou Nerudovy. Jen výjimečně přijímáme do svého souboru texty, jež jsou připisovány Nerudovi na podkladě vnitřní kritiky. Seznam sporných textů, pokud o nich uvažovali dosavadní editoři, uvedeme na příslušných místech poznámek.

Při práci jsme těžili ze zkušenosti dosavadních vydání Nerudových básní. *I. Herrmann* uspořádal v druhém vydání Básnických spisů, vydaných v roce 1907 u Topiče, celé básnické dílo Nerudovo do dvou svazků; v prvním svazku vydal Hřbitovní kvítí a Knihy veršů, v druhém svazku ostatní sbírky Nerudovy a část doplňkových veršů. Dodatečně vyšel svazek nazvaný Zbytek veršů (1913) a uspořádaný *K. Rožkem, Mil. Novotný* v Díle Jana Nerudy vydal v 1. sv. Básní (1923) pět klasických sbírek Nerudových bez Hřbitovního kvítí, v 2. svazku, Druhá kniha básní (1924), zbytek Hřbitovního kvítí a všechny dodatkový materiál. Rozhodli jsme se vydávat jednotlivé sbírky Nerudovy vždy zároveň s příslušným materiálem doplňkovým, poněvadž pomáhá čtenáři při četbě Nerudových sbírek dokreslit profil jeho básnické činnosti, poněvadž jeho zařazení v sousedství

vlastního jádra Nerudova díla je i s hlediska historického organičtější. Ani jedno z dosavadních vydání Nerudových sbírek nebylo vydáním kritickým v tom smyslu, že by informovalo o prvním časopiseckém otisku, o osudu textu, po případě o různocšteních. Jen Novotným vydaná Druhá kniha básní, zahrnující dodatkovou produkci Nerudovu, má příslušné poznámky vysvětlující původ a charakter jednotlivých textů. V době od vydání Druhé knihy básní v r. 1924 do dnešních dní postoupila naše znalost textů Nerudových podstatně. Předně soustavné studium časopisů umožnilo identifikovat některé nové texty, po případě pseudonymy Nerudovy (zejména pseudonym Prokop Zápolský). Dále literární archiv Národního musea získal z pozůstalosti po I. Herrmannovi rukopisnou pozůstalost Nerudovu. Byly v ní i neznámé verše Nerudovy, z nichž některé postupně uveřejňoval dotavadní vydavatel díla Nerudova a správce lit. archivu Mil. Novotný. Využití celého tohoto rukopisného materiálu pro účely edice bylo však umožněno teprve tomuto vydání v Knihovně klasiků. Ukázalo se, že máme vlastně pro většinu básní Nerudových z mladšího období rukopisy, po případě přímo jejich pracovní koncepty. Vydavatel tohoto svazku se mohl při pořádání knižně dosud nevydaného básnického díla Nerudova, jakož i při studiu rukopisů v Nár. museu opřít i o zkušenosti a radu člena ediční rady Spisů J. Nerudy Mil. Novotného, který popsal rukopisy v Museu a svými drobnými časopiseckými příspěvky podstatně rozhojnil naše vědomosti o básnickém díle Nerudově. Nejen že mu patří moje poděkování za tuto pomoc, ale je třeba jej považovati přímo za spolupracovníka v tom smyslu, že svým dosavadním dílem přispěl podstatně k vytvoření podmínek pro úspěšné výsledky této edice. Děkuji dále i prof. Albertu Pražákovi, který mi umožnil studium rukopisného Zápisníku Nerudova z r. 1859; byl to prof. Pražák, který ve svém článku v Listech filologických v r. 1907 vytyčil pro budoucí editory básní Nerudových cíle, k nimž se chce v zásadě přiblížit i tato edice. Děkuji dále dr. Karlu Dvořákovi za pomoc při luštění porušených míst v rukopisech a zvláště Rudolfu Skřečkovi za pomoc při pravopisně sjednocující úpravě textu a při četbě korektur. Konečně jsem zavázán díkem i členům nerudovského kolektivu při Ústavu pro českou literaturu, který mi, v čele s dr. Karlem Polákem, vždy vycházel ochotně vstříc radou, pomocí, kontrolou textů a jednotlivých údajů.

Základem edice tištěných básní se stal zpravidla poslední text tištěný za života básníka, jen někdy nutily zvláštní důvody použití rukopisu jako základu. To ovšem nevylučuje možnost, abychom se v určitých případech nevraceli k znění

starších textů, vznikly-li později chyby. Údaje o různočteních v poznámkách uvádějí vždy za číslem verše nejprve text vytištěný v naší edici, t. j. zpravidla text základní pro edici, za hranatou závorkou | je pak text odlišující se od tohoto znění a za tímto textem je i příslušná zkratka, označující knižní vydání (první vydání označeno číslicí 1, druhé vydání číslicí 2), příslušný časopis nebo rukopis. Když se vydavatel odchýlil od základu vydání nebo když potřeboval zdůraznit, z kterého textu čerpal oporu pro své čtení, uvedl za textem před závorkou i zkratky příslušného textu, o něž se opírá text našeho vydání. Zkratky jsou uváděny v textu poznámek vždy za jednotlivými údaji o tiscích nebo rukopisech. Pokud citujeme rukopisy bez udání majitele, jde ve směr o rukopisy v majetku Národního musea; čerpáme a otiskujeme z nich se souhlasem ředitelství této instituce.

Při výběru různočtení bylo třeba volit z materiálu ve shodě s povahou celého vydání. Tato edice se přidrzuje zásad obsažených ve směrnících České akademie o pravopisné úpravě textů při vydávání klasiků a řídí se dále praxí Národní knihovny a pokyny redakční rady Spisů Jana Nerudy. Normalisujeme tedy podle Pravidel psaní předpon *s-* a *z-* (na př. *ztrávití* opravujeme na *strávití*) nebo psaní předpon *oz-* a *z-* (na př. píšeme *vzpomínka* místo *zpomínka*, *vzbudí* místo *zbudí*, *zdvihl* místo *vzdvihl*). Podle Pravidel upravujeme i psaní podstatných jmen vzoru *kost* (na př. píšeme *smrt* místo *smřt*, *milost* místo *milostf*). *Předce*, *předc* opravujeme na *prece*, *prec*, *cnost* na *ctnost*, *si* na *jsi*. Starší způsob psaní infinitivů typu *dobyť*, *nest* atp. opravujeme na *dobýt*, *něst* atp., rovněž *podlé*, *vedlé*, *teprvé* atd. opravujeme na *podle*, *vedle*, *teprve* atd. Normalisujeme podle Pravidel psaní slov cizího původu, píšeme na př. *ideál* místo *ideal*, *démant* místo *demant*, *brahmín* místo *brahmin*, *sandál* místo *sandal* atp. Rovněž psaní příslovečných spřežek normalisujeme, píšeme na př. *přítom* místo *při tom*, *spánembohem* místo *s pánem bohem* atd. Velká písmena píšeme podle dnešního usu, ponecháváme však psaní slov *bůh*, *boží* atp. podle Nerudy. Nenormalisujeme však takové jevy, které, i když jsou v rozporu s dnešním pravopisem, mohou znamenat dvojí výslovnost; ponecháváme proto beze změny na př. *sestárnout* vedle *zestárnout*, *svadlý* vedle *zvadlý*. Nenormalisujeme dále tam, kde to vyžaduje povaha textu, na př. v některých rýmech (jako *prázne* — *vázne*).

Odchytky mezi textem naší edice a původními texty Nerudovými, pokud vyplývají z této pravopisně sjednocující úpravy, přirozeně v poznámkách nezaznamenáváme. Rovněž nejsou v poznámkách zaznamenávány odchytky týkající

se čárek před spojkou a ve významu slučovacím (čárku jsme vynechali jen v případech naprosto nesporných, a to na konci verše, není-li v následující větě jakýkoli sklon k významovému stupňování nebo pointování), odchylky týkající se vynechání čárek před podřadnými spojkami, předchází-li spojka a, vložení čárek na místa nesporná s hlediska syntaktického členění, t. j. především před spojkami podřadnými a za vloženými výrazy, dále odchylky dané sjednocováním interpunkční praxe v psaní uvozovek atp. Rovněž nezaznamenáváme, nahrazujeme-li vykřičník čárkou u vokativů nebo citoslovcí uvnitř věty nebo píšeme-li za výrazy nezačleněnými do širší větné souvislosti po otazníku nebo vykřičníku velké písmeno. Konečně v poznámkách nezaznamenáváme ani nesporné chyby pravopisné nebo sazečské, které jsme opravili. Pokud by odborník chtěl sledovati, jaký je Nerudův usus v těchto všech jevech zde vyjmenovaných, musí studovati přímo originální texty.

Ve shodě s celou povahou tohoto vydání, které se nevzpírá normalisaci ve vnějším vzhledu pravopisné konvence, ale pečuje o uchování jazykové osobitosti autorovy, a to i při jistém autorově kolísání, snažili jsme se naproti tomu, abychom začlenili do poznámek všechna různočtení týkající se slovního znění, kvantity a interpunkce, pokud mají vliv na frázování intonačních kól. Zatím co uvnitř verše jsme zaznamenávali i rozdíly mezi čárkou a pomlčkou, na konci verše jsme obvykle nezaznamenávali různočtení tohoto druhu, tedy ani časté změny interpunkčních znamének různé povahy, na př. tečky místo vykřičníku, vykřičníku místo otazníku, prosté čárky místo čárky a pomlčky, středníku místo dvojtečky. V těchto věcech se v zásadě přidržujeme výchozího textu. Takových změn je na konci veršů tolik, že by jejich uvádění v poznámkách bylo v rozporu s povahou tohoto vydání, které, i když sleduje odborné úsilí podat čtenáři co nejspolehlivější znění textu i s jeho historií, je přece jen vydáním, které není určeno jen odborným specialistům, ale především široké obci čtenářské.

Přirozeně že jsme zaznamenali i četné delší textové varianty, výjimečně pak jsme v závorce zaznamenávali i škrtnuté znění v rukopise. I znění těchto variant a různočtení podléhá v našem vydání sjednocující úpravě platné pro text celého díla, jen v určitých případech jevílo se účelným ponechat v různočteních text neupravovaný.

Vedle informací o textech a různočteních přinášejí poznámky i nejnutnější informace o lidech, jimž byly básně adresovány, po případě o událostech nebo průvodních okolnostech, jež podnítily vznik jednotlivých básní.

Hřbitovní kvítí vyšlo v Praze nákladem Karla Bellmanna s vročením 1858, ve skutečnosti na sklonku roku 1857. Bylo věnováno památce časně zesnulého básníkovu přítele Ant. Tollmanna. Tollmann, spolužák Nerudův z malostranského gymnasia, zemřel v roce 1853 a byl podle Nerudovy zprávy pochován na Olšanech. Neruda mu věnoval štědrovečerní vzpomínku v Hlase z 24. 12. 1862 a jeho trpký úděl proletářského studenta, jakož i jeho tragický osud milostný i životní zachytil ve Feuilletonu vzpomínek v Rodinné kronice z 12. dubna 1862. Úmysl napsati sbírku Hřbitovní kvítí vznikl patrně brzy po smrti přítelově, i když vlastní úvodní cyklus, věnovaný přímo Tollmannovi, byl otištěn až v knižním vydání, zatím co básně z druhého, číslovaného (1—52) cyklu Hřbitovního kvítí byly uveřejňovány v ukázkách od r. 1854. Celkem byly uveřejněny tyto ukázkové výběry:

1. V Lumíru 4, č. 46 (z 16. listopadu 1854), str. 1094 vyšlo s titulem *Hřbitovní kvítí* a s podtitulem *Výjimky z většího cyklu básní pod týmž nadpisem* a pod pseudonymem *Janko Hovora* pět básní, a to básně 4, 10, 39, 52 a 30 číslovaného cyklu knižního vydání (L).

2. V Lumíru 7, č. 12 (z 19. března 1857), str. 275 vyšly s titulem *Hřbitovní kvítí* a pod pseudonymem *Janko Hovora* čtyři básně, a to básně 2, 38, 18 a 29 číslovaného cyklu knižního vydání (L).

3. V Českomoravské pokladnici 3, kalendáři na r. 1858 (t. j. na podzim 1857), str. 94 vyšly pod pseudonymem *Janko Hovora* dvě básně opět s titulem *Hřbitovní kvítí*, a to 1. a 42. báseň číslovaného cyklu knižního vydání (ČP).

Neruda nepřijal celé Hřbitovní kvítí do svých *Knih veršů* z r. 1867, tedy do toho souboru, v němž si přál předstoupiti před veřejnost s „celistvým obrazem činnosti své“. V úvodě k prvnímu vydání *Knih veršů* napsal Neruda: „V obsahu knihy mé najde čtenář také oddíl »Lístky Hřbitovního kvítí« nadepsaný. Mnohostranně kaceřované »Hřbitovní kvítí« mělo před desíti lety zvláštní úkol svůj, jemuž tenkrát alespoň zčásti také dostalo. Do rámce nynější sbírky by se zajisté nehodilo a čtenář najde zde tedy jen úryvky z něho, místy doplněné, místy zjinačené.“ (Viz zde na str. 79.) Cyklus „Lístky Hřbitovního kvítí“ je celek jinak komponovaný než původní Hřbitovní kvítí (z celkového počtu 59 básní přešlo tam jen 26 básní), ale je v něm otištěno několik básní nových, z nichž některé byly součástí jiného časopisecky uveřejněného cyklu, „Ze života“. Čtyři básně (35, 30, 7 a 32) přešly do *Knih veršů výpravných* a jedna báseň (*V vlasti*

jsem a přece divná tužba) přešla do Knihy veršů časových a příležitostných, do oddílu České verše. Vzhledem k tomu, že jsou tedy Hřbitovní kvítí a Lístky Hřbitovního kvítí dva celky odlišného uměleckého záměru, z nichž prvý je pro svou společenskou a uměleckou průraznost historickým dokumentem zcela nevšedním, rozhodli jsme se uchovat v tomto vydání celého básnického díla Nerudova v neporušeném stavu oba celky. Přitom je pro naši edici mimo zřejmé tiskové chyby a omyly základem v otisku Hřbitovního kvítí text v Hřbitovním kvítí z r. 1857 a v otisku Lístků Hřbitovního kvítí text z druhého vydání Knihy veršů z r. 1873. V poznámkách ke Kniham veršů zaznamenáváme pouze odchylky od Hřbitovního kvítí, zatím co celou historii textu před otištěním Hřbitovního kvítí zaznamenáváme toliko v poznámkách ke Hřbitovnímu kvítí.

V pozůstalosti básníkově se zachoval rukopis Hřbitovního kvítí (R), 30 volných listů v obálce, které zahrnují úplný text Hřbitovního kvítí s vynecháním těch básní, jež byly otištěny později v Kniham veršů. Volné listy rukopisu těchto básní byly z úplného rukopisu vyňaty a bylo jich pravděpodobně použito pro tisk Knihy veršů. Rukopis není však opisem Hřbitovního kvítí, ale je z doby před jeho otištěním, jak o tom svědčí opravy tužkou provedené, shodující se s textem v knižním vydání HK. Tisk uvádí na titulním listě, že Hřbitovní kvítí je „od Jana Nerudy“, na obálce rukopisu je pod titulem: *Básně od Janka Hovory*. I věnování příteli Antonínu Tollmannovi má odlišný začátek: *Stínům časně zemřelého přítele...*

Mimo tento pro tisk připravený rukopis Hřbitovního kvítí zachoval se i zápisník Jana Nerudy z doby přípravy Hřbitovního kvítí, kde jsou koncepty většiny básní Hřbitovního kvítí. O zápisníku podal zprávu *Mil. Novotný* v článku *Básnický makulář Jana Nerudy* (Čteme 5, 1943, č. 1 a č. 3). Tento *Makulář*, jak budeme i zde označovat Nerudův zápisník (zkratka *Mak*), je sešit osmerkového formátu, v němž je 38 popsaných listů; je většinou psán tužkou a těžko čitelný. Obsahuje: básně z Hřbitovního kvítí, označované v záhlaví zkratkou *Hř. kv.*, překlady částí Tegnérovy Frithjofsagy, označované zkratkou *Fr. S.* (viz zde na str. 573 a na str. 660), *Začarované sandály*, označované zkratkou *Z. s.* (viz zde na str. 367 a na str. 631), koncept básně *Sud* (viz zde na str. 337 a na str. 627), Nerudovy překlady Erbenovy *Polednice Mittagweibchen* a lidové balady Sirootka *Die Waise* (otištěné v Bellmannových *Erinnerungen*), koncept *Dědovy mísy*, označený zkratkou *Bal.* (viz zde na str. 159 a na str. 602) a koncept *Rubáše* (viz zde na str. 140 a na str. 599).

V *Mak* jsou koncepty těchto básní z Hřbitovního kvítí: na str. 1, takřka nečitelné, je podle dvou tří čitelných slov a podle počtu řádek básně č. 19, na str. 15 básně č. 36, na str. 16 básně č. 51, na str. 25 básně č. 41, na str. 26 básně č. 37, na str. 27 básně č. 42, na str. 28 básně č. 25, na str. 29 básně č. 24, na str. 30 básně č. 6, na str. 31 básně č. 14, na str. 32 básně č. 28 a 17, na str. 33 básně č. 29, na str. 34 básně č. 47, na str. 35 básně č. 46, na str. 36 básně č. 48, na str. 41 básně č. 40, na str. 53 básně č. 32, na str. 53, 54 a 55 básně č. 22, na str. 56 básně č. 23, na str. 58 a 59 básně č. 7, na str. 60 básně č. 8, na str. 61 básně č. 43, na str. 62 básně č. 44, na str. 63 básně č. 45, na str. 64 básně č. 21, na str. 65 básně č. 15, tedy celkem 27 básní číslovaného cyklu Hřbitovního kvítí z celkového počtu 52. V *Mak* nejsou koncepty básní otištěných již v roce 1854, ale nejsou tam ani básně prvního, nečíslovaného cyklu, věnované přímo Tollmannovi a kladoucí se výslovně do doby, kdy „čtvrtá zim stlala sabatový šat svůj na přítele“, nejspíš tedy *bezprostředně* do doby poslední redakce Hřbitovního kvítí na podzim 1857. Je tedy *Mak* pravděpodobně z doby mezi oběma těmito mezníky.

Str. 11—19 Nečíslovaný cyklus sedmi básní, věnovaný A. Tollmannovi, je zapsán na 2.—8. listě *R*. Tollmannovi je věnována i básně *Zde ležím churav horkém na loži* na str. 277. — Citát z Meissnera na str. 19 je v *R* na listě 9.

Str. 11 Na pahorku leží pole chudé. — 7 nesáhne zde ovšem žádná drzá | arcif nesáhne zde drze žádná *R*.

Str. 12 Zelená se tráva po hřbitově. — 3 Naděje | Naděje *R*.

Str. 13 Ticho — jako ráno v dálném poli. — 5 leží? — „Cím | leží?“ „Cím *R*; 7 „A jak umřel?“ — „Puklo | „Na co umřel?“ „Puklo *R*; 9 skonál?“ — „Není | skonál?“ „Není *R*.

Str. 16 Zval tě osud. — 6 položil ho | posadil ho *R*; 13 lahůdkami, *R* | lahůdkami *HK*.

Str. 17 Líhávali na jednom jsme loži. — 7 srdce vadne, brzo, nejspíš brzo | a již chřadnu, brzo, nejspíš — brzo, *R*.

Str. 21 1. Jaký bujný ples. — ČP 1858. Viz *Knihy veršů*, str. 292.

Str. 22 2. O Dušičkách na hřbitově větřík. — *L* 1857. Viz *Knihy veršů*, str. 293. — 2/3 zahrává, | radostí *L* | zahrává | radostí *HK*.

Str. 23 3. O Dušičkách ročně konají se. — *R*, list 10. — 15 a — by hříčku měla | a by hříčku měla *R*.

Str. 24 4. Nač zde sklonných vrbin u ohradě. — *L* 1854. Viz *Knihy veršů*, str. 295. — 9 chudoba ta povždy kletá | chudoba, ta povždy kletá, *L*.

Str. 25 5. Bleskosvodům společenských bouří. — Viz *Knihy veršů*, str. 296.

Str. 26 6. Mnozí chválili, že zpívám o chudobě. — *Mak*, str. 30. Viz *Knihy veršů*, str. 297. — 1 Mnozí chválili, že | Chválili, že *Mak*; 3 kdo sám u porobě, | sám kdo u porobě, *Mak*; 4 koho chladně zeď snad střeží kamenná. | koho chladně střeží zeď snad kamenná. *Mak*; 10 změří | měří *Mak*; 12 rozkvětě. *Mak* | rozkvěte. *HK*; 15 hlína | země *Mak*.

Str. 27 7. Z šedých mračen dešť se hustý lije. — *Mak*, str. 58/59. Viz *Knihy veršů*, str. 162 pod titulem *Průvod*. — 3—4 v *Mak*: ulicemi prázdnými tu města | vojenský se pohřeb truchle vleče.; 6—8 v *Mak* *původně*:

čtvero koní s hlavami svislými.
Jenom někdy zlostně hlavou hodí
zajiskříce očmi divokými.

Pak:

s hlavami svislými čtvero koní.
Mrzutý je vozka dlouhým bičem
ku hřbitovu s mrtvým [honí].

Nakonec:

s hlavami svislými čtvero koní.
Mrtvý v suchu, vozka však promoklý —
rozmrzele spřež svou k spěchu honí.

17 „Arci — stejně | „Arci stejně *R*, *Mak*.

Str. 28 8. Nebe širé obléklo šat šedý. — *Mak*, str. 60. Viz *Knihy veršů*, str. 298. — 10 aniž z hříchů by se nebe kálo, — | aniž nebe hřích by lidstva kálo, — *Mak*; 11 vpíjí, | vpijí, *Mak*.

Str. 29 9. Za mřížemi rovny v stejné řadě. — Viz *Knihy veršů*, str. 294.

Str. 30 10. Tichý růvek leží pozapadlý. — *L* 1854, *R*, list 11. — 1 růvek | rovek *L*, *R*; 7/8 opuchřené | div že | opuchřené, | div že *L*; 11 nesvadne, | nezvadne, *L*, *R*; 14 po života | po životu *L*; 15 svůzné | svůzné, *L*.

Str. 31 11. Na hřbitově drobné hoše. — *R*, list 12. — 9 poděšené, | poděšené, *R*.

Str. 32 12. Stojí ostrov pustý. — Viz *Knihy veršů*, str. 300.

Str. 33 13. Valí proud se světem. — Viz *Knihy veršů*, str. 301.

Str. 34 14. Když jsem zpíval co malé dítě.
— *R*, list 13, *Mak*, str. 31. — 1. verš v *Mak*: Když jsem večer
zpíval co (malé) dítě; 6 syna konejšila, | syna konějšila,
Mak, *R*; verše 13—16 v *R*:

Děje lidstva mne pak konějšily:
žetě marně rozžeh duchům svíce,
radostí že byl bych plakal — žádný
neměl za hodné mne dítě více.

V *Mak* 13—14:

Tu mne děje lidstva konějšily,
žetě marně rozžeh myslím svíce.

15—16 v *Mak* jako v *R*.

Str. 35 15. Mezi hroby dva se červi potkali.
— *R*, list 14, *Mak*, str. 65. — 1 v *Mak*: V cestě dva se červi
potkali; 4 „Pouhý mozek — pranic krásného. — | „Mimo
mozek, pranic krásného. *Mak*; 6 i tu nic | tam pranic *Mak*;
8 pod sklenicí | ve sklenici *Mak*; 10 nezbyde jí samé | zhasne,
nezbude jí samé *Mak* | (zhasne — a) nezbyde jí samé *R*.

Str. 36 16. Předě mnou tu leží lebka. — Viz
Knihy veršů, str. 302.

Str. 37 17. Neplač, neplač, brachu. — *Mak*, str.
32. Viz *Knihy veršů*, str. 303. — 7 záhadného, | (neznámého)
záhadného *Mak*.

Str. 38 18. Mnoho bolů v tomto světě. — *L* 1857.
Viz *Knihy veršů*, str. 285.

Str. 39 19. Jsem-li syn neb cizím Apollinu. —
Mak, str. 1 (nečitelné). Viz *Knihy veršů*, str. 283.

Str. 40 20. Však znám ten lid. — Viz *Knihy veršů*,
str. 284.

Str. 41 21. Zlato chtít snad pozlacovat. — *R*,
list 15, *Mak*, str. 64. — 5 démantův | demantu *R*, *Mak*; 7
rozumnější, *R* | rozumnější *HK*, *Mak*.

Str. 42 22. Nalákav se prachu z lidské hlíny.
— *Mak*, str. 53/55. Viz *Knihy veršů*, str. 287. — 12 kouzlem
pásaný. | kouzlem nadaný. *Mak*; 17 „Kdož jsi? — Pravda? —
Či tě sen | „Jsi-li pravdou, či tě sen *Mak*; 18 co mocnost | co
(ducha) mocnost *Mak*; 25 „Aj zde odpočívá poesie | (Poesie
zde si v rově hová) odpočívá Aj zde poesije *Mak*; 26 byla, |
žila *Mak*; 27 „V tom se, brachu, leda žert kýs kryje, | (To ať
někdo leda bláznům poví) „V tom se leda žert kýs, brachu,
kryje, *Mak*; 29 A co lyry zvuk by | A což (by) zvuk(y) lyry
Mak.

Str. 44 23. Poesie žila, dokud každý. — *Mak*,
str. 56. Viz *Knihy veršů*, str. 288. — 1 žila, dokud *Mak* | žila

dokud *HK*; 1 každý | člověk *Mak*; 8 ságo našich polívek. | ságo z našich polívek. *Mak*.

Str. 45 24. Posud písně lásky rozkvétají. — *R*, list 16, *Mak*, str. 29. — 7/8 ranní, | k životu | ranní | k životu *R*, *Mak*.

Str. 46 25. Lehko nyní zamilovanému. — *Mak*, str. 28. Viz *Knihy veršů*, str. 286. — 10 v *Mak* původně: (Netřeba už oheň rozdmýchat) pak škrtnuto a opraveno; 12 v *Mak* původně (můžeš dost se při nich vyvzdychat) pak škrtnuto a opraveno; 12 povzdychej. | zavzdychej. *Mak*.

Str. 47 26. Co jest láska? — Viz *Knihy veršů*, str. 273.

Str. 48 27. Povždy znovu pochybuju. — Viz *Knihy veršů*, str. 275.

Str. 49 28. Láska shořela jak tenká svíce. — *Mak*, str. 32. Viz *Knihy veršů*, str. 276. — První strofa v *Mak* byla zapsána na jednom řádku, nejprve jen začátečními písmeny slov:

L s j t s | K t v p d | Ř j j , ž n n v | O h p t p.

Teprve dodatečně bylo připsáno celé znění slov. 2 zaplála, | doplála, *Mak*; 6 již | už *Mak*; 7 pravila, | (povídala) říkala, *Mak*; 8 více žití | žití více *Mak*; 12 již | už *Mak*.

Str. 50 29. Blázný jsem si dělal. — *L* 1857, *Mak*, str. 33. Viz *Knihy veršů*, str. 279.

Str. 51 30. Po mém pohřbu křepčili. — *L* 1854. Viz *Knihy veršů*, str. 161 s titulem *Romance*. — 3 jídlem, nápojem | chlebem, nápoji *L*; 6 zámkův | zámků *L*; 7/8 zůstavil, | nadělali | zůstavil | nadělali *L*; 9 „Komuže | „Komu pak *L*.

Str. 52 31. Krásný obraz manželů. — *R*, list 17. — 1 Krásný obraz | Krásným obraz *R*.

Str. 53 32. V krásném vodojemu. — *Mak*, str. 53 s titulem *Romance*. Viz *Knihy veršů*, str. 165 s titulem *Doňa Anna*. — 6 což | co *Mak*; 7 Zdaž *Mak* (*tak i KV*) | zdáž *HK*; 9 již | už *Mak*; v *HK* není naznačena strofická stavba, ale je v *Mak* a je v *KV*.

Str. 54 33. Černý vůz se padlým sněhem. — *R*, list 18. — 5 ovetšelé | ovětšelé *R*; 13—16 v *R* škrtnuto a na zadní straně jako pokračování zapsána následující báseň 34 s pozměněným prvním veršem: I to srdce milovalo. Pak vše škrtnuto.

Str. 55 34. Mnohé srdce milovalo. — V *R* zapsáno dvakrát: na zadní straně listu 18 jako pokračování básně 33, pak škrtnuto, a znovu na listu 19.

Str. 56 35. Pláče hošík otrhaný. — Viz *Knihy veršů*, str. 160 s titulem *Otrháněk*.

Str. 57 36. Nad rovečkem malým. — *R*, list 20, *Mak*, str. 15.

Str. 58 37. Nevinnost jest bylina jak vodní. — *R*, list 21, *Mak*, str. 26. — 4 rybku k hodům zove. | rybku k kvasu zove. *Mak* | rybku k (vraždě) (kvasu) hodů zove. *R*.

Str. 59 38. Nad rovečkem svírá prkno šedé. — *L* 1857, *R*, list 22. — 2 zchřadnulou, | uchřadlou, *L*; 4 zvadnulou. | uvadlou. *L*; 9 Anděl | Angel *L*; 11 stkvějí se | skvějí se *L*.

Str. 60 39. Co jest Země? — *L* 1854. Viz *Knihy veršů*, str. 291. — 5/6:

Báně povrch stříbrokvělá
hvězda bílé podoby, *L*.

Str. 61 40. Humor jesti kvítko stobarevné. — *R*, list 23, *Mak*, str. 41. — 2/3 žití, | tak jak *R*, *Mak* | žití | tak jak *HK*; 5 doba, dokud *R*, *Mak* | doba dokud *HK*; 10 nesmějíf | nesmějí *Mak*.

Str. 62 41. Smutným náhle oko nevěstino. — *R*, list 24, *Mak*, str. 25. — 9 v okamžení | v okamžiku *Mak*, *původně i R*; 10 nepomníš už růže příznivé, | zapomněls juž (vůně opojné) růže příznivé, *Mak*; 12 jízvy ošklivé. | strupy (nehojné) ošklivé. *Mak*, *původně i R*.

Str. 63 42. Co jest slza? — *ČP* 1858, *Mak*, str. 27. Viz *Knihy veršů*, str. 290. — 1, 5, 9 v *ČP* a *Mak* nejsou pomlčky za otazníkem.

Str. 64 43. Smutek promění nám v sněžné lady. — *R*, list 25, *Mak*, str. 61. — 3 za to | za (odměnu leckdy milou) to *Mak*; 5 dešť | dešť *Mak*; 5 vlašný, jarní, | vlašný jarní, *Mak*; 6 v živé sady, | v květné sady, *Mak*; 8 květů myšlenkových | myšlenkových květů *Mak*.

Str. 65 44. Na vršíku dům stál bláznů. — *Mak*, str. 62. Viz *Knihy veršů*, str. 289. — 15 byť i písemnictví pošlo — | když i písemnictví pojde — *Mak*; písemnictví *Mak* | písemnictví *HK*.

Str. 66 45. Nad blázincem věž se štíhlá vzpíná. — *R*, list 26, *Mak*, str. 63. — 2 s nebes | z nebes *R*, *Mak*; 3 nade rovem zpustlým leckdy | nade leckdy rovem zpustlým *Mak*; 7 Ovšem! — | Arcíř! — *Mak*.

Str. 67 46. Z Kateřinek dlouhý tah se. — *R*, list 27, *Mak*, str. 35. — 3 vleče, *R* | vleče *HK*, *Mak*.

Str. 68 47. V vlasti jsem a přece divná tužba. — *Mak*, str. 34. Viz *Knihy veršů*, str. 310. — 2 svírá prsa | svírá (srdce) prsa *Mak*; 4 nejsem zde víc | zde víc nejsem *Mak*; 4 v *Mak* *původně*: (všechna zdá se mi ta místa cizá.); 7 zaplakal si v domě vlastním | zaplakal si v (vlastním domě) srdci vlasti *Mak*.

Str. 69 48. Otce, matku, lásku oželíme. — *R*, list 28, *Mak*, str. 36.

Str. 70 49. Upřímně se bratři zpovídejme. — *R*, list 29. — 4 příliš dobrá vůle, | mnoho dobré vůle, *R*; 5 může, *R* | může. *HK*; 8 příliš dobrá vůle. | mnoho dobré vůle. *R*; 12 příliš dobrá vůle, | mnoho dobré vůle, *R*.

Str. 71 50. Milost! — Můž-li slávik jemný mnohým. — Viz *Knihy veršů*, str. 269.

Str. 72 51. Strom květ nese. — *R*, list 30, *Mak*, str. 16. — 2 voní, dokud | voní dokud *HK*; 4 sopka pálí, dokud nevychladne, | (slunce) sopka pálí, dokud nevychladne, *R* | oheň pálí, dokud neuchladne. *Mak*; 10/11 v *Mak*: však to přejde, a já hrobům kynu, | že si také jednou odpočinu; 13 „Že nemusí píseň věčně žítí.“ | „Že nemusím věčně — věčně žítí.“ *R*, *Mak*. — V *Mak* i *R* je jiné rozvržení strof: 1—7, 8—11, 12—13.

Str. 73 52. Zhlížela se vrba u potoku. — *L* 1854. Viz *Knihy veršů*, str. 271. — 4 o žádného, v srdci | o žádného — v srdci *L*.

Str. 75 KNIHY VERŠŮ.

Za deset let po vydání Hřbitovního kvítí přehlížel Neruda svou činnost básnickou *Knihami veršů*, jejichž první vydání vyšlo na sklonku 1867 s knižním vročením 1868. Neruda vyložil účel tohoto díla v *Proslovu* datovaném 12. srpna 1867. Celá sbírka byla rozvržena podle literárních druhů do tří knih: *Knihy veršů výpravných*, *Knihy veršů lyrických a smíšených* a *Knihy veršů časových a příležitostných*. Na sklonku roku 1872 s knižním vročením 1873 (první lednové číslo *Lumíru* z r. 1873 přináší již oznámení této knihy) vyšlo druhé vydání *Knih veršů*. Ve srovnání s prvním vydáním (1) je druhé vydání (2) rozmnoženo o tyto básně: *Jeptiška* (str. 150), *Se srdcem rekovým* (str. 151), *Legenda o chudobě* (str. 174), *Dozpěv* a *Psáno na asijském Burghurlu* v cyklu *Matičce* (str. 200 a 201), *Vším jsem byl rád* (str. 251), *Našel jsem se* (str. 259), *Ach přišla láska s milým žebroněním* v oddíle *Lístky Hřbitovního kvítí* (str. 280) a *Na peštské Kalvarii* (str. 322).

Základem pro edici bylo vydání druhé; přihlížíme však všude i k vydání prvnímu, časopiseckým otiskům a rukopisům tak, abychom odstranili chyby vzniklé přetiskováním a zachytili v poznámkách nejdůležitější textové varianty.

Časopisecky otiskoval Neruda básně zařazené do *Knih veršů* v *Lumíru* (*L*), *Obrazech života* (*OŽ*), *Rodinné kronice* (*RK*), *Květech* (*K*), *Humoristických listech* (*HL*), *Daliboru* (*D*), *Fričově Čechu* (*Č*), v almanaších a kalendářích *Máji* (*M*),

v Humoristickém kalendáři (*HKal*), Českomoravské pokladnici (*ČP*) a Růži (*Rů*).

U většiny básní se dochovaly rukopisy, které uvádíme vždy v poznámkách k jednotlivým básním nebo básnickým cyklům. Obdobně jako se dochoval pro období Hřbitovního kvítí sešitek konceptů označený jako Makulář (viz zde na str. 585), v němž byly i koncepty některých básní, jež přešly do Knih veršů, máme i pro první období Knih veršů dochován sešitek konceptů, který zde budeme označovat jako *Zápisník* (*Záp*). Je to vázaný zelený sešit osmerkového formátu, který věnovala Anna Haralíková, Nerudova hospodyně, Albertu Pražákovi. Je jen asi z třetiny popsán poznámkami tužkou psanými, na jedné straně je 60 stran popsáno verši nebo poznámkami k veršům, na druhé straně je 8 stran popsáných poznámkami, většinou k feuilletonům. Ve veršované části *Záp* jsou tyto básně: *cyklus písní* v orientálním ladění (viz zde na str. 429; část byla otištěna ve veselohře *Žena miluje srdnatost* z r. 1860), *doplňky k Mělnické skále* (nejsou tu však verše otištěné v *HKal* na rok 1859), dále *cyklus bájek* (*Ask*, *Dva otcové*, *Alegorie*, *Lišák*), otiskovaných v květnu a červnu 1859, *cyklus kupletů* (viz zde na str. 473), *překlad „balad“ Alexandra Petöfiho*, otištěný v srpnu 1859, *Nevěrní druhové*, *Jako do skoku*, *Skočme, hochul*, *Slaměný vínek*, *Dítě lásky*, *Za měsíce* (*Bol v přírodě*), *Tanečnice* (*Při baletu*), vesměs básně otiskované od června 1859 do února 1860, dále *Moudrost českého brahmína* (část otištěna v červenci 1860), *cyklus Mému otci* (*Otci*), otištěný 17. 10. 1859, *básně* přiřadované Nerudou stále do *cyklu Hřbitovního kvítí*, t. j. některé básně cyklu *Ze života*, *Českých veršů*, *cyklu Prokopa Zápolského*, otiskované od listopadu 1859 do února 1861, *Ohlas italských národních písní*, otištěný na sklonku r. 1859, básnička věnovaná *Klicperovi*, psaná bezprostředně po zprávě o smrti Klicperově (15. září 1859; tato báseň, důležitá pro datování *Záp*, je na str. 41, t. j. ve dvou třetinách popsané části sešitu), *Ballada z roku z...*, otištěná v září 1860, první báseň cyklu *Mamince* (*Matičce*), otištěná v dubnu 1861, první neotištěný náčrt k *Mnichu* (části *Mnicha*, které nejsou v *Záp*, ale následovaly za částí v *Záp*, byly otištěny v březnu 1860). Z přehledu otištěných básní vysvítá, že první básně v *Záp* musily vzniknout před květnem 1859 a poslední básně před březnem 1860; vcelku lze říci, že těžiště je v roce 1859. První zprávu o *Záp* podal A. Pražák v *Listech filologických* 1907, str. 124, který tam otiskl i báseň věnovanou Klicperovi. Pro potřeby celkového vydání básní Nerudových nebylo tohoto sborníčku dosud využito.

Prvním zárodkem tohoto oddílu byly pravděpodobně rukopisy básní, které si Neruda ukládal do obálky (dvojlistu) s titulem *Ballady a romance. Od Janka Hovory*. Obálka je v pozůstalosti Nerudově, je ale prázdná.

Str. 83 *Divoký zvuk*. Máj 2. Jarní almanach na rok 1859, str. 311—331 (M). Verše 43—74 čtvrtého zpěvu otištěny s titulem *Lyrický monolog* jako výňatek „z romancí náležející většímu cyklu“ v Daliboru 1, č. 4 (28. října 1858). V M otištěno s touto poznámkou pod čarou:

„Lumír podal roku 1856 (str. 1076) dle jiných listů krátký životopis ‚uherského muzikanta‘ Antonína Čermáka. Byl jsem už tenkrát dojat osudem zvláštním hudebního tohoto velikána. Později jsem sobě, byv jedním ze svých přátel náhodně ještě jednou na bohatost látky této ku romancím upozorněn, umínil, že zajímavé osobnosti Čermákovy použiju, abych cyklus romancí sepsal. Přiznávám se, že jsem látce Lumírem, lonského roku i Westermannovým časopisem, podané velké násilí učinil, — nešlo to ale jinak. — Antonín Čermák, šlechtic z Luidu a Rohansu, byl prý vlastní syn hraběte Štěpána Illeshazyho, dědičného vrchního župana Trenčínské stolice, a české dámy rodu vznešeného. Ponejprv objevil se Čermák roku 1798 ve Vídni co skvělý meteor. Z Vídně odebral se do Uher, kdežto ponejprv cigánskou hudbu slyšel; slzy mu vyhrkly při zvucích houslí pověstného cigána Bihari. Oddal se zcela národní uherské hudbě, a přivedl to k takové dokonalosti, že jej Uhři právem Beethovenem svým nazývají. Jeho skladby jsou nejlepší ze skladeb uherských, a vlastní hrou převyšoval největší národní umělce, ba i cigána Bihari. O jeho hře vypravuje se až báječně. Nabyv jistoty, že láska jeho, již vysoce postavené ženštině byl věnoval, nešťastna jest, stal se zádumčivým a šíleným. Potloukal se pak ještě po salonech i krčmách a psával nejkrásnější své skladby třeba leckde v pastušce; jeho genius nebyl ani šíleností zničen. Kde a kdy Čermák zemřel, jest neznámo.“

V literární pozůstalosti Nerudově se zachoval vlastnoručně tužkou psaný výpis příslušné zprávy z Lumíra.

Rukopisy: 1. Jeden list (str. 3—4) definitivního rukopisu, t. j. 1. kap., v. 58 — 2. kap., v. 56 (r); faksimile tohoto rukopisu otištěno v publikaci Památce Jana Nerudy, v Praze 1932, str. 7/8.

2. Úplný rukopis Divokého zvuku (17 l, 8°, na bílém a modrém papíru), starší než předcházející rukopis a pocházející z doby před otištěním v M (R). V R byly také jednot-

livé kapitoly označeny tituly: I. První czardas. II. Kol stanů. III. Zavál vichr. IV. Houslista. V. Alma. VI. Na náměstí. VII. V městě Pešti. VIII. Poslední czardas. Tento rukopis představuje starší náčrt, který byl však již v tomto rukopise proškrtán a nahrazován zněním definitivním.

Odchyly: Slovo čardáš bylo v *M*, 1, *r* i *R* psáno *czardas*, v 2 však *czárdás*, proto v přepise píšeme obě samohlásky dlouhé: *čárdáš*.

1. zpěv (str. 83): 22 jme, | jme *R*; 24 zas už | už zas *R*; 26 teprv vyžrával, | teprv dozrával, 1, *M*, *R*; 29 a po kapkách krev horkou z nich si ssála. | a po kapkách by krev z nich horkou ssála. *R*; 33/34 záře; | hned | záře. | Hned *M*, *R*; 38 pomlčí — a náhlý vzkřek | pomlčí a náhlý skřek *R*; 45 oblak | nebe *R*; 52 jež dálkou vzkřeky | jenž dálkou vskřeky *R*; 59 hrou zase až se unaví, | a hrou se zas až unaví, *R* | hrou zase se až unaví, *r*.

2. zpěv (str. 86): 1 stejně němi, | stejně němí, *M*, *r*, *R*; 2/3 král ve živé zemi | a v bujném kraji | král ve mrtvé zemi, | jak v bujném kraji *R* | král ve živé zemi, | a v bujném kraji 2, 1, *M*, *r*; 22 splyne; — *M*, *r* | splyne, — *R* | splyne 2, 1; 23 skok — a světlo | skok a světlo *R*; 23 tmou zas hyne, | tmou zas zhyne, 1, *r*, *R*; 30 a zamyšlení | a zamyšlení *M*, *r*, *R*; 45 že k chudobě | jak k chudobě *R*; 46 že pro chudobu | jak pro chudobu *R*; 51 co hošík nahý, | co hošík malý, *R*.

3. zpěv (str. 89): 16 *v* *R* a *M* *nezačíná nový odstavec*; 37 po něčem sahá; | po něčem sáhá! *R*; 56 snad zalehal kdes | jak zalehal by *R*; 65 neb život jeho byl jen klidný zpěv. | vždyť život jeho klidný byl jen zpěv. *R*; 73 ulehli si podle | ulehli si podlé 2, 1, *M*, *R*; 85 jakou novou dá as | jakou dá as novou *R*.

4. zpěv (str. 92): 1 Zas slunce vposled zemi políbilo | Už vposled slunce zemi políbilo *R*; 4 po modrém, hlubném nebi | po modrém, tmavém nebi 1, *M*, *R*; 7 Zem těžce vzdychá! | Zem jak by vzdychla! *R*; 14 plyne | vplyne *M*, *R*; 21 houšť co síla | houšť jak síla *R*; 43 Ó housle | O housle *R*; 44 stříbrné jsou, jasné zvony, | stříbrné jsou jasné zvony, *M*, *R*.

5. zpěv (str. 95): 5 v nebes oko; | v nebes oko, *M*, *R*; 9 obláčekové, bůhví odkud hnání | obláčekové bůh ví odkud hnání *R* | obláčekové bůh ví odkud hnání *M*; 10 vybledlí, | vybledlí *M*, *R*; 20 klamán, stačí? | klamán stačí? *R*; 26 tam světlá záplava — | tam světla záplava — 1, *M*, *R*; 53/54 „Já zahleděl se maně do nebe | a myslil, drahá, právě na tebe! | „Já myslil, drahá, právě na tebe | a zahleděl se přitom do nebe. *R*; 55 Ó skloň se | O skloň se *R*; *verše 59–93 měly v R původně jiné, kratší znění*:

Tvé černé oko ovšem divně zářívá,
 jak lampa nad hrobem, v němž jinoch spočívá —
 ach často, často oko divně plamená,
 snad plamen v oku kouzlo zlé mně znamená? —
 Ba není kouzlo to, ni lampa zářívá,
 toť tesknost lásky je, jenž mne teď mučívá!
 A zas tvé černé oko mile zářívá,

Tento text byl již v R škrtnut a nahrazen rozvedeným zněním; 68 zkonejší | zkonější R, M; 71 srdcem | v srdci R; 83 a na dně jejich | a na dnu jejich R; 87 stín bledý v náruč svou jsem | stín bledý náručí jsem R; mezi 89 a 90 v R vložen celý verš: a zmatel[!] kol sebe se ohlédnul —; verše 99 a 100 byly v R teprve dodatečně vloženy do textu původního; 105 prahne | práhne R. Za veršem 114 se v R končila promluva Almy a následovala promluva hrdinova, kterou básník ještě v R škrtl a spojil následující promluvu Almy s předcházející v jeden nepřerušovaný celek. Text původní promluvy hrdinovy:

On.

„Tvé oko v srdce pusté blaze zasvitlo,
 jak by se slunce mrakem černým zakmitlo!
 Tvé oko černé tak jak černá tíseň má,
 a zase krásné tak, jak první píseň má,
 tvé oko tmavé tak jak hlubný moře klín —
 a na dnu jeho zřím bledého muže stín!
 Tvé velké, černé oko — velké neštěstí,
 a to že známka žádná dřív ho nevěstí —
 tvé oko písně mé k němotě umučí
 a němé srdce mé zas zpívat naučí!“

6. z p ě v (str. 100): 24 sahá. | sáhá! R; 28 už se sražen v prachu válí. | už se v prachu sražen válí. R.

7. z p ě v (str. 102): 9 „Hej to čárdáš, | „Ej toť czardaš, R; 11 zašeptnou si nahlas ženy — | zašeptnou si (leckde ústa) nahlas ženy — R; za v. 28 v R původně celá strofa, která však již tam byla tužkou škrtnuta:

Nevím, odkud na hrobích těch
 květy berou jarosti,
 nesestárnul-li ten člověk
 spíš než stárím — starostí!

Rovněž vloženou strofu za v. 32 Neruda již v R tužkou škrtl:

Divné je to oko černé
 ve vzduch prázdný upřené,

jak by hledalo v něm štěstí
dávno hrobem sevřeně! —

38 potají, | potaji, *R*; 39 já sot — | jasot — *R*; 42 nezdvihá? —
| nevzdvihá? — *R*; 44 žebrák cigán ubíhá! | cigán (v dálku)
(žebrák) hloupý ubíhá! *R*.

8. z p ě v (str. 104): 1 Nad Neziderským jezerem | nad
Nužiderským jezerem *R* (*tak všude*); 3 z nějž jako | z něj
jako *M, R*; 8 vykrvácí! | vykrvácí. *M* | vykrvácí? *R*; 27 ze-
slablé. | seslablé. *M, R*; 28 šílených co prapor vlaje | šíle-
ných jak prapor vlaje *1* | šílených jak prapor vlaje *M, R*;
40 bouř ho vyslyší. | bouř jej vyslyší. *M, R*; 45 v *M a R*
nový odstavec; 50/51 Tichým nebudu, | a takovou | tichým
nebudu | a takovou *1, M, R*; 61 šplouchaly | šplouhaly *R*.

Str. 107 *Kolovrátek*. Obrazy života 1, 1859, č. 2 (4. února),
str. 67/69, s ilustrací (*OŽ*).

2 skvělý | stkvělý *1, OŽ*; 17 jež | jenž *OŽ*; 40 nit *OŽ* | niť
2, 1; 53 jako v velký svátek, | jako velký v svátek, *1, OŽ*; 71
tu hrobník podsekával kořeny, | tu podsekával hrobník ko-
řeny, *OŽ*; 86 vpravo vlevo | vpravo, vlevo *1, OŽ*; 92 včelka
| včela *OŽ*; 105 ach jaký div, | ach, jaký div, *OŽ*; 113 vadnul
jako strůmek | vadnul, jako strůmek *OŽ*; 121/122 musí, |
a přece | musí | a přece *2, 1, OŽ*; 123 vždycky | vdycky *OŽ*;
130 Ach jsou to | Ach! jsou to *OŽ*; 143 známa | známá *1,*
OŽ; 144 že krásnou věděla | že krasnou, věděla *OŽ*; 145 víc
než přástvy — hochů | víc než přástvy hochů *OŽ*; 154 v *OŽ*
nový odstavec; my blíž si sesedly | my blíž si usedly *OŽ*;
164 On myslil | On myslel *OŽ*; 171/172 kostela | své větve *OŽ*
| kostela, | své větve *2, 1*; 174 vnučko, | vňučko, *OŽ*; 180 si zpívá
jak to ptáče, | si zpívá, jak to ptáče, *OŽ*; 181 jež | jenž *OŽ*;
183 usprádáš | upřádáš *1, OŽ*; 186 muži jimi smutek | muži
smutek jimi *1, OŽ*; 191 se vyhýbej — i hravé, | se vyhýbej
i hravé, *OŽ*; 193 jak to tvá píseň *1, OŽ* | jako to tvá píseň *2*.

Str. 114 *O Šimonu Lomnickém*. Máj 1. Jarní almanach
na rok 1858, str. 37/47 (*M*). Rkp. 8 l, 8°, s titulem *Romanci*
o Šimonu Lomnickém (*R*).

1. z p ě v (str. 114): 9 víchr — ledový | víchr ledový *R*;
10 posměch — v kraje věje | posměch, v kraje věje, *M, R*;
11/12 vzdychá | a každý | vzdychá, | a každý *M, R*; 14 a zbude
lístek leda osamělý, | a zbyde leda lístek osamělý, *M, R*; 15
té krásné, loňské vesny, | té krásné lonské vesny, *M, R*; 19
víchr | víchr *R*; 22 jež | jenž *R*; 23/24 v nové, | jak by se
M, R | v nové | jak by se *2, 1*; 25 podzim mráz | podzim,
mráz *1*; 26 dějin | dějův *M, R*; 27/28 se kloní, | vždyť *M, R* |

se kloní | vždyť 2, 1; 28 umřít musíme, *M* | umřít musíme, *R* | umřít musíme, 2, 1.

2. z p ě v (str. 115): 4 v moudrém, rodinném se kruhu | v moudrém rodinném se kruhu *M, R*; 5 jež | jenž *R*; 6 věštec — | věstec — *M, R*; 7 teď | jen *M, R*; 8 přírodě teď | přírodě pak *M, R*; 34 to růže, krví | to růže krví *M, R*.

3. z p ě v (str. 117): *na začátku v R čtyři verše, škrtnuté tužkou:*

Kdy oř je nejrychlejším — náhle padne,
kdy růže nejkrásnější — přes noc zvadne,
kdy krev je nejbujnější — v led se shlukne,
kdy struna nejzvučnější — náhle pukne!

5 praskla — | prasklá, — *R*; 7 dobré mysle, *M, R* | dobré mysle 2, 1; 8 daň | dar *M, R*; 11 jež | jenž *R*; 13 moc, jež | moc, jenž *R*; 18 svítí | svítí, *M, R*; 19 slouží, jak | slouží jak *M, R*; 20 jež | jenž *M, R*.

4. z p ě v (str. 118): 2 ta bílá, stará hlava | ta bílá stará hlava *M, R*; 3 jež | jenž *R*; 5 Vybledlý, svadlý ret | Vybledlý svadlý ret *R*; 5/6 hýbá, | snad *M, R* | hýbá | snad 2, 1; 15/16 teskně, | jak | teskně | jak *M, R*; 22 mocný pal roznítit; | mocný pal rozřítit; 1 | mocný plam roznítit; *R*; 26 tu zrak můj | tu cit můj *M, R*; 28 víje. | víje. *R*; 31 však srdce cítilo, že | však cítilo, že *R*; 34—36 *v M a R*: juž peklu, nesmíru jest zapsaná | a v srdci pěvce samovražedníka, | juž dýka trčí kletbou popsaná.; 53 O mnohá | Ó mnohá *M*; 53 léta, | leta, *R*.

5. z p ě v (str. 121): 20 jak okno kostelní | jak kostelní *R*; 22 slídí! | slídí; 1 | slídí? *M, R*; 27 stejně naha! | stejně nahá! *M, R*; 28/29 odpočívá | a spí, *M, R* | odpočívá, | a spí, 2, 1; 29 tvář usměvava je a tkliva, — | tvář usměvavá je a tklivá, — *M, R*; 31 tak známé jemu krasší od doby. | tak známé krasší dávné od doby. *M, R*.

6. z p ě v (str. 123): *ve v. 1 a 7 místo pohádka v R původně báchorka, ale již tam škrtnuto a nahrazeno pohádkou;* 1 jak lid ji zpívá, *M, R* | jak lid ji zpívá 2, 1; 5 v známý, stejný | v známý stejný *R*; 21 On slepý stařec sní, 1, *M, R* | On, slepý stařec sní, 2; 26/27 a rosa pěstuje, | a k přirovnání *M, R* | a rosa pěstuje | a k přirovnání 2, 1; 28 jež | jenž *R*; 47 rozbijí | rozbíjí *M, R*; 50 ze sebe | ze sebe, *M, R*; 62/63 zapomene naštěstí | na prázdné sny 2, *R* (*tam psáno na štěstí*) | zapomene na štěstí, | na prázdné sny 1, *M*; 66 čtvrtý — možná, že ti poví, | čtvrtý možná že ti poví, *M, R*; 67 jak ukrutny jsou muky | jak ukrutné jsou muky *M* | jak vyhlízejí muky *R*; *za v. 83 v R ještě tyto verše:*

Však nač bychom, co o muži sen kreslí,
zas nově v nová slova pérem vnesli?

vždyť stařec sám to prasklé struně zpíval,
když vnitřní zrak se v zašlou dobu díval.

88 k výši postupují, | k výši vystupují, *M, R*; 91 v žilách svaštělých | v žilách svaštilých *1, M, R*; 95 ta sněhu poušť vždy stejně zářivá. | ta sněhu spoušť vždy stejně zářivá. *1, R* | ta sněhu spoušť — vždy stejně zářivá. *M*; 103 jak potok, v podzim když svůj zpěv dozpívá. — | jak potok v podzim píseň svou dozpívá. — *R*; 104 víchr | víchr *R*; 109 vraští. | svaští. *M, R*; 111 mhu | mlhu *R*; 111 co příkrov zemi neslo, *1, M, R* | co příkrov k zemi neslo, *2 (omylem podle předcházejícího verše)*; 112 plane | plane, *M, R*; 113 za tímto veršem v *R* čtyři verše — opakovaný závěr *1. zpěvu*; později škrtnuto tužkou.

Však nechť si podzim mráz a smrt zde seje,
vždyť kolo lidských dějův dále spěje;
nechť zmdlená hlava do hrobu se kloní,
vždyť umřít musíme, — co je nám po ní.

Str. 127 *Jeník*. Obrazy života *1*, 1859, č. 5 (20. května), str. 168 (OŽ). Rkp., sešitek 5 l, 8° (*r*).

Motto: rozmarýna | rozmarina *2, 1, OŽ, r* — tak všude v celé básni.

2. zpěv (str. 128): *13 grafická úprava verše podle OŽ a r; v 2 a 1 omylem posunut počátek verše doleva; 19 spat. | spat: 1.*

3. zpěv (str. 129): *2* zejtra se nám časně zase vrátí — | beztoho se zejtra zase vrátí — *OŽ, r*; *11–13* milá Bětuška, | s věnečkem na hlavě, | byla jak | milá Bětuška | s věnečkem na hlavě | byla jak *r*; *24* ubodaly?“ *OŽ* | nebodaly? *1* | ubodaly? *2.*

4. zpěv (str. 130): *V rkp. verše 3 a 4 byly původně přehozeny s verši 1 a 2; 14* na hřbitov, černých tam do lesů. | na hřbitov černých tam do lesů. *OŽ, r*; *za v. 14 v rkp. dva škrtnuté verše:*

Dvakrátě hřbitov dřív obejdu,
velkými vraty tam nevejdu,
vejdu tam....

5. zpěv (str. 131): *1/2* po poli, | za ním stíny *OŽ, r* | po poli | za ním stíny *2, 1*; *3* Ach, že | Ach že *OŽ, r*; *7* nač bych cestu | nač bych cestku *OŽ, r*. *V rkp. tento zpěv zpracován dvakrát; původní znění bylo pak škrtnuto a nahrazeno textem definicioním. Text původní, škrtnuté verše:*

Letí deštík po poli,
za ním stíny lehce —

„Noha má mne nebolí,
přec mne nést už nechce!

Nemohu jít po poli,
kde on zaorával,
nemohu jít po roli,
kudy koně hnával.

Voda v našem potoku
břehy kalem máčí —
zdá se mně, že ve oku
těžká mha mne tlačí.

Nepatřím víc matičce,
nepatřím víc sobě —
nevinnost má v kolíbce,
radost má už v hrobě.“

6. z p ě v (str. 132): 2 kněz nám | lékař r; 3 tak krátkém | tak málo r; 6 jeho smrtí jsem já vinna. | jeho smrti jsem já vinna. OŽ, r; 16 myla?“ ““ | smyla?“ ““ r.

7. z p ě v (str. 134): 8 jsou tak bíly | jsou tak bílé OŽ; 16 chvílkami | chvílkami r; 22 a z těch očí — věčné spaní; | a z těch očí věčné spaní; OŽ | a z těch očí dlouhé spaní, r.

Str. 135 *Mrtvá nevěsta*. Obrazy života 2, 1860, č. 1 (leden), str. 5, s ilustrací (OŽ). V obsahu označeno jako „ballada od Jana Nerudy“. Rkp., 1 dvojlist, 8° (r), s podtitulem v závorce: (*Z jižního Tyrolska*). Tento podtitul byl však již v rukopise škrtnut.

6 na marách | na márách OŽ, r, *tak všude*: 23 (v OŽ a), 36, 52, 65, 81; 12 olej vlila, OŽ | olej vlila 2, 1, r; 18 duchy zvala, 1, OŽ, r | duchy zvala 2; 26 ach jsem, o družko moje! OŽ, r | ach jsem o družko moje! 2, 1; 30/31 družičkami, | dokola OŽ, r | družičkami | do kola 2, 1.

Str. 138 *Matka*. Květy 1, č. 32 (6. září 1866), str. 377 (K). Rukopis v pozůstalosti Arbesově na modrém papíru (r).

1 let | lét r; 13 a plynul den, | a plyne den, K, r; 19/20 zpívají, | kde kterou píseň vědí. K, r | zpívají | kde kterou píseň vědí. 2, 1; 47/48 a půjdeš-li tam přece zpět, | ty dojdeš r | a půjdeš-li tam přece zpět | ty dojdeš 2, 1, K.

Str. 140 *Rubáš*. Lumír 7, 1857, č. 37 (10. září), str. 865 (L). Signováno: *Janko Hovora*. Rkp. v Nár. museu, 1 dvojlist, 8° (R) a koncept v Makuláři, str. 49—51 (*Mak*). V *Mak* jsou jed-

notlivé části básně číslovány, takže báseň má čtyři zpěvy.
2 paní obchází si pole. | obchází si paní pole. *Mak*; 4 Ze lnu
L | ze lnu 2, 1, *R* | z lenu *Mak* (*pův. i v R*); 5 dlouhá, bílá, |
dlouhá bílá, *Mak*;

7/8 Paní ta zná šťávy chladné,
když je pozř[í]š, srdce zvadne. — *Mak*;

10 leto mřelo. | léto mřelo. *L, R*; 14 rozži svíce. (*psáno rozžži*) |
rozžhi svíce. *Mak*; 15 Svět se kolem se mnou točí, | Juž se ko-
lem všechno točí, *Mak*; 19 Z hedbáví | Z hedvábí *L, Mak*;
20 jak se spravedlivým sluší. | Spravedlivým jak se sluší. *Mak*;
21 Třeba dokonal já v pátek, | Zrozen v pátek, umru v pátek,
Mak (*také v R, pak škrtnuto a tužkou připsán def. text*);
22 jej do mše | ho do mše, *R, Mak*; 25 nemohl bych shnít pak
v hrobě, | (obrátil bych se pak...) nemohl bych shnít v hrobě,
Mak; 32 „Obohacím | „Obohatím *L, R, Mak*; 33 Paní vraští |
Paní zvráští *L, R, Mak*; 34 hedbáví | hedvábí *L, R, Mak*;
35—38 *v Mak*:

Manžel zemřel, zemřel v pátek,
hotovi jsme do mše v svátek.

Upředeme v sobotu; —
Bůh dá mír — mělť zde už slotu.“

38 aj — proč | aj proč *L, R*; 39 a n. *v Mak* měl 4. zpěv,
t. j. od v. 39 do konce, odchylné, kratší znění:

Nová svatba, stará paní,
píše paní mnohé psaní.

Což je tobě lehko smáti,
nebudeš-li brž jen lkáti.

Což je tobě lehko smáti, —
můž-li manžel v hrobě spáti?

41 dlouho, nežli | dlouho nežli *L, R*; 43 prach se zdvíhá — |
prach se vzdvíhá, — *R*; 47/48 lenost vaše | nechá zbytky |
lenost vaše, | nechá zbytky *L, R*; 60 místo svatby — pohřeb
měli. | místo svatby pohřeb měli. *L, R*.

Str. 143 *Nestálí druhové*. Obrazy života 2, 1860, č. 2
(únor), str. 38 s ilustrací (*OŽ*). V obsahu označeno jako
„ballada“. Rkp. 1 list, 8°, v Nár. museu (*R*), koncept v *Záp*,
str. 18—19, pod titulem *Nevěrní druhové*.

6 o matičce že ti povídají, — | o svých cestách že ti po-

vídají — *Záp*; 11—12 *pův. v Záp, pak škrtnuto*: Když se náhodou cos v cestu vplete | objeví se, je-li přítel stálý!; 28 dojmuloť ho jaksi přežalostně, | dojmulo ho zde cos žalostně. *Záp*; 29 že dle vody | (Co to bylo?) že dlé říčky *Záp*; 29 stranou | stranou, *OŽ, R*; 30 pěkný mladík | krásný mladík *Záp*; 35 jeho vesla | vesla jeho *Záp*; 37 jeho sochor | sochor jeho *Záp*.

Str. 145 *Žena*. Legenda indická. Květy 1, č. 2 (7. prosince 1865), str. 18, a to bez podtitulku (*K*). Rkp. 1 dvojlist, 8°, bez titulu a podtitulu (*r*).

Str. 145 1. *z p ě v*: 1 Zabloudil kdys Ráma. Noc se kvapně blíží, | Zabloudil kdys Ráma (ve své širé říši). Noc se kvapně blíží, *r*; 2 Ráma hledá nocleh v brahmínově chýži. | (musil nocleh hledat) Ráma nocleh hledá v brahmínově chýži. *r*; 4 *pův. v r*: (v stínu statečného dubu slabé kvítko.); 8 ženu bijícího | bijícího ženu *r*; 15 *pův. v r*: (Mám po otčích, pane, nádoby tři svaté) *pak škrtnuto a opraveno*.

Str. 146 2. *z p ě v*: 1 léta | leta 1; 3 vybral. — Noc | vybral. Noc *r*; 4 v brahmínovu chýži. (*viz 3. zpěv, v. 4*) | v brahmínově chýži. 2, 1, *R, r*; 22 po otci, | po otčích, *r*.

Str. 147 3. *z p ě v*: 5 *pův. v r*: (Brahmín s ženou zvětšelé již hlavy k zemi sklání); 11 ženu moji | moji ženu *r*; 18 v poušti aby | aby v poušti *r*.

Str. 148 *V zemi Mokha*. Rodinná kronika, sv. 5 (3. ročník), č. 16 (16. července 1864), str. 181/182 (*RK*). — 15 a 16 *v RK proloženě*; 39 a 40 *v RK proloženě*.

Str. 150 *Jeptiška*. Květy 4, č. 15 (15. dubna 1869), str. 115 (*K*). Knižně teprve v 2. vyd. Knih veršů.

1 zář, | zář *K*; 3 *v K nezačíná nový odstavec*; 3/4 by vykvětlá, | ta žena aj se k soše Panny vine; | by vykvětlá | jeptiška se tu k soše Panny vine, *K*; 7 Hle blíž a blíže | Teď blíž a blíže *K*; 8 a v náruživém žhoucím zanícení | a v náruživém, žhoucím zanícení *K*; 11 Pod ohněm rtu jen | pod ohněm rtů jen *K*; 12 *v K začínal nový odstavec*.

Str. 151 *Se srdcem rekovým*. Květy 3, č. 1 (2. ledna 1868), str. 3 (*K*). Knižně teprve v 2. vyd. Knih veršů.

11 A již se Douglas vřadil v křesťan šik, | A již se vřadil v křesťan statný šik, *K*; za *v. 12 v K dva verše, jež nejsou v 2 a 1*:

Hle, hora ztrnula a ztrnul voj,
vždyť posud neviděly taký boj!

14 vpijely | vpíjely *K*; 16 s nebezpečím | s nebezpečí *K*;
20 do nebes! | do nebes! *K*; 22 směle blíž! — | směle blíž! *K*;
27 Však nových nepřátel hle táhne mrak, | Však nepřátel hle
nových táhne mrak, *K*.

Str. 153 *Dobrovolník*. *Obrazy života* 1, 1859, č. 4 (15. dubna), str. 150 (OŽ). Rkp.: 1 list, 8° (*R*). V *R* původní titul *Svobodník* škrtnut a nahrazen def. titulem.

4 ve vojenské posteli! | ve vojenské postelí! OŽ; 5 v OŽ a v *R* *nezačíná nový odstavec*; 49 píseň hrajte, | píseň hrejte, 1, OŽ, *R*.

Str. 155 *Slaměný vínek*. *Obrazy života* 1, 1859, č. 6 (24. června), str. 215 (OŽ). Rkp.: čistopis na modrém papíře (na druhé straně „Dítě lásky“) (*R*) a koncept v *Záp*, str. 21.

10 Ovšem, že cos tají | Ovšem že cos tají OŽ, *R*, *Záp*;
20 měli hlad jsme a — můj bratr kradl. | měli hlad jsme a
můj bratr kradl. OŽ, *R*, *Záp*; 22 zbyla | zbyla, *R*.

Str. 156 *Skočme, hochu!* *Obrazy života* 1, 1859, č. 10 (28. listopadu), str. 385, pod titulem *Skočme, hochu* (OŽ). Rkp.: 1 list, 8° (*R*) a koncept v *Záp*, str. 20. Ad. Heyduk v článku „Skočme, hochu“ (*Zvon* 5, str. 2/4) vykládá tuto báseň jako ozvuk sebevražedné nálady Nerudovy, kterou vyjádřil Neruda Heydukovi slovy „Skočme, skočme, hochu!“ při cestě přes Karlův most někdy v době přípravy 2. almanachu Máje, t. j. na jaře 1859. Viz zde báseň Na tom pražském mostě na str. 450.

10 eh, což | eh což OŽ, *R*, *Záp*; 11 beztoho, zda k předu, nazpět — | bez toho ti k předu, nazpět OŽ, *R*, *Záp*; 14 aspoň týden ještě sedět, | ještě aspoň týden sedět, *Záp*; 17 Hej co škodí, 1, OŽ, *R*, *Záp* | Hej, co škodí, 2; 21 Hej, jak se ty | Hej jak se ty OŽ, *R*, *Záp*; 22 hvízdej, větře, chladný hochu, | zahvízdej jim, větře, trochu, *Záp*; 23 most je nízký, hvízdej, hvízdej, | most je nízký — hvízdej, hvízdej, OŽ, *R*.

Str. 157 *Před fortnou milosrdných*. *Rodinná kronika*, sv. 1, č. 1 (duben 1862), str. 4, s titulem *Před fortnou* (*RK*).

1 „Nech hochu, nech — | „Nech, hochu, nech, — *RK*;
8 chvílku | chvílku *RK*.

Str. 159 *Dědova mísa*. *Českomoravská pokladnice* 3, na rok 1858 (podzim 1857), str. 94 (ČP). Signováno: *Janko Horvora*. Rkp.: čistopis 1 list, 8° (*R*) a koncept v *Mak*, str. 48/49 (bez titulu s označením *Bal[ada]*).

4 nádobu si | nádobu tu ČP, *R*, *Mak*; 5—6 v *Mak* až za ver-

šem 16, na spodním okraji stránky, t. j. pravděpodobně jako oprava; na místě obou veršů jiný text:

Na kolečko malé vňouče čumí,
očka v důlcích jen se kmitají;

6 vnoučeti | vňoučeti ČP, R, Mak; 6 kmitají — | kmítají, — ČP;
7 všecko | všechno ČP, R, Mak; 8 tříšfky | třístky ČP; 11
„„Dědovi; — již | „„Dědovi, již R, Mak; 12 nádoby už | ná-
doby již ČP, R, Mak; 13 to!“ — „„Vida toho kluka, | to!“
„(Nebud' pošetilý) Vida toho kluka, Mak; 16 koryto ti synek
udělá!“ | mísu takou synek udělá.“ ČP, R | (udělám ti takou
nádobu) synek mísu takou udělá. Mak; 18 svadlé ruce ČP, R,
Mak, viz i verš 2 | zvadlé ruce 2, 1; 19 vnouče | vňouče ČP,
R, Mak; 20 v Mak původně: (lituje, že víc se nehýbá.), pak
škrtnuto a opraveno.

Str. 160 *Otrhánek*. Původně Hřbitovní kvítí 35 (HK),
viz zde na str. 56.

5 otec?“ „Nač | otec? — „Nač HK; 6 otec můj je velký pán, |
Tatínek je velký pán; HK; 7 nám, dávno | nám, — dávno HK;
9 odjel?“ „Ach což já vím — | odjel? — „Ah, což já vím! —
HK; 11 o maminku nedbá více, | o maminku nedbá již, HK.

Str. 161 *Romance*. Původně Hřbitovní kvítí 30, viz zde
na str. 51.

Str. 162 *Průvod*. Původně Hřbitovní kvítí 7 (HK), viz zde
na str. 27.

1 déšř | dešř HK; 3/4 ulicemi prázdnými tu města | vo-
jenský se pohřeb truchle vleče. | ulicemi prázdnými se města
| vojenský tu pohřeb truchle vleče. HK; 17 „Arci stejně se
nám zvede, | „Arci — stejně se nám zvede, HK; 18 místo
rakve dají otep slámy, — | místo rakvi dají otep slámy, — HK.

Str. 163 *Při baletu*. Obrazy života 1, 1859, č. 6 (24. června),
str. 215 (OŽ). Rkp.: koncept v *Záp*, str. 24 s původním titulem
Tanečnice a s číslovanými strofami. V *Záp* i v *OŽ* měla
báseň 10 strof, v knižním vydání má o jednu méně. Zkrácení
vzniklo tak, že původní strofy 4 a 5 byly vynecháním střed-
ních veršů staženy v strofu jednu (v. 13—16). Původní znění
obou strof (vynechané verše tištěny kursivou):

13 Směle jako kamzík
14 skáče tanečnice,
vždyť tvář její nesmí,
nemůž blednout více.

*Vesele jako laňka
tančí tanečnice,*
15 věčný, věčný úsměch
16 vtištěn v její líce.

31 ale úsměch ještě | ale úsměch věčný OŽ, Záp; 35 ale za plat úsměch | ale úsměch věčný OŽ, Záp.

Str. 165 *Doňa Anna*. Původně Hřbitovní kvítí 32 (HK), viz zde na str. 53.

7 Zdaž | zdáž HK; 11 mlada jsem | mladá jsem HK; 15 don Fernan, krásný, | don Fernan krásný, HK.

Str. 166 *Jako do skoku*. Obrazy života 2, 1860, č. 2 (únor), str. 44, s ilustrací (OŽ). V obsahu označeno jako „romanci“. Rkp.: čistopis 1 list, 8°, s titulem *Jako do skoku!* (R) a koncept v Záp, str. 19, s týmž titulem, ale bez vykřičníku.

7/8 „Jdi už domů, nemámť | více piva, hochu!“ | „Nenaleju více, | nemámť piva, hochu —“ Záp; 15 chatrčka ta malá | a ta chatrč milá Záp.

Str. 167 *Oběšenec*. Lumír 4, 1854, č. 21 (25. května), str. 486 (L). Rkp. 1 list, 8° (r).

1 Oj, to divně (psáno Oj! to divně) | Oj to divně L, r; 2 skalínách? | skalínách! L, r; 3 snad? Či víchr | snad; či víchr r; 5 děti — poklekněte! | děti, poklekněte, L, r; 7 úpí, naslechněte — | úpí — naslechněte — L; 8 divý víchor | divý víchr r; 9 ruce zdvíhá, | ruce vzdvíhá, r; 11 Hu ta rána! — 1, L | hu, ta rána! r | Hu tu rána! — 2; 11 míhá — | míhá, r; 13 na prahu chlapec uděšený, | na práhu chlapec uděšený, r; 14 zsinálý; | zsinálý; — r; 15 oběšený!“ | oběšený!“ r; 16 Klesá — děs mu mysl pokalí. | Klesá, děsy mysl pokalí. L; 18 sotva že se | sotvy že se r.

Str. 168 *O třech kolech*. Růže. Almanach na rok 1860, str. 70/71 (Rů). Rkp.: 1 list, 8° (r). — O této básni psal Neruda v Obrazech života 1860, str. 233: „Při referátu o Růži pravil kdosi, že v básni ‚O třech kolech‘ se o vyšší vraždychtivosti jedná! Referent ten myslil nejspíše, že národní pověry, n. p. o svatbách, skutečný základ mají a že n. p. nevěsta, nechá-li ženicha dříve před oltářem kleknout, což dle pověry dřívější smrt znamená, už se skutečně vraždy dopustila. Dále nezná nejspíše týž pan referent národní české pořekadlo platící vdovám tří mužů, že totiž ‚o třech kolech do pekla jedou‘.“

7 „„Vidíte? Vždyť jsem pochovala | „„Vždyť jsem také

pochovala r; 9 „Třetího! — | „Třetí už! — r; 22 dřív, než já r | dřív než já 2, 1, Rů.

Str. 170 *Poslední balada z roku dva tisíce a ještě několik*. Humoristické listy 2, č. 49 (1. září 1860), str. 396 (HL). Tento otisk měl motto: *Dann trägt der letzte Sträfling die letzte Bank hinaus*, a podtitul: *Zcela svobodně dle Anastazia Grüna*. Rkp: 1 l, 8°, s titulem *Ballada z roku dva tisíce a ještě několik* (r) a koncept v *Záp*, str. 47, kde původní titul *Poslední baron* škrtnut a přepsán na *Ballada z roku z...*

3 biřicové, | biřičové, r, *Záp*; 9 potomek to slavných předků, | potomek to dědků slavných, r (*ne v Záp*); 10 vetchá osika; | stará osyka; r, *Záp*; 12 potomek už pro hůl naříká. | před holí on bídne naříká: r, *Záp*; 16 vždyť jsem baron — a to poslední!“ | vždyť jsem baron a to poslední!“ r, *Záp*; 17 a hlavou kývá, | a kývá hlavou, r; 19 „Barona si dáme pod lavici, | „Vždyť barona dáme pod lavici, HL, r, *Záp*.

Str. 171 *Ask. Obrazy života* 1, 1859, č. 6 (24. června), str. 216 (OŽ). Rkp: koncept v *Záp*, str. 5 pod titulem *Bájka*.

6 nestopils ho | neztopils jej OŽ, *Záp*; 9 Bůh Odin | Bůh (bohů) Odin *Záp*; 14 stoupat | stoupat, *Záp*.

Str. 172 *Alegorie*. Dalibor, běh 2, č. 14 (10. května 1859), str. 105 (D). Rkp: koncept v *Záp*, str. 7/8 s titulem *Bájka*.

6 Tak mnoho hořkosti, tak malá nádobka! | přemnoho hořkosti a malá nádobka! *Záp*; 10/11 člověkem, | a jako *Záp* | člověkem | a jako 2, 1, D; 11 měkký, hebký, | měkký hebký, *Záp*; 21 širý | širý *Záp*; 35 a tím se posměchem teď lidem | a posměchem tím teď se lidem *Záp*; 36—39 *převzato s obměnou z básně Zvukův děj, verš 23—26 (viz zde str. 33?)*.

Str. 174 *Legenda o chudobě*. Květy 4, č. 15 (15. dubna 1869), str. 115 (K). Knižně vyšlo teprve v 2. vydání Knih veršů.

5 a 6 *Oba verše nebyly v K*; 11 Vystoupili čtyři. | Předstoupili čtyři. K; 13 „Nemohl jsem platit | „Nemohl jsem získat K; 19 dí, a voják | dí a voják K; 22 povalit v prach, co kdy lidstvu bralo světlo. | silou odstranit, co lidstvu bralo světlo — K; 23 Neměl jsem však zbraní — smáli se mně, smáli, | Chtěl jsem mnoho, mnoho — lidé se jen smáli K; 30 křídla | křídlo K; 36 poznávám svět celý, nevšimnut jsa světem.“ | zřel jsem já svět celý, neviděn jsa světem.“ K (*proloženě*).

Prvním zárodkem tohoto oddílu byly pravděpodobně rukopisy básní, které Neruda ukládal do obálky (dvojlistu) *Básně smíšené, Psal Janko Hovora*. Obálka se dochovala v pozůstalosti.

Str. 179 *Otci*. Obrazy života 1, 1859, č. 9 (17. října), str. 341/342 (OŽ). Cyklus byl číslován (I—X). Rkp v *Záp*, str. 29—34 pod titulem „*Mému otci*“ v trochu pozměněném pořádku: I, II, III, V, VI, IV, IX, VII, VIII, X. — Otec Nerudův, Antonín Neruda, vojenský vysloužilce, pak kantinský a konečně trafikant, zemřel 10. září 1857 v 73. roce svého života.

Str. 179 *Vzduchem hučí to a zvoní* (I): 4 do starého Říma. | do svatého Říma. *Záp*; 8 tichou velkonocí. | svatou velkonocí. *Záp*; 17/18 srdce zvučí, | hučí, | srdce zvučí | hučí, 2, 1, OŽ, *Záp*; 47/48 ku hodince, | a to | ku hodince | a to 2, 1, OŽ, *Záp*.

Str. 181 *Těch žhavých zvuků* (II). — 5 plíce | plíce, OŽ, *Záp*.

Str. 182 *Otec pomalu umírá* (III). — 2 naděj | naděj 1; 3/4 přece | ještě | přece — | přece *Záp*; 20 Žádná — žádná? | bože — žádná? *Záp*.

Str. 183 *Dále, chaso pomahačská* (IV). — 1 pomahačská | pomahačská *Záp*; 7/8 *v Záp původně jiný text*:

Dále! — Mrtva-li ta láska —
bez lásky chci stát teď v světě!

Pak škrtnuto a nahrazeno def. textem.

Str. 184 *Nad hlubokým, tmavým hrobem* (V). — 1 *v Záp*: Nad hlubokým, černým hrobem. *Vedle této definicioní verše je v Záp i první verše, kterou Neruda pak škrtl*:

Nad černým se hrobem
černá rakev vznáší —
a ta barva z oka
všechno světlo plaší.

Stojím přede hrobem,
raděj bych v něm ležel,
snad by smrtný mráz ten
srdcem pak neběžel.

Str. 185 *Otce zde už pochovali* (VI): 1 *v Záp*: Už zde otce pochovali; 3 posud žádná, — žádná slza, | bože,

posud žádná slza, *Záp*; 5 Posud ani jedna horká | Bože, posud ani jedna *Záp*.

Str. 186 *Mne to už zase* (VII): 5 daleko, | daleko *Záp*.

Str. 187 *Milovali jsme se, otče* (VIII): 8 dobří ale chladní | chladní ale dobří *Záp*; 12 proti sobě zas jsme stáli. | jsme zas proti sobě stáli. *Záp*.

Str. 189 *Kéž dobudu si* (X): 11 páni | (jiní) páni *Záp*; 15 oddech dán, | oddech prán, *Záp*.

Str. 190 *Matičce*. Jednotlivé básně tohoto cyklu byly otiskovány časopisecky vždy pod titulem „Matičce“ v letech 1861—1866 v tomto pořadí: V *Lumíru* 11, č. 17 (25. dubna 1861), str. 383: 1. *Znáš, matko drahá, překrásnou tu báji*, 2. *Už přišel, matičko, Tvůj zimní čas*, 3. *Proto mně drahá tak* (L). V *Rodinné kronice*, sv. 2, č. 37 (13. prosince 1862), str. 443: 1. *Ze všeho jediná*, 2. *Zakoupilas místo* (RK). V *Rodinné kronice*, sv. 5, 3. ročník, č. 1 (2. dubna 1864), str. 8: 1. *Má matka někdy čítává*, 2. *Dí matka: „Ty prý písničky* (RK). V *Květech* 1, č. 7 (11. ledna 1866), str. 74/75: 1. *V sobě jen a mlčky nesu*, 2. *Neslyšel jsem Tě zazpívat*, 3. *Nic nemáš víc, vše dalas mně* (K). Poslední dvě básně cyklu nebyly v 1. vydání *Knih veršů*, byly napsány až po jejich vyjití a po smrti matky Nerudovy. Matka Nerudova, Barbora Nerudová, roz. Leitnerová, narodila se v r. 1795, v roce 1831 se provdala za dělostřelce Antonína Nerudu a v poměrech často tísněných nedostatkem si přivydělávala posluhami. Zemřela 9. září 1869.

Str. 190 *Proto mně draha tak*. Rkp v *Záp*, str. 53, pod titulem „Mamince“. — 1 mně draha tak | mně drahá tak L | mně milá tak *Záp*; 2 milá má | drahá má *Záp*; 12 drahou | malou *Záp*.

Str. 191 *Ze všeho jediná*. — 4 a 5 sluníčko | sluníčko RK.

Str. 192 *Dí matka: „Ty prý písničky*. Rkp: koncept psaný tužkou na jednom listu s básní *Má matka někdy čítává*.

Str. 194 *Má matka někdy čítává*. Rkp: koncept psaný tužkou na jednom listu s básní *Dí matka: „Ty prý písničky* (r). — 3—4 *první, škrtnutá verše v r*:

„Nebudeš, věř mi, dlouho živ
a skonáš jednou náhle!“

8 z těch starých věrných očí. | z těch (utrápených) (drahých, dobrých) starých dobrých očí. r.

Str. 195 *Znáš, matko drahá, překrásnou tu*

báji. — 8 tolik, co zde | tolik co zde *L*; 11 jak anděl
dobra — | jak anděl dobrá — *L*.

Str. 197 Už přišel, matičko, Tvůj zimní čas.
— 1 v *L*: Už přišel, maminko, tvůj zimní čas; 5 v *L* *nezačínal nový odstavec*.

Str. 198 Neslyšel jsem Tě zazpívat. — 1 v *K*:
Neslyšel jsem Vás zazpívat.

Str. 199 Zakoupilas místo. — 5 matčin, | matčin
RK; 12 v širém | v širém *RK*.

Str. 201 (Psáno na asijském Burghurlu) —
O Burghurlu, kopci nad Skutari, s něhož je krásný pohled
na Cařihrad, Bosporus, Bílé i Černé moře, psal Neruda v *Nár.*
listech z 23. září 1871 (srov. i *Obrazy z ciziny*, vydání
v *Knihovně klasiků*, str. 9—12).

Str. 202 *Anně*. (*R.* 1856). *Lumír* 7, 1857, č. 53 (31. pro-
since), str. 1249—1251, bez vnočení v podtitulu (*L*). Věnováno
Anně Holinové, s níž se Neruda seznámil na podzim r. 1852.
Anna byla dcerou Františka Holiny, komorníka křižov-
nického generála a vynikajícího kaligrafa, v jehož domác-
nosti se scházeli i významní čeští spisovatelé a vlastenci.
Nerudův milostný vztah k Anně procházel četnými krisemi,
až v r. 1862 došlo k definitivnímu rozchodu. Anna zemřela
27. 2. 1910. Časopisecké znění cyklu *Anně* v *L* bylo opatřeno
motty z Heina a básně byly číslovány, a to tak, že po pro-
logu *Co já zde pěji v bájném lásky dómu* bylo v I. oddíle
8 básní (č. 1—8) a v II. oddíle 3 básně (č. 9—11). Nezačínal
tedy druhý oddíl básní *Mého ducha bujně horování*, jako
v *Knihách veršů*, ale až básní *Neznám věčně žítit* (viz na
str. 211). Před jednotlivými oddíly byla *motta z Heina*, která
Neruda v *Knihách veršů* vynechal.

Před úvodní básní *Co já zde pěji*:

Es leuchtet meine Liebe
in ihrer dunkeln Pracht,
wie'n Märchen traurig und trübe,
erzählt in der Sommernacht.

— — — — —
Wenn ich begraben werde,
dann ist das Märchen aus.

Na začátku I. oddílu (před básní „*Budiž světlo!*“):

Manch Bild vergessener Zeiten
steigt auf aus seinem Grab
und zeigt, wie in deiner Nähe
ich einst gelebet hab'.

Na začátku II. oddílu (před básní *Neznám věčně žíznit*):

Aus meinen grossen Schmerzen
mach' ich die kleinen Lieder.

Všechna tato motta jsou vyňata z Lyrického intermezza Knihy písní, první z básně č. 47, druhé z č. 39 a třetí z č. 36. Překlady viz zde na str. 667.

Mimo toto tištěné vydání cyklu Anně je ještě druhé, rozšířené znění cyklu, určené přímo Anně Holinové. Toto znění zapsal Neruda do zeleného sešitu (ZS) a věnoval Anně. Má datum 1856 a veršované dodatky otiskl odtud A. Pražák v Listech filologických 34, 1907, str. 121/123. Podle Pražáka otiskl je i K. Rožek ve Zbytku veršů (i s ostatními básněmi cyklu) a M. Novotný v Druhé knize básní. V pozůstalosti Nerudově je však ještě nedatovaný a vlastnoručně psaný Nerudův zápis celého rozšířeného cyklu, sešitek 8 l + 2 l, 8° (R). ZS i R mají ve srovnání s L a textem v Knihách veršů tyto básně navíc: *V minulosti stkví se*, zařazenou do I. oddílu (v R mezi básně „Vysoká mně bylas“ a „Jak si květy“, v ZS za báseň „Jak si květy“), a dále čtyři básně na konci II. oddílu: *Nezpomínej sobě nikdy*, *V šírém poli pláně*, *Sbohem, růže vonná* a *Z stromu žití svého*. Pak následoval citát z Heina, který podle R a také podle smyslu (narážka na doznělou labutí píseň, o níž mluví prolog) uzavíral celý cyklus. Podle zprávy Pražákovy v ZS byl tento citát mottem k následujícímu dodavku, ke dvěma básním, *Měl bych se srdcem se vlastním* a *Když jsme si oustně o tom povídali*, které byly v ZS zapsány na zadní stránky sešitku s nadpisem *Dodavek* a které jsou v R bez titulu připojeny na volných lístcích k celému cyklu. Všechny básně rozšířeného cyklu včetně motta Heinova otiskujeme zde na str. 395—401. Při otisku těchto básní se přidržíme znění v R; ZS nám nebyl dostupný. ZS se liší od R i tím, že v ZS začíná II. oddíl stejně jako v Knihách veršů, zatím co v R stejně jako v L. V ZS byla dále za textem prologu „Co já zde pěju“ navíc báseň 20 z Hřbitovního kvítí *Však znám ten lid, jenž nožem hnusné pitvy* (viz zde na str. 40).

Str. 202 Co já zde pěju. — 2 Tobě, — svému | Tobě, svému R; 15 zvoní | zvoní, L, R; 18 když žití | kdy žití R; 18, 25, 26 už | již R.

Str. 203 „Budiž světlo!“ šumí mrtvou nocí. — 2 jsem spatřil kolem | jsem patřil kolem L, R.

Str. 204 Vzhůru o hvězdu. — 1 v hru zbujnou | v hru zbůjnu R.

Str. 205 V kotouči jsme. — 3 mihajících | míhají-

cích *L, R*; 10 v drahé, nadpozemské říše — | v drahé nadpozemské říše; *L, R*; 11 mijeli | mījeli *L, R*.

Str. 207 *V y s o k á m n ě b y l a s.* — 7 nejbělejšího | nejbělejšího, *L*; 8 myslí záclona. | mysle záclona. *R*; 12 celé nebe obrazí. | cele nebe obrazí. *L*; 15 korálový, | koralový *R*; 17 z myrhy, | z myrhy *R*.

Str. 208 *J a k s i k v ě t y.* — 1 pohrávají, | pohrávají *L*; 3 hrála, | hrála *R*.

Str. 211 *N e z n á m v ě č n ě ž í z n i t.* — 3 umluvu. | úmluvu; *L, R*.

Str. 212 *D a l o n e b e b r a t r y.* — 4 zaopatřit bělejším mne chlebem. | zaopatřiti mne také chlebem. *L, R*; 11 sobectví | soběctví *R*.

Str. 213 *S r d c e m ě.* — 1 puká, | puká *L*.

Str. 214 *N* N*.* Rodinná kronika, sv. 1, č. 7 (18. května 1862), str. 80 pod titulem *L* Š**; signováno * * * (*RK*). Inicialy *L* Š** označují začáteční písmena Ludmily Schmidtové; patřila do společenského kruhu Karoliny Světlé a Neruda se jí v r. 1862 dvořil přímo na výzvu K. Světlé, snad proto, aby takto byl před veřejností skryt vztah Nerudy a Světlé. (O tom více A. Pražák, Neruda v dopisech, 2. vyd., str. 121 a n.) V *RK* byl cyklus číslován (I—IV).

Str. 215 *K d o m ů ž e o k o z a r o s i t i b o l e m.* — 5 zmámen, | zmámen *RK*.

Str. 216 *B e n A k i b a v ě h l a s n ý d ě l.* — 13/14 zde | v tom souladu — | zde, | v tom souladu — *RK*.

Str. 218 *Elegické hříčky.* Obrazy života 1, 1859, č. 5 (20. května), str. 170—171 (*OŽ*). Tam cyklus byl číslován a měl 19 básní, v *Knihách veršů* jich má 18; báseň VII, *Když nás srdce pobolívá*, přešla do oddílu Ze srdce cyklu *Lístky „Hřbitovního kvítí“* (viz zde na str. 262). V *Nár. museu* je mimo to rukopis *Elegických hříček*, z něhož vysvítá, že to, co bylo otištěno v *OŽ* i v *Knihách veršů*, je jen výbor z cyklu, který měl 27 čísel. Zmíněný rukopis (*R*) jich má 26 na 26 listech, číslo 9 se nezachovalo v rukopise; je jím však pravděpodobně VII. báseň cyklu v *OŽ*, „*Když nás srdce pobolívá*“, která není zastoupena v zbývajících 26 číslech. Uvedeme zde výčet básní podle pořadí v *R* a v závorce za titulem uvedeme vždy nejprve římskou číslicí pořadí v *OŽ* a pak arabskou číslicí pořadí v *Knihách veršů*: 1. *Už se ta zima milená* (I, 1); 2. *Kdo už více jar těch přežil* (II, 2); 3. *Hrom první mrakem rachotil* (0, 0); 4. *Vichr nade krovem hučí* (III, 8); 5. *Nevím, proč ta země posud* (IV, 4); 6. *Tak dioně jaro počínává* (V, 5); 7. *Pašijní píseň, perlo lidstva*

bolu (VI, 6); 8. *Zdá se mně, že rozerve* (0, 0); 9. není v *R*, pravděpodobně: *Když nás srdce pobolívá* (VII, Lístky „Hřbitovního kvítí“); 10. *Hned to slunko hřeje* (0, 0); 11. *Zas bude parno jarní zrát* (VIII, 7); 12. *Nevím, mám-li milovat* (IX, 8); 13. *Blaze tomu, komu krev se* (0, 0); 14. *Byl jednou mládec* (X, 9); 15. *Rychle hlava myslí* (XI, 10); 16. *Za ty krásné city* (XII, 11); 17. *Nový život jaro lije* (XIII, 12); 18, 19, 20. *Ležím v bujném, pestrém drnu* (XIV, 15); 21. *Psal jsem v pošmourné své písni* (XV, 14); 22. *První jarní ptáče zase* (0, 0); 23. *Mladoucké slunce zase poznovu* (0, 0); 24. *O těš se z jara* (XVI, 15); 25. *Vkrátku přijdou horcí dnové* (XIX, 18); 26. *Led zmizel, řeka volna zase* (XVII, 16); 27. *Řekněte mně, větrové vy* (XVIII, 17). Básně neotištěné v Knihách veršů, t. j. básně č. 3, 8, 10, 13, 22, 23, otiskujeme zde na str. 404—405. V *R* jsou všechny básně rozčleněny do dvou stejných strof, v *OŽ*, 1 a 2 jsou tištěny v jednom celku.

Str. 218 *Již seta zima milená.* — 1 *Již* | *Už OŽ, R.*

Vichr nade krovem hučí. — 3 *zoufale, jak* | *zoufale jak OŽ, R;* 4 *jenž se umřít* | *když si umřít OŽ* | *když se umřít R.*

Str. 219 *Tak divně jaro počínává.* — 2 *mrak po nebi* | *po nebi mrak R.*

Pašijní píseň, perlo lidstva bolu. — 8 *umřít třeba* | *zhynout třeba OŽ.*

Str. 220 *Zas bude parno jarní zrát.* — 8 v knize | v knize *OŽ, R.*

Nevím, mám-li milovat. — 3 *nebo, k jaru lhostejný,* | *nebo k jaru lhostejný OŽ, R.*

Str. 221 *Za ty krásné city.* — 4 *víc než* | *víc, než R;* 6 *v širém* | *v širém OŽ, R.*

Str. 222 *Ležím v bujném, pestrém drnu.* — 14 *jarem teprv vrácen* | *jarem nám zas vrácen OŽ, R.*

Psal jsem v pošmourné své písni. — 1 *pošmourné* | *pošmurné R;* 4 *jarní* | *(zlaté) jarní R.*

Str. 223 *O těš se z jara.* — 4 *jen samá půlnoc bila!* | *už půlnoc jenom bila. OŽ, R;* 7 *kvetl,* | *květl, OŽ, R.*

Led zmizel. — 1 *řeka volna* | *řeka volná OŽ, R;* 2 *spěje* | *spěje, OŽ.*

Str. 224 *Vkrátku přijdou horcí dnové.* — 7 *mysle, jak as* | *mysle jak as OŽ, R.*

Str. 225 *Loretánské zvonky.* Obrazy života 1, 1859, č. 3 (11. března), str. 111 (*OŽ*). Je to číslovaný cyklus osmi básní, z něhož převzal Neruda do *Knih veršů* jen 3 básně, a to 4., 5. a 8. báseň. Básně č. 1, 2, 3, 6, 7 otiskujeme v tomto pořádku na str. 406—407.

Str. 225 Což, Loretánské zvonky. — 5 Již v srdéčku | I v srdéčku OŽ.

Dřív více písni znaly. — 5 jednotvarným | jednotvárným OŽ.

Co dítě jsem je slýchal. — V OŽ byla celá báseň vložena do uvozovek.

Str. 226 Z kraje. Obrazy života 2, 1860, č. 5 (květen), str. 202/203 (OŽ). V OŽ měl cyklus 11 básní. Z toho převzal Neruda do Knih veršů 9 básní. Dvě básně, a to *Popohání volky svoje* (v OŽ 5. báseň) a *Jak to přijde* (v OŽ 8. báseň), otiskujeme v dodatcích na str. 408—409. V Nár. museu jsou rukopisy všech básní, většinou první koncepty bez nadpisů, a to v pořádku jiném než v OŽ a v Knihách veršů (R).

Str. 226 Podřimlo i moje srdce (v OŽ 1. báseň): 6 ustal v pění — | ustál v pění — OŽ | ustál pěti — R; 7 a n. *první, pak škrtnutý text v R*: i to srdce sotva tluče — | a v tom hájí jak v kolébce | zlatý slunce prškem oklopené [?] | jako závojem...; 10 podřimlo | podřimlo R.

Str. 227 Bázliv v proud se blaha dívám (v OŽ 2. báseň): V R dvě verse. I. rýmovaná a podstatně odlišná od textu definitivního, II. shodná s def. textem.

Text I. verse:

Divoce si hoši v kolo skočí,
ohnivě se bujné holky točí,
v nohou sílu, růži v každé tváři,
v rukou chvění, v oku jara záři.

5 S teskným chvěním do kola se dívám
a v myšlénkách píseň s sebou zpívám —
píseň zní tak teskně v mojím lebce,
jak když v jaro zavrať zimy šepce.

10 Ne, ne! Nezávidím vám snad v duchu —
nevím ale, proč v tom zpěvném ruchu,
proč v tom bujném, proč v tom vašem kolu
budí mne to k přesladkému bolu.

2 bujny jsou ty | bujné jsou ty OŽ, R; 6 každé oko náruživé! | v každém oku jarní záře! R.

Str. 228 Jen ty tóny scházející (v OŽ 3. báseň): 3 v R: (chvilku hlučný, chvilku němý) mlčí; 6 výskající, | výskající 2, 1, OŽ, R; 9 ty němé, bolné tóny, | ty němé bolné tóny, OŽ, R.

Str. 229 Hochu, malý hochu (v OŽ 4. báseň): *titul hochu | hochu! OŽ*; 15 v sukynce | v sukýnce R; 21/22 *pův.*

v R: (držíš za to ale | pevně lžičku svoji.); 22 lžička blyští. | lžička blyští. OŽ, R; 23 v OŽ a v R *nový odstavec*; 27 odpočívá, | odpočívá, OŽ.

Str. 230 Kdož jí poví (v OŽ 6. báseň): v R začíná báseň veršem 5 a první čtyři verše jsou vloženy za verš 7; 8 Krb dnes | Dnes krb R; 9 pravdy doví; | pravdu doví; OŽ, R; 14 pův. v R: (bude-li modlitbu slyšet); 15 k smrti připravuje. | k smrti hotovuje. R; 16—20 v R:

Bázlivě se děvče shýbá —
slouchá — slouchá jak bezdechá,
ruku k srdci přitiskuje.
„Pověz ty mně v jmenu božím,
jaký soud mne očekává!“

18 v OŽ *nový odstavec*; 19 bezdechá. | bezdechá, OŽ; 30/31 Ohlídne se — leží v rukou | hochá, | Ohlídne se, v rukou hochá | leží, R; 32 k němuž její srdce stůně. | pro nějž srdce její stůně. R; 33 „O srdnatá čarodějko, | „O ty milá čarodějko, R.

Str. 232 Vyletěl skřivánek z pole (v OŽ 7. báseň).

Str. 233 Což jsi zpěv svůj zakopala (v OŽ 9. báseň): *titul* zakopala | zakopala? OŽ; 4/5 zpívávala, | jako ten skřivánek | zpívávala | jako ten skřivánek OŽ, R; 7 v OŽ a R *nový odstavec*; 8 přidávala? | přidávala! OŽ, R; 9 *škrtnuté pův. znění* v R: (jakž pak mohu ale zpívat).

Str. 234 Stará chatrč (v OŽ 11. báseň): v R *původní náčrt škrtnut a přepracován. Fragment původního znění*:

Nebohá ta stříška stará,
jako rovek pozapadlý,
na ní tráva v žlutém mechu,
živý mech a v něm květ zvadlý.

Věru bych se nezadivil,
kdyby na té stříšce malé
jako nade bytem mrtvých

— — — — —
Věru bych se nezadivil,

3/4 tráva, | jako | tráva | jako OŽ, R.

Str. 235 U studánky (v OŽ č. 10): Za v. 2 v R *škrtnutý verš*: (jenž byl po prvé rozkvetl); 3 bledé jako OŽ, R | bledé, jako 2, 1; za v. 3 v R *škrtnutý verš*: (sněhem zmrzlé mrtvé zemi daný); 4 v OŽ *nový odstavec*; za v. 6 v R *škrtnutý verš*:

nuté dva verše: (Dobře jsem předc udělala, | že jsem to své malé děcko); za v. 12 v R škrtnutý závěr:

Dobře jsem to vykonala,
vždyť za oné jasné noci,
když jsem počala své robě,
měl měsíček kolem sebe
studánku jak z živé vody.

Str. 236 *Ohlasy italských národních písní*. Obrazy života 1, 1859, č. 10 (28. listopadu), str. 386/387 (OŽ). Tam otištěno prvních deset básní pod titulem *Ohlas italských národních písní*. Cyklus byl číslován (I—X). V Knihách veršů osmá báseň byla umístěna v čele cyklu, jinak zůstal pořad nezměněn. Zbytek, počínající básní „Žlutá voda, žluté nebe“, byl otištěn v Růži, almanachu na rok 1860, pod titulem *Ohlas italských národních písní*, str. 72—74 (Rů). Tam otištěných šest básní (1—6) převzal Neruda do Knih veršů v pořádku změněném: 1, 2, 5, 6, 3, 4. Rkp: 3 l, 8°, je číslován v pořádku stejném jako v prvním otisku (I—XVI). Má škrtnutý podtitul: *Z velké sbírky „Canti popolari“* (R). Za textem prvních desíti ohlasů byl podpis: *Přeložil Jan Neruda*. Slovo *Přeložil* bylo nedokonale vyškrabáno. Koncepty v *Záp*, str. 39—50, v pořádku poněkud jiném. V poznámkách uvádíme vždy čísla pořadí v čas. otisku nebo v příslušném rukopise. — V recenzi almanachu Růže charakterisoval Neruda sám tento cyklus jako soubor „původních to písní krátkých, v nichž se duch italských napodobuje“. (Obrazy života 1860, str. 235.)

Str. 236 Koho miluju? — OŽ, č. 8, R, č. 8, *Záp*, str. 42.

Vy nechcete, bych za ním chodila? — OŽ, č. 1, R, č. 1, *Záp*, str. 39.

Divíš se těm perlám v šátku mém? — OŽ, č. 2, R, č. 2, *Záp*, str. 39. — 2/3 chtěla, | bych i perly měla | chtěla | a, bych perly měla OŽ, R, *Záp*.

Str. 237 Říkali, že srdcí zlodějem! — OŽ, č. 3, R, č. 3, *Záp*, str. 40. — 4 krašší za ně dal. | krašší za něj dal. OŽ, R; 4 v *Záp*: abys mně však lepší za něj dal; 7 v jasný den | v jasný den, R.

Jaktěživa jsem to neviděla. — OŽ, č. 4, R, č. 4, *Záp*, str. 40. — V *Záp* je celá báseň v jambu. Vypadají tedy počátky veršů takto: 1 Ach jaktěživa 2 jak tento 3 vždyť slovo každé 4 a celá 5 Ne, jak ten 6 toť jakživa jsem 7 on vymluvil mi 8 a já jsem o tom. *Ostatní odchylky*: 3 skvělá, | stkvělá, 1, OŽ, R, *Záp*; 4 jak mocné proudy | jak proudy mocně *Záp*.

Dost dlouho jsem ten klíček nosila. — OŽ, č. 5, R, č. 5, *Záp*, str. 41. — 1 Dost dlouho | Předlouho *Záp*; 6 vždyť má jej | vždyť má ho OŽ, R, *Záp*.

Str. 238 Aj, každý člověk má prý srdce troje. — OŽ, č. 6, R, č. 6, *Záp*, str. 42. — 1 Aj, každý | Aj každý OŽ, R, *Záp*; 2 spoutána | spoutány *Záp*.

Co otce svého chce tě poslouchat. — OŽ, č. 7, R, č. 7, *Záp*, str. 42. — 5 zaplakat | zaplakat, OŽ, R, *Záp*.

Nevím, zdaž mne políbením vzbudil. — OŽ, č. 9, R, č. 9, *Záp*, str. 43.

Dej mně své srdce. — OŽ, č. 10, R, č. 10, *Záp*, str. 43. — 2 je nosím; | ho nosím; OŽ, R, *Záp*; 3 je nosím | ho nosím OŽ, R, *Záp*; 3/4 věky, | jak | věky | jak OŽ, R, *Záp*; 8 ukonejší: | ukonejší, OŽ, R, *Záp*; 10 též se | se i OŽ, R, *Záp*.

Str. 239 Žlutá voda, žluté nebe. — *Rů*, č. 1, R, č. 11, *Záp*, str. 44.

Zdaž jsi slz mých nezatušil. — *Rů*, č. 2, R, č. 12, *Záp*, str. 50. — 2 když si v dálce | když-že v dálce R, *Záp*.

Moje láska, vdova mladá. — *Rů*, č. 5, R, č. 15, *Záp*, str. 49. — 6 kde jsme | tam my *Záp*; 7 jež | jenž *Rů*, R; 8 kde jsme | my tam *Záp*; 12 jsme se kdys | jsme kdys *Záp*.

Str. 240 Umruťtouhou. — *Rů*, č. 6, R, č. 16, *Záp*, str. 44. — 6 v překrásném, teplém | v překrásném teplém *Rů*, R.

Připoutány jsou mé ruce. — *Rů*, č. 3, R, č. 13, *Záp*, str. 49.

Na krajinu padla první letos mlha. — *Rů*, č. 4, R, č. 14, *Záp*, str. 49.

Str. 241 *Také růže smrti*. Obrazy života 1, 1859, č. 8 (8. září), str. 303/304 (OŽ). Cyklus byl číslován (I—VII).

Str. 241 Můj první máj. — 6/7 k srdci úže | a zkvětl | k srdci úže, | a zkvětl OŽ; 7/8 máj | a májem | máj, | a májem OŽ; 9/10 díval zas, | až leskem OŽ | díval zas | až leskem 2, 1.

Evangelium své lásky. — 3/4 noci tmavé, | písmo | noci tmavé | písmo OŽ; 7 že je s mojí | že s tou mojí OŽ.

Str. 242 Máj tak krásný. — 6 krasší | krašší OŽ.

Pláče matka nad hrobem. — 3 její smrtí vinen — | její smrti vinen — OŽ; 6 zdrhlé zraky, | kalné zraky, OŽ.

Na rozcestí jinoch bledý. — 7 její otec třeba | třeba její otec OŽ.

Str. 243 Z hrobu volá mrtvá láska. — 8 v OŽ ,ty' není tištěno kursivou.

Str. 244 *Z mělnické skály*. Až na poslední byly všechny básně otištěny v Humoristickém kalendáři na rok 1859 (vyšel na podzim 1858), str. 71/73 (*HKal*). Signováno: *Jan N.* Poslední báseň, *O nechte mne* (str. 249), vyšla nejprve v Rodinné kronice, sv. 1, č. 19 (9. srpna 1862), str. 228, s titulem *Z hospůdky* a s podtitulem: (*Dle staroperského.*); signováno * * * (*RK*). Rukopis *Z mělnické skály* (20 l, 8°) má 18 básní (*R*). *HKal* má 17 čísel, *Knihy veršů* 14 čísel. Bereme za základ pořad v nejobsáhlejší versi, t. j. v *R*; pak římská čísllice v závorce uvádí pořad v *HKal* a arabská čísllice pořad v *Knihách veršů*: 1. *Z tvých vlasů ruka přírody* (I, 1); 2. *Aj, jak se víno červené* (II, 2); 3. *Pojď, Míno, sem a na klín můj* (III, 3); 4. *Ten český granát ohnivý* (IV, 4); 5. *Mé víno je tak ohnivé* (V, 5); 6. *Vím, proč se vína bojíte* (VII, 6); 7. *Kdo nikdy vína nezkusil* (VIII, 7); 8. *Každého jara kmeny rév* (IX, 8); 9. *Už věřím tomu, víno že* (XIII, 10); 10. *Ve první knize moudrosti* (XIV, 11); 11. *Jen smějte se, že vkřivo jdu* (XV, 12); 12. *Já nechci nikdy pivo pít* (XVII, 13); 13. *O nechte mne v mé hospůdce* (0, 14; *RK*); 14. *Jen pijte vodu řidounkou* (VI, 0); 15. *Ve víně leží pravda prý* (X, 0); 16. *Ach v životě bol největší* (XI, 0); 17. *Co se ti lidé namluví* (XVI, 0); 18. *Nechť rozmrzelý člověk se* (0, 0; uveřejněno ve veselohře „Merenda nestřídmych“ v Humoristických listech 2, č. 46 z 11. 8. 1860, str. 370; rkp v *Záp*, str. 39 pod titulem *Z měl. skály*). Báseň *Já Němcům jenom závidím* není v *R*, ale je v *HKal* (XII) a v *Knihách veršů* (9). Básně, které nejsou otištěny v *Knihách veršů*, otiskujeme zde na str. 410—412, t. j. báseň 14 (VI), 15 (X), 16 (XI), 17 (XVI) a 18. Tam i některé pozdější doplňky k celému cyklu, zaznamenané v *Záp*. O tom srov. i na str. 640.

Str. 244 *Z tvých vlasů ruka přírody*. — 3 mlko má, | mlko má, *HKal*, *R*; 11 milky | mlky *HKal*, *R*; 12 krví ho napájí? | krví jej napájí? *HKal*, *R*.

Aj, jak se víno červené. — *V R* je třetí strofa na místě druhé stropy a druhá na místě třetí. — 1 *Aj, jak* | *Aj jak R*; 2 *blyští, | blyští, R*; 4 *se pryští! | se pryští! HKal, R*; 6 *do lahví | do láhví HKal, R*.

Str. 245 *Pojď, Míno, sem a na klín můj*. — 4 *jeť | je HKal, R*; 9 *tak dobra! | tak dobrá! HKal, R*; 10 *když ospalý pak sklesnu, | když pod stůl zmámen sklesnu, R*.

Ten český granát ohnivý. — 2 *české, rudé | české rudé R*; 4 *tebe — Míno! | tebe, Míno! HKal, R*; 5 *mne nekárej, | mne nehubuj, R*.

Str. 246 *Mé víno je tak ohnivé!* — *V R* *prohována druhá strofa se třetí*; 12 *vlékla | vlekla R*.

Vím, proč se vína bojíte. — 5 *My, již jsme k bra-*

trům poctivi, | My, jenž jsme k bratrům poctivi, HKal, R.

Str. 247 Kdo nikdy vína nezkusil. — 1 vína nezkusil, | víno nezkusil, 1, HKal, R.

Každého jara kmeny rév. — 4 již jenom | jenž jenom HKal, R; 8 zas pláčou | už pláčou HKal, R.

Já Němcům jenom závidím. — 6 dvěře | dvěře, HKal.

Str. 248 Ve první knize moudrosti. — 1 knize | kníže HKal, R; 5 pův. v R: (Já každý den se namáhám).

Jen směřte se. — 5 nechci jak HKal, R | nechci, jak 2, 1.

Str. 249 O nechte mne v mé hospůdce. — V R druhá strofa přehozena s první; 11 již přísahají | již přísahají RK, R; za v. 20 v R škrtnutá strofa, původní verše poslední strofy:

Však už vy moudře prsknete,
když přijde nám přec činův den,
pak povstanu si od stolu
a vyjdu z hospůdky své ven.

25 Až přijde ale činův den, | (A až jen přijde činům den)
Až přijde k činům, vyjdu ven, R.

Str. 251 *Vším jsem byl rád!* Květy 4, č. 4 (28. ledna 1869), str. 27, s podtitulem *Chansona Jana Nerudy* (K). Knižně teprve v 2. vydání *Knih veršů*.

19 dnem a rokem, | dnem i rokem, K; 27 mne učinily | mne jmenovaly K; 28 muži, služ; | muži, služ, K; 49 Prostý voják | Sprostý voják K; 60 nový den, | nový den; K; 62 mnou do jiných prát — | do jiných mnou prát — K.

Str. 253 *Vnitřní život*. Rodinná kronika, sv. 2, č. 32 (8. listopadu 1862), str. 378/379 (RK).

Kdo s ještě schopen vnitřně žít. — 10 širé, volné | širé volné RK.

Ach vnitřní život — život sám. — 4 přes sousedů | přes sousedův RK; 6/7 celý | a | celý, | a RK.

Str. 254 Jen vnitřní život — svatý klid. — 1 v RK: Jen vnitřní život svatý klid.; 3 vyrůstáš | vyrůstáš, RK.

Zevnitřní svět má pestrý háv. — 1 háv | hav RK; 8 další reje | další reje 1, RK.

Str. 255 Zapěl jsem píseň poslední. — 5/6 bolestně, | jak by | bolestně | jak by RK; 9 zpuštěny | spuštěny RK.

Str. 256 *Starý dům*. Rodinná kronika, sv. 3, č. 54 (11. dubna 1865), str. 17 (RK).

Str. 257 *Mé efemérky*. — Časopisecký otisk není mi znám.

Str. 259 *Našel jsem se!* (Za zimy 1871). — Otištěno po prvé v 2. vyd. Knih veršů. Rkp má inkoustem nadepsaný titul *Našel jsem se*, nemá však podtitul a nad titulem je napsáno tužkou: *Po létech našel jsem se v jizbě své* (R).

1 *V R je počátek* Stržena rouška opraven tužkou na Mráz trhnul mnou a; 5 *Naslouchám*, odkud odvěť | *Naslouchám odkud odvěť* 2 | *A slouchám*, odkud slovo R; 8 *Což již přeseňen ráj?* | *Což jsem prospal ráj?* R; 9 *zasnil*, | (usnul) *zasnul*, R; 10 *mi* | (jen) *mně* R; 11 *Kde je můj máj?* — *Vždyť* | *Kde je ten máj?* — (vždyť) *ach* R; 13 *má jak stará báj*, | *jako stará báj*, R.

Str. 261 *Lístky „Hřbitovního kvítí“*. Tento cyklus není jen výborem z *Hřbitovního kvítí*. Předně je uspořádání jiné, cyklus je nyní rozvržen do čtyř oddílů: I. *Ze srdce*, II. *Z divokých lásek*, III. *Při zpuštěných strunách*, IV. *Ze hřbitova*. V prvním oddíle z celkového počtu jedenácti básní jen dvě jsou z původního *Hřbitovního kvítí*, v druhém oddíle z osmi jen čtyři, v třetím z devíti sedm a v čtvrtém oddíle z čtrnácti je třináct básní z původního *Hřbitovního kvítí*. Neruda nepokládal tematiku *Hřbitovního kvítí* pro sebe za básnický vyčerpanou vydáním *Hřbitovního kvítí*, ba měl v úmyslu v původním cyklu pokračovat. V *Zápisníku* z roku 1859 jsou některé básně označovány zkratkou *Hřb. Kv.*, tedy podobně jako byly označovány básně v *Makuláři*. Pokud z nich něco však Neruda uveřejnil časopisecky, pak to učinil pod titulem jiných dvou cyklů, a to *Ze života* a *České verše*.

Cyklus *České verše* zůstal uchován i v *Knihách veršů*, zatím co části cyklu *Ze života* se v knižním vydání rozplynuly v *Lístcích „Hřbitovního kvítí“*. Cyklus „*Ze života*“ vycházel v I. roč. *Obrazů života* ve čtyřech částech: 1. v č. 1 (leden 1859, ve skutečnosti již koncem prosince 1858), str. 4, s podtitulem *Z většího cyklu* vyšly básně: I. *V mém srdci je už mrtvo tak*, II. *Teď každý žijem truchle pro sebe*, III. *To věčné bolův polykání*, IV. *Jen matko, Naděj, zůstaňte*; 2. v č. 4 (15. dubna 1859), str. 152, vyšly básně: V. *To jaro letos ani nepřichází*, VI. *Zde ležím churav horkém na loži*, VII. *Půlnoční čas a oknem měsíc plný*; 3. v č. 8 (9. září 1859), str. 304, vyšly básně: VIII. *Divné šepety slyším v sadě*, IX. *Tak velemoudře ze záhonu*; 4. v č. 10 (28. listopadu 1859), str. 386, vyšly s podtitulem *Z rozdílných oddílů většího cyklu* básně: X. *Když své*

oči někdo zavřel, XI. *Moje srdce jest jak pozdní podzim zvadlý*, XII. *Což je sněhu čerstvá bělost*, XIII. *Což chcete s naší lůzou zmalátnělou* (OŽ). Básně I, II, III, IV, V, VI, IX, XI přešly do Lístků „Hřbitovního kvítí“, báseň XIII přešla rovněž do Knih veršů jako druhá část básně *Z času za živa pohřbených* s vročením 1858; básně VII, VIII, X, XII otiskujeme v Dodatcích k Lístkům „Hřbitovního kvítí“ na str. 415—418.

I tyto básně cyklu *Ze života* nejsou však jedinými básněmi, které doplňují v Lístcích původní básně *Hřbitovního kvítí*. Báseň *Když nás srdce pobolívá* (str. 262) byla původně součástí cyklu *Elegické hříčky*, vyšlého v *Obrazech života* 1, č. 5 (20. května 1859), a některé básně cyklu byly otištěny, pokud víme, po prvé v Knihách veršů; jsou to: *Ach jakž to srdce dioně v prsou bije* (str. 261), *Mocná řeka krve proudí* (str. 263), *Až umru, přátelé* (str. 272), *Znám vás prsa pěvná* (str. 281), *Vy děti lásky* (str. 282), *Já věru lituju všech našich „bohů“* (str. 299). Báseň *Ach přišla láska s milým žebroňním* (str. 280) byla zařazena teprve do 2. vydání Knih veršů. Rukopisný materiál nám umožňuje přiřadit v dodatcích k básním zde otištěným i některé jiné, které byly pro tento cyklus, po případě pro jeho části připravovány a které z různých příčin Neruda do knižního vydání nepojal. (Srov. na str. 413—428 a na str. 640.) Jelikož jsou Lístky „Hřbitovního kvítí“ souborem v celkové koncepci odlišným od *Hřbitovního kvítí*, přetiskujeme zde i básně *Hřbitovního kvítí* znovu, při čemž je pro nás východiskem text v 2. vydání Knih veršů a nikoliv text *Hřbitovního kvítí*. Také ediční poznámky u těchto textů převzatých z *Hřbitovního kvítí* (HK) přihlížejí jen k rozdílům ve srovnání se zněním v *Hřbitovním kvítí* a pomíjejí starší historii textu, která je zachycena v poznámkách ke *Hřbitovnímu kvítí*. Některé básně mají i jinou grafickou úpravu strof. Jde vlastně o původní úpravu, jakou měly básně již v *Mak* a v *R* (viz zde na str. 585); v knižním vydání *Hřbitovního kvítí* byla Nerudou provedena sjednocující úprava všech strof.

Str. 262 *Když nás srdce pobolívá*. Elegické hříčky 9 (VII), viz zde na str. 610.

Str. 264 *V mém srdci je už mrtvo tak*. *Ze života* I. — 7 a ta je krásna — krásna | však ta je krásná — krásná OŽ; 16 a přes noc vzrostla | a vzrostla přes noc OŽ.

Str. 265 *Teď každý žijem truchle pro sebe*. *Ze života* II. Rkp tužkou psaný (*r*). — 1 *v r*: *Teď žijem každý smutně pro sebe*; 4 *ach dlouhá cesta* | *ach, dlouhá cesta* 1, OŽ | *ach, daleko je r*; 7 a veliký přec máme, svatý cíl — | a přece jediný nám svatý cíl — *r*.

Str. 266 To jaro letos ani nepřichází. Ze života V. — 2 již duben | už duben OŽ; 11 ve mhu | ve mhu OŽ; 13 v dešti | v dešti OŽ; 30 jak nedávno by bylo | jak by nedávno bylo OŽ; 40 na svatého Martina. | na dobrého Martina. OŽ; 41 vezmi jej | vezmi ho OŽ; 46 Vždyť jsem tvé vlastní srdce pouvadlé!“ | Vždyť jsem tvé srdce staré pouvadlé!“ OŽ.

Str. 268 Jen matko Náděj zůstaňte. Ze života IV. — 1 matko Náděj zůstaňte, | matko, Náděj, zůstaňte, OŽ; 6/7 mozku, | a svadlé věnce | mozku | a svadlé věnce OŽ; 7/8 dob, | a půle srdce | dob | a půli srdce OŽ; 13/14 čouhají, | a mají | čouhají | a mají OŽ.

Str. 269 Milost! — Můž-li jemný slavík mnohý m. Hřbitovní kvítí 50 (viz zde na str. 71). — 1 Můž-li slavík jemný HK; 7 tlukotem jej srdce | tlukotem ho srdce HK; 8 prospíval; 1 | prospíval: 2 | prospíval. HK; 11 ze dřeva bych zestárlého | ze stromu bych sestárlého HK; 12 vyrobil: | vyrobil. HK; 15 víchr | víchr, 1, HK; 15 zavěje — | zaváje! — HK.

Str. 270 To věčné bolů v polykání. Ze života III.

Str. 271 Zhlížela se vrba u potoku. Hřbitovní kvítí 52 (viz zde na str. 73). — 4 nedbám | nedbám HK.

Str. 273 Co jest láska? Hřbitovní kvítí 26 (viz zde na str. 47). — 1 smíšenina | smíšenina HK; 5 Z přátelství, jež pojí | Z přátelství, jenž pojí HK; 7 pud pak, zvyk i | pud pak — zvyk i HK; 11 a 12 sličné | slíčné HK.

Str. 274. Tak velemoudře ze záhonu. Ze života IX. — 7/8 zda žádáš žhoucích políbení | či duchaplných aperču!“ | zdaž žádáš žhoucí políbení | neb duchaplná aperču!“ OŽ.

Str. 275 Povždy znovu pochybuju. Hřbitovní kvítí 27 (viz zde na str. 48). — 2 cudna, ... čista, | cudná, ... čistá, HK; 3 nezřím-li ji, | nezřím-li jí, HK; 4 jista. | jistá. HK.

Str. 276 Láska shořela jak tenká svíce. Hřbitovní kvítí 28 (viz zde na str. 49). — 5 už | již 1, HK; 6, 12 již | již HK.

Str. 277 Zde ležím churav horkém na loži. Ze života VI. — 9 O jaks byl | O jak byls OŽ.

Str. 278 Moje srdce jest jak pozdní podzim. Ze života XI. Rukopisný koncept v Záp, str. 36. — 6 v tvých prsou 1, OŽ, Záp | tvých v prsou 2; 7 že vřele mohu, | že ještě mohu, OŽ, Záp; 12 jsem jen chudým bankrotářem! | jsem jen bídným bankrotářem! OŽ, Záp.

Str. 279 Blázný jsem si dělal z hezké děvy. Hřbitovní kvítí 29 (viz zde na str. 50).

Str. 280 Ach přišla láska s milým žebroněním. Tato báseň nebyla v 1. vydání Knih veršů. Prozaickou její parafrázi a obměněné znění posledních tří veršů otiskl však Neruda v Kupletu oblomovském v Květech 1870 a v druhém vydání Arabesek (1880). Báseň je tam vložena do úvah pana Derviška:

Jen — není-li pozdě!? — Tak se časy mění! Byly doby, kdy láska žebrala u mých dveří — tak stoudně zaklepala! Já tu vroucí měřil chladně — „až pozděj!“ — Přešla léta — ty moje nebe, abych takhle teď sám žebronil —

svou všechnu naděj mdlým už okem měře
bych klepal sám na lásky bílé dvěře —
a zvnitř by znělo: „Pozdě!“

5 v 2 nezačíná nová strofa; úprava vydavatelova.

Str. 283 Jsem-li syn neb cizím Apollinu. Hřbitovní kvítí 19 (viz zde na str. 39).

Str. 284 Však znám ten lid. Hřbitovní kvítí 20 (viz zde na str. 40). — 1 nožem pitvy hnusné | nožem hnusné pitvy HK; — 3 váhy nuzné, | nuzné váhy, HK; 4 svého soudu | soudu svého HK.

Str. 285 Mnoho bolů v tomto světě. Hřbitovní kvítí 18 (viz zde na str. 38). — 5 v širém moři, | v širém moři, HK; 8 stkvoucí | skvoucí HK.

Str. 286 Lehko nyní zamilovanému. Hřbitovní kvítí 25 (viz zde na str. 46). — 4 nadmychal! | nadmýchal! HK; 10 nedmychej, | nedmýchej, HK; 12 zavzdychej! | povzdychej. HK.

Str. 287 Nalykav se prachu. Hřbitovní kvítí 22 (viz zde na str. 42). — 1 v HK: Nalákav se prachu; 12 kouzlem nadaný. | kouzlem pásaný. HK; 19 bratří | bratři HK; 25 „Aj, zde | „Aj zde HK; 29 A což | A co HK; 30 dal bůh | dal duch 1, HK.

Str. 288 Poesie žila, dokud každý. Hřbitovní kvítí 23 (viz zde str. 44). — 8 ságo z našich | ságo našich HK.

Str. 289 Na vršíku dům stál bláznů. Hřbitovní kvítí 44 (viz zde na str. 65). — 4 leccos k vůli rodila. | k vůli leccos rodila. HK; 11 radost tu | radost tu HK.

Str. 290 Co jest slza? Hřbitovní kvítí 42 (viz zde na str. 63). — Ve verši 1, 5 a 9 v HK je vždy za otazníkem pomlčka; 4 i jich | a jich HK.

Str. 291 Co jest Země? Hřbitovní kvítí 39 (viz zde na str. 60). — 1 Země? Mocná | Země? — Mocná HK; 5/6 Báně povrch zlatoskvělá, | hvězdy bílé podoba, | Báně povrch zlatoskvělá | hvězdy bílé podoba, HK.

Str. 292 Jaký bujný ples na živém stromu!
Hřbitovní kvítí 1 (viz zde na str. 21).

Str. 293 O Dušičkách na hřbitově větřík.
Hřbitovní kvítí 2 (viz zde na str. 22). — 7 dětské, | dětské
HK.

Str. 294 Za mřížemi rovy v stejné řadě. Hřbi-
tovní kvítí 9 (viz zde na str. 29). — 8 lehčí někdy bylo
dělení. | lehčejší kdys bylo dělení. HK.

Str. 295 Nač zde sklonných vrbin. Hřbitovní
kvítí 4 (viz zde na str. 24).

Str. 296 Bleskosvodům společenských bou-
ří. Hřbitovní kvítí 5 (viz zde na str. 25). — 2 osudů, | osudů
HK; 3 bratří | bratři HK.

Str. 297. Mnozí chválili, že zpívám o chu-
době. Hřbitovní kvítí 6 (viz zde na str. 26). — 3 sám kdo
u porobě, | kdo sám u porobě, HK; 4 zeď tu střeží | zeď
snad střeží HK; 7 jež budí | jež vzbudí HK; 15 lístky
sprchnou — | lístky prchnou + 1, HK; 15 déšť | dešť HK.

Str. 298 Nebe širé obléklo šat šedý. Hřbitovní
kvítí 8 (viz zde na str. 28). — 5 nesouc | nesouc, HK; 6 mrt-
vou, ztuhlou | mrtvou — ztuhlou HK; 8 mrtvou pannu —
svatou vodou | mrtvou pannu svatou vodou HK; 10 aniž
nebe hřích by lidstva kálo, — | aniž z hříchů by se nebe
kálo, — HK; 11 déšť | dešť HK; 11 vpijí, | vpijí, HK.

Str. 300 Stojí ostrov pustý pokraj moře.
Hřbitovní kvítí 12 (viz zde na str. 32). — 2 v hrobích | v hro-
bech HK; 3 časův bouřná vlna | bouřná vlna časův HK;
11/12 ztráty, | a to právem, vnuci nelitují! | ztráty — | a to
právem — vnuci nelitují. HK.

Str. 301 Valí proud se světem. Hřbitovní kvítí
13 (viz zde na str. 33). — 2 nekonečna... cesta, | nekoneč-
nou... cesta, HK; 12 dávných myšlének to hřbitovy. | myš-
lének to dávných hřbitovy. HK.

Str. 302 Předemnou tu leží lebka rozpol-
těná. Hřbitovní kvítí 16 (viz zde na str. 36). — 8 přemys-
lení | přemýšlení HK.

Str. 303 Neplač, neplač, brachu, nenaříkej.
Hřbitovní kvítí 17 (viz zde na str. 37). — 4 dost prý k strá-
vení | dost pak k strávení. HK.

Str. 305 KNIHA VERŠŮ ČASOVÝCH A PŘÍLEŽITÝCH.

První dva cykly časové poesie, Z času za živa pohřbených
a České verše, vznikaly v letech 1859—1860 zprvu jako sou-
část zamýšleného pokračování Hřbitovního kvítí, jak o tom

svědčí Zápisník. Část těchto veršů uveřejnil však Neruda i pod pseudonymem *Prokop Zápolský* v časopisu *La voix libre de Bohême Čech, list volný, otevřený všem tužbám i steskům našim*, který vydával J. V. Frič v Ženevě v r. 1861. Tento časopis unikal rakouské cenzuře, a proto tam mohl Neruda uveřejnit nejradikálnější a nejobtížnější časové verše. Vyšlo tam šest básní ve třech částech: v č. 1 (leden) pod titulem *Z básní Prokopa Zápolského* vyšly básně *Rád bych zapěl novou bujnou píseň* (viz str. 307) a *A chceš-li ještě, osude* (str. 312); v č. 2 (únor) vyšly pod stejným titulem tři básně, *Srdce naše* (viz str. 487), *Soud náš* (str. 488) a *Romance* (str. 352); v č. 10 (říjen) pod šifrou P. Z. vyšla báseň *Honvéd* (str. 354). — O celém cyklu viz v čl. *Mil. Novotného* Neznámé básně Jana Nerudy v Nár. listech z 25. 1. 1925 a v poznámkách k XXV. sv. Díla Jana Nerudy.

Str. 307 *Z času za živa pohřbených*. Tohoto titulu užil Neruda po prvé v Knihách veršů. Obě básně zde uveřejněné, *Rád bych zapěl novou bujnou píseň* a *Což chcete s naší lůzou zmalátnělou*, vyšly původně v časopisech v jiných souborech veršů.

Str. 307 (Roku 1852) *Rád bych zapěl novou bujnou píseň*. Lumír 11, 1861, str. 50 (č. 3 ze 17. ledna) jako první báseň cyklu *Českých veršů* (o tom v poznámce ke str. 310) s označením (*Z roku 1852*) (*L*). Báseň vyšla asi ve stejnou dobu i ve Fričově ženevském časopise *La voix libre de Bohême Čech* 1, č. 1 (leden 1861), str. 3, jako první báseň cyklu *Z básní Prokopa Zápolského* (*Č*), tentokrát bez označení „Z roku 1852“. Báseň ovšem nevznikla v roce 1852, její koncept je v *Zápisníku* (z let 1859—1860), a to na str. 55 a 56. Ani tam není označení „Z roku 1852“. — V *Č* a *Záp* je celá báseň rozčleněna do strof po čtyřech verších. —

1 novou bujnou | novou, bujnou *Č*; 13 a 14 myslit | myslet *Č*, *Záp*; 14 dobu, | dobu; *L* | dobu; *Č*; 19 kterýž, | který, *Č*, *Záp*; 20 zulíbá. | zalíbá. *L*; 22 v *Č*: velikou jen hanbu mít a vinu; 22 velikouť má | velikou máť *L*, *Záp*; 32 v *Záp*: bojovat též, v hanebné však seči!; 33 budoucnost? Ach zrak | budoucnost — ach, zrak *Č*; 46 v koutě, | v koutu, *Č*, *Záp*; 48 v těžkém, bídném poutě! | v mrzkém, bídném poutu! *Č*, *Záp*.

Str. 309 (1858) *Což chcete s naší lůzou zmalátnělou*. Obrazy života 1, 1859, č. 10 (28. listopadu), str. 386, jako 13. číslo cyklu „Ze života“, bez označení 1858 (*OŽ*). — 6 svět sám | svět i *OŽ*; 9 skvělá | stkvělá *OŽ*; 16 výše | vyšší *OŽ*; 17 líhne, | lihne, *OŽ*, 1.

Str. 310 *České verše*. Pod tímto titulem vyšly časopi-
secky dva soubory: a) *Obrazy života* 2, 1860, č. 7 (září), str.
304 (OŽ). Tam otištěno 5 básní: *Děkuji ti, vlasti moje drahá;*
Předlouho tíží osudův nás ruka; *Náš lid jest jako žid!*; *Aj*
z čeho asi musí být; *My celý svět jsme bili v tvář.*

b) *Lumír* 11, 1861, č. 3 (17. ledna), str. 50 (L). Tam otištěny
2 básně: *Rád bych zapěl novou bujnou píseň* (viz zde *Z času*
za živa pohřbených, str. 307) a *A chceš-li ještě, osude*, první
s vrocením (*Z roku 1852*), druhá s vrocením (*Z roku 1860*).

Do knižního vydání cyklu *Českých veršů* převzal Neruda
z těchto časopisecky otištěných básní všechny s výjimkou
básně *Děkuji ti, vlasti moje drahá* (viz zde na str. 484) a
básně *Rád bych zapěl novou bujnou píseň*, zařazenou v Kni-
hách veršů do oddílu *Z času za živa pohřbených*. Nezacho-
val však původní pořad básní a přidal dvě básně odjinud,
jednu z *Hřbitovního kvítí* a druhou z původní epické básně
Honvéd. Báseň *Honvéd* je z většího cyklu *Básní Prokopa*
Zápolského, které vycházely ve Fričově ženevském Čechu
v r. 1861; do cyklu zařadil Neruda i některé jiné básně z *Čes-
kých veršů* (viz zde na str. 623). Materiál v *Zápisníku* svědčí,
že básně *Českých veršů* byly koncipovány zprvu jako po-
kračování cyklu *Hřbitovního kvítí*, na prázdné str. 48 za
konceptem básně „*Děkuji ti, vlasti moje drahá*“ je ojedinělý
titul *České dudy*, zapsaný způsobem, jímž Neruda vřazoval
jednotlivé básně do větších cyklů. V *Záp* jsou však i jiné
verše, které Neruda neotiskl v cyklu *České verše*, které však
vznikaly v souvislosti s tímto cyklem a mají obdobnou the-
matiku. Otiskujeme je zde na str. 485—488.

Str. 310 V vlasti jsem a přece divná tužba.
Hřbitovní kvítí 47 (viz zde na str. 68).

Str. 311 M y n e u m í m e j e š t ě u m í r a t. — Otištěno
jako druhá část básně *Honvéd* (viz zde na str. 354) v *La*
voix libre de Bohême Čech 1, č. 10 (říjen 1861), str. 8 (Č).
Signováno: P.[rokop] Z.[ápolský]. — 2 svobodu | svobodu, Č.

Str. 312 A c h c e š - l i j e š t ě , o s u d e. — L 1861, *La*
voix libre de Bohême Čech 1, č. 1 (leden 1861), str. 3. Signo-
váno: *Z básní Prokopa Zápolského* (Č), *Záp*, str. 45. — 4 nuž,
mne uvrhni | nuž mne uvrhni L | nuž, mne uvrhni Č, *Záp*;
7 nuž, můžeš | nuž můžeš L, *Záp*; 13/14 královnu | z života
mého báji, | královnu | v života mého báji, L, *Záp* | krá-
lovnu | z života mého báji, Č.

Str. 313 N á š l i d j e s t j a k o ž i d ! — OŽ 1860, *Záp*,
str. 38. — 5 cigán bludný, | cigán bludný, OŽ, *Záp*; 6 všude |
všudy OŽ, *Záp*; 7 mluví | mluví, OŽ.

Str. 314 P ř e d l o u h o t í ž í o s u d ů v n á s r u k a. —
OŽ 1860, *Záp*, str. 38. — V *Záp* pův. začátek, pak škrtnuto:

(Předlouho už nás trpělivé Čechy | ta osudův...); 4 za tmy
noční | za noční tmy Záp; 8 v OŽ i v Záp proloženě.

Str. 315 A j z čeho asi musí být. — OŽ 1860, Záp,
str. 46. — 3 nevyhubil ho | nevyhubil jej OŽ, Záp.

Str. 316 My celý svět jsme bili v tvář. — OŽ
1860, Záp, str. 57, s titulem *Hurrah šuhajci!* — 7 urá, šu-
hajci, | hurrah šuhajci, OŽ, Záp.

Str. 317 *Popěvky k vlasti.* Časopisecký otisk není mi
znám.

Str. 320 *Poslání na Slovensko.* Rodinná kronika, sv. 4,
č. 87 (28. listopadu 1863), str. 97 (RK). V RK je Ty a Tvůj
psáno s malým *t*. — 14 pomoc také neprosíme! v RK pro-
loženě; 15 matka volá v RK proloženě; 17 v srdci dobra, |
v srdci dobrá, RK; 28/29 svojímu — | či | svojímu. | Či RK;
34 věstí! | věstí. RK.

Str. 322 *Na peštské Kalvarii.* Květy 4, č. 15 (15. dubna
1869), str. 115, pod titulem „Na peštské Kalvariji“ (K). Kniž-
ně teprve v 2. vydání Knih veršů.

6 táhne: | táhne. K; 7 a 8 není v K; 10 začali a — ukon-
čili | začali a ukončili K; 11 v K nový odstavec; v 2 na roz-
hraní stran; 13 v K nebyl text typograficky odlišen; 15
Ustaň! — | Zadrž! — K.

Str. 323 *Karlu Havlíčkovi Borovskému (K slavnosti bo-
rovské).* Hlas z 19. srpna 1862, bez podtitulu (H). Báseň byla
určena k slavnosti v Borové dne 19. srpna 1862, na níž mluvil
Sladkovský. Byla otištěna i ve zvláštní brožuře, která vyšla
k této slavnosti: Na památku Karla Havlíčka a slavnosti
borovské dne 19. srpna 1862. V Praze 1862, str. 3/5 (P).

37 plné, volné slovo, | plné volné slovo, H, P; 46/47 pro-
spěchu, | jak H, P | prospěchu | jak 2, 1; 49 povzdechu | po-
vzdechu, 1, H, P; 50 za němé se stěny | se za němé stěny H,
P; 60 A bychom snad zde zase | A byť bychom i zase H, P;
63 „nepopustíme!“, třeba | „nepopustíme!“ třeba 2, 1, H,
P; 69—70 v H bez mezery, v P na rozhraní stran; 71 zahude
| zahude, H, P; 78 Aj, lidstvo | Aj lidstvo 1, H, P.

Str. 326 *Ve východní záři.* Květy 2, 2. půlletí, č. 1 (4.
července 1867), str. 3 (K). Rkp psaný tužkou a bez titulu,
1 l, 8° (R). Květy se tímto číslem měnily v obrázkový časo-
pis, v němž je slovanské zaměření časopisu zdůrazněno tím,
že obrázky mají slovní doprovod český a ruský. Báseň sou-
visí se soudobým slovanstvím, motivovaným odporem k ně-

meckému centralismu předlitavskému po válce v r. 1866 a vyjádřeným mimo jiné i poutí českých politiků do Moskvy na národopisnou výstavu v květnu 1867.

2 se mění v skutek, v bílý | se mění v jitro, v bílý *R*;
6 v prsa, plná | v prsa plná *R*; 8 ždá | ždáf *R*; 18 v kanibalské touze, | v kanibálské touze, 1, *K*, *R*; za v. 18 v *R* dva verše, které ještě tam škrtnuty:

vše chtělo pánem být a míti otroky,
trůn na mrtvolách stavět sobě vysoký

36 a mžikem srostlo | a mžikem proutí srostlo *R*; 42 z břehu. | z břehů. *R*; 43 Než — nebojte se — | Však nebojte se — *R*;
47 Ten bůh, ten nechce | Bůh lásky nechce *R*; 50 v světě širém | v širém světě *R*; 52 vdechl žhoucí život | (své sídlo zvolil v) vdechl život *R*; 54 Slovan sřeží, víc se jistě neodvází | Slovan vzbuzen, víc se neodvází *R*; 55 rušit | zrušit *R*.

Str. 329 DODATKY.

Verše vznikající paralelně s verši v Hřbitovním kvítí a v Knihách veršů jsou zařazeny do těchto Dodatků podle obdobného plánu, jaký je příznačný pro Knihy veršů. Aby se jednotlivé celky z Knih veršů a z Dodatků nezaměňovaly, přidáváme k označením známým z Knih veršů bližší určení *dodatky* (na př. *Dodatky ke Knize veršů lyrických a smíšených*, *Dodatky k Elegickým hříčkám*, *Dodatky k Lístkům „Hřbitovního kvítí“* atd.). I jinde nevymýšlíme nové tituly, v případě nutnosti označujeme básně podle prvního verše nebo popisně (na př. *Ohlasy orientálních písní*), jen výjimečně užíváme titulů Nerudou nevytvořených, ale v dosavadních edicích již běžných. Při zařazení jednotlivých básní kombinujeme hledisko dané celistvostí Knih veršů a jejich cyklů (zejména cyklů v Knize veršů lyrických a smíšených) s hlediskem chronologickým; fragmenty, po případě verše, které vznikaly na okraji básníkovy díla z potřeb společenské konvence, otiskujeme na konci jednotlivých oddílů. Někde se opíráme o rukopisy, které nelze přesně zařadit; v tom případě jsme se museli rozhodnout pro jisté řešení, které má, posuzováno s chronologického hlediska, vždy jen určitou míru oprávněnosti. Na konec Dodatků jsme umístili Nerudovy básnické překlady do r. 1873.

Pro tuto doplňkovou část mají základní význam dosavadní soubory doplňků veršovaného díla Nerudova, t. j. *K. Rožkem*

vydaný Zbytek veršů z r. 1913 a *M. Novotným* vydaná Druhá kniha básní z r. 1924. Budeme v poznámkách citovat obě sbírky zkratkami: *Rož*, *Nov*. Srovnání s těmito staršími soubory ukáže, do jaké míry se podařilo rozhojnit naše poznání Nerudova básnického díla.

Str. 331 DODATKY KE KNIZE VERŠŮ VÝPRAVNÝCH.

Tato část má dva oddíly: v prvním jsou v chronologickém pořádku jednotlivé epické básně knižně neotištěné (str. 333 až 365), v druhém jsou fragmenty větších prací, které Neruda nedokončil (367—385).

Str. 333 *Lužické národní bájky*. Rkp psaný rukou Nerudovou, 3 l, 12⁰, v obálce, na níž titul. Pod titulem: *Sveršoval J. R.* Z pozůstalosti otiskl *M. Novotný* v článku Nerudou známý Neruda v Lid. novinách 28. 3. 1937. Zájem o lužickou slovesnost byl snad podnícen tím, že mezi Nerudovými spolužáky na malostranském gymnasiu byli i Lužičané, především Michal Hórnik.

Str. 337 *Sud*. Českomoravská pokladnice 3, na rok 1858 (na podzim 1857), str. 94/95; signováno: *Janko Hovora* (ČP). Rkp: čistopis (*R*) a koncept v *Mak*, str. 17/19. — Otisky: *Rož* 23/24, *Nov* 101/102.

2 světlý, | (prázdný) světlý, *Mak*; 5 co to znamená — | (spusťte o sudě) co to znamená, *Mak*; 7/8 A lokte se a kolena | pod stolem tajně perou. | A lokte a i kolena | se pod tabulí perou. *R*, *Mak*; 18 víte, záhy, | víte záhy, *R*, *Mak*; 20 jež nás | co nás *R*, *Mak*; 26 již běží, | už běží, *R*, *Mak*; 33 Již stojím, sud | Už stojím — sud *R* | Už stojím, sud *Mak*; 39 nalevo *R*, *Mak* | nalevo, ČP; 43 já ohlédnu se v zmámení — | já ohlédnu se zmámený, *R*, *Mak*; 44 však ani zmínky | však víc ni zmínky *R*, *Mak*; 45 Mast žena dnes mi mazala, | Dnes žena masti mazala, *R* | (A když dnes žena vstávala) A žena dnes mast mazala *Mak*; 47 plakala, *R*, *Mak* | plakala ČP; 50 a 52 v *Mak* bez pomlček.

Str. 339 *Zvukův děj*. Pomněnky na slavnost padesátiletého trvání pražského konservatoria. V Praze 1858. Otiskl *J. M. Květ*, Pomněnky, Čas. Nár. musea 1958, str. 87 a n. Zde otištěno podle přetisku Květova (*Kv*). Veršů 23—26 použil Neruda v básni Alegorie ve verších 36—39 (viz zde na str. 173).

5 slyšel, jakým | slyšel jakým *Kv*.

Str. 340 *Dítě lásky*. Obrazy života 1, č. 6 (24. června 1859), str. 215. Rukopis básně v Nár. museu, koncept v *Záp*, str. 22 (tam jsou strofy číslovány, je jich sedm). — Otisky: *Rož* 32/33, *Nov* 103.

Str. 341 *Bol v přírodě*. Obrazy života 1, č. 6 (24. června 1859), str. 215 (OŽ). Rkp na modrém papíře (8°) v Nár. museu s opravami textu otištěného v OŽ (r), koncept v *Záp*, str. 23 a 22 s číslovanými strofami; je jich jedenáct. Rkp v *Záp* má titul *Za měsíce*. — Otisky: *Rož* 30/31, *Nov* 104/105.

2 jasným nebem | nebem jasným *Záp*; 4 v bledé záři koupá. r, *Záp* | v bledé záři houpá. OŽ; 5 Přišlo pláni r, *Záp* | Přišlo plání OŽ; 11 zemdlen r, *Záp* | zemdlen, OŽ; 25 Ach, jakž jsi ty | Ach jakž jsi ty r, *Záp*; 27 ach, kdož může | ach kdož může r, *Záp*; 31 utichnul a může býti, | utichnul a muž i býti, r; 41 „Věru už se neopiju, | „Věru víc se neopiju, *Záp*; 43/44 v r: a když prospí noc (snad) v té trávě, | (nastydnout) rozstonat se může!“

Str. 343 *Lišák*. Obrazy života 1, č. 6 (24. června 1859), str. 215 (OŽ). — Rukopis na modrém papíře tužkou křížem přeškrtnutý (r) a koncept v *Záp* s titulem *Bájka*. — Otisky: *Rož* 29, *Nov* 106.

V *Záp* začátek třikrát zpracován:

1. *verse*: „Nevím, sud zdaž spadl s vozu,
ale pivo rozlito —
2. *verse*: Běží lišák po úvozu,
v cestě pivo rozlito —
3. *verse*: Stojí lišák ve úvozu —
„Nevím, sud zdaž spadl s vozu,

Str. 344 *Dva otcové*. Obrazy života 1, č. 6 (24. června 1859), str. 215 (OŽ). Rukopis na modrém papíře (r) a koncept v *Záp*, str. 6/7, s titulem *Bájka*. — Otisky: *Rož* 34, *Nov* 107.

Titul: Dva otcové | Dva otcové: OŽ, r; 9 ve náhlém překvapivém | ve náhlém, překvapivém *Záp*; 13 v *Záp* *nezachťná odstavec*; 18 „Jen zůstaň, tak r, *Záp* | „Jen, zůstaň, tak OŽ; 18 tak se ti to | tak se (ti) nám to r; 22/23 dává — | i Hlupství *Záp* | dává | i Hlupství OŽ, r; 23 často | někdy *Záp*.

Str. 345 *Vodní panny*. Obrazy života 1, č. 8 (9. září 1859), str. 303 (OŽ). Rkp: R 1: dvojlist psaný rukou Nerudovou,

s vloženým lístkem oprav psaných tužkou. Tento rukopis byl podkladem pro otisk v *OŽ*. — *R 2*: opis psaný cizí rukou s Nerudovými vlastnoručními opravami; vznikl patrně při přípravě *Knih veršů*. K původnímu textu, známému z *OŽ*, připsal Neruda svou rukou dvě strofy. — *R 3*: tužkou psaný koncept dvou posledních strof připsaných k původnímu textu v *R 2*. Jelikož *R 2* vzniklo přepracováním textu z *OŽ* a *R 1*, patrně proto, poněvadž Neruda zamýšlel básně zařadit do *Knih veršů*, je pro nás v tomto vydání základním textem *R 2*, i když báseň nebyla pojata do *Knih veršů*. Ve starší verzi v *R 1* a *OŽ* měla báseň jen 100 veršů, v *R 2* jich má 112. Otisky podle *OŽ*: *Rož 35/38, Nov 108/111*.

4 kámen; | kámen. *OŽ, R 1*; 5 a 6 v *R 1* oba verše původně až za v. 7 a 8; 6 v háji; | v háji. *OŽ, R 1*; 8 vyschlá, svadlá. | vyschlá svadlá. *R 1*; 9/10 že pole | jsou jak živa | že pole, | jsou jak živa *OŽ*; 15 chyže | chyše *R 1*; 24 ve dlouhém, mlhovitém | ve dlouhém mlhovitém *R 1*; 35 jež | jenž *R 1*; 39 dlouhý, leskný pruh | dlouhý, (vodní) leskný pruh *R 1*; 61 končil pův. v *R 1* tečkou a za ním byly tři verše, které byly však již v *R 1* škrtnuty:

Po širých vodách všude šepotání
jak ve větru když struna zahrává
a větrem píseň její dozrává;

62 vlna s vlnou | vlna (stále) s vlnou *R 1*; 65—68 v *R 1* původně jiný text, škrtnutý již tam:

Ta touha v srdci zase v píseň vzrůstá,
však prsa brání a němá jsou ústa —
a mladík ve vlnu by rozplynul

67 už se | se už *OŽ, R 1*; 69 a s vlnou zpíval | a s vlnou (šeptal) zpíval *R 1*; 71 kol hocha | kol (mládce) hocha *R 1*; 73 hle, vlnka | hle vlnka *R 1*; 96 ho pak | jsme ho *R 1*; 101 až 112 tyto verše nejsou v *OŽ* a v *R 1*.

Verš 16 byl v *R 2* škrtnut; vzhledem k rýmu jsme jej zde ponechali.

Str. 349 *Balada o jednom hrdinovi*. Humoristické listy 2, 1. půlletí, č. 7 (12. listopadu 1859), str. 55. Signováno: *J. N.* Otisky: *Rož 28, Nov 112*.

Str. 350 *Proudící voda*. *Obrazy života* 2, č. 2 (únor 1860), str. 42. V obsahu uvedeno jako „Romancí od *J. N.* (s ilustrací)“. Rkp v *Nár. museu* měl původní titul *Dívka u potoka*,

pak *Tekoucí voda* a konečně *Proudící voda*. Podtitul „Z jižního Tyrolska“ byl již v rukopise škrtnut. Otisky: *Rož* 52, *Nov* 113.

Str. 351 *Romanci*. Humoristické listy 2 (2. půlletí), č. 40 (30. června 1860), str. 324; signováno: *J. N. (HL)*. Rkp v Nár. museu má titul *Romance (r)*. — Otisky: *Rož* 51, *Nov* 114.

4 že ji už nechce. | že jí už nechce. *r*; 9 chválabohu | chvála bohu *r* | chvála Bohu *HL*; 9 zdráv, | zdráv *r*; 12 a v hrob si lehla.“ — | a v hrob ulehla.“ — *r*; 13 „Hrob, svatba, křtiny“ — | „Hrob, křtiny, svatba,“ — *r*.

Str. 352 *Romance*. La voix libre de Bohême Čech 1, č. 2 (únor 1861), str. 12, jako třetí báseň cyklu „Z básní Prokopa Zápolského“ (Č). — Koncept bez titulu v *Záp*, str. 51/52. Otiskl *M. Novotný*, Neznámé básně Jana Nerudy, Nár. listy z 25. ledna 1925 a v XXV. sv. Díla Jana Nerudy, str. 11/12.

5 krev už vyceděna, *Záp* | krev už vyceděná, Č; 16 zbabělci, vy kletí!“ | zbabělci vy kletí!“ *Záp*; 28 na ni. *Záp* | na ní. Č; 29 Když mu dali prach | Dali-li mu prach *Záp*; 30 a když naučil se střílet, | naučili-li ho střílet, *Záp*; 35 rotu | psotu *Záp*.

Str. 354 *Honvéd*. La voix libre de Bohême Čech 1, č. 10 (říjen 1861), str. 8. Signováno: *P. Z.* V obsahu mezi básněmi Prokopa Zápolského (Č). Strofa třetí a čtvrtá byly převzaty do oddílu Českých veršů v Knihách veršů, viz zde na str. 311. V Nár. museu opis rukou básníkovy opisovače; má jen dvě strofy, spodek lístku byl odstřižen, patrně sloužil jako rukopis pro tisk Knih veršů (*r*). Otiskl *M. Novotný* v Neznámých básních J. Nerudy v Nár. listech 25. ledna 1925 a v XXV. sv. Díla Jana Nerudy, str. 13.

Str. 355 *Kmotr Váňa*. *Zimní čtení*. Českomoravská pokladnice 10, na rok 1865 (t. j. na podzim 1864), str. 23/24 (ČP). Rukopis bez titulu na dopisním papíru se záhlavím Redakce Rodinné kroniky v Praze (*R*). — Otisky: *Rož* 108/112, *Nov* 115/119.

15 se tak mělo dařit denně — | to tak mělo chodit denně — *R*; 18 nad nadějí | nad nádějí *R*; 27 jak by trochu pospat chtělo, — | jak by trochu spaní chtělo, — *R*; 36 myslet chce — | myslit chce — *R*; 36 mysl *R* (*rým sysel*) | mysl ČP; za v. 55 jsou v *R* dva verše, které nejsou v ČP:

Nic již naplat, sprosté vaše hnáty
musí zvykat panství, vždyť jste svatý!

72 Holá, Šťovíku, | Holá, Pepíku, R; 76 Šťovík | Pepík R; za v. 76 je v R verš: svata Petra rozkazů vždy bdělý; 86 ženské, | ženské R; 89 Šťovík | Pepík R; 96 jména | jmena R; 101 vyslídím, | vyslidím, R; 104 tahle — černoooká — | tahle černoooká — R; 105 lípne, | slípne, R; 107 nehty | nehty, R; 109 Mocí rozevře | Náhle rozevře R; 110 odevře | otevře R; 118 Kolem něho vše se hlasně šklebí, | Kolem něho se to všechno nahlas šklebí, R; 126 s svého vozu | z svého vozu R; 127 tělo | Váňu R; 129 páchal | spáchal R; za v. 129 v R za čárkou další dva verše:

milosrdné skutky na člověku,
jenž mu věru pramálo dá vděku.

130/131 tři zlatičky | žádám za to | tři zlatičky, | žádám za to ČP, R; 134 mrzutě kluše s brukem | mrzutě kluše bručí R; 137 tento verš není v R; — 44, 48, 89 v R nezačíná nový odstavec.

Str. 359 *Babiččin odkaz*. Dle Björnsonova motivu. Květy 1, č. 8 (18. ledna 1866), str. 94. — Báseň vznikla volným zpracováním motivů třetí písně z 5. kapitoly Björnsonovy povídky *Arne* (1858). — Otisky: *Rož* 129/130, *Nov* 120.

Str. 360 *Kvůli bohu!* Z rukopisných doplňků Nerudova exempláře 1. vyd. *Knih veršů* (vevázaných listů str. 5) opsal I. Herrmann. Herrmannův opis v *Nár. museu*. Otiskl *M. Novotný* v článku *Neznámý Neruda* v *Lid. novinách* z 25. 12. 1936.

Str. 361 *Nad hrobem*. Z rukopisných doplňků Nerudova exempláře 1. vyd. *Knih veršů* (vevázaných listů str. 7) opsal I. Herrmann. Herrmannův opis v *Nár. museu*. Otiskl *M. Novotný* v článku *Nové verše Nerudovy* v *Lid. novinách* z 1. 10. 1950.

Str. 363 *Legenda o selské praktice*. Z rukopisných doplňků Nerudova exempláře 1. vyd. *Knih veršů* (vevázaných listů str. 8/9) opsal I. Herrmann. Herrmannův opis v *Nár. museu*.

Str. 364 *Pan Smělý*. Z rukopisných doplňků Nerudova exempláře 1. vyd. *Knih veršů* (vevázaných listů str. 10/11) opsal I. Herrmann. Herrmannův opis v *Nár. museu*.

Str. 367 *Sandály*. Záměr napsat velikou báseň o něko-

lika zpěvech na orientální pověst o osudu příslovečných sandálů lakotného kupce Abu Tanbúryho je poměrně starého data, neboť první náčrt 1. zpěvu je již v *Mak*; vznikal tedy v době práce na Hřbitovním kvítí. V *Mak* má skladba titul *Začarované sandaly* a je tam na str. 10 i Nerudův kompoziční rozvrh:

Začarované sandaly.

Bagdad: Abu'l Kâsem Tanbúry's.	I.
Sedm let	II.
Gläsermarkt Aleppo	III.
Parfumeurmarkt Nisib	IV.
Vadiho Sandaly	V.
Tigris	VI.
Díra	VII.
Cloaken d. Caravanserei	VIII.
Pes	
Vysvědčení	

Mimo tento rozvrh poznamenal si Neruda na druhé straně lístku, na němž je rukopis básně apostrofující Musu (viz zde na str. 465), kompoziční členění celé básně takto:

Úvod.

1. Koupě.	8. Mor.
2. Lázeň.	9. Před soudem.
3. Před domem.	10. Na střeše.
4. U soudu.	11. Pes a žena.
5. Do řeky.	12. Soud.
6. Rybáři.	13. Prosba.
7. Do kanálu.	14. Ženitba a konec.

To, co se našlo v pozůstalosti Nerudově, představuje pouze fragment zamýšlené básně, necelé dva zpěvy. Více patrně Neruda ani nenapsal a svůj plán pravděpodobně opustil. Celý příběh byl zpracováván volně podle orientální povídky od Adibja-el Muasera, kterou zahrnul do svého výboru *Mélanges de littérature orientale* z r. 1770 francouzský orientalista D. D. Cardonne. Neruda znal tuto látku patrně z německého pramene. Do svého výboru *Květy z východu* zahrnul ji i Edvard Valečka (v Plzni 1870, str. 33, pod titulem *Trepky*). Do nerozřezaného exempláře *Květů z východu* byl v pozůstalosti Jana Nerudy vložen čistopis Nerudova 1. zpěvu *Sandálů*.

Dějová kostra celého příběhu podle předlohy byla tato:

Bohatý kupec Abu Kásem Tanbúry, proslulý svou lakotou, chodil po bagdadských ulicích v starých, rozbitých a stále znova spravovaných trepkách, pro něž se stal předmětem obecného posměchu. Jednou, po výhodné koupi skleněných krystalů a růžového parfumu, navštívil lázně. Při koupeli zaměnil mu někdo jeho trepky za trepky bagdadského kadího, který se koupal současně s Tanbúrym. Kupec, který marně hledal své trepky, obul si trepky nové, poněvadž se domníval, že jde o dar jeho přátel. Byl však chycen a postaven před soud, kde se musil vykoupit velikou pokutou. Zarmoucený kupec hodil své roztrhané trepky do Tigridu. Trečky vylovili však rybáři a hodili je Tanbúrymu oknem do bytu, kde trečky rozbily lahve s růžovými voňavkami. Marně se Tanbúry snažil zbavit se trepek. Když je hodil do kanálu, ucpal jimi přívod vody a byl opět odsouzen k pokutě. Když je nechal sušit na střeše domu, aby je mohl spálit, zmocnil se jich pes a hodil je těhotné ženě jdoucí po ulici na hlavu. Leknutí vyvolalo potrat a Tanbúry opět byl odsouzen k pokutě. Nešťastné trečky přivedly bohatého kupce k chudobě a k poznání, že je nebezpečné, nedá-li si člověk včas udělat nové trepky.

V rukopisech píše Neruda jméno hrdinovo jednak *Tanbúry*, jednak *Tanbury*, zde přepisujeme jednotně *Tanbúry*.

Str. 367 1. z p ě v. Základem našeho otisku je Nerudův čistopis na modrém papíře na prvních třech listech malého sešitu, 14 l, 8° (*R 1*). Mimo to je zachován koncept tohoto zpěvu v *Mak* na str. 10—14 s titulem *Začarované sandaly*. *R 1* otiskl *M. Novotný* v *Lid. nov.* 25. 12. 1936 v čl. *Neznámý Neruda*. Týž srovnal *R 1* s textem *Mak* v čl. *Básnický makulář J. Nerudy* v *Čteme* 5, 1943, č. 3. Tam také uveřejnil rozvrh básně podle *Mak*.

Titul: Sandály | Sandaly *R 1* | Začarované sandaly *Mak*; sandal píše Neruda v celém textu; upravujeme všude na sandál.

6 v měst značných popředí jest postaven, | v měst popředí jest značných postaven, *Mak*; 7 aj jediným | aj, jediným *Mak*; 13 jeden, nalezavou | jeden nalezavou *Mak*; 15 náš veliký muž získal sobě slávu — | tak muž náš veliký si získal slávu *Mak*; 18 a vzpomeň na jmeno, | a co měl za jmeno *Mak*; 20 už | již *Mak*; 22 Byl | Byl *Mak*; 27 musel sobě ovšem | musil sobě arci *Mak*; 31 A obuv ten byl vbrzku | A obuv vbrzku ten byl *Mak*; 32 že kusův chová | že chová kusův *Mak*; 34 že každou obrazí čtvrt | že obrazí čtvrt každou *Mak*; verše 41—80 nejsou v *Mak*; 77 velikého, | velikého *R 1*; verše 81—82 v *Mak* navazují na text končící veršem 40:

A Abu znal svůj záměr tajně chovat,
že krásnou podobňuje krajinu.

Verše 87—88 nejsou v Mak; 91 víc nemořil si | ten nemořil si Mak; za verš 92 v Mak vsunuty čtyři verše, které nejsou v R 1:

I uličníci, již se všemu smáli,
a nahým loktem lidem svítili,
prý vážnost sandálů těch dobře znali,
neb vážnost jejich často cítili.

95 neštíteli se, o hanebníci, | neštíteli se ti hanebníci, *Mak*;
96 ty — pouhé | ty pouhé *Mak*.

Str. 370 2. zpěv: Rukopisný fragment; tužkou psaný koncept (2 l, 8°) na šedozeleném papíře, bez titulu (*R 2*). Podle souvislosti jde o začátek příběhu, navazující na celkovou charakteristiku Tanbúryho, podanou v prvním, úvodním zpěvu; proto jsme označili úryvek jako zpěv druhý.

4 duchem osvícený. | *pův. v R 2: (skvostně osvětlený.);*
77 *pův. v R 2: (teď právě zamýšlen jsem myslil jinam!).*

Str. 373 *Dudák*. Fragment větší epické básně, kterou podle písma a celkového charakteru rukopisu lze klásti do let šedesátých. Otiskujeme z autorova rukopisného čistopisu (1 dvojlist, 8°) i s opravami připsanými po stranách básně nebo nad textem — *R 1*; v Nerudově pozůstalosti i koncept tužkou psaný (1 l, 8° + 1 dvojlist, 8°) — *R 2*.

4 v zimničném jak snění | jako v letném snění *R 2 a pův. R 1*; 6 Padla hra | Padla o jaro hra *R 2*; 13 skála němá, | skála něma, *R 2*; 37 Hra ztichla. Němě | Hra ztichla, němě *R 2*; 39 v hravém, jarním polosnění | v hravém jarním polosnění *R 2*; 41 hlasněj teď zas | hlasněji vždy *R 2 a pův. R 1*; 46 víc a jara snění, | víc ni jara snění, *R 2*; 59 život, plamem | život — plamem *R 2*; 71 a slouchá táhlé písni | a slouchá, slouchá písni *R 2 a pův. R 1*; 73 k zemi | k zemi, *R 2 a pův. i R 1*.

Str. 376 [*Oněginský kuplet*.] „Kuplet oněginský“ v 2. vyd. Arabesek z r. 1880, str. 208 a n. (A), který vyšel původně pod titulem Oněginský kuplet v Lumíru 1865, str. 2 a n. (L), byl Nerudou koncipován původně jako celistvý veršovaný text. Rukopis (bez titulu) v Nerudově pozůstalosti (1 dvojlist + 1 l, 8°) zachoval prózou nepřerušovaný text první kapitoly a větší část druhé kapitoly (*R*). Tento fragmentární rukopis zde otiskujeme, připojili jsme však verše z třetí ka-

pitoly (t. j. verše, které uveřejnil hrdina kupletu pod titulem „Znamé neznámé“) a veršovaný závěr čtvrté kapitoly z prozaického textu v *A*. Oněginský kuplet Neruda začal psát již na jaře 1864; svědčí o tom citace prvních čtyř veršů ve feuilletonu z 24. května 1864 v *Hlasu* č. 142. V kupletu jsou autobiografické prvky čerpané z Nerudova vztahu k Terezii Macháčkové. Srov. zde v poznámkách k básním věnovaným Macháčkové (na str. 647).

Motto před prvním zpěvem není v *A* a *L*.

Str. 376 1. z p ě v. — 4 třikrát, | třikrát, *A, L*; 7—17 až po zachraň! v *A* a *L* podáváno prózou; 7—12 pův. v *R* jiný text, který však byl již tam škrtnut:

Vy díte: V bohatství snad narozen,
pak v zlaté lodi v svět snad vyhozen,
a zlatem skoupil hošík holobradý
již nejspíš všechněch našich ženštin vnady,
a zlatem skoupil, co se ráčilo
a na vše choutky zlato stačilo —

36 velké k své radosti | k velké své radosti *A, L*; 37 v *A* a *L* není nic zvláště vyznačeno; verše 38—47 jsou v *A* a *L* podávány prózou; 58 v sobě | sobě *A, L*; 61 aj to | aj, to *A, L*; 62 piskat, | pískat, *A, L*; 63 získat! | získat! *A, L*; verše 64—69 jsou v *A* a *L* podávány prózou; 80 s mužíkem | s (hrdinou) mužíkem *R*; 91 u výboru vzorném fádne | u výboru vzorně fádním *A, L*; 93 zvlášť | zvlášť *A, L*; 94 říct, | říci, *A*.

Str. 380 2. z p ě v. — 2 nesmyslu a krásy | nesmyslu jak krásy *A* | nesmyslu co krásy *L*; 5 stále věčně | věčně, věčně *A, L* | stále, (stále) věčně *R*; za v. 6 v *R* původně dva další verše, pak škrtnuté:

a teď zde klečí vlastní před matkou
a vyznává jí něhu přesladkou.

12 zívá, | zívá: *A, L*; verše 13—15 jsou v *A* a *L* staženy do jednoho verše: „Máš sušší být — či tak — zas výrok hluchý!; 16 musil | musel *A, L*; verše 20—26 nejsou v *A* a *L*, je tam prozaický text, v němž místo Málky figuruje Marča a místo oboisty je tam chorista; verše 39—40 nejsou v *A* a *L*, jejich obsah je vsunut do prozaické vsuvky; 40 jedu | (utrejch) jedu *R*; 46 všechny dát mu | dát mu všechny *A, L*; verše 54—56 jsou v *A* a *L* převedeny do prózy; veršem 56 končí vlastní text fragmentu v *R*.

Str. 382 3. z p ě v. K 3. zpěvu, rozvedenému v 3. kapitole prozaické verše v *A* a *L*, vztahují se v *R* jen poznámky za

vlastním textem: Chateaubriandův otrok. Parisienna: Delavigne Casimír.

Aj řekli nám: „Jste otroci.“
„Jsme bojovníci!“ díme my.

V *A* a *L* je však text básni „Znamé neznámé“, které psal hrdina kupletu dceři pražského velkokupce, do níž se zamiloval. Tyto básně přijímáme i do tohoto vydání. V *A* a *L* uvádí Neruda tyto verše takto: „Hlavní bylo, aby se o lásce jeho dozvěděla; stane-li se to novelou či sonetem, bylo pro okamžik lhostejno. Důvěřoval se, že mu porozumí, a byť psal třeba v novele o nějakém ‚on‘ a nikoliv o pravém ‚já‘. Usnesl se konečně na formě krátké písně lyrické. Přibral všechny duševní pomůcky, jaké na děvče působiti mohou: smutek, neštěstí, zoufalost, trochu lže a i trochu upřímnosti.“ *Znamé neznámé* otištěno u *Rož* 137—139 pod titulem *Z kupletu oněginského* a u *Nov* 83—85 v souvislosti s verši věnovanými Terezii Macháčkové (viz zde na str. 647). — Na str. 385 v básni začínající Ach skutečnosti zlá v 7. verši byla za ‚tou‘ v *A* a *L* čárka.

Str. 385 4. z p ě v. Veršovaný závěr jest převzat z textu v *A*. Zachycuje konečnou situaci rekovu v době, kdy se rodina velkokupcova z důvodů peněžních postavila v cestu vznikajícímu citu lásky u jejich dcery a postarala se pro ni o ženicha, „mladíka skvoucího zevnějšku“, který byl ve shodě s jejími zájmy. Hrdina kupletu sám gratuloval „velkokupcovic slečince co nevěstě“ a slíbil, že složí svatební hymnu.

Str. 387 DODATKY KE KNIZE VERŠŮ LYRICKÝCH A SMÍŠENÝCH.

Tento soubor zahajujeme Nerudovými prvotinami, za nimi následují dodatky k jednotlivým cyklům z *Knih veršů*, pak pokračují ostatní básně lyrické, většinou v pořádku chronologickém, pokud jej lze určit. Na konec zařazujeme zlomek básně věnované Muse. Ve srovnání s *Novotného* vydáním doplňků ke *Knize veršů lyrických a smíšených* v *Druhé knize básní* nepojali jsme do tohoto souboru některé verše, které jsou začleněny do jiných souvislých textů, t. j. úryvek z *písně hrobníkovy* (*Nov* 70), zařazený do prózy *Ty nemáš srdce* (*Růže* 1860), aforismus *Častý klam* (*Nov* 80) z cyklu *Aforismů v Rodinné kronice* 1863 a *verše o růži* (*Nov* 82),

vyňaté z veselohry *Já to nejsem*. Nezačlenili jsme sem také dvě anonymně otištěné básně z Rodinné kroniky, které Novotný připsal Nerudovi. Jsou to básně *Výstraha* (sv. 2, str. 519, leden 1863; *Nov* 79) a *Vánoční píseň* (sv. 4, str. 149, prosinec 1863; *Nov* 81); v obou případech nelze pokládat autorství Nerudovo za nesporně prokázané. Rovněž jsme sem nezačlenili zlomek znělky o *Petrarkovi* (*Nov* 94), poněvadž pochází z cestopisné studie Monselice (Květy 2, 1. půlletí, č. 13, str. 155), jejímž autorem byl, jak dnes víme, Josef Nosek (srov. o tom poznámky k *Obrazům z ciziny*, Spisy J. Nerudy, sv. 8, str. 396). Verše *Známé neznámé* (*Nov* 83 a n.), přiřazené Novotným k cyklu básní věnovaných T. Macháčkové, zařadili jsme do fragmentu veršovaného Oněginského kupletu (viz zde na str. 382—384), do jehož prozaické verse byly zařazeny i v Lumíru 1865 a v 2. vyd. Arabesk z r. 1880.

Str. 389 [*Proč kvítko pláče.*] Rukopis v literárním archivu Umělecké besedy, uloženém v lit. archivu Nár. musea. Růžový lístek po obou stranách popsáný a signovaný: *Jan Neruda. 1852*. Otištěno v Lid. novinách z 31. 12. 1922 (šifra T). Otisk: *Nov* 9.

Str. 390 [*Patř, jak litá tam se bouře.*] Otiskl I. Herrmann v Národních listech z 27. 8. 1916 ve feuilletonu „Ze vzpomínek na Jana Nerudu“. Básničku poslal Herrmannovi J. W. Neruda ji napsal r. 1852 „svému strýci, zesnulému Rudolfovi W., jako pamětní lístek na rozloučenou, snad krátce před maturitou r. 1852. Psány jsou na šedozeleném lístku drsného papíru ozdobným drobným písmem“. Signováno: *Jan Neruda. V březnu 1852*. Otisk: *Nov* 10.

Str. 391 [*Nač ta nezabudka.*] Rkp. této prvotiny v pozůstalosti Anny Holinové v Nár. museu (č. 3). Na rubu lístku tužkou psaný pozdější přepis: *Na památku naší (bůh ví, kolikáté již) lásky*. Dole inkoustem psaný a později přeškrtnaný nečitelný text (patrně podpis), pod nímž datum 18 30/12 52. Otiskl M. Novotný v čl. O dárcích Nerudových, Lid. noviny 8. 7. 1934 a znovu v čl. Nová prvotina Jana Nerudy v Lid. novinách z 10. 8. 1941.

Str. 392 *České nápěvy*. Otištěno z rkp v Nár. museu, 5 l, 8°. O starším původu svědčí i okolnost, že verše jsou psány s velkým písmenem na začátku; takto píše Neruda i své koncepty ještě v *Mak*, ale v *Záp*, který začal psát v r. 1859, již tento způsob definitivně opustil.

Str. 393 5 Lidé povídali: 9—12 *pův. znění, již v rukopise škrtnuté*:

Lidé povídali,
že je noc tak černá, —
a ta má panenka
je tak stkvěle věrná.

Str. 394 [K cyklu *Otci*.] Tužkou psaný rukopis (*r*), bez titulu a bez data. Zařazujeme sem vzhledem na thema navazující na cyklus *Otci* v *Knihách veršů*. Otiskl *M. Novotný* pod titulem *Na hrobě otcově* v článku *Neznámý Neruda* v *Lid. novinách* z 25. 12. 1936.

5 chudém | (skrovném) chudém *r*; 5/6 tom, | na otce | tom | na otce *r*; 6/7 hrobě, | mně | hrobě | mně *r*; 9 *původně*: (Jsem sobě zase navrácen) *r*.

Str. 395 [Dodatky k cyklu *Anně*.] Prvních sedm básní zapsal Neruda do zeleného sešitu věnovaného *Anně Holinové* (*ZS*); uchovaly se i v rukopisném znění cyklu *Anně* (*R*), nebyly však uveřejněny v *Lumíru* a nepřešly do *Knih veršů*. Podrobnou zprávu o celém cyklu viz zde na str. 608. Tyto básně přetiskujeme podle *R*. Otisky: podle *ZS Pražák*, *Listy filologické* 1907, 121—123, podle *Pražáka Rož* 9—18 a *Nov* 55—58. — *Anně Holinové* věnoval Neruda i jednu ze svých prvotin *Nač ta nezabudka*, viz zde na str. 391.

Str. 395 V nevinnosti stkví se krása děvy. Tato báseň byla zařazena do I. oddílu cyklu, v *R* za báseň „Vysoká mně bylas“, v *ZS* za báseň „Jak si květy“. — 4 vina | ve všech dosavadních otiscích: víra.

Str. 396 Nevzpomínej sobě nikdy na mne a tři následující básně jsou umístěny na konci II. oddílu *R* a *ZS*. — 1 na mne, | na mne *R*; 2 nevzmůžeš, | nezmůžeš, *R*.

Str. 397 V širém poli pláň duté stálo. U *Pražáka*, v *Rož* a *Nov* otištěno jako báseň o třech čtyřveršových strofách, zde ji otiskujeme podle *R* ve dvou strofách. — 9 smáti, | smáti *R*.

Str. 399 citát z *Heina* umístěn jinak v *R* a jinak v *ZS*. O tom viz na str. 609.

Str. 400/401 Básně *Měl bych se srdcem se vlastním a Když jsme si oustně o tom povídali* jsou umístěny v *R* i *ZS* na konci za celým cyklem, v *ZS* se zvláštním označením *Dodavek*.

Měl bych se srdcem se vlastním.

3 vždyť mne k smrti odsoudilo, | vždyť mne odsoudilo, *Pražák, Rož, Nov*; 5 ukrad, | ukrad *R*; 8 jsi | si *R*.

Str. 402 [*Anně do Hřbitovního kvítí*.] Otiskl

B. Čermák v Květech 17, 1. pololetí, 1895, str. 151, a A. Pražák v Lit. české 19. st., III, 2, str. 314; *Nov* 51. — Originál nebyl vydavateli přístupný; otiskují podle B. Čermáka.

Str. 403 *Anděle boží*. Faksimile rukopisu — nyní v pozůstalosti Anny Holinové v Nár. museu — otiskl A. Pražák v Lit. české 19. stol., III, 2, str. 322. Andělem strážcem je myšlena Anna Holinová. Babička Annina Marie Šubrtová vytýkala Nerudovi, že se nemodlí. Aby jí dokázal, že se dovede také modlit, napsal tuto báseň před odchodem na schůzku připravující almanach *Máj* z roku 1858. Báseň vznikla parafrází staré modlitby, kterou zde přepisují podle Božanova kancionálu Slavíček rájský z r. 1719 (str. 383):

Anděle Boží, Strážce můj,
rač vždycky být Ochránce můj,
mě vždycky řeď a napravuj,
ke všemu dobrému vzbuzuj.

Ctnostem svatým mě vyučuj,
ať jsem tak živ, jak chce Bůh můj,
tělo, svět, ďábla přemáhám,
na tvá vnuknutí pozor dám.

A v tom svatém obcování
ať setrvám do skonání,
po smrti pak v nebi věčně
chválím Boha ustavičně.

Amen.

Otisky: *Pražák* v *Listech filologických* 1907, str. 123, *Rož* 19, *Nov* 125.

Str. 404 [*Dodatky k Elegickým hříčkám.*] Jde o ty básně rukopisu *R* Elegických hříček, které Neruda nepojal do *Knih veršů*, t. j. o básně 3, 8, 10, 13, 22 a 23; v tomto pořádku je zde také otiskujeme. Podrobnější údaje viz zde na str. 610. Všechny básně otiskl M. *Novotný* v *Lid. novinách* z 1. října 1950.

Str. 405 *První jarní ptáče zase*. — 8 na ni *oprava vydavatelova*] na ní *R*.

Str. 406 [*Dodatky k Loretánským zvonkům.*] Jde o ty básně cyklu *Loretánské zvonky z Obrazů života*, které nebyly převzaty do *Knih veršů*, t. j. o básně 1, 2, 3, 6, 7. Viz zde na str. 225 a na str. 611. Otisky: *Rož* 39/41, *Nov* 61/62.

Str. 408 [Dodatky k cyklu *Z kraje*.] Jde o ty básně cyklu *Z kraje* z *Obrazů života*, které nebyly převzaty do *Knih veršů* (zde na str. 226—235). Podrobnější údaje zde na str. 612. Otisky podle *OŽ: Rož 56, Nov 73*.

Str. 408 *Popohání volky svoje*. V *OŽ* (č. 5) byly vynechány snad omylem sazečovým verše 9—13, což činilo text ne dost srozumitelným. To snad rozhodlo o tom, že Neruda tuto báseň, kterou si dal zároveň s jinými básněmi cyklu *Z kraje* opsat z *OŽ* (rkp opisovače v *Nár. museu*), nezařadil do *Knih veršů*. Otiskujeme podle *OŽ*, ale včleňujeme do textu verše 9—13 podle *R*. — 5 kráčí dále. | dále kráčí. *R*; za v. 9 škrtnutý verš v *R*: (ta že se mnou mluvit nesmí); 12 v *R pův*: (a to na krátkou jen chvílku —); za v. 14 v *R škrtnutý verš*: (dojedeme pozdě k studně); 15 nezastihneme *OŽ* | nezastihneme *R*; 15 v *R pův*: (a tam jí už nezastihneme!); 16 pak, | tak, *R*.

Str. 409 *Jak to přijde* (v *OŽ* č. 8). — 3 neseš květů?“ | květů neseš?“ *R*; 6 cítíš lásky?“ “ | lásky cítíš?“ “ *R*.

Str. 410 [Dodatky k cyklu *Z mělnické skály*.] Jde o básně, které nebyly z *Humoristického kalendáře*, po případě z rukopisu *R* převzaty do *Knih veršů* (viz na str. 244 n.). První čtyři básně jsou v *HKal* (č. VI, X, XI, XVI) i v *R* (14, 15, 16, 17), pátá je jen v *R*, ale zato je vložena do textu *Merendy nestřídmých* v *Humoristických listech* (*HL*) a je zapsána i v *Záp*. Podrobnější údaje viz na str. 616.

K těmto veršům připojujeme krátké čtyřverší *Koho ještě něco* (str. 412), které je v *Záp* na str. 4 zapsáno pod záhlavím *Z měln. skály*. Za čtyřverším jsou tyto další poznámky Nerudovy, týkající se zřejmě plánu celého cyklu: *Nebožtík Hafis vedlé — Když nemůžeš už někdy pít, | pomysli, nepřátel že krev — Opilý hospodský — Srdce učící se tichosti*. Otisky: první čtyři básně *Rož 48/50, Nov 59/60*, *Nechť rozmrzelý člověk Nov 74* pod titulem *Pijácká*.

Str. 411 *Ach v životě bol největší*. — 3 uběře, | ubere, *R*.

Nechť rozmrzelý člověk. — 4 chasa skoupá — *HL* | chasa hloupá, — *R, Záp*; 5 v *HL* nezačíná nová strofa; 7 z vína jen — *R, Záp* | z vína jen *HL*.

Str. 413 [Dodatky k *Lístkům „Hřbitovního kvítí“*.] Do tohoto oddílu zařazujeme knižně neotištěné básně, pokud tvoří materiál, z jehož okruhu čerpal Neruda při svém výběru básní pro *Lísky „Hřbitovního kvítí“* v *Knihách veršů*. Hlavním pramenem pro *Lísky* bylo ovšem *Hřbitovní kvítí* z r. 1857, ale na *Hřbitovním kvítí* pracoval Neruda i později,

jak o tom svědčí Zápisník z r. 1859, v němž označoval některé básně záhlavím *Hřbitovní kvítí* nebo *Hřb. Kv.* O tom více zde na str. 618. V tomto dodatkovém oddílu Lístků neřadíme vždy básně za sebou chronologicky, ale přihlížíme, pokud je to možné, i ke kompozici podle jednotlivých částí Lístků v Knihách veršů.

Nejprve otiskujeme čtyři knižně neotištěné básně cyklu *Ze života*, jehož básně přešly ve své většině do I. a II. oddílu Lístků „Hřbitovního kvítí“. Pak zařazujeme básně s tematikou srdce a růže, odpovídající prvnímu oddílu „Ze srdce“. Jsou to básně: *Nahé je to moje srdce*, *Ach jakž by srdce naše nezmoudřilo*, *Láska růže* a *Růžičky vy světlé*. Jde vesměs o básně dochované v rukopisech a za Nerudova života neotištěné. První z nich se dochovala v obálce, na níž je nápis *Písně o srdci*. V obálce je jen tato jedna báseň, ale jde možná o původní zárodek prvního oddílu, „Ze srdce“, z Lístků „Hřbitovního kvítí“ a jednotlivé básně přešly z obálky přímo do rukopisu Knih veršů. Dále zde otiskujeme básně s tematikou erotickou, odpovídající druhému oddílu Lístků, „Z divokých lásek“. Jsou to básně: *To velké staré slunce*, *Na tvých řadrech bílých*, *Tak mlada byla* a *Třeba stal se obětí!* Obě poslední básně Neruda původně zamýšlel vložit do 2. vydání Knih veršů a báseň „Tak mlada byla“ přímo označil podtitulem „Z divokých lásek“. Na konec zařazujeme dvě básně ze Zápisníku s tematikou hřbitovní a společenskou, odpovídající oddílům „Při zpuštěných strunách“ a „Ze hřbitova“ v Lístcích „Hřbitovního kvítí“. První z těchto básní, *Větrík duje slabě*, má ještě hřbitovní náladu, zatím co druhá báseň, *Hej vyskoč, hochu s tváří špinavou*, přináší nové tóny, neboť proti „nedomřivcům“ klade životní sílu a svobodný rozlet proletářského chlapce.

Str. 413—418 *Ze života*. Jde o VII., VIII., X. a XII. báseň tohoto cyklu otištěného v *Obrazech života* v r. 1859 (OŽ). Podrobnější údaje viz na str. 618. Dochovaly se rukopisy všech těchto básní, patrně proto, poněvadž jich Neruda nepoužil při zařazování básní cyklu *Ze života* do *Knih veršů* (R). Otisky podle OŽ: *Rož* 42/46, *Nov* 63/66.

Str. 413 *Půlnocní čas a oknem měsíc plný*. *Ze života* VII. — 23 o půlnoci, | o půlnoci OŽ, R; 29 pomalu ho R (*dodatečná oprava tužkou*) | pomalu jej OŽ; 34 zdaž bys je (t. j. ‚srdce‘) slovem R (*dodatečná oprava tužkou*) | zdaž bys ho slovem OŽ; 36 jsem ho ... nezaplašil? R (*dodatečná oprava tužkou*) | jsem jej ... nezaplašil? OŽ.

Str. 415 *Divné šeptý slyším v sadě*. *Ze života* VIII. — 2 květy zživnou | květy živnou R; 19 řka, že | řka že R; 22 nebozí ti zahradníci, | učení ti zahradníci, R.

Str. 417 Když své oči někdo zavřel. Ze života X; *Záp*, str. 36/37 v oddíle označeném titulem Hřbitovní kvítí. — 5 vychladlého | vychladlého, *Záp*; 7 litujeme, | litujeme, *R*; 11 vše naděje | vše nadeje *R*.

Str. 418 Což je sněhu čerstvá bělost. Ze života XII; *Záp*, str. 35 pod titulem Hřbitovní kvítí.

Str. 419 Nahé je to moje srdce. Rukopis této básně je v obálce, na níž je titul *Písně o srdci*. Pro datování má svůj význam okolnost, že na zadní straně obálky je osnova části textu prózy Na Volšanském hřbitově, otištěné v *Obrazech života* 1860. V obálce zůstala jen tato báseň, snad jich tam bylo původně více a byly zařazeny jinam, snad jde o původní titul pro oddíl Ze srdce v *Lístcích „Hřbitovního kvítí“*. Otiskl *M. Novotný* v *Neznámém Nerudovi* v *Lid. novinách* 28. 3. 1937.

Str. 420 Ach jakž by srdce naše nezmodřilo. Rukopis v *Nár. museu* (1 l, 8°). Druhou strofu otiskl Neruda ve feuilletonu Karel Hynek Mácha v *Čase* 15. listopadu 1860 s tímto uvedením: „Prosím tě, ujednejme smlouvou, že nenecháme už nikdy srdce pukat!“ pravil ke mně kdysi můj přítel F., když jsem mu právě srdečně špatně byl přečetl konec jedné ze svých básní, jenž zněl: . . .“ Z rukopisu otiskl *M. Novotný* v *Neznámém Nerudovi* v *Lid. novinách* 25. prosince 1936.

Str. 421 Lásk a růže. Z rukopisu v *Nár. museu* (1 l, 8°) otiskl *M. Novotný* v *Neznámém Nerudovi* v *Lid. novinách* 28. 3. 1937.

Str. 422 Růžičky vy světlé. Tužkou psaný lístek bez titulu a data, podle rukopisu a papíru spíše z let sedmdesátých. Z rukopisu otiskl *M. Novotný* v *Neznámém Nerudovi* v *Lid. novinách* 25. prosince 1936. — 6 *pův.* na korunce, *pak nadepsáno* po korunce.

Str. 423 To velké staré slunce. Rukopis (1 l, 8°) bez titulu a data. Otiskl *M. Novotný* v *Neznámém Nerudovi* v *Lidových novinách* 25. prosince 1936.

Str. 424 Na tvých nadrech bílých. Rukopis bez titulu a data, 1 l, 8°.

Str. 425 Tak mladá byla. Z rukopisných doplňků Nerudova výtisku 1. vyd. *Knih veršů* opsal I. Herrmann. Opis v *Nár. museu*. Pod názvem podtitul *Z divokých lásek* (*R*). Tyto verše otiskl Neruda bez titulu jako domnělý citát z Heina ve feuilletonu o falešných citátech v *Nár. listech* z 13. 7. 1890 s tímto uvedením: „Je mi tak divně, jako bylo Heinemu, když se zamiloval do velmi mladé holky, a považoval téměř za hřích učinit jí už svoje vyznání lásky, a nevěděl, má-li, nemá-li nějaký rucek raděj tedy ještě počkat —“

(NL). Posledních čtyř veršů použito i v textu feuilletonu v Nár. listech z 13. dubna 1890 s malou změnou ve v. 5: ... přijde jiný muž,. — Otisky podle NL: Rož 492 (jako překlad z Heina), Nov 350. — 7 hříchy bližních R | hříchy s bližních NL; 8 v nebi platí R | platí v nebi NL.

Str. 426 *Třeba stal se obětí!* Z rukopisných doplňků Nerudova výtisku 1. vyd. Knih veršů opsál I. Herrmann. Opis má titul *Třeba stal se obětí!* (r). V Nár. museu i Nerudův německý překlad této básně, začínající slovy *Stirbt so ein junges Mägdelein*. Této básně použil Neruda v textu prózy *Improvvisatore*, otištěné v Nár. listech 8. srpna 1871 a převzaté do knihy *Různí lidé* (1871), str. 62, která vyšla znovu v r. 1880 jako součást 2. vydání *Arabesek*, str. 295. Píseň tam zpívá improvisátor při svatební hostině někde v Itálii. Neruda o ní poznamenává: „Trochu frivolní píseň, ale tu vlastnost musí v Itálii mít, chce-li sloužit společnosti veselé.“ — Otisky: Rož 140 jako dodatek k *Ohlasu italských národních písní*, Nov 97 s titulem *Improvvisace*. — Zde otiskujeme podle *Improvvisatore*: 4 se státi muže obětí, | se muže státi obětí, r.

Str. 427 *Větrník duje slabě. Záp*, str. 37 v oddíle označeném titulem *Hřbitovní kvítí*.

Str. 428 *Hej vyskoč, hochu s tváří špinavou. Záp*, str. 35 v oddíle označeném titulem *Hřbitovní kvítí*. — 14 nespálí | nespálí, *Záp*.

Str. 429 [*Ohlasy orientálních písní*.] Tyto básně jsou zapsány v *Zápisníku*, str. 1/2 v tom pořadí, jak jsou zde otištěny. Vznikly tedy asi na počátku roku 1859. První tři byly otištěny jako součást textu veselohry *Žena miluje srdnatost* v 3. ročníku almanachu *Máj*, str. 332/334 (M), v pořadí: *Půjč mi svoje srdce malé*, *Řekly sobě růže kdysi* a *Jako vichr palné Sahary*. Přednáší je tam Václav Kateřině; v písni „Půjč mi svoje srdce malé“ mění Václav původní redíf „Selmo malá“ na „šelmo malá“. Posledních čtyř veršů básně *Všude, všude pronásleduje mne* použil Neruda v arabesce *Mému vrabci* jako básně perského básníka v této situaci: „Vidí-li básník perský ve slavičí písni obraz své milenky a praví-li . . . ., nepotřebuješ ty teprve podobného kopisty a můžeš směle říci, že tebe sama obraz milenky naučí tóny malovat.“ Almanach *Máj* 1859, pak *Arabesky*, 1. vyd., str. 193 (A). Forma gazelu ve třech básních tohoto cyklu, jakož i orientální motivy opravňují nás k tomu, abychom v celém cyklu spatřovali ohlasy orientálních milostných písní, obdobné jen o málo pozdějším *Ohlasům italských národních písní*. Ostatně celý cyklus vznikl brzy po napsání

cyklu Z mělnické skály, který čerpá z tradice perského básníka Háfize a ze soudobého evropského ohlasu této poesie. — Za těmito básněmi je v *Záp* ještě první verš zamýšlené básně: *Hoj na koně a pouští dál a dál*. — Otisk básní z *M* v *Nov* 71/72 s titulem *Písně*.

Str. 429 *Řekly sobě růže kdysi*. Za básní je v *Záp* šifra *P*. — 4 vůní k zpěvu | více vůní *M*.

Str. 430 *Jako víchralné Sahary*. V *Záp* je za básní šifra *A*.

Str. 433 *Všude, všude pronásleduje mne*. — 3 obraz tvůj | obraz tvůj, *A*.

Str. 436 *Mnich, Zlomky z větší lyrické básně*. Tento cyklus básní psal Neruda od počátku r. 1860. Koncept první básně s označením *Mnich (Tma jak v hrobě)* je poslední celou básní v *Zápisníku*, str. 59. V *Obrazech života* 2, č. 3, str. 92 (v březnu 1860), vyšly *Zlomky z větší lyrické básně „Mnich“*, t. j. básně: *Mně bylo nebe modrý z stříbra zvon, O noci bezsenných šíravá moc!, Komu hlava mládím osloněná, Co jest to smrt? (OŽ)*. Odtud přijímáme podtitul *Zlomky z větší lyrické básně*, který také rozhoduje o tom, že celou skladbu začleňujeme do oddílu básní lyrických, a ne výpravných. Pozůstalé rukopisy umožňují dnes udělat si představu o celé skladbě. Jsou dvojího druhu: jednak jsou to zlomky zachycující klášterní prostředí, v němž jsou „živí lidé pohrobení“ (*Tma jak v hrobě, Což vzdychá tma to, Mrtvé ticho zas se rozložilo, Zaduněly rány v staré, tmavé věži*), jednak zlomky monologických promluv mnichových (všechny básně otištěné v *OŽ* a zlomky *Myšlenko boha* a *Kdo pocítil už samovraždy choutku*). Všechny tyto básně, zachycené v rukopisech, jsou v *Nár. museu* ve třech celcích: v prvním, opatřeném obálkou s tužkou psaným nadpisem *Mnich*, jsou na volných lístcích (12°) všechny čtyři básně zachycující prostředí Mnicha (*R 1*), v druhém (4 volné lístky, 12°, obdobné lístkům v *R 1*) básně *O noci bezsenných, Komu hlava, Co jest to smrt?* a *Kdo pocítil už samovraždy choutku* (*R 2*), ve třetím jsou na dvou listech (40 a 41), vytržených z nějakého většího zápisníku, tužkou zapsány básně *Myšlenko boha* a *Mně bylo nebe*, obě jsou nahoře označeny titulem *Mnich* (*R 3*). Upravil jsem pořadí básní takto: Nejprve zařazuji básně *Tma jak v hrobě* a *Což vzdychá tma to* (tak začíná *Mnich* v *Záp*, kde je zapsána sice jen jedna báseň, ale na následující stránce je jeden verš „Ach ten vzdech! — Což vzdychají zde stěny?“, který po jisté obměně přešel do básně *Což vzdychá tma to*), dále zařazuji *básně mnichova monologu*, neboť závěr básně „Což vzdychá tma to“ připravuje situaci pro

promluvu mnichovu, na konec pak umisťují obě zbývající básně zachycující prostředí (*Mrtvé ticho* a *Zaduněly rány*). Básně mnichova monologu byly urovnány tak, aby zůstal neporušen celek otištěný v OŽ; báseň *Myšlenko boha* jsem zařadil před tento celek, poněvadž byla v R 3 umístěna před básní *Mně bylo nebe*, a báseň *Kdo pocítil už samovraždy choutku* jsem zařadil na konec celku z OŽ. Domnívám se, že je takto rekonstruována podstatná část básníkovy záměru. — Otisky básní z OŽ: *Rož* 53/55, *Nov* 67/69; báseň *Kdo pocítil už samovraždy choutku* otiskl z rukopisu *M. Novotný v Neznámém Nerudovi v Lid. novinách* z 28. března 1937.

Str. 436 *Tma jak v hrobě*. — 4 myšlenka jen jedna hrobem svítá, R 1 | myšlenka ta tmavým hrobem svítá, *Záp*; 8 hravé, R 1 | hravé *Záp*; 10 že zde živí lidé pohrobení. R 1 | že zde za živa jsou pohrobení. *Záp*; 14 myšlenka se sama sebe v R 1 *škrtnuto, ale tak v Záp*; v *Záp* za veršem 14 ještě tři další verše, z nichž poslední je škrtnut:

Zase prskne, zase vzplápolá,
vrhne větší jasnost dokola,
(aby tma ta kolem rozložená)

Str. 437 *Což vzdychá tma to*. — 10 přes hlavu, | přes hlavu R 1.

Str. 439 *Mně bylo nebe*. — 21 bude sebe OŽ | bude, sebe R 3; 22 zimniční OŽ | zimničný R 3.

Str. 446 *Malinké Luize*. Tento cyklus je dochován v Nerudově rukopisné pozůstalosti. Jde zřejmě o rukopis básníkovy mládí, vznikl však pravděpodobně po období Hřbitovního kvítí. Dochovala se obálka cyklu s titulem *Malinké Luize* a dva listy, z nichž na prvním je zaznamenána 1., 2. a 3. báseň cyklu a na druhém báseň 5. a 6. Báseň čtvrtá se nedochovala, to snad vysvětluje jistý obsahový nesoulad mezi první a druhou částí. Cyklus zařazujeme ihned za básně, jejichž vznik jsme mohli sledovat v těsné souvislosti s koncepcí *Knih veršů* a se záznamy v *Zápisníku*. První tři básně otiskl *M. Novotný v Neznámém Nerudovi v Lid. novinách* z 28. 3. 1937, celý dochovaný cyklus v *Nových verších J. Nerudy v Lid. novinách* z 1. října 1950.

Str. 448 *Fialinky*. Rodinná kronika, sv. 1, sešit 3 (březen 1862), str. 30, jako doprovod k obrázku. Otisky: *Rož* 62, *Nov* 76.

Str. 449 *Sírotkům*. Českomoravská pokladnice na r. 1863 (na podzim 1862), str. 33/34, jako doprovod k obrázku. Otisky: Rož 66, Nov 77.

Str. 450 *Na tom pražském mostě*. Rodinná kronika, sv. 2, č. 36 (6. prosince 1862), str. 432 pod titulem * * * bez podpisu. V obsahu tři hvězdičky označují autora * * * a titul je: *Na tom pražském mostě*. Mezi Nerudovy básně tuto báseň zařadil M. Hýsek v článku Zapomenuté básně Nerudovy v Československé republice z 1. července 1923; autorství Nerudovo lze opřít o skutečnost, že v Rodinné kronice vyšla báseň *Z hospůdky*, podepsaná rovněž třemi hvězdičkami, kterou Neruda zařadil do cyklu *Z mělnické skály* (viz zde na str. 249 a na str. 616). Proti autorství svědčí vnější okolnost, že slova *Boží* a *Bože* jsou psána s velkým počátečním písmenem, což je v rozporu s praxí Nerudovou; ale tuto okolnost bychom mohli vysvětlit redakční úpravou. — Thematicky je báseň v jisté shodě s básní *Skočme, hochu!* (viz zde na str. 156) a s biograficky podloženými náladami Nerudovými, které popsal Ad. Heyduk v článku „Skočme, hochu“ ve Zvonu 5, str. 2/4. — Otisk: Nov 78.

Str. 451 *Básně subjektivní*. Rukopis tužkou psaný na šedozeleném papíře. Na obálce titul *Básně subjektivní*, uvnitř na lístcích (8°) dvě básně: 1. *Moudří páni vytýkají*, 2. *Já poprhnu salonem (R)*. První báseň otiskl Neruda ve feuilletonu *Drobné klepy* v *Hlase* z 28. října 1862 (*H*), a to jako báseň cizího autora. Uvádí ji takto: „Tolik z politických klepů, z literárních sděluju pro dnešek to, že vyjde zakrátko svazeček satirických básní. První vyvěšek byl mně dodán a sdělím z něho, arcíže s dovolením spisovatele, číslo první. Zní následovně:“ Za textem básně dodává Neruda: „Pěkná díkce!“ Druhá báseň vyšla v *Humoristických listech* 5, č. 21 (21. února 1863), str. 166, s titulem *Báseň subjektivní* a pod pseudonymem *Prokop Zápolský (HL)*. Tohoto pseudonymu užíval Neruda v básních otiskovaných r. 1861 ve *Fričově ženevském časopise La voix libre de Bohême Čech*. Druhou báseň otiskl podle *HL M. Novotný* v *Neznámém Nerudovi* v *Lid. novinách* z 25. prosince 1936. — Otiskujeme zde podle znění časopiseckých. Na obálce *R* pod titulem tužkou pod sebou čtyři záznamy, patrně tituly zamýšlených básní: *Ze svého konta*. — *V chrámu poesie*. — [nečitelné] — (*Dluhy Peníze*).

Str. 452 *Já poprhnu salonem*. — 3 smí-li | smíš-li *R*; 4 hned se mu otrok *HL* | hned se ti otrok *R*; 6 shýbej | shýbej, *R*; 8 zdaleka ruce *HL* | ošklivé ruce *R*; 10 v *R* není

něco *zvlášť* vyznačeno; 14 neb umí HL | vždyť umí R; 22 „výtečnost“ tvá HL | hodnota tvá R; 28 stejní. | stejní. R.

Str. 453 [*Terezií Marií Macháčkové.*] Faksimile rukopisů těchto básní vyšlo zároveň s Nerudovými dopisy Terezií M. Macháčkové v publikaci *Listy Jana Nerudy Terezií Marií Macháčkové 1864—1865*, kterou vydal SVU Manes jako výroční prémii svým členům na rok 1907 za redakce V. Tilleho. Terezie Marie, dcera bohatého velkostatkáře a průmyslníka z Králova Dvora u Berouna, objevovala se zároveň se svou sestrou Marií Terezií v pražské společnosti od r. 1862; obě sestry se zúčastnily sokolské slavnosti v r. 1862, navštěvovaly v doprovodu rodiny Novoměstské divadlo a zúčastnily se alegorického průvodu při slavnostech Shakespearových v r. 1864. Nerudu při těchto slavnostech okouzлил zjev Terezie Marie, ale měl s ní jen nepřímé spojení zprostředkované Otilií Malou, jejíž ženich Sklenář byl bratrem matky sester Macháčkových. Neruda se s ní měl osobně setkat na slavnosti Národní besedy dne 6. února 1865, ale Terezie ochuravěla, takže k schůzce nedošlo (viz báseň 6. *únor 1865*). Neruda se sice na jaře 1865 s Terezií letmo viděl, ale Terezie vzhledem ke své churavosti musila 13. května 1865 opustit Prahu a odebrat se na venkov k otci do Králova Dvora (viz báseň 13. *května*). S Terezií se Neruda již nesešel, pokračující nemoc — tuberkulosa — vedla k tomu, že musil omezit i své dopisy a přestal jí zasílat i básně. Terezie zemřela 9. října 1865 ve věku osmnácti let. Příběh této lásky zpracoval Neruda i beletristicky v Oněginském kupletu v Arabeskách (viz i veršovaný fragment na str. 376). Tam i cyklus básní *Známé neznámé* (viz zde na str. 382), jejíž druhá, sedmá a osmá sloha v hudebním zpracování Nerudova přítele J. Lva se rovněž dochovala v pozůstalosti T. Macháčkové. (Srov. o tom i A. Pražák, Neruda v dopisech, 2. vyd., str. 127/167.) Otisky: *Rož 113/122, Nov 86/93*.

Str. 461 [*Cyklus milostných písní.*] (Verše z Týdnu v tichém domě.) Mezi Nerudovými rukopisy je nepojmenovaný, ale číslovaný cyklus tří milostných písní, zapsaný na listě modrého papíru (R). První dvě písně otiskl Neruda v *Květech* 2, 2. půlletí, 1867 v 4. kapitole Týdnu v tichém domě jako verše Václavovy, kterých použil pan amanuensis Loukota k tomu, aby jimi získal srdce Josefinčino. Z *Květů* přešla povídka i do 1. vydání (1877) i 2. vydání (1884) *Povídek malostranských (PM)*. Třetí báseň rukopisu (*Ač nevíš nic o lásce mé*) nebyla zařazena do Týdnu v tichém domě a otiskl ji z rukopisu až M. Novotný v *Neznámém Nerudovi*

v Lid. novinách z 25. prosince 1936. Zato byla v Týdnu v tichém domě ještě jedna báseň (*Což střelná rána do srdce*), která zase není v *R* a ani jinde v dosud známé rukopisné pozůstalosti Nerudově. Tři básně rukopisu otiskujeme podle *R* a k cyklu připojujeme báseň *Což střelná rána do srdce* podle 1. vyd. *PM*. — Otisky básní z Týdnu v tichém domě: *Rož* 134/135, *Nov* 95/96.

Str. 461 *Tys jako horská krajina*. — 9 hned mračná, hned zas jasná, | hned mračna a hned jasná, *PM*; 11 krásná! | krásna! *PM*.

Str. 462 *Tvá tma v á pleť*. — 6 a 9 zdaž | zda *PM*; 7 mé světlo | mně světlo *PM*.

Str. 465 [*Muse.*] Těžko čitelný tužkou psaný text na potrhaném lístku z doby Nerudova mládí. Na zadní straně lístku rozvrh Sandálů (viz zde na str. 632.)

Str. 467 DODATKY KE KNIZE VERŠŮ ČASOVÝCH A PŘÍLEŽITÝCH.

Básně v tomto oddíle řadíme chronologicky, přihlížíme však přitom i k větším celkům, jako jsou České verše nebo epigramy. Mimo časové pořadí jsme zařadili na konec oddílu památníkové verše pro členy rodiny Anny Holinové. Ve srovnání s oddílem veršů časových a příležitostných v Novotného vydání Druhé knihy básní nebyly do našeho souboru pojaty větší satirické básně se speciální tematikou, t. j. satira *U nás* z r. 1858, která bude v Knihovně klasiků zařazena do 1. svazku Nerudových projevů o literatuře, a satiry *Český sněm roku 1865 a Nábožný přehled každodenní činnosti sněmu českého* z téhož roku, které budou zařazeny do příslušného svazku Nerudových studií a feuilletonů o české společnosti. Ve srovnání s *Nov* rozhodli jsme se odlišným způsobem zařazovat epigramy, o tom více zde na str. 655. Nezařadili jsme *Tanec do kola* (*Nov* 162), poněvadž je součástí aforismů, které budou uveřejněny v jednom souboru. Dvě básně anonymně otištěné jsme nepřijali do tohoto souboru, poněvadž autorství Nerudovo není jednoznačně prokázáno. První z těchto básní, *Sen lva* (Rodinná kronika, sv. 2, č. 34 z 22. 11. 1862, str. 405; *Nov* 171), vyšla sice bez označení autora, ale v obsahu je uvedena s trojúhelníkem z hvězdiček * * *, t. j. se značkou, jaké Neruda užil v 1. sv. Rodinné kroniky u básně *Z hospůdky* (O nechte mne v mé hospůdce), viz zde na str. 249 a na str. 616, a u básně *L*. Š**. (v Knihách veršů *N* N**), viz zde na str. 214 a na str. 610. Mezi básně Ne-

rudovy zařadil ji *M. Hýsek* v Zapomenutých básních Nerudových v Československé republice z 1. července 1923. Zatím co některé důvody vnitřní kritiky mluví pro autorství Nerudovo, vnější okolnost, t. j. psaní počátků všech veršů velkými písmeny, je v zásadním rozporu s Nerudovými zvyklostmi v této době a nelze ji vykládat ani jako důsledek normalizační praxe v redakci Rodinné kroniky. Proto ji mezi básně Nerudovy zatím nezařazujeme. Druhá básnička, *Věrně dle Bruna Hertla* (*Nov* 227), byla otištěna rovněž anonymně v České včele, příloze Květů, 30. května 1867, ale ani zde nemáme přímého svědectví o Nerudově autorství. Mezi sporné básně tohoto období zařadil *Novotný* i báseň *Moderní „poezie“*, otištěnou anonymně v Lumíru 1873, č. 6, str. 72 (*Nov* 457 a 458). Ale 7. číslo Lumíru přináší vysvětlující poznámku na str. 84: „Náhodou opomenuto v č. 6 dát pod oddíl „Poezie moderní“ jmeno spisovatelovo: *Václav Carda*.“

Str. 469 *Dvojí ráno*. Rukopis (1 l, 8°) v Nerudově pozůstalosti s podtitulem *K 40leté památce nálezu rukopisu Královodvor*. (R). Báseň byla napsána pro album, které k uvedenému výročí věnovali mladí čeští spisovatelé 16. září 1857 Václavu Hankovi. Toto album i s básní Nerudovou, podepsanou pseudonymem Janko Hovora, je rovněž v Nár. museu pod sign. IX F 22 (A). Druhou sloku otiskl Neruda v článku *Nyní v Obrazech života* 1, 1859, str. 72 (OŽ). Celou báseň otiskl *A. Pražák* podle A v *Listech filologických* 1907, str. 120/121. Za základ edice jsme vzali A, ale přihlížíme i k R, odkud přijímáme i podtitul. — Otisky: *Rož* 21/22 (podle Pražáka), *Nov* 123/124 (podle A).

4 zkusil, věří, | zkusil věří, R; 15 spíme neb | spíme, neb OŽ; 15 odpustění, — | odpuštění, — OŽ; 31 zpěv, ten hlásá: | zpěv ten hlásá: R.

Str. 471 [*Kde domov můj?*] Rukopis tužkou psaný (1 dvojlist, 8°) v pozůstalosti Anny Holinové v Nár. museu, č. 83. Po prvé otiskl *A. Pražák* v *Listech filologických* 1907, str. 124. — Otisky: *Rož* 26, *Nov* 157.

Str. 472 *Veselá bída*. Humoristické listy 1, 1858, č. 1 (HL); otištěno anonymně. Rukopis v dopise zaslaném J. R. Vilímkovi je nyní v sbírce Morawtzově v Nár. museu (r). Otiskl *M. Novotný* v *Lid. novinách* z 1. října 1950. — 2 roven, | roveň, r; 6 rozkošný to život | rozkošný že život r; 9 Ve dne | Za dne r; 10 kúrka, není | kúrka ani r; 12 osm a jedna | osm, jedna r; 14 aj, taškáři, | aj taškáři, r; 26 přehnil | prohnil r.

Str. 473 [Kuplety.] Pod tímto titulem vydáváme tři básně časového charakteru, které jsou zapsány v *Záp* na str. 9 a 10. Třetí z nich mluví v prvním verši o kupletu, použili jsme tohoto označení pro souhrnný titul všech básní, vzniklých v r. 1859.

Str. 473 O jistém sedláku se povídává. — 7 nehonosil se *pův.* (nebyl silákem); 9 kantory *pův.* (učitele).

Str. 475 Vždy, když zde kuplet nějaký zapívám. — 7 páni milí, *úprava vydavatelova* | Páni milí, *Záp*; za v. 10 *škrtnutý text*: (a vše by přestalo, | co mne teď klamává — | on s prázdnou...). *Hudební opakování ve verši 14 a 15 není v originále vyznačeno, vyznačil je vydavatel podle analogie předcházejících dvou básní.*

Str. 476 *Parodie*. V rukopisné pozůstalosti Nerudově je obálka (dvojlist, 8°) s nadpisem *Parodijs od Jana Nerudy*. V této obálce je jen jedna báseň: *Chceš-li měsíc, já ho písni snesu* (R 1). Mimo tento celek je v pozůstalosti ještě osmerkový dvojlist s textem začínajícím slovy ... *A zas jsme na pavlači seděli*, na jehož zadní straně je připsáno tužkou: *Z cyklu Parodie* (R 2).

Str. 477 *A zas jsme na pavlači seděli*. — 10 citera, hlas | citera hlas R 2.

Str. 479 *Moudrost českého brahmína*. Rukopisný koncept v *Záp*, str. 25—27 (R). Tam jednotlivé části číslovány, přičemž první a druhá část označena jedním číslem. V Humoristických listech jsou však obě části rozděleny a zvlášť číslovány, proto i zde rozdělujeme a opravujeme i číslování u ostatních částí. Šest čísel (1, 2, 4, 5, 6, 7) otiskl Neruda pod titulem *Půl tuctu mudrckých nápadů českého brahmína* v Humoristických listech 2, č. 43 (21. července 1860), str. 348 pod šifrou J. N. (HL). Za textem poznámka: *Bude se pokračovat, jakmile českému brahminu zase něco podobně moudrého napadne*. Pokračování však v následujících číslech HL nevyšlo, ačkoliv Neruda měl další „nápady“ v zásobě. Pokud básně vyšly tiskem, je výchozím textem našeho vydání znění v HL. — Na básně z HL upozornil M. Hýsek v Československé republice z 1. července 1923, kde je i otiskl. Otisk i u *Nov* 159/160.

Str. 479 1 Věř mně, že je víno lepší. — 3 však když | však, když HL, *Záp*.

2 Jedna pěkná husa. — 3 tak jak jedno děvče HL | tak jak jedna holka *Záp*.

Str. 480 6 Mívá-li muž. — 1, 3 ústa zamazaná, HL | pysky zamazané, *Záp*; 4 ji HL | jí *Záp*.

Str. 481 11 Přívĕtivá, milá záře. — 4 v Záp: takto můžeš, co chceš, myslit sobě.

Str. 483 *Klicperovi*. Záp, str. 41. Text v Záp je přeškrtnán a špatně čitelný. Ze Záp báseň opsal A. Pražák a otiskl v Listech filologických 1907, str. 124. — Podle Pražáka Rož 27, Nov 158. — Báseň vznikla pod dojmem Klicperova úmrtí 15. 9. 1859. — 2 v Záp: jako loďka (tichá v bujném víru), která po zlé bouři Pražák *chybným čtením má o verš víc*.

Str. 484 [Dodatky k Českým veršům.] O cyklu České verše viz podrobnější údaje na str. 624. Z původního časopisecky otištěného cyklu České verše otiskujeme zde první báseň celého cyklu *Děkuji ti, vlasti moje drahá*, kterou Neruda nepřevzal do Knih veršů (OŽ, září 1860). Rukopisný koncept této básně je v Záp, str. 47. Otisky: Rož 57, Nov 161. K těmto Dodatům zařazujeme dále ty básně s tematikou vlasteneckou a politickou, které jsou zapsány v Zápisníku a vznikaly v těsné souvislosti s ostatními básněmi cyklu České verše. Většinu těchto básní zařazoval Neruda v Záp pod hlavičku *Hřb. kv.*, tedy Hřbitovního kvítí, a to i ty, které pak uveřejnil pod titulem České verše; proto je zařazujeme sem, a nikoliv k Lístkům „Hřbitovního kvítí“. Jsou to: *Svobodo, ach, svobodo*, Záp 38, zařazeno v Záp za básně Předlouho tíží osudův nás ruka (Č. v. V) a *Náš lid jest jako žid!* (Č. v. IV); *Každý Čech má srdce bílé*, Záp, str. 45 (v Záp následují opět dvě básně z Českých veršů), otištěno pod titulem *Srdce naše* ve Fričově ženevském časopise *La voix libre de Bohême Čech*, č. 2 (únor 1861) jako první báseň cyklu Z básní Prokopa Zápolského (Č); *Za kus chleba moji bratři drazí*, Záp, str. 46, v Záp umístěno za básně *Aj z čeho asi musí být* (České verše VI); *My leželi už zaváti*, Záp, str. 57 (v Záp je tato báseň umístěna mezi básně *Rád bych zapěl novou bujnou píseň*, která vyšla v cyklu Českých veršů v Lumíru v lednu 1861, a báseň *My celý svět jsme bili v tvář*, t. j. sedmou básně Českých veršů v Knihách veršů), pod titulem *Soud náš* vyšla v *La voix libre de Bohême Čech* 1, č. 2, v únoru 1861 jako druhá báseň cyklu Z básní Prokopa Zápolského (Č). Obě básně Prokopa Zápolského, *Srdce naše* a *Soud náš*, objevil ve Fričově Čechu *M. Novotný*, který je otiskl jednak v čl. *Neznámé básně Jana Nerudy* v Nár. listech z 25. ledna 1925, jednak v XXV. sv. Díla J. Nerudy, str. 9/10 (viz str. 623). — V Záp jsou na str. 4 pod titulem *Písně české* záznamy temat dvou básní: *Teď nechme rvaček* a *Holubice bílá sv. Ducha*. Jde pravděpodobně o plány básní pro cyklus České verše.

Str. 487 *Srdce naše.* — 3 jako *Záp* | jak *Č.*
Str. 488 *Soud náš.* Otiskujeme podle *Č.* V *Záp* má
poslední strofa odlišné znění:

Což, blbci, sami nevíme,
kdo byl, kdo nebyl s námi?
Aj k čemu by nám soudce byl, —
teď soudit budem sami!

Str. 489 *Popěvky.* Nová růže stolistá, vydal J. R. Vilí-
mek 1861, str. 116. Signováno *J. N.* Básně otiskl *M. Hýsek*
v článku Zapomenuté básně Nerudovy v Československé re-
publice z 1. července 1923; otisk i u *Nov* 163.

Str. 490 *Žižkova smrt.* Českomoravská pokladnice na rok
1862 (vyšlo na podzim 1861), str. 37/38 jako text k obrázku
(*ČP*). — Otisky: *Besedník* 2, 1862 (red. Just, Přerhof a Vi-
límek), *Úplný besedník* 1877 (red. Bittner a Vilímek), *Rož*
58/60, *Nov* 164/166.

3 zoufalý jak (*podle verše 4*) | zoufalý, jak *ČP*; 5 tak
hrůzný, jak když | tak hrůzný jak když *ČP*.

Str. 493 *Antonínu Finkovi na paměť dne 13. června 1862.*
Rodinná kronika, sv. 1, č. 11 (červen 1862), str. 128. Právník
Antonín Fink spolupracoval s Nerudou v redakci *Hlasu*. Svou
báseň mu Neruda věnoval k svátku, ke dni Antonína. Ne-
ruda mu věnoval i 1. vydání *Arabesek* v r. 1864. V dedikaci
píše: „Není velký kruh přátel mých, pýchou mne však na-
plňuje, že v kruhu tom pevném jsou mužové praví a celí.
Ze vzájemného poznání vzrostlo přátelství naše, podali jsme
sobě ruce, když jsme byli seznali, že myslé jsou stejně pří-
mé, srdce stejně vřelá; svazek takto vzešlý nezanikne ni-
kdy.“ — Otisky: *Rož* 63/64 pod titulem *Óda na radost z pří-
tele*, *Nov* 168.

Str. 494 *Jindy a nyní.* Humoristické listy 4, č. 39 (28.
června 1862), str. 324. Signováno: —, a. Nerudovi připsal
M. Novotný, viz *Nové básně J. Nerudy* v Československé
republice z 28. a 29. srpna 1924. Právě č. 39 *Hum. listů* ozna-
muje, že v době, kdy redaktor *HL* Vilímek nastoupí trest,
povede redakci J. Neruda. Otisk: *Nov* 169.

Str. 495 *Text k slavnostnímu sboru Zvoňářovu.* *Rodinná*
kronika, sv. 1, č. 21 (srpen 1862), str. 249. Vyšlo rovněž v bro-
žuře Na památku Karla Havlíčka a slavnosti borovské dne
19. srpna 1862, v Praze 1862, str. 35, tam bez označení autora

a bez podtitulu. Rukopisný opis z ruky básníkovy opisovače má titul *Karlu Havlíčkovi*. — K slavnosti borovské napsal Neruda i báseň Karlu Havlíčkovi Borovskému (viz zde na str. 323). Rožek tuto báseň nezaznamenal, poněvadž nebyla v obsahu Rodinné kroniky označena jménem autorovým; na to upozornil *M. Hýsek* v čl. Zapomenuté básně Nerudovy v Československé republice z 1. 7. 1923. Otisk: *Nov* 170.

Str. 496 [*Pařížským Čechům*.] Tuto báseň napsal Neruda pařížským Čechům na památku 12. června 1863. Otiskl ji *A. Pražák* v Lit. české 19. stol., III, 2, str. 496. Totéž napsal Neruda do památníku sl. Marii Gabrielové, odkud byla báseň přetištěna v 1. čísle časopisu „Neruda“ 19. 12. 1911. Texty u Pražáka a v „Nerudovi“ jsou shodné. Originály nebyly vydavateli dostupné. Otisky: *Rož* 106, *Nov* 219.

Str. 497 [*Karlštejn*.] Tato báseň je zapsána rukou Nerudovou v pamětní knize hradu Karlštejna. Je podepsána *Jan Neruda* a datována: 7/7 1867. Zároveň s Nerudou navštívili Karlštejn toho dne i Josef Nosek, F. Dattel, dr. Robert Ningr, Otto Gintl a j. Podle zprávy a nepřesného záznamu V. Červinky otiskl báseň *M. Novotný* v článku O dárcích Nerudových v Lid. novinách 8. července 1934. Týž pan Červinka upozornil na báseň již I. Herrmanna v dopise z 8. 3. 1894 a vzhledem k motivu Velkého pátku zamýšlel Herrmann původně z podnětu Červinkova zařadit báseň do Zpěvů pátečních. — Zde otiskujeme podle originálu.

Str. 498 *Truchlozpěv Laviny, kobyly*. Národní listy z 6. října 1867. Nepodepsaný feuilleton (*NL*). Rukopis: 3 listy v sešitku 8°, tužkou psaný, bez titulu (*R*). Podle *NL* otiskl *M. Novotný* v Neznámém Nerudovi v Lidových novinách 28. 3. 1937. Podkladem pro tuto satirickou báseň byl jednak neúspěch favorisovaného koně německé stáje při dostizích na Smíchově v neděli 29. září 1867, jednak protikladné zprávy německého listu *Tagesbote* o osudu zraněného koně.

O dostihové události přinesly Národní listy z pondělka 30. září tuto zprávu:

„Při druhém závodění zúčastnily se hřebice Miss Fortuna z hřebčince kladrubského, hřebice Corace hrab. M. Esterházyho a ryzka Lavina hrab. Henckela z Donnersmarku; Lavina byla skoro po celou dráhu stále v popředí, teprve při bližení se k cíli dostihla ji Miss Fortuna a také s ní zároveň k cíli přiběhla, při všeobecném hlučném jásetu obecenstva. Poněvadž oba koně stejně k cíli doběhli, měl dostih mezi oběma býti obnoven, to však se nemohlo uskutečnit,

poněvadž Lavina přiběhnuvši za metu, vyvrtnula si nohu a poranila se lehce i na boku, následkem čehož jela Miss Fortuna sama a dosáhla takto první ceny 400 zl.“

Tagesbote aus Böhmen oznámil 30. září, že podle sportovních zákonů byla Lavina zastřelena, „aby jí bylo uspořeno další utrpení nebo jiný smutný osud“.

1 Poslyšte mne všichni, kdož jen chcete, | Poslyšte mne, o křesťané milí, *R*; 5 vaši | váši *R*; za *v. 6 v R pův*: (byste pro mne ronili slzu.); *v. 11 a 12 původně v R za v. 28*; 12 tři pak | a tři *R*; 13 Lavina je moje něžné jmeno, | Lavina je něžné moje jmeno, *R*; 18 známa máti moje, | známa matka moje, *R*; 22 vichr předhonili. | vichr přehonili. *R*; 25/26 štěstí, | nežli | štěstí | nežli *R*; 42 slepě sloužíc | sloužíc slepě *R*; 48 bych zde zápasila | bych zde zapasila *R*; 51 můj — měl | můj, měl *R*; za *v. 53 v R škrtnutý verš*: (vážen, nalezen jest hezky těžkým); 54 Třeli chřípě, natřeli mně nohy, | Natřeli mně nohy, třeli chřípě, *R*; 58 bodli — a já lítla. | bodli, a já lítla. *R*; 64 ženou na ni znovu. | znovu na ni ženu, *R*; 65 Pomyslím si: „Nač as po dvakrát!“ | Pomyslím si, nač že dvakrát asi, *R*; 73 věru nač | věru, nač *R*; 74 život obětujem, | život nasazujem, *R*; 91 ještě jednou | naposledy *R*; 101 škody, | škodu, *R*; 102 neklesl | nesklesl *R*; 105 zvítězivši, zhynula | zvítězivši zhynula *NL, R*; 110 vždycky *R* | vždy *NL*; 111 Mějte | Vemte *R*; 112 v zprávu Tagesbota, | v zprávu Tagbota, *R*; 113 utracena, | zastřelena, *R*; 131 to kdo | to, kdo *NL, R*; 134 Servus, draží, | Sbohem, draží, *R*; *v. 138 není v R, byl připsán až dodatečně.*

Str. 503 *Ke koncílu! 1870.* Rukopis 1 I, 8°. Datum 1870 pod titulem připsáno tužkou. — Jde o t. zv. koncil Vatikánský, který byl svolán papežem Piem IX., zasedal v době od 8. 12. 1869 do 20. 10. 1870 a vyhlásil článek víry o papežské neomylnosti. — Výňatky z této básně uveřejnil Neruda ve feuilletonu *Letošně velikonoční próza a poesie* v *Nár. listech* 17. dubna 1870 (*NL*) s tímto úvodem: „Zvony dle krásné pověsti odletěly v noci na „velký pátek“ do Říma, že prý pro požehnání. Hrome, já být takhle třístacentýřovým „Zikmundem“ ze svatovítské věže! Zrovna o půlnoci doletěl bych na Řím, sezvonil bych všechny ty, kteří tvrdí neomylnost jednoho člověka, proklínají miliardy jiných lidí, zatracují pokrok. „Oposiční“ biskupy bych nechal na posilu dále spát, oposici mám všude rád, ale na ostatní bych zahučel třístacentýřovým posměchem v pěkných verších: [následují verše 1—2] a třístacentýřovým basem svým bych je pak hnal ven, ven! až na práh města, tam by musili pokleknout, ruce vzepnout k *lidstou* vzhůru, kandidát neomylnosti by jim

předříkával, oni v kůru za ním —: [následují verše 19—38]. A pak bych jim zahučel o tom, jak „ve jmenu božím“ mečem a ohněm pohubili celé národy, jak celé kraje šťastné v popel kladli, jak mají ruce zkrvaveny, že by jich sám jedovatý blesk neomyl, a konečně bych zahřměl: [následují verše 51—57]. Totiž, jak povídám, s oposicí bych chtěl dále žít v bratrském křesťanském svazku a míru, ta by směla i s vítězoslávou „nazpět v lidstvo“ a strávit s námi šťastné a veselé svátky.“ —

25 my strhli | my stáhli *NL*; 31 slabne — slabne, | slábne — slábne, *NL*; 52 lidské více líce! — | lidské líce! —*NL*.

Str. 505 [*Epigramy*.] Do tohoto oddílu jsme zařadili všechny epigramy z doby do druhého vyd. *Knih veršů*, pokud je Neruda nezařadil do připravovaného souboru epigramů, z něhož začal uveřejňovat ukázky na sklonku let osmdesátých. Tento soubor je zapsán na malých lístcích (12°) modrého papíru rukou Nerudova opisovače; do tohoto textu vpišoval Neruda své opravy tužkou. Úmyslem psát epigramy zabýval se Neruda od mládí. V pozůstalosti se uchovala prázdná obálka s titulem *Epigramy* a podtitulem *Psal Janko Hovora*; pochází tedy Nerudův úmysl napsat cyklus epigramů již z doby před vydáním *Hřbitovního kvítí*, kdy ještě užíval pseudonymu svého mládí. Do svého exempláře 1. vydání *Knih veršů* zaznamenal Neruda 6 epigramů, *Básník demokrat, Chuť, Připomenutí, C+M+B+, Pseudonym, Původ sprostáctví v žurnalistice*, patrně s úmyslem rozhojnit jimi text *Knih veršů* v 2. vydání. Od tohoto úmyslu však upustil a s výjimkou jednoho (*Původ sprostáctví v žurnalistice*) převzal je do připravovaného materiálu pro veliký soubor. Nebudou tedy epigramy, které otiskujeme v tomto I. svazku, věrným obrazem celé epigramatické činnosti Nerudovy v sledovaných letech; domníváme se však, že by bylo nevhodné tříštit velký soubor důsledně uplatňovaným hlediskem chronologickým.

Oddíl epigramů v tomto svazku se opírá především o větší cyklus *Epigramů letošních* z roku 1866, který tvoří jeho jádro. K němu přistupují epigramy, kterých Neruda většinou užil pro potřeby svých feuilletonů. Vybíráme odtamtud jen ty texty, které si uchovaly svou samostatnost významovou. Ostatní, jakož i veršované aforismy, které se blíží svou povahou epigramu, budou uveřejněny v těch souborech, k nimž patří.

Str. 505 [Německé sousedce.] Hlas z 1. ledna 1862 ve feuilletonu *Novoroční návštěva*. Česká „paní Obecnstovová“, kterou autor navštívil s novoroční gratulací, ptá se

ho, zda navštíví i její německou paní sousedku. Autor odpovídá: „Šel bych k ní, mám ji rád. Je hodná paní, má ale takový lecjaký lid kolem sebe, který ji stále proti nám popuzuje. Hněvá se a neví proč. Dokud náruživost nadvládá, těžko smířovat, stane se to později. Prozatím jsem jí napsal jen báseň a pošlu poštou!“ (*H*). Rukopis v Nár. museu, bez titulu (*R*). Otisky: *Rož* 61, s titulem *Německé sousedce*, *Nov* 167 se stejným titulem. Titul přijímáme z vydání Rožkova.

V *H* text tištěn souvisle, v *R* je rozdělen na dvě strofy; upravujeme podle *R*. V *R* všechna zájmena 2. osoby s malým *t*. — 4 pošlu vznešené Ti svoje žalmy. *H* | pošlu vznesené ti svoje žalmy. *R*.

[18. listopadu 1862.] Tento epigram připsal Neruda dne 18. listopadu 1862, t. j. v den otevření Prozatímního divadla, do seznamu divadelních her. Zaznamenal *A. Pražák* v *Listech filologických* 1907, str. 462 podle rukopisu, který měl p. J. Ginz. — Otisky: *Nov* 172.

[Čistý výnos.] Hlas ze 7. října 1864 ve feuilletonu, v němž se Neruda zabývá otázkou honorářů pro dramatické spisovatele. (Dílo J. N. XII, 295.) Na návrh, aby spisovatelé dostávali honorář v procentech „z čistého výnosu“, odpovídá: „Čistý výnos! Co je to? Kde to roste? Jak to vypadá?“ Pak následuje vlastní epigram. Otisky: *Rož* 107, *Nov* 220.

Str. 506 [Stůj mezi žitím, smrtí na rozhrání.] *Národní listy* z 19. listopadu 1865 ve feuilletonu „Nad Fügnerovým katafalkem“. (Dílo J. N. XIII, 191.) Vlastnímu epigramu předcházejí tyto věty: „Zaznamenal jsem, že nám umřel opět jeden velký muž a že je to pravda, že je náš národ nešťasten. Hledíme ouzkostlivě po řadách mužů svých, v jichž čele se nám prapor s nápisem ‚morituri‘ vlátí zdá, a kdykoli se den k večeru skloní, tážeme se: ‚Kdo umřel dnes?‘ Je skoro již směšno býti mezi živými!“ Otisky: *Rož* 124, *Nov* 221, oba pod titulem „Nad Fügnerovým katafalkem“.

Str. 506—509 Epigramy letošní. *Květy* 1, č. 7 (11. ledna 1866), str. 84 (prvních pět), č. 12 (15. února 1866), str. 144 (poslední tři). V textu anonymně, ale v obsahu pod jménem Nerudovým. — *Také úsudek o „Braniborech“* (str. 508) se vztahuje k premiéře Smetanovy opery *Braniboři* v Čechách 5. ledna 1866, jejíž pokrokovost ideová i hudební narážela na odpor konservativců, kteří se pokoušeli zabránit jejímu provedení. *Nad prvnými cihlami* (str. 509) — jde o účast na velké sbírce ve prospěch postavení Nár. divadla, vyvolané svoláním Sboru pro zřízení Nár. divadla z července r. 1865. — Otisky: *Rož* 126/128, *Nov* 222/224.

Str. 509 [České písemnictví.] *Národní listy* z 28. ledna

1866 ve feuilletonu, v němž si Neruda mimo jiné stěžuje na „duševní zátiší“ v české literární produkci. — Otisky: *Rož* 132 pod titulem *Chudé české písemnictví*, *Nov* 225.

[R a d a.] Nár. listy ze 6. ledna 1867 ve feuilletonu, v němž si Neruda stěžuje na nedostatek dobrých českých knih (Dílo J. N. XV, 16). „Napadá mne tu epigram, určený sice jinam, na němž se ale zajisté neprohřeším, vřadím-li jej také sem. Dává spisovatelům našim ‚radu.‘“ Za textem epigramu Neruda dodává: „Řídili se spisovatelé podle rady té, nebo řídil se epigramatista podle spisovatelů?“ — Otisky: *Rož* 133, *Nov* 226.

Str. 510 Původ sprosťáctví v žurnalistice. Z rukopisných doplňků připojených k Nerudovu výtisku 1. vydání *Knih veršů* opsal I. Herrmann (opis v Nár. museu). Herrmann epigram také otiskl ve feuilletonu *Ze vzpomínek na Nerudu* v Nár. listech z 22. srpna 1916. Epigram je namířen proti J. Skrejšovskému, vydavateli listu *Politik*, nepřátelsky zaujatému proti Nerudovi. — Otisk: *Nov* 229.

[K d y ž z p ř e d u d í v á m s e.] — Rukopis bez titulu na samostatném lístku. Otiskl *M. Novotný* v *Nových verších Nerudových* v *Lid. novinách* z 1. října 1950.

Str. 511 [*Verše do památníku psané pro členy rodiny Anny Holinové.*] Rukopis (1 l, 8°) v pozůstalosti Anny Holinové. Domnívám se, že jde o verše určené Anně, jejímu otci Františkovi a bratru Emanuelovi (Emmi) k tomu, aby je zapisali do památníku osoby třetí. Anna Holinová ještě v letech osmdesátých verše z oddílu *Anna* opisovala a podpisovala svým jménem, jak o tom svědčí její pozůstalost. Otiskl *M. Novotný* v článku *O dárcích Nerudových* v *Lidových novinách* 8. 7. 1934.

Str. 513 BÁSNICKÉ PŘEKLADY.

Zde uveřejňujeme jen ty Nerudovy překlady, které byly samostatně otištěny nebo byly součástí Nerudových překladatelských záměrů (fragment překladu *Ságy o Frithiofovi*). Nezařazujeme sem tedy ty překlady, které byly Nerudou včleněny do jeho feuilletonů nebo do sbírek aforismů (budou otištěny ve *Spisech* na příslušném místě) a nezařazujeme sem ani překlady, jež byly Nerudovi připisovány, které však nejsou Nerudou přímo podepsány a u nichž není autorství spolehlivě dosvědčeno. Ve srovnání s *Rož* a *Nov* nejsou zde tedy tyto překlady: Herderův *Soud ušáka o zpěvu slavíka* a *kukačky*, *Nov* 389 (vyšlo v *Aforismech* v *Rodinné kronice* 4,

1863); úryvek z Bérangerových *Les fous*, *Nov* 390 (anonymně v *Rod. kronice* 4, 1864); úryvek z Scheferova *Laienbrevieru*, *Rož* 442, *Nov* 391 (otištěno v „Pražském feuilletonu“, *Květy* 1, 1865), anonymní překlady Andaluské popěvky, *Nov* 431 a *Písně* z ostrova Madagaskaru, *Nov* 432 (v příl. *Květů* 2, 1867) a konečně veršované přeložené citáty z rozličných autorů uveřejňované ve feuilletonech (*Nov* 434—443, *Rož* 486—489). Tento soubor nebyl však ani u *Nov* ani u *Rož* úplný a musil by být doplněn o řadu jiných citátů. Novotný uvedl mezi „Překlady spornými“ i cyklus Čínských písní, který vyšel v Lumíru 1873, *Nov* 470—475, ale autorství Nerudovo nelze zatím pokládat za prokázané.

Str. 515 *Obrazy a romanci z Uher od Alexandra Petöfiho*. *Obrazy života* 1, 1859, č. 7 (1. srpna), str. 253/254 (OŽ). Rukopis — volné listy (8 l, 8°) vložené do dvojlistu, na němž titul a „přeložil J. N.“ (R). Koncepty všech básní v *Záp*, str. 11—16, s titulem: *Z ballad Alexandra Petöfiho*. — Otisky: *Rož* 418—429, *Nov* 367—377.

Str. 515 *Ukradený kůň*. — 22 místě, | místě *Záp*.

Str. 517 *Ovčák*. — 7 a tu slyšel, milka že *Záp* | a tu slyšel, milka OŽ | a tu slyšel, (milka že) milenka R; 8 stůně a že | stůně (a že) že a R.

Str. 519 *Pan Pavel*. — 5 taky ženu, | také ženu, R | také ženu *Záp*; 7 *Pryč s ní!* — to R, *Záp* (podle v. 15, 23, 31) | *Pryč s ní!* to OŽ; 15 *dal jsem si, dal!* | to jsem si *dal!* *Záp*; 17 *Zas praví* | *Pak praví* R, *Záp*.

Str. 520 *Beřár*. — 6 pod níž džbán a mísa pokynou, | kde mu džbán a mísa pokynou, *Záp*.

Str. 521 *Loupežník*. — 7 *Matička milá dobře mínila*, | *matičko milá, dobřes mínila*, *Záp*; 13 *mojí* — R, *Záp* | *mojí* OŽ.

Str. 522 *Dobrodružství vlka*. — 7 *vlčí hejno* | *hejno vlčí* *Záp*; 8 *vypravovat káže*. | *odpovídat káže*. *Záp*; 12 *s ženou* | *s žínkou* *Záp*.

Str. 523 *Setkání se na pustě*. — 13 *v Záp* *nezačíná odstavec*; 15 *nataženou tiše stál*, | *nataženou v ruce stál*, *Záp*; 17 *vykřiklo*, | *vykřiklo*, R | *vykřiklo* *Záp*; 17/18 *v Záp* *původně*: (Tu lupič slyší slabé vzkřiknutí, | on slyší, jak...); 18 *jak by to malé ptáče* | *a myslí, že to ptáče* *Záp*; 23 *se!* — *snad mluvila* | *se!* a *mluvila* *Záp*; 25 *radostně se* | *v radosti se* *Záp*; 30 *pohledni* | *pohlédni* R, *Záp*; 34 „*Ach jednu* | „*Ach, jednu* *Záp*; 43 *Já nechci* | *O nechci* *Záp*.

Str. 525 *Ukázky z Legendy věkův od Victora Hugo*. *Obrazy života* 2, 1860, č. 5 (květen), str. 199—201 (OŽ). Sig-

nováno: *Přeložil J. N.* Všechny ukázky jsou z 1. svazku Legendy věků; Svědomí je z oddílu D'Eve à Jésus, Mahomet z oddílu L'Islam, Rolandova svatba z Le cycle héroïque chrétien. Otisky: *Rož* 432—441, *Nov* 378—386.

Str. 529 *Rolandova svatba.* — 25 Gérard, *podle originálu* | Gérard, OŽ; 27 Bakchův, | Bachův, OŽ; 32 přílba *tak i jinde* | přílba OŽ; 60 a hled' | a hléd' OŽ; 106/107 bojujous, | a nové jitro zas, a stálý boj! | bojujous | a nové jitro zas a stálý boj! OŽ; 141 vždyť pokud | vždyť, pokud OŽ.

Str. 534 *Z básní Horvata Ugoje Gj. Ognjanića.* Lípa českomoravská. Kalendář na rok 1863, vyšlo z Praze 1862, str. 73/74. Otisk: *Nov* 387/388.

Str. 536 *Ukázka z básní norských Björnstjerne Björnsona.* Květy 1, č. 4 (21. prosince 1865), str. 46. — První báseň je z 9. kapitoly a druhá z 12. kapitoly Björnsonovy povídky *Arne* (1858). — Otisky: *Rož* 444/446, *Nov* 392/394.

Str. 539 *Ukázka staronordických písní národních.* Signováno: *Sděluje J. N.* Květy 1, č. 33 (13. září 1866), str. 394/395 (Píseň o Stigu rytíři, Píseň o Ribbaldu), č. 34 (20. září 1866), str. 407/408 (Píseň o Martinu, Píseň o Olöfě, Píseň o kostkách, Píseň o Frísech), č. 35 (27. září 1866), str. 420 (Píseň o Aagovi a Else, Píseň o duši dítěte), č. 36 (4. října 1866), str. 429/430 (Píseň o myslivci z Řecká, Píseň o Anně, Píseň o Odilii, Píseň o věcech marných) (K).

Píseň o Martinu, Píseň o Olöfě, Píseň o kostkách, Píseň o Frísech, Píseň o myslivci z Řecká, Píseň o Anně, Píseň o Odilii, Píseň o věcech marných jsou přeloženy ze 4. svazku anthologie, kterou vydávala *Rosa Warrens*, Germanische Volkslieder der Vorzeit, sv. 4, Norwegische, Isländische, Färöische Volkslieder nebst Anhang: Niederländische und Deutsche Volkslieder der Vorzeit. Hamburk 1866.

Otisky: *Rož* 447—485, *Nov* 395—430.

Str. 539 Píseň o Stigu rytíři. — 18 nebezpeč! (*podle v. 20*) | nebezpeč. K.

Str. 543 Píseň o Ribbaldu. — 24 jsi | si K.

Str. 553 Píseň o kostkách. — 9 tady, | tady K.

Str. 558 Píseň o Aagovi a Else. — 27/28 jmeno, | jak bych | jmeno | jak bych K.

Str. 561 Píseň o duši dítěte. — 5 bůh Otec (*podle v. 11, 15, 21, 25*) | bůh otec K.

Str. 570 Píseň o věcech marných. — 31 máš ty mně k tomu ostruhy ... slíti. | máš ti mně k tomu ostruhy ... slíti. K.

Str. 573 [Ze Ságy o Frithiofovi od Esaiase Tegnéra.] Zlomky Nerudova překladu 1., 8. a 24. zpěvu Ságy o Frithiofovi jsou zapsány v rukopisném sešitě označovaném jako Makulář J. Nerudy (*Mak*) z doby přípravy Hřbitovního kvítí a nebyly za života Nerudova vydány tiskem. V *Mak* jsou úryvky označované zkratkou *Fr. S.* na dvou místech, a to na str. 2—9 výňatky z 1. a 8. zpěvu, na str. 55 výňatek ze zpěvu 24. O překladu podal zprávu M. Novotný v Čteme (5, 1943, č. 1 a 3). Tam také otiskl úryvek ze zpěvu 24 a část výňatků z 8. zpěvu (verše 1—31). Ostatní části těžko čitelného rukopisu jsou zde otištěny po prvé. Podle Novotného překládal Neruda z německého překladu Amalie von Helvig, vydaného v r. 1826 a znovu 1844.

Str. 573 Z 1. zpěvu: 6 *pův.*: (a noci plášť již rozestřen).

Str. 574 Z 8. zpěvu: 41 stane [?]; 55 s sebou | sebou *Mak*; 65 Odinova | Odinová *Mak*.

Str. 577 Z 24. zpěvu: *Text psán inkoustem, opravy tužkou*; 20 *ponechán text původní*; nad rovy, *tužkou opraveno*: rovům.

Felix Vodička.

VĚCNÉ VYSVĚTLIVKY

Vysvětlivky týkající se původu a průvodních okolností vzniku a určení jednotlivých básní nebo básnických sbírek jsou uvedeny v Poznámkách vydavatelových.

7 *Emanuel Geibel* (1815—1884), ve své době oblíbený něm. básník.

19 *Alfred Meissner* (1822—1885), německý básník revolučně demokratického smýšlení, autor básně o Žižkovi a v mládí příznivec českého vlasteneckého hnutí.

28, 3 *memento mori* (lat.) — pamatuj na smrt.

32, 8 *runy* — staré germánské písmo, užívané zejména v nápisech na pomnicích a jednotlivých předmětech; tyček, označených jednotlivými runami, bylo užíváno k věštbám.

39, 1 *Apollin* Apollon — řecký bůh slunce, který byl zároveň bohem básnictví, hudby a zpěvu.

43, 32 *kyklopický* — obrovitý, podle obrů Kyklopů z řeckých bájí, kteří se bouřili proti bohům.

44, 7 *dryadky* — v řeckých bájích víly, které žijí v těsné souvislosti s životem stromů.

44, 8 *ságo* — přísada do polévek, vyráběná z palmového škrobu.

57, 11 *bajadéry* — chrámové tanečnice v Indii, které se i při volném způsobu života těšily veřejné vážnosti.

63, 1 *karbunkule* — drahokam.

67, 1 *Kateřinky* — takto byl označován ústav pro nervově choré v bývalém klášteře sv. Kateřiny na Novém Městě v Praze.

68, 8 *Odyseja* — Homérova báseň, vypravující o desítileté dlouhé plavbě řeckého hrdiny Odyssea od Troje k rodné Ithace.

77 *Dr Karel Sladkovský* (1823—1880), v r. 1848 stoupenec radikální strany, pro podezření z přípravy spiknutí v květnu 1849 zatčen a odsouzen k smrti, dodatečně omilostněn a v r. 1857 propuštěn. Významný politik mladočeský, vystupující ve směru demokratickém a liberalistickém.

103, 4 *runa* — viz ve vysvětlivce ke str. 32.

104, 1 *Neziderské jezero* — jezero v záp. Maďarsku.

114 *Šimon Lomnický* (1552—1622), český básník, který vyhledával přízeň mocných šlechtických ochránců, arcibiskupovu a dvora Rudolfova, takže získal šlechtický titul „z Bud-

če. Po Bílé hoře tuto přízeň ztratil a zchudl, neboť v době stavovského povstání projevil své sympatie ke králi Fridrichu Falckému a direktorům a ani okázalý přechod k vítězům mu nepomohl obnovit bývalé postavení. Podle tradice — vyvolané patrně i jeho rodinným příjmením Žebrák — živil se v stáří almužnami, o něž prosil chodce na pražském mostě.

124, 67 *muky Sisyfovy* — podle řecké báje byl Sisyfos za své viny proti bohům potrestán v podsvětí tím, že musil stále do kopce válet balvan, který se vždy opět zřítíl dolů.

145, 1 *Ráma* — hrdina staroindického eposu Rámájanam.

145, 2 *brahmín* — člen kněžské, nejvyšší kasty indické.

148 *Mokka Mokka* — město v úrodném kraji v Jemenu (jižní Arabie).

151 *Král Robert*, t. j. skotský král Robert Bruce, hrdinný bojovník za skotskou nezávislost proti Angličanům, v jehož vojsku se zvláště proslavil Jakub Douglas, zvaný Černý Douglas. Robert slíbil, že vykoná křížovou výpravu do Palestiny, ale předčasná smrt (zemřel 1329) mu v tom zabránila. Umírající král vyzval Douglase, aby po jeho smrti vzal jeho srdce a zavezl je do Svaté země. Douglas však na cestě nabídl pomoc kastilskému králi Alfonsovi XI. v jeho boji s Maury a v boji zahynul.

171, 9 *Odin* — germánský bůh větru, mrtvých, války a zpěvu, často hlavní bůh vše pronikající, pak i bůh nebe a slunce.

173, 39 *Falklandy* — ostrovy v Atlantickém oceánu blíže jižního cípu Jižní Ameriky.

174, 4 *pariové* — členové nejnižší a nejchudší kasty indické.

194, 2 *planetář* — kniha o postavení planet a hvězd, podle nichž se předpovídal osud.

202, 2 *idol* — bůžek, modla.

206, 10 *Christi lacrimae* — Kristovy slzy.

207, 2 *píseň písní, píseň Saloma*, t. j. Píseň Šalamounova v Starém Zákoně, proslulá báseň vzníceného milostného obsahu.

207, 17 *myrha* — pryskyřice, vydávající při zapálení vonný dým.

216, 1 *Ben Akiba*, učený židovský kněz z počátku 2. století, jemuž tradice připisuje četné proslulé výroky a spisy.

219, 1 *pašijní píseň* — píseň o umučení Ježíše Krista, zpívaná o velikonocích.

225 *Loretánské zvonky*, t. j. zvonky vyhrávající písně na věžích Loretánského kostela v Praze na Hradčanech. Viz i Nerudovu poznámku pod čarou na str. 406.

- 235, 3 *kment* — batistové plátno.
- 239, 2 *scirocco* (široko) — teplý jižní vítr v oblasti Středozemního moře.
- 254, 2 *Siréna* — mořská víla z řeckých bájí, která lákala plavce svým zpěvem v záhubu.
- 255, 12 *Aeolus* — v řeckých pověstech vládce větrů.
- 257 *efemérky* — drobné básně, zachycující pomíjejičnost a prchavost života a nálad.
- 267, 40 *sv. Martin* se podle pověsti jako chudý voják za kruté zimy rozdělil se žebrákem o svůj plášť.
- 283, 1 *Apollin*, viz vysvětlivku ke str. 39.
- 287, 32 *kyklopický*, viz vysvětlivku ke str. 43.
- 288, 7 *dryadky*, viz vysvětlivku ke str. 44.
- 288, 8 *ságo*, viz vysvětlivku ke str. 44.
- 290, 1 *karbunkule*, viz vysvětlivku ke str. 63.
- 298, 3 *memento mori*, viz vysvětlivku ke str. 28.
- 302, 2 *runa*, viz vysvětlivku ke str. 32.
- 310, 8 *Odyseje*, viz vysvětlivku ke str. 68.
- 317, 8 *hallelujah* — chvalte boha, radostný zpěv církevní.
- 319, 2 *quadrille* (kadríj) — čtverylka, název tance.
- 322 *Kalvarie* — hora, na níž byl ukřižován Ježíš Kristus; místo utrpení.
- 323, 22 *Prometheus* — obr z řeckých bájí, který proti vůli bohů přinesl lidstvu oheň a ukázal takto lidstvu cestu k ovládnutí přírody. Za trest přikován ke skále.
- 327, 46 *Nazaret* — bydliště rodičů Ježíše Krista.
- 339, 26 *Falklandy*, viz vysvětlivku ke str. 173.
- 344, 13 *Odin*, viz vysvětlivku ke str. 171.
- 354 *honvéd* — voják maďarské zeměbrany.
- 355, 6 *kaftan* — dlouhý kabát.
- 356, 54 *meine beste*, asi naše: má milá, poloironické oslovení společenské.
- 357, 71 *láže* — ažio, t. j. přirážka na jmenovitou hodnotu peněz.
- 359 *Björnson*, viz Nerudovu poznámku na str. 536.
- 360, 7 *ofěrovat* — obětovat.
- 365, 39 *tonsura* — kruhovitě vyholené vlasy na temeni hlavy u duchovních.
- 367, 1 *Tigris* — řeka v Iraku.
- 367, 4 *Bagdad* — město na Tigridu.
- 367, 17 *Kleio* — v řeckém bájesloví jedna z Mus, ochránkyně bohatýrské poesie.
- 370, 10 *socha Memnonova* — proslulá socha krále Memnona v Egyptě; při východu slunce vyluzovala socha zvuk, způsobený vypařováním rosy.

376 *Oněginský kuplet*, t. j. kuplet ve stylu Evžena Oněgina, hrdiny stejnojmenné básně Puškinovy.

376, 26 *gramatika* — název bývalé třetí třídy gymnasia.

376, 29 *syntaxe* — název bývalé čtvrté třídy gymnasia.

377, 35 *eminenc* — výborná známka na vysvědčení.

377, 39 *markér* — číšník, který v kavárnách vybíral poplatky za hry v karty nebo na kulečníku.

378, 70 *mentem* — šmahem, bez výjimky.

379, 103 *glorie* — sláva, slavnostní postoj.

380, 1 „*Carlos*“, *báseň Schillerova*, t. j. Schillerovo drama Don Carlos, infant španělský; Carlos, syn španělského krále Filipa II., miloval svou nevlastní matku a stal se nakonec obětí žárlivosti svého otce.

380, 6 *Háfiz* — proslulý perský básník († 1380), autor četných básní oslavujících lásku, přírodu a víno.

380, 17 *Posa* — přítel Carlosův a svobodomyslný podporovatel holandského odboje proti španělskému králi.

380, 19 *lorgnon* — sklo nebo brejle na držátku.

385, 2 *špády* — karty.

385, 3 *bulka* — druh hry v karty.

389, 1 *ptenče* — ptáče.

389, 4 *nezabudky* — pomněnky.

415, 7 *Sodoma* — mravní zkáza, prostopášnost (podle biblického města).

427, 14 *homérický smích* — hlučný, bouřlivý smích.

454 *seguidilla* — tradiční španělský útvar písně zpívané k tanci.

471, 3 *Sádsko* Sadská — město v Čechách blíže Nymburka, proslulé chovem hus.

477, 7 „*Mailüftchen*“ — dobová píseň, snad „s'Mailüfterl“ J. Kreipla s textem Antona von Klesheim z r. 1849 (podle sdělení K. Poláka).

489, 5 *zámecký lev*, t. j. korouhev lva na špičce věže svatovítského chrámu v Praze na Hradčanech.

489, 6 *Mariánka* — hostinec v Břevnově.

494, 2 *Joviš* — vlastně Jupiter, nejvyšší bůh v římském bájesloví, vládce sídla bohů, Olympu.

495, *Zvonař* Josef Leopold (1824—1865), český hudební skladatel.

497, 1 *týn* — ohrazené místo.

497, 10 *pašij* — utrpení, strast.

498, 4 *Heiss* — František Haisz, pražský flašinetář, autor a vydavatel četných kramářských písní. Neruda popsal jeho činnost podrobně ve feuilletonu Pražský pěvec (1877), který přešel do knihy Žerty hravé i dravé.

498, 17 *turf* — dostihová dráha.

498, 27, 28 *Toto motto excellence Goethe zvrátila pak na lidi v svém Tassu.* Jde o verše 181—183 druhého jednání Goethova dramatu Torquato Tasso:

Der Mensch ist nicht geboren, frei zu sein,
und für den Edeln ist kein schöner Glück,
als einem Fürsten, den er ehrt, zu dienen.

Překlad B. Mathesia:

Člověka úděl volnost nebývá
a dobrý člověk nezná větší štěstí
než sloužit vládci, jehož v úctě má.

499, 53 *květlíček* — nepatrné množství, podle staré váhy (asi $\frac{1}{2}$ dkg).

501, 126 *Ich diene*, sloužím, podle tradice heslo krále Jana Lucemburského.

501, 128 *fortel* — výhoda, prospěch.

502, 136 *loučící se s Prahou pruské voje* — v r. 1866 byla Praha obsazena pruským vojskem.

502, 137 *und als Freunde sehen wir uns wieder* — a jako přátelé se opět shledáme.

505, 2 *Stöger J. A.* (1791—1861), pražský německý divadelní ředitel, který se v r. 1842 pokusil zřídit samostatné české divadlo v Růžové ulici, ale již po dvou letech podnik ztroskotat pro nedostatek obecenstva.

507 *misanthropický* — k lidem nepřátelský.

507, c, 1 *Molière*, francouzský dramatik (1622—1673).

508, 3 *Sardou, Feuillet, Augier* — dramatičtí spisovatelé francouzští, jejichž komedie, čerpané většinou ze soudobého společenského života, měly u nás v letech šedesátých veliký ohlas.

509, 6 *Šembera Alois Vojtěch*, profesor českého jazyka a literatury ve Vídni, zaznamenával české spisy ve svých Dějinách řeči a literatury české.

510, 3 *Richard III.* — anglický král (vládl 1483—1485), proslul svými násilnickými a zločinnými činy; hlavní postava Shakespearova dramatu Richard III.

525, 19 *Assur Assyrie* — jméno staré říše v prostoru řeky Tigris v Mesopotamii.

529 *Roland* — hrdina starofrancouzského eposu. Jako velitel zadního voje vojska císaře Karla Velikého zvítězil v Pyrenejích proti pohanskému králi Marsilovi, ale sám v hrdiněm boji zahynul po boku svého přítele Oliviera.

529, 24 *Vienne* — město ve Francii při ústí řeky Gèry do Rhôny, jižně Lyonu.

529, 27 *Bakchus* — latinské jméno řeckého boha Dionysa, boha plodivé síly a vína.

529, 28 *Normané* — germánské kmeny z Norska a Dánska, pronikající v 9. a 10. století bojovými nájezdy na lodích podél řek do vnitrozemí evropské pevniny, to je i do Francie.

529, 28 *Rollon* — náčelník Normanů, kteří se v 10. stol. usadili při ústí řeky Seiny.

529, 29 *Rouen* — město v severní Francii na řece Seině, blíže jejího ústí.

529, 31 *cider* — ovocné víno.

530, 34 *Salomo* Šalomoun, král izraelský, legendární postava Orientu.

530, 39 *Durandarta* Durandal, jméno Rolandova meče.

531, 73 *Pompej* Gnaeus Pompejus (106—48 př. Kr.), jeden z triumvirů zmocnivších se vlády v starém Římě, později přemožen a poražen G. J. Caesarem.

531, 74 *tournonské stráně* — v okolí města Tournon v jižní Francii (na Rhôně).

539, 2, 4 *runské řezby*, viz vysvětlivku ke str. 32.

556 *Frísové* — germánský kmen žijící ve Frísku, t. j. v přímořském kraji v Nizozemí a v severozápadním Německu mezi Rýnem a Vesperou a na přilehlých ostrovech Fríských.

573 *Frithiof* (t. j. rušitel míru), syn zemana Thorstena, hrdina islandské báje, jejíž obsah volně zpracoval Tegnér. Frithiof a Ingeborg se milovali od mládí, kdy byli společně vychováváni pěstounem Hildingem. Ingeborg byla dcerou krále Bela, který měl v sobě božskou, Odínovu krev. Po smrti krále Bela odmítl jeho syn, král Helge, dát Ingeborg Frithiofovi pro nerovný jeho původ a provdal ji za krále Hringa. Ve sporu má svůj význam i znesvěcení chrámu boha Baldura, v němž se milenci sešli, a později požár tohoto chrámu. Po dlouhém utrpení Frithiofově dochází k smíření bojů i Baldura a po smrti krále Hringa získává Frithiof, který osvědčil statečnou a věrnou mysl, konečně Ingeborg. Překlad Nerudův zachycuje tři situace z počátku, prostředku a konce děje. Ukázka z 1. zpěvu zachycuje lásku obou milenců v době jejich společné výchovy. V ukázce z 8. zpěvu očekává Ingeborg Frithiofa, který jí dává zprávu o výroku sněmu, na němž král Helge odmítl znovu provdat Ingeborg za Frithiofa. V ukázce z 24. zpěvu velekněz Baldurův připomíná učení Baldura z jihu, t. j. křesťanství.

574, 2 *ting* — germánské označení pro sněm a soudní shromáždění svobodných příslušníků kmene.

574, 6 *Freya* — germánská bohyně lásky.

574, 24 *Walhalla* — v germánských bájích sídlo bohů a

říše mrtvých, pak říše padlých hrdinů, kteří zde žijí jako hosté boha Odina.

574, 26 *Baldur* — Odinův syn, nejkrásnější ze všech bohů, bůh světla, dobra a letní pohody.

575, 34 *pramen Urdy* — báječný pramen sudičky Urdy, pramen dávnověku, u něhož se shromažďovaly sudičky.

575, 35, 36 *Gefioniny sny ranní*, t. j. sny panenské bohyně Gefiony (jí patřili všichni, kdo zemřeli neoddáni).

575, 56 *Bifrostův most* — duha, po níž sestupovali bohové s nebe na zemi a mrtví přecházeli do Walhally.

575, 58 *Asino dítě*, dítě Asů, t. j. bohů.

576, 76 *norna* — sudička.

PŘEKLADY NĚMECKÝCH MOTT.

Přeložil Ladislav Fikar.

K HŘBITOVNÍMU KVÍTÍ:

Z Em. Giebla, str. 7:

Jaký to poeta, který sic
písně své do rýmů snová,
nedá však do svých písní nic
než slova, slova, slova.

Z A. Meissnera, str. 19:

Neb poesie je nárek, jenž z hlubin se vrací,
křídla orlů v ní bijí, velcí lapení ptáci,
voláním hlídače zní mezi nocí a ránem,
umírá sražena světlem — na loži rozervaném.

*

Jestliže bude země slavit kdy letnice své,
poslední píseň jí přijde zapěti poesie.

MOTTA Z HEINEHO K CYKLU ANNĚ:

Před úvodní básní (str. 608):

Tak svítí láska má
v své temné čaromoci

jak smutná, truchlivá
pohádka letní noci.

*

Až v hrob mně ustelou,
pohádce bude konec.

Na začátku I. oddílu (str. 608):

S obrazu zašlých dob
jsem roušku odhalil.
Vidím, jak blízký, ach,
jsem tobě kdysi byl.

Na začátku II. oddílu (str. 609):

Ze svého dlouhého hoře
skládám ty kratičké písně.

Na konci celého cyklu (str. 399):

Tak ticho je, ticho a tma,
květ i list v tichu tom chví se,
s nebe se utrhl hvězda,
dozněla labutí píseň.

SEZNAM BÁSNÍ

podle prvního verše.

V tomto abecedním seznamu jsou jen původní básně Nerudovy, nejsou tu překlady, zato jsou zde uvedeny početní verše i jednotlivých částí větších cyklů a jednotlivých zpěvů větších epických básní.

A až se vrátíš nazpět zas 460 A chceš-li ještě, osude 312 A zas jsme na pavlači sedě- li 477 Ač nevíš nic o lásce mé 463 Ach bože, bože, dívčinky 446 Ach což je lidem pochvaly a cti a slávy všude 507 Ach jakž by srdce naše ne- zmoudřilo 420 Ach jakž to srdce divně v prsou bije 261 Ach kdež jsou Molièra velké doby 507 Ach přišla láska s milým žebroučím 280 Ach skutečnosti zlá a zlá 383 Ach v životě bol největší 411 Ach vnitřní život — život sám 253 Aj, jak se víno červené 244 Aj, každý člověk má prý srdce troje 238 Aj každý dobrý spisovatel český budiž chválen 508 Aj tedy v Římě přec po dlouhém čase 503 Aj z čeho asi musí být 315 Anděle boží, strážce můj 403 Ask, první člověk, stvořen byl už chvíli 171 Až umru, přátelé, kéž je to dnes 272	Ba myslím, místo českých hodinářů 506 Ba nač bych osudu snad své- mu lál 251 Ben Akiba věhlasný děl 216 Bílý oblázku ty podél břehu 143 Blaze tomu, komu krev se 405 Blázny jsem si dělal z hezké děvy 50, 279 Bledý měsíc sám a sám se 341 Bleskosvodům společenských bouří 25, 296 Budeme mít všechnu volnost 489 „Budiž světlo!“ šumí mrtvou nocí 203 Bůh slyšel šeptat seschlý mech 339 Byl jeden velký hrdina 349 Byl jednou jeden, jmeno za- mlčíme 376 Byl jednou mládec, miloval 220 Byl jsi chud — však bujně tvoji snové 15 Byl pozdní podzim, doba umírání 114 Cigán a pusta — oba stejně němi 86 Co as se v zraku vnitřním hudce kmitá 118 Co dítě jsem je slýchal 225

- Co já zde pěji v bájném
 lásky dómu 202
 Co jest láska? Divná smíse-
 nina 47, 273
 Co jest slza? — Skvostná
 karbunkule 63, 290
 Co jest to smrt? — Ach kdož
 to asi poví 442
 Co jest Země? — Mocná bá-
 ně 60, 291
 Co koupil jsem si každý rok
 506
 Co otce svého chci tě po-
 slouchat 238
 Co se ti lidé namluví 411
 Což chcete s naší lůzou zma-
 látnělou 309
 Což je sněhu čerstvá bělost
 418
 Což, Loretánské zvonky 225
 Což nemá blaha více ani ho-
 ře 201
 Což střelná rána do srdce
 464
 Což vzdychá tma to, vzdy-
 chá stín to černý 437

 Černý vůz se padlým sně-
 hem 54

 Dále, chaso pomáhačská 183
 Dalo nebe bratry, dalo lás-
 ku 212
 Dej mně své srdce, drahý,
 prosím — prosím 238
 Děkuju ti, vlasti moje dra-
 há 484
 Dí matka: Ty prý písnič-
 ky 192
 Divadlem zašlehla 163
 Divíš se těm perlám v šátku
 mém 236
 Divné šepety slyším v sadě
 415
 Divno, že za doby plné muž-
 né síly 456

 Divocí jsou hoši v kole 227
 Dlouho už ta vojna trvá 352
 Dnes se otevře ten stánek
 skrovný 505
 Dny Tvoje letí po cestách
 455
 Do chrámu lásky naší zavřen
 vchod 434
 Dost dlouho jsem ten klíček
 nosila 237
 Dřív více písní znaly 225
 Dřív z chudoby jsem pýchu
 měl 383
 Duch můj jak tichý větérek
 257
 Dusný okamžik 490
 Dva obrazy kdys pověsili
 v síni 344
 Dva strašné věky trpěl milý
 národ náš 506

 Evangelium své lásky 241

 Hej vyskoč, hochu s tváří
 špinavou 428
 Hlas pražských Pařížanů 508
 Hned to slunko hřeje 404
 Hochu, malý hochu 229
 Hrom první mrakem racho-
 til 404
 Hudbu novou, pivo nové 153
 Humor jesti kvítko stobarev-
 né 61

 Chceš-li měsíc, já ho písní
 snesu 476
 Chudák starý kolovrátek 228

 Idealisto, tys ještě pouhé
 děcko 509

 Já ležel na rov natažen 188
 Já nechci nikdy pivo pít 249
 Já Němcům jenom závidím
 247
 Já povrhnu salonem 452

- Já spatřil ondy ho, když U
labutě seděl 385
- Já věru lituju všech našich
„bohů“ 299
- Já viděl v tváři Tvoji bol 459
- Jak daleko je s Petřína 489
- Jak divné je to v světě 393
- Jak divno, když se večer
k zemi sklání 115
- Jak mocná palma jesti muž-
ská pýcha 493
- Jak si květy s sluncem po-
hrávají 208
- Jak to přijde, stromku bílý
409
- Jako perleť lesklá, zrcadelná
217
- Jako první hocha snové 448
- Jako víchr palné Sahary 430
- Jaktěživa jsem to neviděla
237
- Jaký bujný ples na živém
stromu 21, 292
- Jasno v horách, jasno v do-
le 140
- Jdi — jdi, mé drahé děvčát-
ko 459
- Je mně, jak bych z každíč-
kých úst 383
- Je právě „Carlos“, báseň
Schillerova 380
- Jedna pěkná husa jesti 479
- Jen dovedeš-li vnitřně žít 254
- Jen jednou chci Tě políbit
384
- Jen matko Náděj zůstaňte
268
- Jen mne kopej, milko, jen
mne trýzni 318
- Jen mudrujte a rozkládejte
382
- Jen pijte vodu řidounkou 410
- Jen smějte se, že vkřivo jdu
248
- Jen vnitřní život — svatý
klid 254
- Jeť bytost lidská božstvu na
úkor 148
- Již nedivím se hudcově 454
- Již se ta zima milená 218
- Jsem-li syn neb cizím
Apollinu 39, 283
- Každá písnička ta malá 243
- Každého jara kmeny rév
247
- Každý Čech má srdce bílé
487
- Kde domov můj 471
- Kde Tigris modravé své vlny
hází 367
- Kdo může oko zarositi bolem
215
- Kdo nikdy vína nezkusil 247
- Kdo pocítil už samovraždy
choutku 443
- Kdo to klepe v pozdní noci
132
- Kdo už více jar těch přežil
218
- Kdos ještě schopen vnitřně
žít 253
- Kdy děvče zemře mladistvé
426
- Když jsem zpíval co malé
dítě 34
- Když jsi chtěla květinou
nejkrasší 454
- Když jsme si oustně o tom
povídali 401
- Když nás srdce pobolívá 262
- Když své oči někdo zavřel
417
- Když tvořil bůh a stvořil
umění 172
- Když zpředu dívám se tak
po sedadlech 510
- Kéž by to divadlo již jednou
stálo 509
- Kéž dobudu si jména
věčného 189
- Koho ještě něco 412

Koho miluju? Aj jmeno toho
236
Komu hlava mládím osloně-
ná 441
Kráľ Robert zemřel. Jeho
srdce vřal 151
Krásný obraz manželů dvou
svorných 52

Láska shořela jak tenká
svíce 49, 276
Leckdy i na praošklivé ženě
479
Led zmizel, řeka volna zase
223
Lehko nyní zamilovanému
46, 286
Letí dešťík po poli 131
Letos ani mráček malý 345
Ležím v bujném, pestrém
drnu 222
Lidé povídali 393
Líhávali na jednom jsme
loži 17
Loučení, ach loučení 392

Má matka někdy čítává 194
Máj tak krásný, jak jen
první 242
Májový vzešel bílý den 459
Maličkostmi svěřovat se
chtěl 481
Mé myšlenkové milé děti 402
Mé víno je tak ohnivě 246
Mého ducha bujné horování
209
Měj se, synu, povždy na po-
zoru 480
Měl bych se srdcem se vlast-
ním 400
Měľ hned při svém narození
510
Měsíc zašel, byl už k tomu
čas 129
Mezi hroby dva se červi
potkali 35

Milost! — Můž-li slavík
jemný mnohým 71, 269
Milovali jsme se, otče 187
Mimo města konec, kde víc
dusu není 322
Místo aby proudem 455
Mívá-li muž ústa zamazaná
480
Mladouké slunce zase po-
zнову 405
Mně bylo nebe modrý
z stříbra zvon 439
Mně jest jak otci v zoufal-
ství 214
Mne to už zase, otče můj 186
Mně zdá se, že nás v dálce
Tvá 456
Mnohé srdce milovalo 55
Mnoho bolů v tomto světě
38, 285
Mnoho stezek vede širým
světem 511
Mnozí chválili, že zpívám
o chudobě 26, 297
Mocná řeka krve proudí 263
Moje láska, vdova mladá 239
Moje srdce jest jak pozdní
podzim zvadlý 278
Moudří páni vytýkají 451
Mrtva, ale jak by živa 135
Mrtvé ticho zas se rozložilo
444
Můj první máj, můj první
máj 241
Muso, že už každý, kdo jen
zpívá 465
My celý svět jsme bili v tvář
316
My leželi už zaváti 488
My neumíme ještě umírat 311
Myšlenko boha, velká, vzne-
šená 438

Na hřbitově drobné hoše 31
Na krajinu padla první
letos mlha 240

- Na pahorku leží pole chudé
11
- Na rozcestí jinoch bledý 242
- Na stěnách tiché kaple 407
- Na tom pražském mostě 450
- Na Tvém rtíku sto je růží
455
- Na tvých ňadrech bílých,
chladných 424
- Na vršíku dům stál bláznů
65, 289
- Nač chtít zkoumat věko-
věčně 479
- Nač ta nezabudka v slzách
touhy zkvěte 391
- Nač zde sklonných vrbin
u ohradě 24, 295
- Nad blázincem věž se štíhlá
vzpíná 66
- Nad hlubokým, tmavým
hrobem 184
- Nad hrobem prázdně zející-
m 361
- Nad Neziderským jezerem
104
- Nad rovečkem malým živá
kostra sedí 57
- Nad rovečkem svírá prkno
šedé 59
- Nade hrobem rakev tvá se
vznáší 483
- Nahé je to moje srdce 419
- Nalákav se prachu z lidské
hlíny 42, 287
- Naposled už zvony při mši
zazvonily 127
- Náš lid jest jako žid! Dej
těžké břímě 313
- Náš prapor světější nad slo-
vo boží 496
- Náš život? — Pohádka, jak
lid ji zpívá 123
- Nebe šíré obléklo šat šedý
28, 298
- Nediv se, že ret můj Tobě
454
- Nehněvej se, že se Tobě
směju 318
- Nech hochu, nech — zde
lávka — jenom chvíli 157
- Nechť rozmrzelý člověk se
411
- Nekárej mne, že má hlava
435
- Nemám spaní, nemám snění
455
- Nemluv nikdy v lidské spo-
lečnosti 481
- Neplač, hochu černoooký 340
- Neplač, neplač, brachu, ne-
naříkej 37, 303
- Neslyšel jsem Tě zazpívat 198
- Nevím, co mně lásku dobylo
210
- Nevím, mám-li milovat 220
- Nevím, proč ta země posud
219
- Nevím, zdaž mne políbením
vzbudil 238
- Nevinnost jest bylina jak
vodní 58
- Nevzpomínej sobě nikdy na
mne 396
- Neznám věčně žíznit,
v nouzi neunavit 211
- Nic nemáš víc, vše dalas
mně 196
- Noc jasná přikrývá kraj
tichý, němý 107
- Noc kráčí pustou, pusta
sotva dýše 95
- Nový život jaro lije 221
- Novými slunci rozleskne se
nebes stan 453
- Nu, nedělejte tolik přec 494
- O Dušičkách na hřbitově
větrík 22, 293
- O Dušičkách ročně konají se
23
- O jistém sedláku se povídá-
vá 473

- O lidstvo! Stověký tvůj
o svobodě sen 326
- O mocném reku nordická dí
báje 323
- O nedbej, druh kde zahynul
389
- O nechte mne v mé hospůd-
ce 249
- O nocí bezsenných šíravá
moc 440
- O ptence nezná květů trud
389
- O těš se z jara, třeba by 223
- Od pondělka do soboty 363
- Odpusť jenom tenkrát vinu
481
- Odpusť vždycky nepříteli 480
- Oj, to divně nade krovem
hučí 167
- Otce, matku, lásku oželíme
69
- Otce zde už pochovali 185
- Otec pomalu umírá 182
- Pamatuj si, synu, že má 482
- Pán mladý odbyl sobě právě
školy 474
- Pan Smělý náhle v noční
čas 364
- Pašijní píseň, perlo lidstva
bolu 219
- Patř, jak litá tam se bouře
390
- Pes míval velká práva 333
- Pěti mudrcům dal Chudobu,
svou dceru 174
- Pláče hošík otrhaný 56, 160
- Pláče matka nade hrobem
242
- Plno květin, plno svíček 360
- Po dlouhých pak létech opět
bohův synu 147
- Po každém českém plesu
dozajista 509
- Po lásce už zastesklo se růži
421
- Po létech jsem se vrátil sem
394
- Po mém pohřbu křepčili
51, 161
- Po náměstí lid se krouží 100
- Pod vodou měl ji sedm let
138
- Poesie žila, dokud každý
44, 288
- Pojď, Míno, sem a na klín
můj 245
- Popohání volky svoje 408
- Porodila rosa kvítek malý
14
- Poslyšte mne všichni, kdož
jen chcete 498
- Posud písně lásky rozkvétají
45
- Povždy znovu pochybuju
48, 275
- Pro poslední krádež, která
vůbec 170
- Proč jsi tu strunu, starče,
zaklínal 117
- Proč kvítko pláče, ze snění
389
- Proč neumírám, dokud teď
258
- Prosil jsem ji o věneček 392
- Proto mně draha tak 190
- První jarní ptáče zase 405
- Před mrzutým soudcem
děvče stojí 155
- Přede mnou tu leží lebka
rozpoltěná 36, 302
- Přede mnou už pouti kratší
díl 511
- Předlouho tíží osudův nás
ruka 314
- Překrásné ráno! Zlaté světlo
denní 370
- Přerozkošný život mám 472
- Při muzice chtít snad kázat
479
- Připoutány jsou mé ruce 240
- Prívětivá, milá záře 481

- Psal jsem v pošmourné své
 písni 222
 Ptej se po tom pojmu u ka-
 síra směle 505
 Půjč mi svoje srdce malé,
 Selmo malá 431
 Půlnoční čas a oknem měsíc
 plný 413
 Rád bych zapěl novou buj-
 nou píseň 307
 Růžičky vy světlé 422
 Rychle hlava myslí 221
 Řekly sobě růže kdysi 429
 Řekněte mně, větrové vy 223
 Řekni mně, kde stáda svoje
 pásáš 505
 Říkali, žes srdcí zlodějem
 237
 Sbohem růže vonná, růže
 krásná 398
 Sestřičko má roztomilá 233
 Sevřela srdce předtucha 384
 Shlédni na nás se své výše
 495
 Slavný Čechův týne, bílý
 Karlštýne 497
 Slovenko, Slovenko, matka
 naše pláče 320
 Smutek promění nám
 v sněžné lady 64
 Smutným náhle oko ne-
 věstino 62
 Snem je ovšem všechna
 láska 392
 Srdce mé jak struna vetchá
 puká 213
 Srdéčko ji mladé bolí 230
 Stará chatrč, na ní stříška
 234
 Starý medvěd hledal bytu
 335
 Stojí dívka u potoka 350
 Stojí lišák ve ouvozu 343
 Stojí ostrov pustý pokraj
 moře 32, 300
 Strom květ nese, dokud ne-
 uchřadne 72
 Stržena rouška — náhle
 prehnul sen 259
 Stůj mezi žitím, smrtí na
 rozhrání 506
 Svatební jsem vínek pro tě
 v skříňku zavřela 359
 Svíce, jejíž plamen zpět se
 shýbá 469
 Svit mdlý a šedý, první
 rána zář 150
 Svobodo, ach, svobodo 485
 Štika žalovala tele 336
 Ta hudba nemůže a nesmí
 za nic stát 508
 Tak divně jaro počínává 219
 Tak mlada byla, šestnáct let
 425
 Tak velemoudře ze záhonu
 274
 Tak vetčný dům, tak starý
 dům 256
 Teď každý žijem truchle pro
 sebe 265
 Teď Loretánské zvonky 407
 Těch žhavých zvuků umí-
 ráčka 181
 Ten český granát ohnivý
 245
 Ticho — jako ráno v dálném
 poli 13
 Tichý růvek leží pozapadlý
 30
 Tma jak v hrobě, v němžto
 u vidění 436
 To bylo smutnosmutné
 vzpomínání 457
 To jaro letos ani nepřichází
 266
 To mladé krásné oko 446
 To oko krásné, hloupé 446

- To věčně bolův polykání 270
 To velké staré slunce 423
 Tolik blaha v jedné je vzpo-
 mínce 456
 Trochu daleký jest ještě cíl
 511
 Troje jsou nás výtečníků
 hlavně druhy 507
 Trouby hrajou, chasa výská
 128
 Tvá tmavá pleť, Tvůj tmavý
 vlas 462
 Tvé velké černé oko, tvůj
 hlas mne odehnal 447
 Tvé velké černé oko, tvůj
 hustý tmavý vlas 447
 Tvůj život — ranní budítka
 382
 Tys bohata a mladistva 382
 Tys jako horská krajina
 461
 Tys jako kytka z krajin
 tropických 317
 Tys mně byla milá melodie
 206
 Tys šla a v naší světničce
 200
 U studánky stojí děvče 235
 Umru touhou, není pochyb-
 nosti 240
 Uplynula léta do věčnosti
 klína 146
 Upřímně se bratři zpovídej-
 me 70
 Už přišel, matičko, Tvůj
 zimní čas 197
 Už věřím tomu, víno že 248
 V kamnech praská, dědek
 každou chvíli 159
 V kapliče Loretánské 406
 V každém zvonu srdce 317
 V klášterní mrtvé věži 407
 V kotouči jsme kolem ple-
 sajících 205
 V krásném vodojemu vlnky
 53, 165
 V mém srdci je už mrtvo
 tak 264
 V městě Pešti před divadlem
 102
 V nevinosti stkví se krása
 děvy 395
 V polním co dešti je krá-
 pějící 130
 V sobě jen a mlčky nesu
 195
 V svět osněžili jste sníh jak
 oknem v jizbu 449
 V šířím poli pláně duté
 stálo 397
 V tvém vlasu noc je ukryta
 432
 V vlasti jsem a přece divná
 tužba 68, 310
 Valí proud se světem bystrý,
 ostrý 33, 301
 Ve polední palné záři 226
 Ve první knize moudrosti
 248
 Ve středu mrtvých chodeb
 406
 Ve víně leží pravda prý
 410
 Ve vzduchu svět visí celý
 355
 Věř mně, děvo, že jsi chu-
 rava 317
 Věř mně, že je víno lepší 479
 Větrík duje slabě, že ni
 lístkem 427
 Vichr nade krovem hučí
 218
 Vím, proč se vína bojíte
 246
 Víš-li, k čemu je vše kvítí
 454
 Vítr hvízdá chladné písňe
 156
 Vkrátku přijdou horcí
 dnové 224

- „Vlast umřela,“ zašeptal
hrdina 354
- Vlašťovka letí s vysoka 351
- Však znám ten lid, jenž
nožem hnusné pitvy 40,
284
- Všímej si tak děvečky jak
slečny 481
- Všude, všude pronásleduje
mne milý obraz tvůj 433
- Vy děti lásky, chudé písně
moje 282
- Vy nechcete, bych za ním
chodila 236
- Vychvaluj vždy nejvíc toho
480
- Vyletěl skřivánek z pole 232
- Vyskočilo slunko, stojí
v udivení 373
- Vysoká mně bylas píseň
lásky 207
- Vzduchem hučí to a zvoní
179
- Vzhůru o hvězdu v hru
zbujnou s nebem 204
- Vždy, když zde kuplet ne-
jaký zazpívám 475
- Z hrobu volá mrtvá láska
243
- Z Kateřinek dlouhý tah se
67
- Z stromu žití svého prkna
strojím 399
- Z šedých mračen dešť se
hustý lije 27, 162
- Z tmavého nebe chladný
vítr duje 121
- Z tvých vlasů ruka přírody
244
- Za kus chleba moji bratři
drazí 486
- Za mřížemi rovy v stejné
řadě 29, 294
- Za stolem sedí sousedé 337
- Za tabulí u plného 168
- Za ty krásné city 221
- Zabloudil kdys Ráma. Noc
se kvapně blíží 145
- Zaduněly rány v staré,
tmavé věži 445
- Zakoupilas místo 199
- Zaluskal si prstem 166
- Zapěl jsem píseň poslední
255
- Zas bude parno jarní zrát
220
- Zas slunce vposled zemi po-
líbilo 92
- Zas v dumání jsem prožil
den 257
- Zavál teď víchř, až se pla-
men sehnul 89
- Zdá se mně věru tancem být
Tvá láska 319
- Zdá se mně, že rozerve má
404
- Zdaž jsi slz mých nezatušil
239
- Zdaž tolik slz by kanulo 389
- Zde ležím churav horkém na
loži 277
- Ze všeho jediná 191
- Zelená se tráva po hřbitově
12
- Zevnitřní svět má pestrý
háv 254
- Zhlížela se vrba u potoku
73, 271
- Zlato chtít snad pozlacovat
41
- Zlehka probudit ho zkusí 134
- Znám vás prsa pěvná,
tužná 281
- Znáš, matko drahá, překrás-
nou tu báji 195
- Zval tě osud k nešťastníkům
kvasu 16
- Zvuk divoký, jak by se
vášně shlukly 83
- Žlutá voda, žluté nebe 239

OBSAH

HŘBITOVNÍ KVÍTÍ	7
KNIHY VERŠŮ	75
Proslov psaný k vydání prvnímu	79
Proslov k vydání druhému	79
KNIHA VERŠŮ VÝPRAVNÝCH	81
Divoký zvuk	83
Kolovrátek	107
O Šimonu Lomnickém	114
Jeník	127
Mrtvá mevěsta	135
Matka	138
Rubáš	140
Nestálí druhové	143
Žena	145
V zemi Mokha	148
Jeptiška	150
Se srdcem rekovým	151
Dobrovolník	153
Slaměný vínek	155
Skočme, hochu!	156
Před fortnou milosrdných	157
Dědova mísa	159
Otrhánek	160
Romance	161
Průvod	162
Při baletu	163
Doña Anna	165
Jako do skoku	166
Oběšenec	167
O třech kolech	168

Poslední balada z roku dva tisíce a ještě několik	170
Ask	171
Alegorie	172
Legenda o chudobě	174
KNIHA VERŠŮ LYRICKÝCH A SMÍŠENÝCH	177
Otci	179
Matičce	190
Dozpěv	200
(Psáno na asijském Burghurlu)	201
Anně	202
N* N*	214
Elegické hříčky	218
Loretánské zvonky	225
Z kraje	226
Podřimlo i moje srdce	226
Bázliv v proud se blaha dívám	227
Jen ty tóny scházející	228
Hochu, malý hochu	229
Kdož jí poví	230
Vyletěl skřivánek z pole	232
Což jsi zpěv svůj zakopala	233
Stará chatrč	234
U studánky	235
Ohlasy italských národních písní	236
Také růže smrt	241
Z mělnické skály	244
Vším jsem byl rád!	251
Vnitřní život	253
Starý dům	256
Mé efemérky	257
Našel jsem se!	259
Lístky „Hřbitovního kvítí“	261
I. Ze srdce	261
II. Z divokých lásek	273
III. Při zpuštěných strunách	281
IV. Ze hřbitova	290

KNIHA VERŠŮ ČASOVÝCH A PŘÍLEŽITÝCH	305
Z času za živa pohřbených	307
(Roku 1852)	307
(1858)	309
České verše	310
Popěvky k vlasti	317
Poslání na Slovensko	320
Na peštské Kalvarii	322
Karlů Havlíčkovi Borovskému	323
Ve východní záři	326
D O D A T K Y	329
DODATKY KE KNIZE VERŠŮ VÝPRAVNÝCH	331
Lužické národní báchky	333
Sud	337
Zvukův děj	339
Dítě lásky	340
Bol v přírodě	341
Lišák	343
Dva otcové	344
Vodní panny	345
Balada o jednom hrdinovi	349
Proudící voda	350
Romanci	351
Romance	352
Honvéd	354
Kmotr Váňa	355
Babiččin odkaz	359
Kvůli bohu!	360
Nad hrobem	361
Legenda o selské praktice	363
Pan Smělý	364
Fragmenty	367
Sandály	367
Dudák	373
Oněginský kuplet	376

DODATKY KE KNIZE VERŠŮ LYRICKÝCH A SMÍŠENÝCH	387
Proč kvítíčko pláče	389
Patř, jak litá tam se bouře	390
Nač ta nezabudka	391
České mápěvy	392
K cyklu Otcí	394
Dodatky k cyklu Anně	395
Anně do Hřbitovního kvítí	402
Anděle boží	403
Dodatky k Elegickým hříčkám	404
Dodatky k Loretánským zvonkům	406
Dodatky k cyklu Z kraje	408
Popohání volky svoje	408
Jak to přijde	409
Dodatky k cyklu Z mělnické skály	410
Dodatky k Lístkům „Hřbitovního kvítí“	413
Láska růže	421
Tak mlada byla	425
Třeba stal se obětí!	426
Ohlasy orientálních písní	429
Mnich	436
Malinké Luize	446
Fialinky	448
Sirotkům	449
Na tom pražském mostě	450
Básně subjektivní	451
Terezii Marii Macháčkové	453
O celé milování!	453
Seguidilly k Tobě	454
6. únor 1865	457
13. května	459
Cyklus milostných písní	461
Muse	465
DODATKY KE KNIZE VERŠŮ ČASOVÝCH A PŘÍLEŽITÝCH	467
Dvojí ráno	469

Kde domov můj?	471
Veselá bída	472
Kuplety	473
Parodie	476
Moudrost českého brahmína	479
Klicperovi	483
Dodatky k Českým veršům	484
Srdce naše	487
Soud náš	488
Popěvky	489
Žižkova smrt	490
Antonínu Finkovi	493
Jindy a nyní	494
Text k slavnostnímu sboru Zvonařovu	495
Pařížským Čechům	496
Karlštejn	497
Truchlozpěv Laviny, kobyly	498
Ke koncílu!	503
Epigramy	505
Německé susedce	505
18. listopadu 1862	505
Čistý výnos	505
Stůj mezi žitím, smrtí na rozhrání	506
Epigramy letošní	506
<i>V silvestrovskou půlnoc</i>	506
<i>Novoroční modlitba českých řečníků</i>	506
<i>Z tábora konservativního</i>	506
<i>„Misanthropické“ vzdechy výtečníků</i>	507
<i>Také úsudek o „Braniborech“</i>	508
<i>Odpověď na otázku</i>	508
<i>Naše vynášení</i>	508
<i>Nad prvnimi cihlami</i>	509
České písemnictví	509
Rada	509
Původ sprosťáctví v žurnalistice	510
Když zpředu dívám se	510
Verše do památníku	511

BÁSNICKÉ PŘEKLADY	513
Obrazy a romancí z Uher od Alexandra Petöfiho	515
Ukradený kůň	515
Ovčák	517
O krásná noc!	518
Pan Pavel	519
Bejár	520
Loupežník	521
Dobrodružství vlka	522
Setkání se na pustě	523
Ukázky z Legendy věkův od Victora Hugo	525
1. Svědomí	525
2. Mahomet	528
3. Rolandova svatba	529
Z básní Horvata Ugoje Gj. Ognjanića	534
Děvočiny stesky	534
Bohatý ženich	535
Ukázka z básní norvěžských Björnstjerne Björnsona	536
Ukázka staronordických písní národních	539
Píseň o Stigu rytíři	539
Píseň o Ribbaldu	543
Píseň o Martinu	549
Píseň o Olöfě	551
Píseň o kostkách	553
Píseň o Frísech	556
Píseň o Aagovi a Else	558
Píseň o duši dítěte	561
Píseň o myslivci z Řecka	563
Píseň o Anně	566
Píseň o Odilii	568
Píseň o věcech marných	570
Ze Ságy o Frithiofovi od Esaiase Tegnéra	573
<i>Poznámky vydavatelovy</i>	579
<i>Věcné vysvětlivky</i>	661
<i>Seznam básní podle prvního verše</i>	669

KNIHOVNA KLASIKŮ
SPISY JANA NERUDY

Svazek první

BÁSNĚ

I

Vydal Československý spisovatel v Praze r. 1951 za redakce Ústavu pro českou literaturu české akademie věd a umění. K vydání připravil Felix Vodička. Typografickou úpravu, obálku a vazbu navrhl František Muzika. Šéfredaktor František Kautman. Odpovědný redaktor a korektor Ladislav Fikar. Technický redaktor Josef Paták.

30 113-476, 49 513/50/III-1, 235, 5%. Sazba 3. I. 1951, tisk 7. V. 1951. Plánovacích archů 43, autor. ar. 15,94, vydav. ar. 23,01. Papír 23-221, 84 × 106 cm, 80 g, 23-243, 84 × 106 cm, 55 g. 1. vydání, náklad 20 000 výtisků. Vytiskly Západomoravské tiskárny n. p., závod 02 v Brně, písmem Ratio borgis Linotype.

Cena brož. 80 Kčs, váz. 121 Kčs.